

การจัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท ๔ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา
ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงาน
เขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕

LEARNING MANAGEMENT BASED ON IDDHIPĀDA IV IN SOCIAL
STUDIES, RELIGION AND CULTURE STUDIES DEPARTMENT
IN HIGH SCHOOLS UNDER THE OFFICE OF SECONDARY
EDUCATION SERVICE AREA 25

พระจักร จุกกวโร (เหมือนปิ่น)

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๖๑

การจัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท ๔ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา
ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงาน
เขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕

พระจักร จกกวโร (เหมือนปิ่น)

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๖๑

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

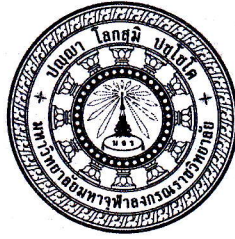
Learning Management based on Iddhipāda IV in Social
Studies, Religion and Culture Studies Department
in High Schools under the Office of Secondary
Education Service Area 25

Phra Jak Cakkavaro (Mueanpuen)

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of
the Requirements for the Degree of
Master of Arts
(Teaching Social Studies)

Graduate School
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
C.E. 2018

(Copyright by Mahachulalongkornrajavidyalaya University)

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัย
“การจัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท ๔ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม
ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕” เป็นส่วนหนึ่ง
ของการศึกษา ตามหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา

(พระมหาสมบุญ วุฑฒิโกโร, ดร.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

คณะกรรมการตรวจสอบบัณฑิตวิทยาลัย

(รศ. ดร.สมชัย ศรีนोक)

ประธานกรรมการ

(ดร.ทวีศิลป์ สารแสน)

กรรมการ

(ผศ. ดร.รัชนี จรุงศิริวัฒน์)

กรรมการ

(ผศ. ดร.ประยูร แสงใส)

กรรมการ

คณะกรรมการควบคุมบัณฑิตวิทยาลัย

ผศ. ดร.รัชนี จรุงศิริวัฒน์

ประธานกรรมการ

ผศ. ดร.ประยูร แสงใส

กรรมการ

ชื่อผู้วิจัย

(พระจักร จกกวโร)

- ชื่อวิทยานิพนธ์** : การจัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท ๔ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕
- ผู้วิจัย** : พระจักร จกกวโร (เหมือนปิ่น)
- ปริญญา** : พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต (พระพุทธศาสนา)
- คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์**
- : ผศ. ดร.รัชนี จรุงศิริวัฒน์, ศษ.บ. (ประถมศึกษา), ค.ม. (การประถมศึกษา), Ed.D. (Research Study)
 - : ผศ. ดร.ประยูร แสงใส, ป.ธ. ๔, พธ.บ (สังคมศึกษา), M.A. (Education), P.G.Dip. (Journalism), Ph.D. (Education)
- วันสำเร็จการศึกษา** : ๒๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์นี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาสภาพ และเปรียบเทียบ รวมทั้งศึกษาแนวทางการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท ๔ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕

การวิจัยนี้ เป็นวิธีวิทยาการวิจัยเชิงปริมาณและคุณภาพ เป็นการวิจัยแบบผสมวิธีโดย (mixed methods) กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้คือ ครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕ ปีการศึกษา ๒๕๖๑ จำนวน ๑๘๗ คน และกลุ่มเป้าหมาย คือผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน ๑๐ คน สถิติที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ค่าความถี่ (Frequency), ค่าร้อยละ (Percentage), ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One Way ANOVA) โดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์วิเคราะห์สถิติสำเร็จรูป

ผลการวิจัยพบว่า

๑) การจัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท ๔ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕ โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้ออยู่ในระดับมากทุกข้อ เรียงจากมากไปหาน้อย คือ ด้านจิตตะ ด้านฉันทะ ด้านวิริยะ และด้านวิมังสา ตามลำดับ

๒) การวิเคราะห์การเปรียบเทียบ การจัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท ๔ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่

การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕ จำแนกตามระดับการศึกษา และจำแนกตามประสบการณ์การทำงาน ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

๓) การวิเคราะห์ข้อเสนอแนะแนวทางในการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท ๔ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย พบว่า ครูผู้สอนมีควรปรับปรุง และพัฒนาการจัดการเรียนรู้และส่งเสริม คุณธรรมจริยธรรม จัดกิจกรรมการเรียนรู้ในชุมชนและแหล่งเรียนรู้นอกสถานที่ โดยการสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ในชั้นเรียนให้นักเรียน ควรจัดกระบวนการเรียนรู้ที่หลากหลาย นำภูมิปัญญาท้องถิ่นเทคโนโลยีที่เหมาะสมมาประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนรู้ เรียนรู้จากประสบการณ์จริง เพื่อให้นักเรียนฝึกสติ รับรู้ในสิ่งที่ทำ และทำสิ่งนั้นด้วยความคิดสร้างสรรค์ เกิดการเปลี่ยนแปลง ทั้งด้านพฤติกรรม ความคิด สติปัญญา เพราะจะสามารถช่วยให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ได้ดี เกิดประสิทธิผลในการนำมาปรับใช้กับนักเรียนมากขึ้น และแสดงความสามารถที่ได้เรียนในสิ่งที่ชอบ และสนใจ เพื่อให้นักเรียนประสบความสำเร็จยิ่งขึ้นไป

Thesis Title : Learning Management based on Iddhipāda IV in Social Studies, Religion and Culture Studies Department in High Schools under the Office of Secondary Education Service Area 25

Researcher : Phra Jak Cakkavaro (Mueanpuen)

Degree : Master of Arts (Teaching Social Studies)

Thesis Supervisory Committee

: Asst. Prof. Dr. Rachanee Jaroungsirawat,
B.Ed. (Elementary Education), M.Ed. (Elementary Education),
Ed.D. (Research Study)

: Asst. Prof. Dr. Prayoon Saengsai, Pali IV,
B.A. (Social Studied), M.A. (Education),
P.G.Dip. (Journalism), Ph.D. (Education)

Date of Graduation : February 25, 2019

Abstract

The aims of this research were: to study, to compare and study the ways to develop the learning management based on Iddhipāda IV (Pāli: iddhipāda, path of accomplishment) of Social Studies, Religion and Culture Studies Learning Areas in high schools under the Office of Secondary Education Service Area 25.

This study was a mixed method research between qualitative and quantitative research methodologies. The samples included 187 teachers of Social Studies, Religion and Culture Studies Department in 2019 and the target group included 10 educational administrators. The statistics used in data analysis were: Frequency, Percentage, Mean, Standard Deviation and One Way ANOVA.

The research results were as follows:

1) The mean score of the learning management based on Iddhipāda IV in the studied schools was at a high level. The scores of all studied aspects were the same, respectively ranked from Citta (thoughtfulness), Chanda (aspiration), Viriya (energy) and Vīmaṃsā (Investigation).

2) Based on the comparison of the teacher opinions towards the learning management in accordance with their personal factors: education and work experience were indifferent with the statistical significance level of 0.05. This denied the set hypothesis.

3) The ways to develop the learning management based on Iddhipāda IV of Social Studies, Religion and Culture Studies Learning Areas in high schools under the Office of Secondary Education Service Area 25 are that the teachers should improve and develop learning management and ethics promotion; they should organize learning activities in communities and off-site learning resources by creating a learning environment for students; they should organize various learning processes and bring local wisdom and appropriate technology in learning management so that the students can learn from real experiences, practice mindfulness, recognize what to do and do that with creativity until they change both behavioral and intellectual thinking. This can help students to learn better, be more effective in applying in their study, show the ability to learn what they like and are interested in and eventually this will make students more successful.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี ด้วยความเมตตาอนุเคราะห์ของคณะกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ อันประกอบด้วย ผศ.ดร.รัชนี จรุงศิริวัฒน์และ ผศ.ดร.ประยูร แสงใส ที่กรุณาเสียสละเวลาอันมีค่า ช่วยตรวจสอบความถูกต้องทั้งด้านภาษา เนื้อหา ระเบียบวิธีวิจัย และเครื่องมือที่ใช้ในการดำเนินการวิจัยที่ผู้วิจัยมีข้อติดขัดให้กระจ่างจนสามารถทำงานบรรลุเป้าหมาย ขอขอบคุณท่านผู้เชี่ยวชาญที่ตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัย ทั้ง ๕ ท่าน คือ พระครูสุศีลัมภีรญาณ, วิ. ผศ.ดร., ดร. ทวีศิลป์ สารแสน, ดร. สาคร มหาหิงค์, ดร. สมควร นามสีฐาน, ดร. สุนทร สายคำ ที่ได้ตรวจสอบแนะนำแก้ไขจนได้เครื่องมือวิจัยที่สมบูรณ์

ขอขอบคุณ ผศ.ดร.วิทยา ทองดี ผู้อำนวยการหลักสูตร และคณะกรรมการสอบป้องกันวิทยานิพนธ์ทุกท่าน ประกอบด้วย ผศ.ดร.สมชัย ศรีนอก ประธานกรรมการสอบ, ดร.ทวีศิลป์ สารแสน กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ, ผศ.ดร.รัชนี จรุงศิริวัฒน์ กรรมการ พร้อมทั้ง ผศ.ดร. ประยูร แสงใส อาจารย์ประจำสาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา ที่ได้ให้คำแนะนำเสมอมา ตลอดทั้งครูผู้สอนและผู้บริหารสถานศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕ ที่เปิดโอกาสให้ผู้วิจัยได้ศึกษาวิจัยกลุ่มตัวอย่างและเพื่อน ๆ นิสิตสาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ที่คอยเป็นกำลังใจและให้คำปรึกษาตลอดมา

สุดท้ายนี้ขอขอบพระคุณ พระดิฐวัฒน์ อภิวิฑฒนธมโม, พระกรวัฒน์ สิริปญโญ ที่เป็นกำลังใจและคอยสนับสนุนในการทำวิทยานิพนธ์ในครั้งนี้ ผู้วิจัยขอตั้งจิตอธิษฐาน อันคุณงามความดี และอานิสงส์ใดที่จักบังเกิดจากการทำวิจัยเล่มนี้ ข้าพเจ้าขอน้อมถวายบูชาแด่คุณพระศรีรัตนตรัย คุณบิดา คุณมารดา คุณครูอาจารย์ รวมทั้งญาติสายโลหิต และเพื่อนทุก ๆ คน ขออวยพรให้ประสบพบแต่ความสุขความเจริญด้วยจตุรพิธพรชัยทั้ง ๔ ประการ ประกอบด้วย อายุ วรรณะ สุขะ พละ ปฏิภาณ ธนสาร สมบัติ พิพัฒน์มงคลสมบูรณ์เพิ่มพูนด้วยลาภ ยศ สุข บริวาร และขออุทิศให้แก่เจ้ากรรมตลอดจนนายเวร รวมถึงผู้มีพระคุณที่ล่วงลับไปแล้วด้วยทุกท่านทุกคนเทอญ

พระจักร จกกวโร (เหมือนปิ่น)

๒๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ค
กิตติกรรมประกาศ	จ
สารบัญ	ฉ
สารบัญตาราง	ณ
สารบัญแผนภาพ	ณ
คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ	ณ
บทที่ ๑ บทนำ	๑
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	๑
๑.๒ คำถามวิจัย	๔
๑.๓ วัตถุประสงค์ของการวิจัย	๔
๑.๔ ขอบเขตการวิจัย	๔
๑.๕ สมมติฐานของการวิจัย	๖
๑.๖ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย	๖
๑.๗ ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย	๙
บทที่ ๒ แนวคิด ทฤษฎีและเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๑๐
๒.๑ แนวคิด ที่เกี่ยวข้องกับหลักอิทธิบาท ๔	๑๐
๒.๒ แนวความคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการเรียนการสอน	๓๓
๒.๓ หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑	๕๔
๒.๔ หลักสูตรการเรียนรู้กลุ่มสาระสังคม ศาสนา และวัฒนธรรม	๕๗
๒.๕ บริบทของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕	๘๐
๒.๖ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๘๗
๒.๗ กรอบแนวคิดในการวิจัย	๙๔
บทที่ ๓ วิธีดำเนินการวิจัย	๙๕
๓.๑ รูปแบบการวิจัย	๙๕

๓.๒ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	๙๕
๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	๙๗
๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล	๙๙
๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล	๙๙
๓.๖ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล	๑๐๐

บทที่ ๔ ผลการวิจัย	๑๐๒
๔.๑ ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามโดยการจำแนกตามระดับการศึกษา และประสบการณ์การทำงาน	๑๐๓
๔.๒ ผลการศึกษา การจัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท ๔ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕ โดยภาพรวม	๑๐๔
๔.๓ การวิเคราะห์เปรียบเทียบ การจัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท ๔ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕	๑๐๕
๔.๔ การวิเคราะห์เปรียบเทียบการปฏิบัติ การจัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท ๔ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕ จำแนกตามระดับการศึกษา	๑๑๑
๔.๕ การวิเคราะห์เปรียบเทียบการจัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท ๔ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕ จำแนกตามประสบการณ์การทำงาน	๑๑๓
๔.๖ ข้อเสนอแนะแนวทางการจัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท ๔ ของครูผู้สอน กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕	๑๑๔
๔.๗ บทสัมภาษณ์ผู้บริหารสถานศึกษาเกี่ยวกับ การจัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท ๔ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕	๑๑๕
๔.๘ องค์ความรู้จากการวิจัย	๑๑๙

บทที่ ๕ สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	๑๒๐
๕.๑ วัตถุประสงค์การวิจัย	๑๒๐
๕.๒ สรุปผลการวิจัย	๑๒๑
๕.๓ อภิปรายผล	๑๒๕
๕.๔ ข้อเสนอแนะ	๑๓๒
บรรณานุกรม	๑๓๕
ภาคผนวก	๑๔๕
ภาคผนวก ก. รายนามผู้เชี่ยวชาญในการตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย	๑๔๖
ภาคผนวก ข. หนังสือขอความอนุเคราะห์ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือวิจัย	๑๔๘
ภาคผนวก ค. หนังสือขออนุญาตแจกแบบสอบถามเพื่อการวิจัย	๑๕๔
ภาคผนวก ง. หนังสือขออนุญาตแจกแบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย	๑๖๘
ภาคผนวก จ. แบบสอบถามเพื่อการวิจัย	๑๗๙
ภาคผนวก ฉ. แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย	๑๘๗
ภาคผนวก ช. ผลการหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC)	๑๙๒
ภาคผนวก ซ. หนังสือเพื่อขอความอนุเคราะห์แจกแบบสอบถาม เพื่อทดลอง เครื่องมือวิจัย	๒๐๐
ประวัติผู้วิจัย	๒๐๕

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
ตารางที่ ๒.๑	ปัญหาสำหรับการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน	๗๕
ตารางที่ ๒.๒	ตัวอย่างชื่อโครงการสำหรับการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษา โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน	๗๗
ตารางที่ ๓.๑	แสดงประชากร	๙๖
ตารางที่ ๓.๒	แสดงประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	๙๗
ตารางที่ ๔.๑	แสดงจำนวนและค่าร้อยละ จำแนกตามข้อมูลทั่วไป ของผู้ตอบแบบสอบถาม	๑๐๓
ตารางที่ ๔.๒	ผลการศึกษา การจัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท ๔ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลายสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การ ศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕ โดยภาพรวม	๑๐๔
ตารางที่ ๔.๓	แสดงค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับการปฏิบัติ ของครูผู้สอนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท ๔ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษา เขต ๒๕ ด้านฉันทะ	๑๐๖
ตารางที่ ๔.๔	แสดงค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับการปฏิบัติของ ครูผู้สอน การจัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท ๔ กลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕ ด้านวิริยะ	๑๐๗
ตารางที่ ๔.๕	แสดงค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับการปฏิบัติของ ครูผู้สอนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท ๔ กลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕ ด้านจิตตะ	๑๐๘
ตารางที่ ๔.๖	แสดงค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับการปฏิบัติของ ครูผู้สอนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท ๔ กลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕ ด้านวิมังสา	๑๑๐

ตารางที่ ๔.๗	ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบการจัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท ๔ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษา ตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕ จำแนกตามระดับการศึกษา	๑๑๒
ตารางที่ ๔.๘	ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบการจัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท ๔ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษา ตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕ จำแนกตามประสบการณ์การทำงาน	๑๑๓

สารบัญแผนภาพ

แผนภาพที่	หน้า
แผนภาพที่ ๒.๑ ระบบการเรียนรู้การสอน	๔๐
แผนภาพที่ ๒.๒ แนวทางดำเนินการจัดการเรียนการสอน	๔๒
แผนภาพที่ ๒.๓ พิธีมิตแห่งการเรียนรู้	๗๒
แผนภาพที่ ๒.๔ แสดงกรอบแนวคิดในการวิจัย	๙๔

คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ

วิทยานิพนธ์เล่มนี้ใช้พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พุทธศักราช ๒๕๓๙, กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙ ซึ่งมีจำนวน ๔๕ เล่ม วิทยานิพนธ์เล่มนี้ ใช้พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พุทธศักราช ๒๕๓๙ เป็นหลักการอ้างอิงพระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย จะระบุ เล่ม/ข้อ/หน้า เช่น วิ.ม. (ไทย) ๑/ ๓๒/๓๙. หมายความว่าระบุถึง วินยปิฎก มหาวรรค ฉบับภาษาไทย พระไตรปิฎก เล่มที่ ๑ ข้อที่ ๓๒ หน้า ๓๙ เป็นต้น

ก. คำย่อชื่อคัมภีร์พระไตรปิฎก

สูตรตันตปิฎก

คำย่อ		ชื่อคัมภีร์	ภาษา
ที.ปา. (ไทย)	= สูตรตันตปิฎก	ทีฆนิกาย ปาฎิกวคคปาติ	(ภาษาไทย)
อง.เอกก. (ไทย)	= สูตรตันตปิฎก	อังคุตตรนิกาย เอกกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง.ปญจก. (ไทย)	= สูตรตันตปิฎก	องคุตตรนิกาย ปญจกนิปาตปาติ	(ภาษาไทย)
ม.ม. (ไทย)	= สูตรตันตปิฎก	มชฌิมนิกาย มูลปณณาสกปาติ	(ภาษาไทย)

พระอภิธรรมปิฎก

คำย่อ	ชื่อคัมภีร์	ภาษา
อภ.วิ. (ไทย)	= อภิธรรมปิฎก	วิภังค์ (ภาษาไทย)

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ปัจจุบันสภาพสังคมไทยได้มีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว จึงทำให้เกิดปัญหามากมาย ทั้งทางด้านเศรษฐกิจและสังคม เพื่อให้สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๔๕ ได้กำหนดวัตถุประสงค์ในการจัดการศึกษาไว้ใน มาตรา ๔ กำหนดความหมายของการศึกษาไว้ว่า “การศึกษา” เป็นกระบวนการเรียนรู้เพื่อความเจริญงอกงาม ของบุคคลและสังคมโดยการถ่ายทอดความรู้ การฝึก การอบรม การสืบสานทางวัฒนธรรม การ สร้างสรรค์จรรโลงความก้าวหน้าทางวิชาการ การสร้างองค์ความรู้ขึ้นเกิดจากการจัดสภาพแวดล้อม สังคมการเรียนรู้และปัจจัยที่เกี่ยวข้องให้บุคคลเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต และในมาตรา ๖ กำหนดความมุ่งหมายและหลักการการจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข^๑

กระทรวงศึกษาธิการได้ประกาศใช้หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ เพื่อให้การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานสอดคล้องกับสภาพความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจสังคม และ ความเจริญก้าวหน้าทางวิชาการ เป็นการสร้างกลยุทธ์ใหม่ในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้ สามารถตอบสนองความต้องการของบุคคล สังคมไทย ให้ผู้เรียนมีศักยภาพในการแข่งขันและร่วมมือ อย่างสร้างสรรค์ในสังคมโลก ปลุกฝังให้ผู้เรียนมีจิตสำนึกในความเป็นไทย มีระเบียบวินัย คำนึงถึง ประโยชน์ส่วนรวมและยึดมั่นในการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็น ประมุข ให้โรงเรียนต้นแบบการใช้หลักสูตรและโรงเรียนที่มีความพร้อม ใช้หลักสูตรแกนกลาง การศึกษาขั้นพื้นฐาน ในปีการศึกษา ๒๕๕๒ ในชั้นประถมศึกษาปีที่ ๑ และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ และ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔ ซึ่งประกอบด้วย ๘ กลุ่มสาระการเรียนรู้ ซึ่งกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา

^๑ ราชกิจจานุเบกษา, (เล่มที่ ๑๑๖), พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๔๒ (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษา, ๒๕๔๒), หน้า ๒ - ๔.

ศาสนาและวัฒนธรรม จะช่วยให้ผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจ การดำรงชีวิตของมนุษย์ทั้งในฐานะปัจเจกบุคคลและการอยู่ร่วมกันในสังคม การปรับตัวตามสภาพแวดล้อม การจัดการทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด เข้าใจถึงการพัฒนา เปลี่ยนแปลงตามยุคสมัย กาลเวลาตามเหตุปัจจัย ต่าง ๆ เกิดความเข้าใจในตนเองและผู้อื่น มีความอดทน อดกลั้น ยอมรับในความแตกต่าง และมีคุณธรรม สามารถนำความรู้ไปปรับใช้ในการดำเนินชีวิต เป็นพลเมืองดีของประเทศชาติ และสังคมโลก การศึกษาความมีความสำคัญต่อการพัฒนาประเทศเป็นอย่างยิ่ง เพราะการศึกษาเปรียบประดุจเครื่องมือในการพัฒนาคุณภาพของคน ซึ่งหากสังคมหรือประเทศใดประชาชนโดยเฉลี่ยมีการศึกษาอยู่ในระดับต่ำสังคมหรือประเทศนั้นก็จะด้อยการพัฒนาว่าสังคมหรือประเทศที่ประชาชนโดยเฉลี่ยมีการศึกษาอยู่ในระดับสูง

ดังนั้น ครูผู้สอนในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม จึงต้องศึกษาหลักสูตร มาตรฐานการเรียนรู้ ตัวชี้วัดที่ผู้เรียนพึงรู้และปฏิบัติได้ รวมทั้งคุณลักษณะของผู้เรียนในแต่ละระดับชั้น มีความเฉพาะเจาะจงและมีความเป็นรูปธรรมนำไปใช้ในการกำหนดเนื้อหา จัดทำหน่วยการเรียนรู้ จัดการเรียนการสอน และเป็นเกณฑ์สำคัญสำหรับการวัดและประเมินผล อย่างถ่องแท้ชัดเจน และเมื่อสังคมเปลี่ยนแปลงเข้าสู่ยุคที่มีความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีอย่างรวดเร็วก็ยิ่งต้องปรับตนเองให้เข้ากับสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไปรอบด้าน ผู้เรียนซึ่งเป็นเยาวชนอยู่ท่ามกลางสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงจะต้องรู้เท่าทันในกระแสการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว โดยมีทักษะชีวิตที่สำคัญและจำเป็น ปัญหาเหล่านี้คือปัญหาการราคาซึ่งที่ส่งผลกระทบต่อประเทศไทยมาหลายยุคหลายสมัย แต่ก็ยังไม่เกิดการเปลี่ยนแปลงหรือเกิดการพัฒนาในด้านที่ดีขึ้นแต่อย่างใด หน้าที่ที่ได้รับปัญหาโดยตรงที่สุดคือเยาวชนไทยที่จะต้องเข้าสู่ระบบการศึกษาที่ยังเป็นปัญหาเหล่านี้อยู่ทุกปี และปลายทางของพวกเขาก็คือความล้มเหลวอย่างที่ไม่น่าเกิดขึ้นในประเทศที่ขึ้นชื่อว่ากำลังพัฒนา ทั้งๆที่จริงแล้วนั้นเยาวชนและพ่อแม่ผู้ปกครองต่างคาดหวังว่าการศึกษาคือเครื่องมือในการพัฒนาชีวิตของเด็กและเยาวชนท้ายที่สุดแล้วก็ต้องกลับมาดูว่า เมื่อเราเห็นปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างนี้แล้ว เรายังจะเลือกส่งบุตรหลานเข้าเรียนในระบบการศึกษาไทย หรือเลือกที่จะจัดการศึกษาด้วยตนเองให้มีประสิทธิภาพแทน

การศึกษาเป็นกระบวนการที่มุ่งพัฒนาคนให้เป็นมนุษย์ที่มีคุณภาพมีความสามารถเต็มศักยภาพ มีการพัฒนาที่สมดุลทั้งสติปัญญา จิตใจ ร่างกาย และสังคม เพื่อเสริมสร้างการพัฒนาและการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ การศึกษาเป็นกระบวนการถ่ายทอดและเรียนรู้ในการที่จะสร้างสรรค์และ พัฒนาคนทั้งในแง่ความรู้ ความคิด ตลอดจนคุณธรรมและจริยธรรมเพื่อให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข สามารถสนองตอบทิศทางการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศชาติ ซึ่งประเทศที่ต้องการความก้าวหน้าต่างให้ความสำคัญกับการพัฒนาคนโดยอาศัยการศึกษาเป็นเครื่องมือ สำหรับประเทศไทยเป็นประเทศที่กำลังพัฒนาและมีปัญหาเกี่ยวกับกำลังคนที่จะตอบสนองนโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมค่อนข้างมาก อันสืบเนื่องมาจากระบบและวิธีการจัดการศึกษาที่ไม่สามารถสร้างและกระจายโอกาส รวมทั้งคุณภาพการศึกษาได้อย่างเท่าเทียมกัน

โดยเฉพาะอย่างยิ่งทิศทางการเปลี่ยนแปลงไปสู่ยุคอุตสาหกรรมที่ผ่านมาและการก้าวสู่สังคมแห่งการเรียนรู้ในทศวรรษที่ ๒๑ ดังนั้นระบบการศึกษาของประเทศไทยจึงถูกท้าทายจากแรงผลักดันการเปลี่ยนแปลงทางสังคมค่อนข้างมาก^๒

การจัดการศึกษาเพื่อให้เยาวชนของชาติสามารถอยู่รอดในสังคมปัจจุบันและอนาคตได้อย่างปกติสุข แล้วจะต้องพัฒนาจิตสำนึกต่อโลกและสิ่งแวดล้อม หน้าที่พลเมือง และการดูแลสุขภาพควบคู่ไปด้วย การพัฒนาการเรียนการสอนเพื่อให้ผู้เรียนทุกระดับได้มีความรู้เท่าทัน และมีความสามารถในการใช้ทักษะแห่งศตวรรษที่ ๒๑ จึงเป็นประเด็นเร่งด่วนของทุกประเทศ สำหรับการศึกษาในปัจจุบันและอนาคต โดยการนำหลักธรรมที่จำเป็นสำหรับการจัดการศึกษาควรนำมาใช้ คือหลักอิทธิบาท ๔ เป็นหลักธรรมที่จะนำพาบุคคลไปสู่ความสำเร็จได้อย่างมีประสิทธิภาพ องค์ประกอบของอิทธิบาท ๔ คือ ฉันทะ หมายถึง ความพึงพอใจ วิริยะ หมายถึง ความเพียรพยายาม จิตตะ หมายถึง ความมุ่งมั่นเอาใจใส่ และวิมังสา หมายถึง ความใคร่ครวญในงานที่ทำ ซึ่งจะช่วยให้การทำงานสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี จึงจะทำให้งานบรรลุเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ การศึกษาไทยจะเปลี่ยนแปลงให้เห็นทันตา ต้องใช้ อิทธิบาท ๔ โดยกระทรวงศึกษาธิการไม่ต้องเสียเวลา นำรูปแบบหรือตัวอย่างจากต่างประเทศมาใช้กับคนไทย เพราะคนต่างวัฒนธรรมต่างพื้นที่ย่อมมีวิธีการเรียนรู้เฉพาะตน จึงมีวิธีการเรียนรู้ที่แตกต่างกัน อิทธิบาท ๔ เป็นหลักธรรมที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงค้นพบและสั่งสอนชาวพุทธให้เป็นคนดี อิทธิบาท ๔ จึงเป็นฐานแห่งความสำเร็จในการเรียนรู้ของคนไทย ถือเป็น “ Innovation “ นวัตกรรมสุดยอด ยุคไทยแลนด์ ๔.๐ เพราะได้มีการทดลองใช้และพัฒนาต่อเนื่องมา ๒๕๖๐ ปี ผู้ใช้ทุกคน (ชาวพุทธ) ต่างให้ความเห็นว่าเป็นสิ่งซึ่งมีคุณธรรม เป็นเครื่องให้บรรลุถึงความสำเร็จตามที่ตนประสงค์ ผู้หวังความสำเร็จในสิ่งใด ถ้าทำตนให้สมบูรณ์ ด้วยสิ่งที่เรียกว่า อิทธิบาท ๔ คือ ๑ ฉันทะ ความพอใจรักใคร่ในสิ่งนั้น ๒ วิริยะ ความพากเพียรในสิ่งนั้น ๓ จิตตะ ความเอาใจใส่ฝักใฝ่ในสิ่งนั้น ๔ วิมังสา ความหมั่นสอดส่องในเหตุผลของสิ่งนั้น จะทำให้ทุกสิ่งสำเร็จได้ตามเป้าหมาย

จากเหตุผลดังกล่าวผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาสภาพการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ ของครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ในโรงเรียนมัธยมศึกษาจังหวัดขอนแก่น โดยใช้หลักอิทธิบาท ๔ เพื่อที่โรงเรียนจะได้นำมาเป็นแนวทางในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา สร้างแรงจูงใจของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ความสนใจในแนวคิดของนวัตกรรม รวมถึงการควบคุมการทำงาน และพัฒนาการเรียนการสอนของกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ต่อไป

^๒ อูญนิ อาแวกือจิ, ปัญหาการศึกษาไทยในปัจจุบันและแนวทางการแก้ปัญหา, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://5441881153.blogspot.com/2015/04/blog-post.html> [๑๓ กันยายน ๒๕๖๑].

๑.๒ คำถามวิจัย

๑.๓.๑ การศึกษาสภาพสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕ ด้านการจัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท ๔ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย เป็นอย่างไร

๑.๓.๒ การเปรียบเทียบการจัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท ๔ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕ แตกต่างกันหรือไม่ อย่างไร

๑.๓.๓ ข้อเสนอแนะแนวทางในการพัฒนา การจัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท ๔ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕ ควรเป็นอย่างไร

๑.๓ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑.๒.๑ เพื่อศึกษาสภาพการจัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท ๔ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕

๑.๒.๒ เพื่อเปรียบเทียบการจัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท ๔ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕ โดยจำแนกตามระดับการศึกษา และประสบการณ์การทำงาน

๑.๒.๓ เพื่อศึกษาแนวทางในการพัฒนา การจัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท ๔ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕

๑.๔ ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เพื่อศึกษา การจัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท ๔ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ๔ ด้าน ได้แก่

๑. ด้านฉันทะ คือความพอใจ ใฝ่ใจที่จะเรียน
๒. ด้านวิริยะ คือความเพียรในการเรียน อดทนไม่ท้อถอยในการเรียน
๓. ด้านจิตตะ คือความคิด ตั้งใจรับรู้ในสิ่งที่เรียน
๔. ด้านวิมังสา คือความไตร่ตรอง ทดลองตรวจสอบหาเหตุผล

สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕ จังหวัดขอนแก่น ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตการวิจัยไว้ดังนี้

๑.๔.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหา

การจัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท ๔ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕ จังหวัดขอนแก่น

๑.๔.๒ ขอบเขตด้านตัวแปรที่ศึกษา

๑.๔.๒.๑ ตัวแปรต้น ได้แก่ ระดับการศึกษา และประสบการณ์การทำงาน ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา เขต ๒๕ โดยจำแนกเป็นดังนี้

๑) ระดับการศึกษา

- (๑.๑) ระดับปริญญาตรี
- (๑.๒) ระดับปริญญาโท
- (๑.๓) ระดับปริญญาเอก

๒) ประสบการณ์การทำงาน

- (๒.๑) ระยะ ๑-๕ ปี
- (๒.๒) ระยะ ๖-๑๐ ปี
- (๒.๓) ระยะ ๑๑-๑๕ ปี
- (๒.๔) ระยะ ๑๖ ปีขึ้นไป

๑.๔.๒.๒ ตัวแปรตาม ได้แก่

- ๑) ด้านฉันทะ คือ ความพอใจ
- ๒) ด้านวิริยะ คือ ความเพียร
- ๓) ด้านจิตตะ คือ ความคิดจดจ่อ หรือเอาใจใส่
- ๔) ด้านวิมังสา คือ การไตร่ตรอง การสอบสวน

๑.๔.๓ ขอบเขตด้านประชากร และกลุ่มตัวอย่าง

๑. ประชากร

ครูผู้สอน กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕ จำนวน ๓๕๗ คน

๒. กลุ่มตัวอย่าง

ครูผู้สอน กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕ โดยผู้วิจัยได้เลือกจากครูผู้สอนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย จำนวน ๑๘๗ คน โดยใช้ตารางเครจซี่และมอร์แกน (Krejcie & Morgan)

๓. กลุ่มเป้าหมาย ในเชิงคุณภาพ ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน ๑๐ คน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม โดยการใช้แบบเจาะจง (Purposive sampling)

๑.๔.๔ ขอบเขตด้านพื้นที่

การศึกษาวิจัย “การจัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท ๔ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕” จำนวน ๘๔ โรงเรียน

๑.๔.๕ ขอบเขตด้านระยะเวลา

ระยะเวลาที่ผู้วิจัยได้ทำการศึกษา ตั้งแต่ ตุลาคม ๒๕๖๑ ถึง มกราคม ๒๕๖๒ รวมระยะเวลา ๖ เดือน

๑.๕ สมมติฐานของการวิจัย

๑.๕.๑ ครูผู้สอนที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อสภาพการจัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท ๔ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕ แตกต่างกัน

๑.๕.๒ ครูผู้สอนที่มีประสบการณ์ทำงานต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการจัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท ๔ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕ แตกต่างกัน

๑.๖ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

๑.๖.๑ การจัดการเรียนรู้ หมายถึง กระบวนการจัดการเรียนการสอนที่โรงเรียนจัดทำขึ้นในรูปแบบ หรือ กิจกรรมต่างๆ ที่ช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ในสิ่งที่จัดทำขึ้น และเป็นกระบวนการถ่ายทอดความรู้ให้นักศึกษาเกิดประสบการณ์ การเรียนรู้อย่างมีจุดหมาย โดยมีหลักสูตรเป็นกรอบ กำหนดการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ ต้องมีการวางแผนการจัดการอย่างมีระบบ ถือว่าการจัดการเรียนการสอนเป็นหัวใจสำคัญของการศึกษา

(๑) การจัดการเรียนรู้ตามหลักฉันทะ หมายถึง ความพอใจ ใฝ่ใจที่จะเรียน โรงเรียนต้องหาวิธีการแบบฉันทะทำให้เด็กนักเรียนมีความพอใจที่อยากจะเรียน วิธีการคือหาสิ่งที่ได้รักเด็กชอบ ให้เด็กเรียน ให้หาเหตุผล รู้ปัญหา ถ้าทำในสิ่งที่รักที่ชอบแล้วจะมีความมุ่งมั่นทำงานด้วยใจงานจึงออกมาดีมีคุณภาพ จัดกิจกรรมการเรียนรู้จากสภาพแวดล้อมแก่นักเรียนจนเกิดเป็นความคิดสร้างสรรค์อย่างมีประสิทธิภาพ ปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมให้นักเรียนมีจิตสำนึก มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ ได้เรียนในสิ่งที่ชอบ และสนใจ แนะนำสั่งสอนนักเรียนด้วยความรักและเมตตา เอาใจใส่ จดจ่อตั้งใจกับงานที่ได้รับมอบหมาย เพื่อให้นักเรียนแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน ทั้งในชุมชนและแหล่งเรียนรู้นอกสถานที่ มีความมุ่งมั่นในตนเอง

(๒) การจัดการเรียนรู้ตามหลักวิริยะ หมายถึง ความพากเพียร การทำที่ติดต่อ ไม่ขาดตอน เป็นระยะยาว จนประสบความสำเร็จ ผู้บริหารและครูส่งเสริมให้นักเรียนคิดอย่างมีวิจรรณญาณมากกว่าการให้นักเรียนปฏิบัติตามคำสั่งเท่านั้น จัดกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง ส่งเสริมให้นักเรียนกล้าแสดงออก มุ่งมั่น พุ่มเท และมีความรับผิดชอบ ส่งเสริมความอดทน ไม่ท้อถอยต่ออุปสรรคในการเรียนรู้ กระตุ้นให้นักเรียนเกิดความสนใจ มุ่งมั่นพุ่มเทต่อการทำงานเป็นกลุ่ม พุ่มเทร่างกายและแรงใจ เพื่อพัฒนานักเรียนอยู่เสมอ เปิดโอกาสให้นักเรียนร่วมวางแผนกิจกรรมการเรียนรู้ จากสภาพแวดล้อมในท้องถิ่นให้นักเรียนได้เรียนรู้ประสบการณ์จริง

(๓) การจัดการเรียนรู้ตามหลักจิตตะ หมายถึง ความไม่ทอดทิ้ง สิ่งที่ได้เรียนรู้จากประสบการณ์ สามารถนำไปใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวันหรือในอนาคตได้ ดังนั้นจึงครูผู้สอนควรจัดการเรียนรู้ภาคปฏิบัติให้มากด้วยความตั้งใจจริง นำเหตุการณ์ปัจจุบันที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนรู้ของผู้เรียน ทั้งในและนอกเวลาเรียน สนับสนุนให้นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจ วัฒนธรรมความหลากหลายทางสังคม มีกระบวนการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนอยู่เสมอ ส่งเสริมแนะนำให้ผู้เรียนมีการพัฒนารอบด้าน ทั้งกาย ใจ และสติปัญญาให้นักเรียนได้ฝึกสติ รับรู้ในสิ่งที่ทำ และทำสิ่งนั้นด้วยความคิดสร้างสรรค์ มีความเอาใจใส่ และใฝ่เรียนรู้ด้วยตนเอง มีความรอบรู้ คิดอย่างมีวิจรรณญาณและตัดสินใจด้วยความรอบคอบ

(๔) การจัดการเรียนรู้ตามหลักวิมังสา หมายถึง ความสอดส่องในเหตุและผล แห่งความสำเร็จ เกี่ยวกับเรื่องนั้นๆ ผู้บริหารและครูควรพิจารณาใคร่ครวญหา ข้อดี-ข้อด้อยต่อการจัดการเรียนรู้ทุกครั้ง ศึกษาค้นคว้าและวิเคราะห์ เพื่อเพิ่มพูนความสามารถในการจัดการเรียนการสอน นำความรู้ที่ได้จากการจัดการเรียนรู้ครั้งที่ผ่านมา เพื่อเป็นแนวทางครั้งต่อไป จัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนานักเรียนอย่างต่อเนื่อง เชื่อมโยงประสบการณ์จริง ให้นักเรียนได้คิดวิเคราะห์ และแก้ปัญหา วัดและประเมินผลการจัดการเรียนรู้ โดยใช้กระบวนการจัดการเรียนการสอนที่หลากหลายในระหว่างก่อนเรียน และหลังเรียน เพื่อพัฒนานักเรียนอย่างมีประสิทธิภาพ

๑.๖.๒ อิทธิบาท ๔ หมายถึง คุณธรรมที่นำไปสู่ความสำเร็จในการทำงาน เป็นคุณธรรมที่เกี่ยวข้องกับการทำ งานในชีวิตประจำวัน เป็นหลักในการปฏิบัติเพื่อเอาชนะอุปสรรคและปัญหาต่างๆ ซึ่งจะนำไปสู่ความสำเร็จและความก้าวหน้าในหน้าที่การงานหรือการศึกษาเล่าเรียนตามที่มุ่งหวังไว้ ซึ่งแยกออกเป็น ๔ ด้าน ดังนี้

ฉันทะ หมายถึง การกระทำที่แสดงถึง ความสนใจใฝ่ รู้ ความรักพอใจในสิ่งที่กระทำและผลของการกระทำความมุ่งมั่นในสิ่งที่กระทำนั้น บรรลุเป้าหมายและการใช้วิธีที่ถูกต้องในการบรรลุเป้าหมาย

วิริยะ หมายถึง การกระทำที่แสดงถึง ความรู้สึกที่ต้องการทำงานให้สำเร็จลงโดยไม่ย่อท้อต่ออุปสรรคใดๆ ที่เกิดขึ้น โดยมองว่าอุปสรรคต่างๆ ที่เกิดขึ้นเป็นสิ่งที่ท้าทายในการทำงานให้สำเร็จต่อไป

จิตตะ หมายถึง การกระทำที่แสดงถึง ความรู้สึกที่มีความมุ่งมั่นในการทำงานด้วยความแน่วแน่ จดจ่อในสิ่งนั้น เมื่อมีสิ่งใดมารบกวนก็ไม่สามารถที่จะละทิ้งงานนั้นได้ ด้วยเห็นว่างานที่ทำนั้นมีความสำคัญต่อตนเอง ผู้อื่น รวมถึงสภาพแวดล้อมด้วย จึงได้อุทิศกายและจิตใจในการทำงานนั้น

วิมังสา หมายถึง การกระทำที่แสดงถึง ความรู้สึกที่ได้ใช้ปัญญาในการพิจารณา ไตร่ตรอง และการค้นหาและแก้ไขข้อบกพร่องในการทำงานโดยได้มีการทดลองและหาแนวทางใหม่ๆ เพื่อนำมาใช้ในการทำงาน ส่งเสริมให้งานเสร็จสิ้น และบรรลุเป้าหมายได้อย่างสมบูรณ์เรียบร้อย

๑.๖.๓ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม หมายถึง กลุ่มสาระวิชาที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม ประกอบด้วยเรื่องราว เกี่ยวกับภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม การดำเนินชีวิตในสังคม และศาสนา ศีลธรรม และจริยธรรม หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ ได้กำหนดมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัดในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม จำนวน ๑๑ มาตรฐาน จัดแบ่งเป็น ๕ สาระย่อย ได้แก่

สาระที่ ๑ ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม

สาระที่ ๒ หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม

สาระที่ ๓ เศรษฐศาสตร์

สาระที่ ๔ ประวัติศาสตร์

สาระที่ ๕ ภูมิศาสตร์

๑.๖.๔ ผู้บริหารสถานศึกษา หมายถึง บุคลากรวิชาชีพทางการศึกษาปฏิบัติหน้าที่ในการบริหารสถานศึกษา โดยดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการสถานศึกษา และรองผู้อำนวยการสถานศึกษา หรือผู้รักษาการแทนผู้อำนวยการสถานศึกษา ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต ๒๕

๑.๖.๕ ครูผู้สอน หมายถึง ข้าราชการครูซึ่งเป็นผู้ประกอบวิชาชีพหลักทางด้านการเรียนการสอนและการส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียนด้วยวิธีการต่างๆในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต ๒๕

๑.๖.๖ สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน หมายถึง หน่วยงานที่จัดการศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต ๒๕ ในจังหวัดขอนแก่น ที่เปิดทำการสอนทั้งระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นและตอนปลาย กระบวนการเรียนรู้เพื่อความรู้และความเจริญงอกงามของบุคคลและสังคมโดยการถ่ายทอดความรู้ การฝึก การอบรม การสืบสานทางวัฒนธรรม การสร้างสรรค์จรรโลงความก้าวหน้าทางวิชาการ การสร้างองค์ความรู้ขึ้นเกิดจากการจัดสภาพแวดล้อม สังคม การเรียนรู้และปัจจัยเกื้อหนุนให้บุคคลเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต

๑.๖.๗ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕ หมายถึง หน่วยงานที่มีภารกิจในการส่งเสริมสนับสนุนการจัดการศึกษาภาคบังคับและการศึกษาขั้นพื้นฐานระดับมัธยมศึกษา ครอบคลุมศึกษาระดับมัธยมศึกษา จังหวัดขอนแก่น

๑.๗ ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

๑.๗.๑ ทำให้ได้ข้อมูลสารสนเทศเกี่ยวกับสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต ๒๕ ด้านการจัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท ๔ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย

๑.๗.๒ ทำให้ทราบผลการเปรียบเทียบ การจัดการเรียนการสอนตามหลักอิทธิบาท ๔ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย

๑.๗.๓ ทำให้ได้แนวทางในการพัฒนา การจัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท ๔ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕ และนำไปเป็นข้อมูลสารสนเทศทางการศึกษาต่อไป

บทที่ ๒

แนวคิด ทฤษฎีและเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้มุ่งศึกษาในเรื่อง “การจัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท ๔ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕” โดยได้ศึกษาด้านว่าแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวข้องรวมถึงงานด้านการวิจัยที่สอดคล้อง กัน ตามลำดับต่อไปนี้

- ๒.๑ แนวคิด ที่เกี่ยวข้องกับหลักอิทธิบาท ๔
- ๒.๒ แนวความคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการเรียนการสอน
- ๒.๓ หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑
- ๒.๔ หลักสูตรกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคม ศาสนา และวัฒนธรรม
- ๒.๕ บริบทของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕
- ๒.๖ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- ๒.๗ กรอบแนวคิดในการวิจัย

๒.๑ แนวคิด ที่เกี่ยวข้องกับหลักอิทธิบาท ๔

แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับหลักอิทธิบาท ๔ มีดังต่อไปนี้

๒.๑.๑ หลักการและแนวคิดเกี่ยวกับหลักอิทธิบาท ๔ ในพระไตรปิฎก

ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาลักษณะและแนวคิดเกี่ยวกับหลักอิทธิบาท ๔ ตามหลักคำ สอนของพระพุทธเจ้า จุดประสงค์เพื่อจะใช้หลักการและแนวคิดให้ประสบผลสำเร็จตามหลักอิทธิบาทที่ปรากฏในคัมภีร์พุทธศาสนาเถรวาท ที่ได้ทรงตรัสไว้ใน “พระไตรปิฎก” สำหรับถือเป็นข้อปฏิบัติหรือเป็นแนวทางให้ประสบผลสำเร็จ ทั้งนี้ได้ศึกษาเอกสารอีกมากมายไม่ว่าจะเป็นเอกสารในการปฏิบัติธรรมก็ดี เอกสารในการศึกษาเล่าเรียนหรือแม้จะเป็นเอกสารประกอบการปฏิบัติงานก็ดี เมื่อต้องการสมาธิเพื่อที่จะส่งผลให้กิจกรรมที่กระทำ นั้นดา เนินไปอย่างเรียบร้อยได้ผลดี พึงควรปลูกเล่าและชักจูงอิทธิบาท ๔ อย่างนี้ ถือปฏิบัติให้เกิดเป็นองค์ธรรมเด่นๆ ขึ้น หากปฏิบัติได้อย่างดีแล้วสมาธิ ปัญญา ความสุข ความสบายใจ และการทำ งานก็จะบังเกิดผลขึ้นทันทีจากแนวคิดเบื้องต้น ผู้วิจัยได้ศึกษา

ค้นคว้า หลักอภิยาบท ๔ จากพระไตรปิฎก ที่เกี่ยวกับหลักอภิยาบท ๔ สามารถอธิบายรายละเอียดได้ดังนี้^๑

อภิยาบท ๔ (คุณเครื่องให้ถึงความสำเร็จ, คุณธรรมที่นำไปสู่ความสำเร็จแห่งผลที่มุ่งหมาย)

๑. ฉันทะ (ความพอใจ คือ ความต้องการที่จะทำ ใฝ่ใจรักจะทำสิ่งนั้นอยู่เสมอ และปรารถนาจะทำให้ได้ผลยิ่งขึ้นไป)

๒. วิริยะ (ความเพียร คือ ขยันหมั่นประกอบสิ่งนั้นด้วยความพยายาม เข้มแข็ง อดทน เอาธุระ ไม่ท้อถอย)

๓. จิตตะ (ความคิดมุ่งไป คือ ตั้งจิตรับรู้ในสิ่งที่ทำสิ่งนั้นด้วยความคิด เอาใจฝักใฝ่ไม่ปล่อยใจให้ฟุ้งซ่านเลื่อนลอยไป อุทิศตัวอุทิศใจให้แก่สิ่งที่ทำ)

๔. วิมังสา (ความไตร่ตรอง หรือ ทดลอง คือ หมั่นใช้ปัญญาพิจารณาใคร่ครวญตรวจตราหาเหตุผลและตรวจสอบข้อยิ่งหย่อนในสิ่งที่ทำนั้น มีการวางแผน วัตถุประสงค์ คัดค้นวิธีแก้ไขปรับปรุงเป็นต้น^๒)

๑. ฉันทะ (ความพอใจรักใคร่ในสิ่งนั้น)

พระพุทธเจ้า ทรงตรัสถึงหลักอภิยาบท ที่เกี่ยวกับฉันทะ ที่เรียกว่า ฉันทสมาธิปธานสังขาร ไว้ดังนี้ก็ภิกษุ เจริญอภิยาบท อันประกอบด้วย ฉันทสมาธิปธานสังขารเป็นอย่างไรถ้าภิกษุทำ ฉันทะให้เป็นอธิบดีแล้วจึงได้สมาธิ ได้เอกัคคตาแห่งจิต สมาธินี้เรียกว่าฉันทสมาธิ ภิกษุนั้น ทำฉันทะให้เกิดพยายาม ปรารถนาความเพียรประคองจิตไว้ ทำความเพียรเพื่อป้องกันบาปอกุศลธรรมที่ยังไม่เกิดขึ้นมิให้เกิดขึ้น ทำฉันทะให้เกิด พยายาม ปรารถนาความเพียร ประคองจิตไว้ ทำความเพียรเพื่อละบาปอกุศลธรรมที่เกิดขึ้นแล้ว ทำฉันทะให้เกิดพยายามปรารถนาความเพียรประคองจิตไว้ ทำความเพียร เพื่อสร้างกุศลธรรมที่ยังไม่เกิดขึ้นให้เกิดขึ้น ทำฉันทะให้เกิด พยายาม ปรารถนาความเพียรประคองจิตไว้ ทำความเพียร เพื่อความดำรงอยู่ความไม่สาบสูญ ความภิญโญยิ่ง ความไพบุลย์ ความเจริญ ความบริบูรณ์แห่งกุศลธรรมที่เกิดขึ้นแล้ว สภาวธรรมเหล่านี้ เรียกว่า ปธานสังขาร ฉันทะสมาธิและปธานสังขารดังกล่าวมานี้ประมวลย่อ ๒ อย่างนั้นเข้าเป็นอันเดียวกัน ย่อมถึงซึ่งอันนับว่าฉันทสมาธิปธานสังขารด้วยประการฉะนี้

^๑ พูนสุข ภูสุข(ไตรรัตน์), “ประสิทธิภาพการปฏิบัติงานตามหลักอภิยาบท ๔ ของข้าราชการฝ่ายอัยการ สำนักงานอัยการคดีเยาวชนและครอบครัวจังหวัดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕), หน้า ๔๐.

^๒ ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๒๓๑/๒๓๓, อภิ.วิ. (ไทย) ๓๕/๕๐๕/๒๕๒.

ในบทเหล่านั้น ฉันทะ เป็นไฉน ความพอใจ การทำความพอใจ ความใคร่เพื่อจะหาความฉลาด ความพอใจในธรรม นี้เรียกว่า ฉันทะ สมาธิ เป็นไฉน ความตั้งอยู่แห่งจิต ความดำรงอยู่แห่งจิต ความมั่นอยู่แห่งจิต ความไม่ส่ายไปแห่งจิต ความไม่ฟุ้งซ่านแห่งจิต ภาวะที่จิตไม่ส่ายไปความสงบสมาธิทริย สมาธิพละ สัมมาสมาธิ อันใด นี้เรียกว่า สมาธิปธานสังขารเป็นไฉน การปรารภความเพียรทางใจ ความขมกั่มข่มแน่น ความบากบั่น ความตั้งหน้า ความพยายาม ความอดุทธาสหะความทนทาน ความเข้มแข็ง ความหมั่น ความก้าวไปอย่างไม่มีทอดยความไม่ทอดทิ้งฉันทะ ความไม่ทอดทิ้งธุระ ความประคับประคองธุระไว้ด้วยดี วิริยะ วิริยินทริย วิริยพละสัมมาวายามะ อันใดนี้เรียกว่า ปธานสังขาร

ภิกษุ เป็นผู้เข้าไปถึงแล้ว เข้าไปถึงแล้วด้วยดี เข้ามาถึงแล้ว เข้ามาถึงแล้วด้วยดีเข้าถึงแล้วเข้าถึงแล้วด้วยดี ประกอบแล้วด้วยฉันทะ สมาธิ และปธานสังขาร ดังกล่าวมานี้ ด้วยเหตุนี้ จึงเรียกว่า ประกอบด้วยฉันทสมาธิปธานสังขาร ด้วยประการฉะนี้^๓

คำว่า อิทธิ ได้แก่ ความสำเร็จ ความสำเร็จด้วยดี การสำเร็จ การสำเร็จด้วยดี ความได้ความได้อีก ความถึง ความถึงด้วยดี ความถูกต้อง ความกระทำให้แจ้ง ความเข้าถึง ซึ่งธรรมเหล่านั้น คำว่า อิทธิบาท ได้แก่ เวทนาขันธ สัญญาขันธ สังขารขันธ วิญญานขันธ ของบุคคลผู้บรรลุธรรมเหล่านั้น

คำว่า เจริญอิทธิบาท ได้แก่ ย่อมเสพ เจริญ ทำให้มาก ซึ่งธรรมเหล่านั้นด้วยเหตุนี้ จึงเรียกว่า เจริญอิทธิบาท^๔

๒. วิริยะ (ความเพียรพยายามทำในสิ่งนั้น) พระพุทธเจ้า ทรงตรัสถึงหลักอิทธิบาท ที่เกี่ยวกับวิริยะ ที่เรียกว่า วิริยสมาธิปธานสังขาร ไว้ดังนี้ ก็ภิกษุเจริญอิทธิบาทอันประกอบด้วยวิริยสมาธิปธานสังขารเป็นอย่างไร ถ้าภิกษุทำความเพียรให้เป็นอธิปัตแล้วจึงได้สมาธิ ได้เอกัคตาแห่งจิตสมาธินี้เรียกว่า วิริยสมาธิ ภิกษุนั้น ทำฉันทะให้เกิด พยายาม ปรารภความเพียร ประคองจิตไว้ ทำความเพียร เพื่อป้องกันบาปอกุศลธรรมที่ยังไม่เกิดขึ้นมิให้เกิดขึ้น ฯลฯ เพื่อสร้างกุศลธรรมที่ยังไม่เกิดขึ้นให้เกิดขึ้น ทำความเพียร เพื่อความดำรงอยู่ ความไม่สาบสูญ แห่งกุศลธรรมที่เกิดขึ้นแล้วสภาวะธรรมเหล่านี้ เรียกว่า ปธานสังขาร วิริยสมาธิและปธานสังขาร ดังกล่าวมานี้ ประมวลย่อ ๒ อย่างนั้นเข้าเป็นอันเดียวกันย่อมถึงซึ่งอันนั้นว่าวิริยสมาธิปธานสังขาร ด้วยประการฉะนี้^๕

^๓ อภ.วิ. (ไทย) ๓๕/๕๐๗/๒๔๔.

^๔ อภ.วิ. (ไทย) ๓๕/๕๐๘/๒๔๕.

^๕ อภ.วิ. (ไทย) ๓๕/๕๐๙/๒๔๕.

ในบทเหล่านั้น วิริยะ เป็นไฉน

การปรารภความเพียรทางใจ ฯลฯ สัมมาวายามะ อันใด นี้เรียกว่า วิริยะสมาธิ เป็นไฉน
ความตั้งอยู่แห่งจิต ความดำรงอยู่แห่งจิต ความมั่นอยู่แห่งจิต ความไม่ส่ายไปแห่งจิต ความไม่ฟุ้งซ่าน
แห่งจิต ภาวะที่จิตไม่ส่ายไป ความสงบ สมาธิในทรีย์ สมาธิพละ สัมมาสมาธิ

อันใด นี้เรียกว่า สมาธิ

ปธานสังขาร เป็นไฉน

การปรารภความเพียรทางใจ สัมมาวายามะ อันใด นี้เรียกว่า ปธานสังขาร ภิกษุเป็นผู้เข้าไป
ไปถึงแล้ว ประกอบแล้ว ด้วยวิริยะ สมาธิ และปธานสังขารดังกล่าวมานี้ ด้วยเหตุนี้จึงเรียกว่า
ประกอบด้วยวิริยสมาธิปธานสังขาร ด้วยประการฉะนี้^๖

คำว่า อิทธิ ได้แก่ ความสำเร็จ ความสำเร็จด้วยดี การสำเร็จ

การสำเร็จด้วยดี ความได้ ความได้อีก ความถึง ความถึงด้วยดี ความถูกต้อง ความกระทำ
ให้แจ้ง ความเข้าถึง ซึ่งธรรมเหล่านั้น

คำว่า อิทธิบาท ได้แก่ เวทนาขันธ^๗ สัญญาขันธ สังขารขันธ วิญญาณขันธ ของบุคคลผู้
บรรลุดุธรรมเหล่านั้น

คำว่า เจริญอิทธิบาท ได้แก่ ย่อมเสพ เจริญ ทำให้มาก ซึ่งธรรมเหล่านั้น ด้วยเหตุนี้จึง
เรียกว่า เจริญอิทธิบาท^๗

๓. จิตตะ (การเอาใจฝักใฝ่ ในสิ่งนั้น)

พระพุทธเจ้า ทรงตรัสถึงหลักอิทธิบาท ที่เกี่ยวกับจิตตะ ที่เรียกว่า จิตตสมาธิปธานสังขาร
ไว้ดังนี้

ก็ภิกษุ เจริญอิทธิบาทอันประกอบด้วยจิตตสมาธิปธานสังขาร เป็นอย่างไร

ถ้าภิกษุทำจิตให้เป็นอธิบดีแล้วจึงได้สมาธิ ได้เอกัคตาแห่งจิต สมาธินี้ เรียกว่าจิตตสมาธิ
ภิกษุนั้น ทำฉันทะให้เกิด พยายาม ปรารภความเพียร ประคองจิตไว้ ทำความเพียรเพื่อป้องกันบาป
อกุศลธรรมที่ยังไม่เกิดขึ้นมิให้เกิดขึ้น เพื่อละบาปอกุศลธรรมที่เกิดขึ้นแล้ว ฯลฯ เพื่อสร้างกุศลธรรมที่
ยังไม่เกิดขึ้นให้เกิดขึ้น ทำฉันทะให้เกิดขึ้น พยายาม ปรารภความเพียรประคองจิตไว้ ทำความเพียร
เพื่อความดำรงอยู่ ความไม่สาบสูญ ความภิญโญยิ่ง ความไพบูรณ์ความเจริญ ความบริบูรณ์แห่งกุศล

^๖ อภิ.วิ. (ไทย) ๓๕/๕๑๐/๒๔๖.

^๗ อภิ.วิ. (ไทย) ๓๕/๕๑๑/๒๔๗.

ธรรมที่เกิดขึ้นแล้ว สภาธรรมเหล่านี้ เรียกว่าปธานสังขารจิตตสมาธิและปธานสังขารดังกล่าวมานี้
ประมวลย่อ ๒ อย่างนั้น เข้าเป็นอันเดียวกัน ย่อมถึงซึ่งอันนี้ว่า จิตตสมาธิปธานสังขาร ด้วยประการ
ฉะนี้

ในบทเหล่านั้น จิต เป็นไฉน

จิต มโน มานัส มโนวิญญานธาตุที่สมกัน อันใด นี้เรียกว่า จิตตสมาธิ เป็นไฉน

ความตั้งอยู่แห่งจิต สัมมาสมาธิ อันใด นี้เรียกว่า สมาธิปธานสังขาร เป็นไฉนการปรารภ
ความเพียรทางใจ สัมมาวายามะ อันใดนี้เรียกว่า ปธานสังขาร

ภิกษุ เป็นผู้เข้าไปถึงแล้ว ประกอบแล้ว ด้วยจิต สมาธิ และปธานสังขารดังกล่าวมานี้ ด้วย
เหตุนี้ จึงเรียกว่าประกอบด้วยจิตตสมาธิปธานสังขาร ด้วยประการฉะนี้^๘

คำว่า อิทธิ ได้แก่ ความสำเร็จ ความสำเร็จด้วยดี การสำเร็จ การสำเร็จด้วยดี ความได้
ความได้อีก ความถึง ความถึงด้วยดี ความถูกต้อง ความกระทำให้แจ้ง ความเข้าถึง ซึ่งธรรมเหล่านั้น

คำว่า อิทธิบาท ได้แก่ เวทนาขันธ สัญญาขันธ สังขารขันธวิญญานขันธ ของบุคคลผู้บรรลุ
ธรรมเหล่านั้น

คำว่า เจริญอิทธิบาท ได้แก่ ย่อมเสพ เจริญ ทำให้มาก ซึ่งธรรมเหล่านั้น ด้วยเหตุนี้ จึง
เรียกว่า เจริญอิทธิบาท^๙

พระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงบัญญัติการเจริญหรือการปฏิบัติ อิทธิบาท ๔ ประการ
คือเจริญอิทธิบาท ประกอบด้วย

ฉันทสมาธิปธานสังขาร^{๑๐} หมายถึง สมาธิที่เกิดจากฉันทะและความเพียรที่มุ่งมั่น เจริญ
อิทธิบาท ประกอบด้วย วิริยสมาธิปธานสังขาร หมายถึง สมาธิที่เกิดจากวิริยะและความเพียร
สร้างสรรค์ เจริญอิทธิบาท ประกอบด้วย จิตตสมาธิปธานสังขาร หมายถึง สมาธิที่เกิดจากจิตตะและ
ความเพียรสร้างสรรค์ เจริญอิทธิบาท ประกอบด้วย วิมังสาสมาธิปธานสังขาร หมายถึง สมาธิที่เกิด
จากวิมังสาและความเพียรสร้างสรรค์ เพราะฉะนั้นอิทธิบาท ๔ มีองค์ประกอบ ดังนี้ ฉันทะ^{๑๑}
หมายถึง สร้างความพอใจในกุศลคือความประสงค์จะทำยิ่งขึ้น ความพึงพอใจ ความใคร่เพื่อจะทำ
ความฉลาด ความพอใจในธรรม ฉันทสมาธิ^{๑๒} หมายถึง สมาธิที่เกิดจากฉันทะ วิริยะ หมายถึง การ

^๘ อภิ.วิ. (ไทย) ๓๕/๕๑๓/๒๙๗.

^๙ อภิ.วิ. (ไทย) ๓๕/๕๑๕/๒๙๙.

^{๑๐} อจ.เอกก. (ไทย) ๑/๓๙๘/๔๔๕.

^{๑๑} ม.ม. (ไทย) ๑๒/๒๔๗/๑๗๗.

^{๑๒} ม.ม. (ไทย) ๑๓/๒๔๗/๒๙๒.

ปรารภความเพียรทางใจสัมมาวายามะ จิต หมายถึง มโน มานัส มโนวิญญาณธาตุที่สมกัน และ ปธาน
สังขาร หมายถึง ความเพียรที่มุ่งมั่น (ปธาน) ปรารภความเพียร ประคองจิต ความขะมักเขม้น^{๑๓}
บากบั่น ความตั้งหน้า ความพยายาม ความอดสาหัส ความทนทาน ความเข้มแข็ง ความก้าวไปอย่าง
ไม่ท้อถอย ความไม่ทอดทิ้งธุระ ความประคับประคองธุระไว้ด้วยดี วิริยะ วิริยินทรีย์ วิริยะพละ
สัมมาวายามะ วิมังสา หมายถึง ปัญญา กิริยาที่รู้ชัด ความไม่หลง ความวิจยธรรม สัมมาทิฐิสมมติ
หมายถึง ความตั้งอยู่แห่งจิต ความดำรงอยู่แห่งจิต ความไม่ส่ายไปแห่งจิต ความไม่ฟุ้งซ่านแห่งจิต
ภาวะที่จิตไม่ส่ายไป ความสงบ สัมมาสมาธิ (สภาวะที่จิตมีอารมณ์เดียว)

สัมมปธาน ๔ คือ ปัจจัยสำคัญที่จะสร้างสรรค์ให้สัมฤทธิ์ผล อันประกอบด้วย (๑) สังวร
ปธาน เพียรป้องกัน หรือ เพียรระวังอกุศลที่ยังไม่เกิดไม่ให้เกิด (๒) ปหานปธาน เพียรละ หรือ เพียร
กำจัดอกุศลที่เกิดขึ้นแล้วให้ลดและหมดไป (๓) ภาวนาปธาน เพียรเจริญ หรือ สร้างกุศลที่ยังไม่เกิดให้เกิด
(๔) อนุรักขนาปธาน เพียรอนุรักษ์หรือเพียรรักษาและส่งเสริมกุศลที่เกิดขึ้นแล้วให้อยู่ตลอดไป การ
เจริญสัมมปธาน ๔ พระภิกษุในศาสนานี้จึงได้บรรลุที่สุดแห่งอภิญญาและอภิญญาบารมีอยู่^{๑๔}

จากข้อมูลเชิงวิชาการที่กล่าวข้างต้น ผู้วิจัยสามารถสรุปประเด็นสำคัญได้ว่า หลักการและ
แนวคิดเกี่ยวกับหลักอิทธิบาท ๔ ในพระไตรปิฎก หมายถึง การศึกษาหลักอิทธิบาท ๔ ตามคาสอน
ของพระพุทธเจ้าซึ่งมีมาตั้งแต่สมัยโบราณเพื่อประยุกต์ใช้ในปัจจุบัน พระพุทธเจ้าทรงตรัสถึง
กระบวนการทางหลักอิทธิบาท ๔ ไว้มากมาย ถือเป็นคำสอนที่ไม่ล้าสมัย สามารถนำมาประยุกต์ให้
เกิดประโยชน์ได้อย่างดีเยี่ยม

จากพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ในอังคุตตรนิกาย ทุก
นิบาต ได้กล่าวถึง อิทธิบาท ในอิทธิบาทสูตร^{๑๕} ดังนี้

อิทธิบาท (คุณเครื่องให้ถึงความสำเร็จ) ๔ ภิกษุในพระธรรมวินัยนี้

๑) เจริญอิทธิบาทที่ประกอบด้วยฉันทสมาธิปธานสังขาร^{๑๖} (สมาธิที่เกิดจากฉันทะและ
ความเพียรสร้างสรรค์)

^{๑๓} อก.ปญจก. (ไทย) ๓/๖๗-๗๐/๓๓.

^{๑๔} ม.ม. (ไทย) ๑๓/๒๔๗/๒๙๒.

^{๑๕} อภ.วิ. (ไทย) ๓๕/๕๑๖/๒๙๘.

^{๑๖} ปิ่น มุฑกันต์, แนวสอนธรรมะตามหลักสูตรนักธรรมตรี, (กรุงเทพมหานคร: คลังวิทยา, ๒๕๑๔),

๒) เจริญอุททิบาทที่ประกอบด้วยวิริยสมาธิปานสังขาร^{๑๗} (สมาธิที่เกิดจากวิริยะและความเพียรสร้างสรรค์)

๓) เจริญอุททิบาทที่ประกอบด้วยจิตตสมาธิปานสังขาร^{๑๘} (สมาธิที่เกิดจากจิตตะและความเพียรสร้างสรรค์)

๔) เจริญอุททิบาทที่ประกอบด้วยวิมังสาสมาธิปานสังขาร^{๑๙} (สมาธิที่เกิดจากวิมังสาและความเพียรสร้างสรรค์)

จากอุททิบาทสูตร ดังกล่าว มีผู้อธิบายความหมายของ อุททิบาท ๔ ไว้อย่างสนใจ ดังนี้

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) ได้กล่าวถึงความหมายของอุททิบาท ๔ ไว้ ดังนี้
อุททิบาท ๔ หมายถึง ธรรมที่เป็นเครื่องให้ถึงความสำเร็จหรือทางแห่งความสำเร็จมี ๔ ประการ คือ
ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา ฉันทะคือความพอใจรักใคร่ในสิ่งนั้น วิริยะ คือความเพียรพยายาม จิตตะ
คือ ความเอาใจใส่ในสิ่งนั้น วิมังสา คือ ความไตร่ตรองสอบสวนพิจารณาหรือหมายความว่าพากเพียร
ทำ เอาจิตฝึกฝน ใช้ปัญญาสอบสวน นี่เป็นอุททิบาท ^{๒๐}

พระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) ได้กล่าวถึงความหมายของอุททิบาท ๔ ไว้ดังนี้
อุททิบาท ๔ คือ บทของพระธรรมเช่นว่าจะมีฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา ที่เรียกว่าอุททิบาทนี้ต้องมี
และมีได้โดยไม่รู้สีกตัวคนที่มีการทำงานย่อมทำงานด้วยความพอใจความขยันขันแข็งความเอาใจใส่
ใคร่ครวญอยู่เสมอนี้เรียกว่าเขามีอุททิบาททั้งสี่ประการนั้นอยู่โดยไม่รู้สีกตัว ^{๒๑}

พระธรรมโกศาจารย์ (ปัญญานันทภิกขุ) ได้กล่าวถึงความหมายของหลักอุททิบาท ๔ ไว้
ดังนี้อุททิบาท คือ ทางจะไปสู่ความสำเร็จ ๔ ประการ คือ ๑) ฉันทะความพอใจ ๒) วิริยะ ความเพียร
๓) จิตตะ ความเอาใจใส่ ๔) วิมังสา ไตร่ตรองค้นคว้าในสิ่งนั้นๆ ถ้าเรารักสิ่งนั้น เอาใจใส่สิ่งนั้น มันก็
ก้าวหน้า การคิดการทำก็ก้าวหน้าต่อไปเพราะเรารักสิ่งนั้นถ้าไม่รักมันก็ไม่ไป ^{๒๒}

^{๑๗} อภ.วิ. (ไทย) ๓๕/๕๐๙/๒๕๕.

^{๑๘} อภ.วิ. (ไทย) ๓๕/๕๑๒/๒๕๗.

^{๑๙} อภ.วิ. (ไทย) ๓๕/๕๑๕/๒๕๘.

^{๒๐} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), การเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงาน, พิมพ์ครั้งที่ ๘, (กรุงเทพมหานคร: สุขภาพใจ, ๒๕๔๙), หน้า ๑๓.

^{๒๑} พระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ), การงานที่เป็นสุข, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ธรรมสภา, ๒๕๔๙), หน้า ๓๐.

^{๒๒} พระธรรมโกศาจารย์ (ปัญญานันทภิกขุ), พจนานุกรมธรรมของท่านปัญญานันทะ, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ธรรมสภา), หน้า ๑๕๐.

พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) ได้กล่าวถึงความหมายของหลักอิทธิบาท ๔ ไว้ดังนี้ อิทธิบาท ๔ คือ ใช้คุณธรรมนำทางสู่ความสำเร็จที่ตนประสงค์ต้องมีความพึงพอใจมีความเพียรมีสมาธิจึงทำให้เกิดปัญญาและหัวใจของการบริหารเชิงพุทธที่สำคัญที่สุดคือพรหมวิหาร ๔ ต้องมีทั้งเมตตา กรุณา ให้ความช่วยเหลือสั่งสอนผู้น้อยให้เรียนรู้ที่จะอยู่ได้ด้วยตนเองมีมุทิตา ปลอ่ยให้เขาเติบโตได้ไม่เข้าการแทรกแซงและอุเบกขา รู้จักความพอดีปลอ่ยวางฝักจิตให้พอเพียงในสิ่งที่มีที่เป็นนี้คือหลักธรรมประจำใจที่จะช่วยให้เราดำรงชีวิตและบริหารงานได้อย่างที่ประเสริฐและบริสุทธิ์^{๒๓}

พระเทพดิลก (ระแบบ ฐิตญาโณ) ได้กล่าวถึงความหมายของอิทธิบาท ๔ ไว้ดังนี้ อิทธิบาท ๔ คือ คุณธรรมที่จะนำ ผู้ประพฤติปฏิบัติให้ประสบความสำเร็จในสิ่งที่ตนประสงค์ซึ่งต้องไม่เหลือวิสัยคือสิ่งที่ตนประสงค์นั้นต้องอยู่ในวิสัยที่อาจใช้ความเพียรพยายาม ทำให้เกิดขึ้นได้มิใช่เป็นความเพ้อฝันที่ไม่มีโอกาสประสบความสำเร็จคุณธรรมกลุ่มนี้เรียกว่าอิทธิบาท ๔^{๒๔}

พระราชญาณวิสิฐ (เสริมชัย ขยมงคล) ได้กล่าวถึงความหมายของอิทธิบาท ๔ ไว้ดังนี้ อิทธิบาท ๔ คือ หลักธรรมที่นำไปสู่ความสำเร็จในการกระทำ กิจการงานหรือการอาชีพประการแรก อิทธิบาทแปลความว่าทางแห่งความสำเร็จกล่าวคือข้อปฏิบัติให้บรรลุความสำเร็จด้วยดีมีประสิทธิภาพนั่นเอง^{๒๕}

พระราชปัญญาภววิ (สุบิน เขมีย) ได้กล่าวถึงความหมายของอิทธิบาท ๔ ไว้ดังนี้ อิทธิบาท ๔ คือ คุณธรรมเครื่องให้สำเร็จตามประสงค์หรือสิ่งประสงค์คนในโลกนี้ย่อมต้องการสิ่งที่ประสงค์แห่งชีวิตกันคนละหลายรูปแบบแต่สิ่งประสงค์ที่คนต้องการตรงกันคือทรัพย์ ยศ และผลงานทรัพย์เป็นสิ่งประสงค์ที่สำคัญยิ่งของชีวิตเพราะทรัพย์เป็นสิ่งอาศัยใช้สอยในการดำรงชีวิตประจำวัน ทรัพย์มีอยู่ ๒ ประการ คือ ทรัพย์สิน ๑ ทรัพย์สมบัติ ๑ ทรัพย์สินคือเงินตราสำหรับใช้จ่ายซื้อขายแลกเปลี่ยนอาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัยและยารักษาโรค ทรัพย์สมบัติ คือ บ้านเรือน ที่ดินที่นา ที่สวน เครื่องใช้ต่างๆ เป็นต้น^{๒๖}

^{๒๓} พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), “ธรรมในใจของนักบริหารไฮโซ”, หนังสือพิมพ์ไทยรัฐ, (๒๐ มิถุนายน ๒๕๕๑).

^{๒๔} พระเทพดิลก (ระแบบ ฐิตญาโณ), อธิบายหลักธรรมตามหมวดจากนวโกวาท, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ธรรมสภา, ๒๕๔๘), หน้า ๑๖๖.

^{๒๕} พระราชญาณวิสิฐ (เสริมชัย ขยมงคล), ความสำเร็จ หลักธรรมสู่ความสำเร็จและสันติสุข, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ธรรมสภา, ๒๕๔๕), หน้า ๙.

^{๒๖} พระราชปัญญาภววิ (สุบิน เขมีย), ประมวลลบทพระธรรมเทศนา, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์กรมศาสนา, ๒๕๒๘), หน้า ๒๖๐.

พระครูโสภณปริยัติสุธี (ศรีบรรดล ภิธมฺโม) ได้กล่าวถึงความหมายของอิทธิบาท ๔ ไว้ดังนี้ อิทธิบาท ๔ เป็นหัวข้อธรรมที่นักศึกษาเหตุเพราะประเทศที่มีความเจริญก้าวหน้าได้ใช้หมวดธรรมข้อนี้พัฒนาประเทศให้มีความเจริญก้าวหน้าโดยเฉพาะประเทศอุตสาหกรรมซึ่งมาจากคำว่าอุตสาหกรรม แปลว่าความเพียรพยายาม และคำว่า กรรม แปลว่า การกระทำ เมื่อรวมกันแล้วได้คำว่าประเทศอุตสาหกรรมซึ่งแปลว่า ประเทศที่ใช้ความเพียรพยายามในการสร้างกรรมให้เกิดขึ้นหรือประเทศที่ใช้อิทธิบาท ๔ ในการสร้างประเทศสูง^{๒๗}

ปิ่น มุทุกันต์ ได้กล่าวถึงความหมายของอิทธิบาท ๔ ไว้ดังนี้ อิทธิบาทแบ่งได้คืออิทธิบาท แปลว่า ทางปฏิบัติ รวมกันเข้าเป็นศัพท์เดียว อิทธิบาท แปลว่า ทางปฏิบัติเพื่อให้บังเกิดฤทธิ์ ฤทธิ์ของคนสามัญก็คือการทำงานให้สำเร็จสมประสงค์เพราะฉะนั้น อิทธิบาทจึงแปลว่าคุณเครื่องสำเร็จความประสงค์หรืออีกอย่างคือ ปฏิบัติทางความสำเร็จ^{๒๘}

สุชีพ ปุญญานุภาพ ได้กล่าวถึงความหมายของอิทธิบาท ๔ ไว้ดังนี้ อิทธิบาท ๔ คือคุณเครื่องให้บรรลุความสำเร็จ ๔ อย่างด้วยกัน ได้แก่ ๑) ฉันทะ ความพอใจรักใคร่ในสิ่งนั้น ๒) วิริยะ ความเพียร ๓) จิตตะ เอาใจฝักใฝ่ ๔) วิมังสา ใช้ปัญญาพิจารณาสอบสวนแล้วแสดงความต่างกันเพียงฝ่ายพระอภิธรรมเจริญโลกุตตรมานประกอบด้วยอิทธิบาท^{๒๙}

บุญมี แท่นแก้วและคณะ ได้กล่าวถึงความหมายของอิทธิบาท ๔ ไว้ดังนี้หลักอิทธิบาท ๔ หมายถึง ธรรมอันเป็นทางแห่งความสำเร็จปฏิบัติงานได้ผลสำเร็จตามความประสงค์เรียกว่า

“อิทธิบาท” มี ๔ อย่าง คือ

๑. ฉันทะ : พอใจในสิ่งนั้น

๒. วิริยะ : เพียรประกอบในสิ่งนั้น

๓. จิตตะ : เอาใจใส่ในสิ่งนั้นไม่วางธุระ

๔. วิมังสา : หมั่นตรึงตรองพิจารณาเหตุผลในสิ่งนั้น^{๓๐}

^{๒๗} พระครูโสภณปริยัติสุธี (ศรีบรรดล ภิธมฺโม), รัฐศาสตร์ในพระไตรปิฎก, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒), หน้า ๑๖๓.

^{๒๘} ปิ่น มุทุกันต์, แนวสอนธรรมะตามหลักสูตรนักธรรมตรี, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๓๕), หน้า ๒๒๖.

^{๒๙} สุชีพ ปุญญานุภาพ, พระไตรปิฎกสำหรับประชาชน, พิมพ์ครั้งที่ ๑๖, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙), หน้า ๖๗๖.

^{๓๐} บุญมี แท่นแก้วและคณะ, พุทธศาสน์ - ปรัชญา, (กรุงเทพมหานคร: โอ. เอส. พริ้นติ้งเฮาส์, ๒๕๓๘), หน้า ๑๕๔.

จากข้อมูลเชิงวิชาการที่กล่าวข้างต้น ผู้วิจัยสามารถสรุปประเด็นสำคัญได้ว่าความหมายและความสำคัญของหลักอิทธิบาท ๔ หมายถึง คุณเครื่องที่นำไปสู่ความสำเร็จ คำสอนทางพระพุทธศาสนาซึ่งเป็นแหล่งยึดเหนี่ยวจิตใจสำหรับผู้ที่ต้องการความสำเร็จประกอบด้วย ฉันทะ คือ ความพอใจ วิริยะ คือ ความพากเพียร จิตตะ คือ ความเอาใจใส่ และวิมังสา คือ การไตร่ตรอง

๒.๑.๒ ความหมายและความสำคัญของหลักอิทธิบาท ๔

ผู้วิจัย ได้ทำการศึกษาค้นคว้าข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับความหมายและความสำคัญของหลักอิทธิบาท ๔ จากแหล่งข้อมูลที่หลากหลาย เพื่อให้เกิดความเข้าใจและเข้าถึงความหมายและความสำคัญ โดยได้มีนักวิชาการที่ได้รับการยกย่องจากบุคคลทั่วไปในด้านเป็นผู้มีความรู้ความสามารถได้กล่าวถึงไว้ดังนี้

พุทธทาสภิกขุ ได้กล่าวถึงความหมายของอิทธิบาท ๔ ไว้ดังนี้ อิทธิบาท ๔ คือ บทของพระธรรมเช่นว่าจะมีฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา ที่เรียกว่าอิทธิบาท นี้ต้องมีและมีได้โดยไม่รู้สีกตัวคนที่มีการทำงานย่อมทำงานด้วยความพอใจความขยันขันแข็ง ความเอาใจใส่ใคร่ครวญอยู่เสมอนี้เรียกว่าเขามีอิทธิบาททั้งสี่ประการนั้นอยู่โดยไม่รู้สีกตัว^{๓๑}

หลวงพ่อบุญญานันทภิกขุ ได้กล่าวถึงความหมายของอิทธิบาท ๔ ไว้ดังนี้ อิทธิบาท ๔ คือ ข้อธรรมที่เป็นบันไดแห่งความสำเร็จในการปฏิบัติกิจทุกอย่างประกอบไปด้วย ฉันทะ ความพอใจ ในเรื่องที่เราจะทำ วิริยะ ความเพียรไม่ห่อถอยในการประกอบกิจนั้นๆ จิตตะ เอาใจใส่ไม่ทอดธุระในเรื่องนั้นๆ วิมังสา จะต้องทำงานนั้นต่อไป บันไดสู่ความสำเร็จสี่ประการที่กล่าวนี้ข้อสุดท้ายสำคัญสุด^{๓๒}

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) ได้กล่าวถึงความหมายของอิทธิบาท ๔ ไว้ดังนี้ อิทธิบาท ๔ คือ ทางแห่งความสำเร็จ จุดเริ่มที่จะนำไปสู่ความสำเร็จ ถ้าเราพัฒนาคนถูกต้องอย่างที่ว่ามนุษย์ไม่แปลกแยกจากความเป็นจริงของธรรมชาติตั้งแต่ขั้นพื้นฐานทุกอย่างก็สอดคล้องไปกันได้หมดไม่มีอะไรเสียหายเมื่อเราวางฐานได้ดีแล้วเราก็ใช้หลักการต่างๆ ในการทำงานบนพื้นฐานแห่งความถูกต้องนั้นเมื่อพื้นฐานถูกต้องแล้วเราเอาธรรมะอะไรมาใช้ตอนนั้นก็เดินหน้าไปด้วยดี เช่น เอาหลักอิทธิบาทมาใช้ก็คือ หลักแห่งความสำเร็จ^{๓๓}

^{๓๑} พุทธทาสภิกขุ, *การทำงานที่เป็นสุข*, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ธรรมสภา, ๒๕๔๙), หน้า ๓๐.

^{๓๒} หลวงพ่อบุญญานันทภิกขุ, *งานคือชีวิตชีวิตคืองานบันดาลสุข*, (กรุงเทพมหานคร: สถาบันบันลือธรรม, ม.ป.ป.), หน้า ๖๐.

^{๓๓} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), *ธรรมะกับการทำงาน*, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๔๓), หน้า ๗๙.

พระเทพดิลก (ระแบบ จิตฺตญาณโณ) ได้กล่าวถึงความหมายของอิทธิบาท ๔ ไว้ดังนี้ อิทธิบาท ๔ คือ คุณธรรมที่จะนำผู้ประพฤติปฏิบัติให้ประสบความสำเร็จในสิ่งที่ตนประสงค์ซึ่งต้องไม่เหลือวิสัยคือสิ่งที่ตนประสงค์นั้นต้องอยู่ในวิสัยที่อาจใช้ความเพียรพยายามทำให้เกิดขึ้นได้มิใช่เป็นความเพ้อฝันที่ไม่มีโอกาสประสบความสำเร็จคุณธรรมกลุ่มนี้เรียกว่า อิทธิบาท ๔^{๓๔}

พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) ได้กล่าวถึงความหมายของหลักอิทธิบาท ๔ ไว้ดังนี้ อิทธิบาท ๔ คือ ใช้คุณธรรมนำทางสู่ความสำเร็จที่ตนประสงค์ต้องมีความพึงพอใจมีความเพียรมีสมาธิจึงทำให้เกิดปัญญาและหัวใจของการบริหารเชิงพุทธที่สำคัญที่สุด คือ พรหมวิหาร ๔ ต้องมีทั้งเมตตา กรุณา ให้ความช่วยเหลือสอนผู้น้อยให้เรียนรู้ที่จะอยู่ได้ด้วยตนเอง มีมุทิตา ปลอ่ยให้เขาเติบโตได้ไม่เข้าการแทรกแซงและอุเบกขา รู้จักความพอดีปลอ่ยวางฝึกจิตให้พอเพียงในสิ่งที่มิใช่ที่เป็นนี้คือหลักธรรมประจำใจที่จะช่วยให้เราดำรงชีวิตและบริหารงานได้อย่างที่ประเสริฐและบริสุทธิ์^{๓๕}

พระราชปัญญากวี (สุบิน เขมฺมโย) ได้กล่าวถึงความหมายของอิทธิบาท ๔ ไว้ดังนี้ อิทธิบาท ๔ คือ คุณธรรมเครื่องให้สำเร็จตามประสงค์หรือสิ่งประสงค์คนในโลกนี้ย่อมต้องการสิ่งที่ประสงค์แห่งชีวิตกันคนละหลายรูปแบบแต่สิ่งประสงค์ที่คนต้องการตรงกัน คือ ทรัพย์ ยศ และผลงาน ทรัพย์เป็นสิ่งประสงค์ที่สำคัญยิ่งของชีวิตเพราะทรัพย์เป็นสิ่งอาศัยใช้สอยในการดำรงชีวิตประจำวัน ทรัพย์มีอยู่ ๒ ประการ คือ ทรัพย์สิน ๑ ทรัพย์สมบัติ ๑ ทรัพย์สิน คือ เงินตราสำหรับใช้จ่ายซื้อขาย แลกเปลี่ยนอาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัยและยารักษาโรค ทรัพย์สมบัติ คือ บ้านเรือน ที่ดิน ที่นา ที่สวน เครื่องใช้ต่างๆ เป็นต้น^{๓๖}

พระจุลนายก (สุชาติ อภิชาโต) ได้กล่าวถึงความหมายของอิทธิบาท ๔ ไว้ดังนี้ อิทธิบาท แปลว่าความยิ่งใหญ่ บาทแปลว่าทางเดิน อิทธิบาท จึงแปลว่า ทางเดินจะนำไปสู่ความยิ่งใหญ่นั่นเอง ถ้าเราปรารถนาจะประสบความสำเร็จในชีวิตไม่ว่าจะเป็นการงานที่ดีการศึกษาที่ดีหรือกิจการงานใดๆ ก็ตามเราต้องเชหลักอิทธิบาท ๔^{๓๗}

^{๓๔} พระเทพดิลก (ระแบบ จิตฺตญาณโณ), *อธิบายหลักธรรมตามหมวดจากนวโกวาท*, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ธรรมสภา, ๒๕๔๘), หน้า ๑๖๖.

^{๓๕} พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), “ธรรมในใจของนักบริหารไฮโซ”, *หนังสือพิมพ์ไทยรัฐ*, (ฉบับวันที่ ๒๐ มิถุนายน ๒๕๔๑).

^{๓๖} พระราชปัญญากวี (สุบิน เขมฺมโย), *ประมวลบทพระธรรมเทศนา*, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์กรมศาลา, ๒๕๒๘), หน้า ๒๖๐.

^{๓๗} พระจุลนายก (สุชาติ อภิชาโต), *กำลังใจ*, [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: http://www.kammatt.hana.com/Kmtt_๐๑.html. [๒๒ ธันวาคม ๒๕๖๑].

พระครูโสภณปริยัติสุธี (ศรีบรรตร ภิธมฺโม) ได้กล่าวถึงความหมายของอิทธิบาท ๔ ไว้ดังนี้ อิทธิบาท ๔ เป็นหัวข้อธรรมที่นำศึกษาเหตุเพราะประเทศที่มีความเจริญก้าวหน้าได้ใช้หมวดธรรมข้อนี้พัฒนาประเทศให้มีความเจริญก้าวหน้าโดยเฉพาะประเทศอุตสาหกรรมซึ่งมาจากคำว่า อุตสาหะ แปลว่าความเพียรพยายาม และคำว่า กรรม แปลว่า การกระทำ เมื่อรวมกันแล้วได้คำว่า ประเทศอุตสาหกรรมซึ่งแปลว่า ประเทศที่ใช้ความเพียรพยายามในการสร้างกรรมให้เกิดขึ้นหรือประเทศที่ใช้อิทธิบาท ๔ ในการสร้างประเทศสูง^{๓๘}

พระมหาณรงค์ศักดิ์ ฐิติญาโณ ได้กล่าวถึงความหมายของอิทธิบาท ๔ ไว้ดังนี้ อิทธิบาท ๔ คือ ความสำเร็จ ความสำเร็จด้วยดี การสำเร็จ ความกระทำให้แจ้ง อิทธิบาท คือ เวทนาขันธ สัญญาขันธ สังขารขันธ วิญญาณขันธของบุคคลผู้บรรลุธรรมเหล่านั้นเจริญ อิทธิบาท คือ ย่อมเสพเจริญ ทำให้มากซึ่งธรรมเหล่านั้นด้วยเหตุนี้จึงเรียกว่า เจริญอิทธิบาท^{๓๙}

บุญมี แทนแก้วและคณะ ได้กล่าวถึงความหมายของอิทธิบาท ๔ ไว้ดังนี้ หลักอิทธิบาท ๔ หมายถึง ธรรมอันเป็นทางแห่งความสำเร็จปฏิบัติงานได้ผลสำเร็จตามความประสงค์เรียกว่า “อิทธิบาท” มี ๔ อย่าง คือ^{๔๐}

๑. ฉันทะ : พอใจในสิ่งนั้น
๒. วิริยะ : เพียรประกอบในสิ่งนั้น
๓. จิตตะ : เอาใจใส่ในสิ่งนั้นไม่วางธุระ
๔. วิมังสา : หมั่นตรองพิจารณาเหตุผลในสิ่งนั้น

ปัญญาใช้บางยาง ได้กล่าวถึงความหมายของอิทธิบาท ๔ ไว้ดังนี้ อิทธิบาท ๔ มี ๒ นัย คือนัยแห่งพระสูตรและนัยแห่งพระอภิธรรมจะแสดงหนักไปทางโลกุตตระ ในที่นี้เป็นการแสดงตาม นัยแห่งพระสูตร ความหมายของอิทธิบาทมีดังนี้ ความพอใจ การทำความพอใจ ความใคร่เพื่อจะทำ ความพอใจในธรรม นี้เรียกว่า ฉันทะ ความปรารถนาความเพียรทางใจ ความขะมักเขม้นความบากบั่น ความตั้งหน้าความพยายาม ความอุตสาหะ ความอดทน ความเข้มแข็ง ความก้าวไปอย่างไม่ท้อถอย ความไม่ทอดทิ้ง ฉันทะ ไม่ทอดทิ้งธุระ วิริยะ วิริยินทรีย์ วิริยพละ สัมมาวายามะ นี้เรียกว่า วิริยะ จิต มโน มาน'ส

^{๓๘} พระครูโสภณปริยัติสุธี (ศรีบรรตร ภิธมฺโม), **รัฐศาสตร์ในพระไตรปิฎก**, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒), หน้า ๑๖๓.

^{๓๙} พระมหาณรงค์ศักดิ์ ฐิติญาโณ, **พระอภิธรรมปิฎก ๑**, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖), หน้า ๒๒๐ - ๒๒๑.

^{๔๐} บุญมี แทนแก้วและคณะ, **พุทธศาสน์-ปรัชญา**, (กรุงเทพมหานคร: โอ. เอส. พรินติ้งเฮาส์, ๒๕๓๘), หน้า ๑๕๔.

วิญญาณธาตุ นี้เรียกว่า จิต ปัญญา กิริยาที่รู้ชัด ความไม่หลงความวิจยธรรม สัมมาทิฐิ นี้เรียกว่า วิมังสา^{๔๑}

ปิ่น มุกกันต์ ได้กล่าวถึงความหมายของอิทธิบาท ๔ ไว้ดังนี้ อิทธิบาทแบ่งได้ คือ อิทธิ แปลว่า ทางปฏิบัติ รวมกันเข้าเป็นศัพท์เดียว อิทธิบาท แปลว่า ทางปฏิบัติเพื่อให้บังเกิดฤทธิ์ ฤทธิ์ของ คนสามัญก็คือการทำงานให้สำเร็จสมประสงค์เพราะฉะนั้นอิทธิบาทจึงแปลว่า คุณเครื่องสำเร็จความ ประสงค์หรืออีกอย่างคือ ปฏิปทาแห่งความสำเร็จ^{๔๒}

สนอง วรอุไร ได้กล่าวถึงความหมายของอิทธิบาท ๔ ไว้ดังนี้ อิทธิบาท ๔ คือ สูตรสำเร็จ ของชีวิตตามที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้ว่าจิตเป็นรากฐานของสิ่งทั้งหลายจิตประเสริฐกว่าสิ่งทั้งหลายสิ่ง ทั้ง หลายสำเร็จได้ด้วยจิตเพราะฉะนั้นความสำเร็จจึงอยู่ที่ใจไม่ว่าเราจะต้องการอะไรหากเราตั้งใจ กำหนดจิตไว้มั่นคงทุกสิ่งจะสำเร็จได้ตั้งใจและอิทธิบาท ๔ ให้ถึงขั้น คือ ทำสิ่งต่างๆ ด้วยใจรักด้วยความ พากเพียรด้วยใจจดจ่อและใช้ปัญญาไต่สวนอย่างสม่ำเสมอแล้วความสำเร็จจะไม่หนีไปไหน^{๔๓}

สุชีพ ปุณฺณภาพ ได้กล่าวถึงความหมายของอิทธิบาท ๔ ไว้ดังนี้ อิทธิบาท ๔ คือ คุณ เครื่องให้บรรลุความสำเร็จ ๔ อย่างด้วยกัน ได้แก่ ๑) ฉันทะ ความพอใจรักใคร่ในสิ่งนั้น ๒) วิริยะ ความเพียร ๓) จิตตะ เอาใจฝักใฝ่ ๔) วิมังสา ใช้ปัญญาพิจารณาสอบสวนแล้วแสดงความต่างกันเพียง ฝ่ายพระอภิธรรมเจริญโลกุตตรธรรมประกอบด้วยอิทธิบาท^{๔๔}

อัครเมธี สิริวรานนท์ ได้กล่าวถึงความหมายของอิทธิบาท ๔ ไว้ดังนี้ หลักอิทธิบาท ๔ คือ มงคลสูตร ข้อนี้พระพุทธองค์ทรงตรัสไว้ว่าให้ประสบผลสำเร็จแม้จะมีอุปสรรคอยู่บ้างก็ให้ยึดหลักอิทธิ

^{๔๑} ปัญญา ใช้บางยาง, ธรรมาธิบายหลักธรรมในพระไตรปิฎก, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ธรรมสภา, ๒๕๔๘), หน้า ๕๐.

^{๔๒} ปิ่น มุกกันต์, แนวสอนธรรมะตามหลักสูตรนักธรรมตรี, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๓๕), หน้า ๒๒๖.

^{๔๓} สอนอง วรอุไร, ทำชีวิตให้ดีและมีสุข, พิมพ์ครั้งที่ ๑๐, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์อัมรินทร์, ๒๕๕๐), หน้า ๙๗.

^{๔๔} สุชีพ ปุณฺณภาพ, พระไตรปิฎกสำหรับประชาชน, พิมพ์ครั้งที่ ๑๖, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙), หน้า ๖๗๖.

บาท ๔ คือ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา^{๔๕} เพื่อบอกทางแห่งความสำเร็จในชีวิตเกี่ยวกับการงานเมื่อจะทำงานใดๆ ให้ประสบผลสำเร็จแม้จะมีอุปสรรคอยู่บ้าง คือ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา^{๔๖}

หลักการศึกษากับตนเอง

นักศึกษาที่จะศึกษาหาความรู้ในวิชาหรือศาสตร์ต่าง ๆ เช่นวิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ เทคโนโลยี สารสนเทศ ดาราศาสตร์ แพทยศาสตร์ ศาสนา ศิลปวัฒนธรรม พุทธโดยมุกกว้าง คือ ทั้งวิชาทางศาสนา และวิชาทางโลก นักศึกษาต้องมีหลักการศึกษากับตนเองไว้ก่อนเสมอ เพราะนี่คือสูตรสำเร็จหรือ คุณสมบัติของการศึกษาที่จะนำตนเองไปสู่ความสำเร็จของการศึกษา พุทธปรัชญา การศึกษาวาง สูตรสำเร็จนี้ ที่เรียกว่า อิทธิบาท ๔ คือ^{๔๗}

๑. ฉันทะ คือความพอใจรักใคร่ในสิ่งที่ตนเองศึกษาหาความรู้ โดยวิธีใส่ความรัก ใส่ความ พื่อใจ ใส่ความจริงใจ ใส่ความผูกพันใส่จิตจดจ่อใส่จิตคงทนใส่จิตเหนียวแน่นลงไปในเนื้อหาหรือศาสตร์ ต่าง ๆ ที่ตนเองกำลังศึกษาหาความรู้ให้มาก ให้ต่อเนื่องให้เห็นเป็นสายจนไม่มีช่องว่างในเนื้อหา ที่ตนเองกำลังศึกษาอยู่นั้น ในขณะเดียวกัน นักศึกษาจะต้องปฏิเสธสิ่งที่ไม่ใช่ฉันทะออกไปให้หมด เช่น ความเกียจคร้าน ความรำคาญใจ ความเบื่อหน่าย ความไม่อยากศึกษา ความไม่อยากรอดูความไม่อยากรู้อยากเห็น ความไม่สนใจ เมื่อความสมบูรณ์ของผู้ศึกษาหาความรู้เช่นนี้เกิดขึ้นแล้ว ผู้ศึกษาต้องใช้สติสัมปชัญญะ ฉันทะจะทำให้ความจำความเข้าใจในเนื้อหาหรือศาสตร์ที่กำลังศึกษาอยู่นั้นมีมากขึ้นจำได้มากขึ้น จาคงทนแม่นยำมากขึ้นและเร็วขึ้น

๒. วิริยะ คือความพากเพียรพยายามในสิ่งที่ตนเองศึกษาหาความรู้ โดยวิธีใส่ความขยัน ใส่ความบากบัน ใส่ความพยายาม ใส่พากเพียร ใส่ความต่อสู้ใส่ความเด็ดเดี่ยว ใส่ความอดทน ใส่ความมุ่งมั่นให้มากลงไปในเนื้อหาหรือศาสตร์ต่าง ๆ ที่ตนเองกำลังศึกษาหาความรู้ให้มาก ให้ต่อเนื่อง ให้เห็นเป็นสายจนไม่มีช่องว่าง ในเนื้อหาที่ตนเองกำลังศึกษาอยู่นั้น ในขณะเดียวกัน นักศึกษาจะต้องปฏิเสธสิ่งที่ไม่ใช่วิริยะออกไปให้หมด เช่น ความฟ่ายแพ้ ความอ่อนแอ ความย่อหย่อน ความไม่เอาไหน ความท้อถอยของจิตใจออกไปจากจิตใจ เมื่อความสมบูรณ์ของผู้ศึกษา หาความรู้เช่นนี้เกิดขึ้นแล้ว ผู้ศึกษาต้องใช้สติสัมปชัญญะควบคู่กับวิริยะ จะทำให้ความวิริยะในเนื้อหา หรือศาสตร์ที่กำลังศึกษาอยู่นั้นมีมากขึ้นจำได้มากขึ้นจำได้คงทนแม่นยำมากขึ้นเร็วขึ้นและชำนาญขึ้น

^{๔๕} อัครเมธี สิริวรานนท์, *เปิดโอกาสให้ชีวิตให้ได้รับสิ่งอันเป็นมงคล*, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์อุทยานความรู้, ๒๕๕๐), หน้า ๙๓.

^{๔๖} อ่างแล้ว.

^{๔๗} สุจิตรา อ่อนค้อม, *ศาสนาเปรียบเทียบ*, (กรุงเทพมหานคร: บริษัทสหธรรมิก, ๒๕๔๒), หน้า ๗๐-

๓. จิตตะ คือความเอาจิตจดจ่ออยู่กับสิ่งที่ตนเองศึกษาหาความรู้โดยวิธีใส่ใจจดเหนียวแน่น ใส่จิตมั่นคง ใส่จิตคงอยู่ ใส่จิตเข้ากับเนื้องาน ใส่จิตผูกพัน ใส่จิตใฝ่รู้ใส่ใจจดห่วงหา ใส่จิตคอยรักษา ลงไป ในเนื้อหาหรือศาสตร์ต่าง ๆ ที่ตนเองกำลังศึกษาหาความรู้ให้มาก ให้ต่อเนื่องให้เห็นเป็นสายจนไม่มี ช่องว่างในเนื้อหาที่ตนเอง ศึกษาอยู่นั้น ในขณะเดียวกัน นักศึกษาจะต้องปฏิเสธสิ่งที่ไม่ใช่จิตตะออกไปให้หมด เช่น ความใจลอย ความกังวล ความปล่อยสติ ความฟุ้งซ่าน ความเหม่อลอย ความไม่สนใจ จิตเลื่อยล่อย จิตหลุดออกไปจากจิตใจจากตัวตนเอง ให้หมดสิ้นไป ผู้ศึกษาต้องใช้สติสัมปชัญญะ ควบคู่กับจิตตะจะทำให้ความจำความเข้าใจในเนื้อหาหรือศาสตร์ที่กำลังศึกษา ความจำความเข้าใจในเนื้อหาหรือศาสตร์ที่กำลังศึกษาอยู่นั้นมีมากขึ้นจำได้ มากขึ้นจำได้คงทนแม่นยำมากขึ้นและเร็วขึ้น

๔. วิมังสา คือ ความใคร่ครวญไตร่ตรองพินิจพิเคราะห์พิจารณาสิ่งที่ตนเองศึกษาหาความรู้ อยู่นั้น โดยวิธีใช้สติปัญญาพินิจพิเคราะห์หาเหตุผล จับต้นชนปลายให้ได้ จับหัวข้อหลัก หัวข้อรอง ให้ได้ ตรวจสอบหัวข้อเท็จจริงหัวข้อยิ่งย่อนให้ได้ เปรียบเทียบส่วนหลักส่วนรองให้ได้ มีการวางแผน มีการวัดผลประเมินผล มีการพัฒนายิ่งขึ้นลงไป ในเนื้อหาหรือศาสตร์ต่าง ๆ ที่ตนเอง กำลังศึกษาหาความรู้ให้มาก ให้ต่อเนื่องให้เห็นเป็นสายจนไม่มีช่องว่างในเนื้อหาที่ตนเองกำลังศึกษา อยู่นั้น ในขณะเดียวกัน นักศึกษาจะต้องปฏิเสธสิ่งที่ไม่ใช่วิมังสาออกไปให้หมด เช่น ความประมาท ความไม่ระมัดระวัง ความสะเพร่า ความสุกเอาเผากิน ความเห็นแก่ได้ ออกไปจากจิตใจจากตัวตนเอง ให้หมดสิ้นไป เมื่อความสมบูรณ์ของผู้ศึกษาหาความรู้เช่นนี้เกิดขึ้นแล้ว ผู้ศึกษาต้องใช้สติสัมปชัญญะ ควบคู่กับวิมังสาจะทำให้ความจำความเข้าใจในเนื้อหาหรือศาสตร์ที่กำลังศึกษาอยู่นั้นมีมากขึ้นจำได้มากขึ้นจำได้คงทนแม่นยำมากขึ้นและรอบคอบเร็วขึ้น^{๔๘}

สรุป การจัดการเรียนรู้ให้เกิดผลสำเร็จได้นั้น ไม่ใช่ใครก็สามารถทำได้ จำเป็นต้องอาศัย ปัจจัยต่าง ๆ เข้ามากระตุ้นเป็นตัวช่วยให้ผู้บริหารการศึกษา และครูผู้สอนประสบความสำเร็จ หลักธรรมทางพระพุทธศานาก็เหมือนเข็มทิศ คอยชี้ นำให้สถานศึกษาก้าวเดินไปข้างหน้าได้อย่างอิสระ และเหมาะสม แนวคิดในการพัฒนาตนเอง วิธีการจัดการเรียนการสอนที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้ประสบความสำเร็จ พร้อมกับเพิ่มความสุขในเวลาเรียน จำเป็นต้องมีการพัฒนาตนเองอยู่ตลอดเวลา ไม่ว่าจะเป็น เรื่องของบุคลิกภาพ ลักษณะพฤติกรรม หรือแม้แต่วิธีการจัดการเรียนรู้ ผู้บริหารการศึกษา และ ครูผู้สอนจะต้องเป็นผู้สำรวจและประเมินความสามารถตนเองอย่างสม่ำเสมอ หาข้อบกพร่อง แก้ไข ปรับปรุงให้ดีขึ้น ตามหลักอิทธิบาท ๔

^{๔๘} มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, **พุทธปรัชญาการศึกษา**, (พระนครศรีอยุธยา: โรงพิมพ์ มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๒๕๕๖), หน้า ๑๐๑-๑๐๓.

๒.๑.๓ ความสำคัญของหลักอิทธิบาท ๔

พระธรรมปิฎก ให้ความสำคัญของหลักอิทธิบาท ๔ ว่า อิทธิบาท ๔ นี้ มีความสำคัญต่อการเรียนรู้และเป็นปัจจัยสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน ความพอใจอย่างเดียวยังไม่สามารถสร้างผลแห่งความสำเร็จของการเรียนรู้ ผู้เรียนต้องมีความพอใจแล้วพยายามขวนขวายหาความรู้บ่อยๆ โดยไม่เลิกกลางคัน มีความเพียร พิจารณาหาข้อบกพร่องในการเรียน แล้วปฏิบัติสิ่งที่เกื้อกูลต่อการเรียน ลด ละ เลิก สิ่งที่ไม่เกื้อกูลต่อการเรียน เพื่อให้ประสบความสำเร็จในการศึกษาเล่าเรียนของตน^{๔๙}

ปิ่น มุทุกันต์ พ.อ. ปัญหาหรืออุปสรรคที่จะขัดขวางให้การทำงานนั้นล้มเหลวหรือไม่ประสบความสำเร็จมีหลายทางคือ เกิดจากตัวเองก็มี เกิดจากการเหตุการณ์แวดล้อมก็มี เกิดจากเนื้องานที่ทานั้นเองก็มี แต่อุปสรรคที่สำคัญอย่างยิ่งที่เกิดจากตัวเราที่ทำงานให้ล้มเหลวมี ๔ อย่าง คือ ความเบื่อหน่าย ความเกียจคร้าน ความท้อถुरะ ความโง่เขลา ดังนั้นพระพุทธเจ้าจึงสอนวิธีการทำงานให้มี ๔ ข้อ เรียกว่า อิทธิบาท แปลว่าทางแห่งความสำเร็จ คือฉันทะ ความพอใจวิริยะ ความเพียร จิตตะ ความใส่ใจ วิมังสา ความคิดค้น ถ้ามีอิทธิบาท ๔ นี้ครบแล้ว ย่อมบรรลุถึงความสำเร็จได้ สมประสงค์หากสิ่งนั้นไม่เหลือวิสัย^{๕๐}

พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) กล่าวว่า อิทธิบาท ๔ นอกจากจะเป็นคุณธรรมที่นำไปสู่ความสำเร็จในงานที่ทำแล้ว อิทธิบาทยังเป็นอายุวัฒนธรรมคือ ธรรมเป็นเหตุให้คนมีอายุยืนยาวอีกด้วย ดังที่มีพุทธดำรัสรับรองไว้ในมหาปริณีพพานสูตรว่า “ยสฺส กสฺสจฺจ อานนท จตฺตารโ อธิธิบาทา” เป็นต้น แปลความว่า “อานนท อิทธิบาท ๔ บุคคลใดเจริญ ทำให้มาก ทำให้เป็นดุจยาน ทำให้เป็นพื้นฐานตั้งไว้ อบรม เริ่มไว้ดีแล้ว บุคคลนั้นเมื่อปรารถนาก็พึงดำรงชีวิตอยู่ตลอดกัปหรือเกินกว่ากัป” พระอรรถกถาจารย์อธิบายว่า การเจริญอิทธิบาททำให้คนมีชีวิตอยู่ตลอดอายุกับ หมายถึงมีชีวิตอยู่ได้จนครบเกณฑ์อายุขัยประมาณได้ ๑๐๐ ปีหรือมากกว่านั้น^{๕๑}

พงษ์พันธ์ พงษ์โสภา พรรณนาไว้ว่า การเรียนรู้จะเกิดขึ้นเพราะมีการวางเงื่อนไข และการที่พฤติกรรมใดจะมีความเข้มข้นรุนแรงนั้น มิใช่เป็นเพราะรางวัล หรือการเสริมแรงอย่างเดียว แต่เป็นเพราะการเชื่อมโยงเกี่ยวพันกับสิ่งเร้า คือ สิ่งที่กระตุ้นให้นักเรียนมีความต้องการเรียนรู้ มีอิทธิ

^{๔๙} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), **พุทธธรรม**, พิมพ์ครั้งที่ ๖, ฉบับปรับปรุงและขยายความ, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๘), หน้า ๑๔๓.

^{๕๐} ปิ่น มุทุกันต์ พ.อ. **ปฏิบัติตามธรรมะประสบความสำเร็จ**, (กรุงเทพมหานคร: มงคลสาร, ๒๕๓๙), หน้า ๑๐.

^{๕๑} พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), **พุทธจักร อิทธิบาทกถา**, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙), หน้า ๑๐.

บาทสมบูรณ์ก็เพราะสิ่งเร้าทั้งภายในและภายนอกที่ทำให้นักเรียนมีแรงกระตุ้นที่จะเรียนรู้ มีสิ่งกระตุ้นที่สำคัญอย่างหนึ่งคือ แรงจูงใจที่อยากจะเรียน ภาษาทางพระพุทธศาสนาว่า ฉันทะ ความพอใจหรือความต้องการ มีความสัมพันธ์กับความเพียรพยายาม (วิริยะ) สนใจในการเรียนรู้โดยมิเห็นแก่ความยากลำบาก คือ ตั้งใจเรียนรู้ (จิตตะ) และ การหาวิธีการหรือการพิจารณา (วิมังสา) สิ่งที่เกี่ยวข้องต่อการเรียน ละสิ่งที่ไม่เกี่ยวข้องต่อการเรียน ทำให้ตนเองประสบความสำเร็จการศึกษาได้เพราะมีสิ่งเร้า^{๕๒}

สุทธิพงษ์ ศรีวิชัย ได้เขียนไว้ว่า อธิธิบาท ๔ มีความสำคัญเป็นอย่างมาก ทั้งนี้ก็เพราะว่าการฝึกหัดคนให้มีคุณธรรมตามหลักอธิธิบาท ๔ นี้จัดเป็นการใช้ปัญญาในการพิจารณาหาเหตุผลและกระบวนการทำงาน โดยวิมังสาเป็นผลของจิตตะ คือเมื่อตรวจตราดูแล้วเห็นว่า การทำงานของตนยังบกพร่องอยู่หรือผิดวัตถุประสงค์ อีกอย่างหนึ่งคือพิจารณาหาเหตุผลในการทำงานตามขั้นตอน งานที่ลงมือทำแล้วนั้นได้ผลเป็นขั้นๆ อย่างไร เป็นการทบทวนผลว่าเป็นที่พึงปรารถนาหรือไม่ ถ้าได้ผลไม่เป็นที่น่าพอใจหรือได้ผลที่ไม่พึงปรารถนา ก็จัดการแก้ไขหรือปรับปรุงตามกระบวนการอธิธิบาท ๔ นั้น^{๕๓}

นิชาภัทร เงินจตุรัส ได้กล่าวว่า ความสำคัญของอธิธิบาท ๔ ว่า มีความสำคัญต่อการเรียนการศึกษาเป็นอย่างมาก เพราะถ้าขาดหลักอธิธิบาท ๔ แล้ว ย่อมทำให้บุคคลนั้นไม่ประสบความสำเร็จในการเรียน เพราะอธิธิบาท ๔ จะทำให้บุคคลที่นำไปปฏิบัตินั้น เกิดสร้างความพอใจในหน้าที่การงานของตน พร้อมทั้งมีความขยันหมั่น เพียร เอาใจใส่ในหน้าที่ของตน และกลับมาทบทวนไตร่ตรองหาข้อผิดพลาดที่เกิดขึ้น แล้วจึงนำข้อผิดพลาดนั้นไปแก้ไขให้ดียิ่งขึ้นไป^{๕๔}

ผู้วิจัยจึงสรุปได้ว่า ความสำคัญของอธิธิบาท ๔ ถือเป็นความสำคัญเป็นแนวคิดในการพัฒนาตนเอง ถือเป็น “ปรัชญาชีวิต” รูปแบบหนึ่งที่ช่วยชี้นำแนวทางให้เราได้ก้าวเดินไปสู่ความสำเร็จพร้อมๆ กับการสุขในการเรียนรู้สิ่งใหม่ ความสำเร็จในหน้าที่การงานที่เราต้องการนั้นไม่ยาก เพียงเราเริ่มเปลี่ยนแปลงตนเองโดยการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ให้มีความเหมาะสมกับนักเรียนเหมาะสมกับความสามารถ และประสบการณ์ที่เรามี เท่านั้นก็สามารถประสบผลสำเร็จในหน้าที่การงาน เชื่อว่าทุกคนย่อมมีแนวความคิดเกี่ยวกับการพัฒนาตนเองที่แตกต่างกัน และทุกรูปแบบ ทุก

^{๕๒} พงษ์พันธ์ พงษ์โสภา, **พฤติกรรมกลุ่ม**, (กรุงเทพมหานคร: พัฒนาศึกษา, ๒๕๔๒), หน้า ๙๒.

^{๕๓} สุทธิพงษ์ ศรีวิชัย, “หลักการบริหารการศึกษาตามแนวพุทธศาสตร์”, **สารนิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๐), หน้า ๒๓๙.

^{๕๔} นิชาภัทร เงินจตุรัส, “การประยุกต์หลักอธิธิบาท ๔ ใช้ในการจัดการเรียนรู้ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔ - ๖ โรงเรียนวรณรัตน์ศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖), หน้า ๒๖.

วิธีการ หากเราทำด้วยความ ตั้งใจ ไม่ว่าจะเจออุปสรรค มากเพียงใด เราก็สามารถก้าวข้ามปัญหานั้นไปได้อย่างแน่นอน

๒.๑.๔ องค์ประกอบของหลักอิทธิบาท ๔

ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาค้นคว้าข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับองค์ประกอบของหลักอิทธิบาท ๔ จากแหล่งข้อมูลที่หลากหลาย เพื่อให้เกิดความเข้าใจและเข้าถึงหลักอิทธิบาท ๔ อย่างถ่องแท้ทั้งนี้ได้นักวิชาการที่ได้รับการยกย่องจากบุคคลทั่วไปในด้านเป็นผู้มีความรู้ความสามารถเกี่ยวกับหลัก อิทธิบาท ๔ ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของหลักอิทธิบาท ๔ ไว้ดังนี้

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของอิทธิบาท ๔ ไว้ดังนี้

๑) ฉันทะ แปลว่า ความพอใจ ได้แก่ ความมีใจรักใคร่สิ่งที่ทำและพอใจใฝ่ รักในจุดหมายของสิ่งที่ทำ น้อยอยากทำสิ่งนั้นๆ ให้สำเร็จอยากให้งานนั้นหรือสิ่งนั้นบรรลุพุตง่ายๆ ว่ารักงานและรักจุดหมายของงานพุตให้ลึกลงไปในทางธรรมว่าความรักความใฝ่ใจปรารถนาต่อภาวะดีงามเต็มเปี่ยมสมบูรณ์ของสิ่งนั้นๆ ของงานนั้นอยากทำให้สำเร็จผลตามจุดหมายที่ดียิ่งขึ้นเมื่อเห็นสิ่งนั้นหรืองานนั้นกำลังเดินหน้าไปสู่จุดหมายก็เกิดปิติเป็นความเอิบอิ่มใจครั้นสิ่งหรืองานที่ทำนั้นบรรลุจุดหมายก็รับโสมนัสเป็นความฉ่ำชื่นใจที่พร้อมด้วยความรู้สึกโปร่งโล่งผ่องใสเบิกบานแผ่ออกไปเป็นอิสระไร้ขอบเขต ถ้าสามารถปลุกเร้า ฉันทะ ให้เกิดอย่างแรงกล้า เกิดความรักในคุณค่าความดีงามความสมบูรณ์ของสิ่งนั้นหรือจุดหมายนั้นอย่างเต็มที่แล้ว คนก็จะทุ่มเทชีวิตและจิตใจอุทิศให้แก่สิ่งนั้นเมื่อรักแท้ก็มอบใจให้อาจถึงขนาดยอมสละชีวิตเพื่อสิ่งนั้นได้ เมื่อมีฉันทะมาแล้วก็ต้องการทำสิ่งนั้นให้ดีที่สุดให้สำเร็จผลอย่างดีที่สุดของสิ่งนั้นของงานนั้นไม่หวั่นพะวงกับสิ่งล่อเร้าหรือผลตอบแทนทั้งหลายจิตใจก็มุ่งมั่นแน่วแน่ มั่นคงในการดำเนินสู่จุดหมายเดินเรียบสม่ำเสมอไม่ชานไม่ส่ายฉันทสมาธิ จึงเกิดขึ้นโดยนัยนี้ และพร้อมกับปธานสังขาร คือ ความเพียรสร้างสรรค์ก็ย่อมเกิดควบคู่มาด้วย

๒) วิริยะ แปลว่า ความอาหาญ แกล้วกล้าบากบั่นก้าวไป ใจสู้ ไม่ย่อท้อไม่หวั่นกลัวต่ออุปสรรคและความยากลำบาก เมื่อคนรู้ว่าสิ่งใดมีคุณค่าควรแก่การบรรลุถึง ถ้าวิริยะเกิดขึ้นแก่เขาแล้ว แม้ได้ยินว่าจุดหมายนั้นจะลุล่วงได้ยากนัก มีอุปสรรคมาก หรืออาจใช้เวลายาวนานเท่านี้ปีเท่านี้เดือนเขาก็ไม่ทอดถอย กลับเห็นเป็นสิ่งที่ท้าทายที่เขาจะเอาชนะให้ได้ทำให้สำเร็จ คนที่มีความเพียร เท่ากับมีแรงหนุน เวลาทำงานหรือปฏิบัติธรรมก็ตาม จิตใจจะแน่วแน่มั่นคง พุ่งตรงต่อจุดหมาย สมาธิก็เกิดขึ้นได้เรียกว่าเป็นวิริยสมาธิ พร้อมทั้งมีปธานสังขาร คือความเพียรสร้างสรรค์เข้าประกอบคู่ไปด้วยกัน

๓) จิตตะ แปลว่า ความคิดจดจ่อ หรือเอาใจฝักใฝ่ ได้แก่ ความมีจิตผูกพัน จดจ่อเฝ้าคิดเรื่องนั้นใจอยู่กับงานนั้น ไม่ปล่อย ไม่ห่างไปไหน ถ้าจิตตะเป็นไปอย่างแรงกล้าในเรื่องใดเรื่องหนึ่งหรืองานอย่างใดอย่างหนึ่ง คนผู้นั้นจะไม่สนใจไม่รับรู้เรื่องอื่นๆ ใครพูดอะไรเรื่องอื่นๆ ไม่สนใจ แต่ถ้าพูดเรื่องงานนั้นจะสนใจเป็นพิเศษทันที ไม่เอา ใจใส่ร่างกายการแต่งเนื้อแต่งตัว อะไรเกิดขึ้นก็ไม่สนใจ

เรื่องอื่นเกิดขึ้นใกล้ๆ บางทีก็'ไม่รู้' ทำจนลืมนั่น ลืมคั่น ลืมกินลืมนอน ความมีใจฝึกฝนเช่นนี้ ย่อมนำไปสู่สมาธิเกิดขึ้น จิตจะแน่วแน่ แนบสนิทในกิจที่ทำมีกำลังมากเฉพาะสำหรับกิจนั้น เรียกว่าเป็นจิตตสมาธิ พร้อมนั้นก็เกิดปธานสังขาร คือ ความเพียร สร้างสรรค์ร่วมสนับสนุนไปด้วย

๔) วิมังสา แปลว่า ความสอบสวนไตร่ตรอง ได้แก่ การใช้ปัญญาพิจารณาหมั่นใคร่ครวญ ตรวจตราหาเหตุผล และตรวจสอบข้อยิ่งหย่อน เกินเลย บกพร่องหรือขัดข้อง เป็นต้นในกิจที่ทำ รู้จักทดลองและคิดค้นหาทางแก้ไขและปรับปรุง ข้อนี้เป็นการใช้ปัญญาชักนำสมาธิซึ่งจะเห็นได้ไม่ยาก คนมีวิมังสาเป็นพวกชอบคิด ค้นหาเหตุผล ชอบสอบสวนทดลอง เมื่อทำอะไร ก็คิดพิจารณาทดสอบไป เช่นคิดว่าผลนี้เกิดจากเหตุอะไร ทำไมจึงเป็นอย่างนี้ ผลคราวนี้เกิดจากปัจจัยที่เป็นองค์ประกอบเหล่านี้เท่านั้น ลองเปลี่ยนองค์ประกอบนั้นแล้ว ไม่เกิดผลอย่างที่คาดหมาย เป็นเพราะอะไร จะแก้ไขที่จุดไหน ฯลฯ เป็นเหตุให้จิตแน่วแน่แล่นดังไปกับเรื่องที่พิจารณา ไม่ฟุ้งซ่าน ไม่วอกแวก และมีกำลัง เรียกว่าเป็นวิมังสาสมาธิ ซึ่งก็จะมีปธานสังขาร คือ ความเพียรสร้างสรรค์เกิดมาด้วย เช่นเดียวกับสมาธิข้ออื่นๆ^{๕๕}

พิฑูร มลิวัดย์ ได้กล่าวถึง องค์ประกอบของอิทธิบาท ๔ ไว้ดังนี้ องค์ประกอบของอิทธิบาท ๔ ได้แก่^{๕๖}

๑) ฉันทะ ความพอใจรักใคร่ในสิ่งนั้น คือ เมื่อทำสิ่งใดก็ทำด้วยความพอใจด้วยความรักในสิ่งนั้นทำสิ่งนั้นด้วยความเต็มใจไม่เบื่อหน่ายในกิจที่ทำ (เต็มใจ)

๒) วิริยะ ความเพียรประกอบสิ่งนั้น คือ เมื่อทำสิ่งใดก็ทำด้วยความขยันหมั่นเพียรด้วยความพยายาม เข้มแข็งอดทน ไม่ทอดทิ้งกิจที่ทำนั้น (แข็งใจ)

๓) จิตตะ ความเอาใจฝึกฝน ในสิ่งนั้นไม่วางธุระ คือ เมื่อทำ สิ่งใดทำด้วยความรู้จักไตร่ตรองทำด้วยปัญญา รู้จักพิจารณาใคร่ครวญตรวจหาสาเหตุด้วยความรอบคอบ (เข้าถึง)

๔) วิมังสา ความหมั่นตรึกตรองพิจารณาเหตุผลในสิ่งนั้นเมื่อทำสิ่งใดทำด้วยความรู้จักไตร่ตรองรู้จักพิจารณาใคร่ครวญรู้จักพินิจพิเคราะห์ ทดลอง ทดสอบ (เข้าใจ)

วิเชียร ขาบุตรบุญทริก ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของอิทธิบาท ๔ ไว้ดังนี้ องค์ประกอบของอิทธิบาท ๔ คือ^{๕๗}

^{๕๕} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), **พุทธธรรม**, พิมพ์ครั้งที่ ๘, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๒), หน้า ๘๔๒ – ๘๔๔.

^{๕๖} พิฑูร มลิวัดย์, **แบบเรียนวิชาธรรมและนักธรรมชั้นตรี**, (กรุงเทพมหานคร: กรมการศาสนา, ๒๕๔๐), หน้า ๑๙-๒๐.

^{๕๗} วิเชียร ขาบุตรบุญทริก, **พุทธศาสน์**, (กรุงเทพมหานคร: โอ. เอส. พรินติ้งเฮ้าส์, ๒๕๓๕), หน้า ๑๒๖.

- ๑) ฉันทะ ความพอใจ ความยินดีหรือความเต็มใจที่จะกระทำการสิ่งใดสิ่งหนึ่ง
- ๒) วิริยะ ความพยายาม ความเพียรหรือความกล้าที่จะทุ่มเทชีวิตจิตใจให้การกระทำนั้นๆ โดยไม่มีคำว่าท้อแท้หรือเบื่อหน่าย
- ๓) จิตตะ ความสนใจ เอาใจใส่หรือตั้งใจในการกระทำนั้นๆ อย่างจริงจังโดยไม่ใส่ใจถึงปัญหาอุปสรรคอันจะเป็นเหตุให้เสียกำลังใจ
- ๔) วิมังสา การใช้ปัญญาพิจารณาตรวจสอบข้อดีข้อเสียข้อบกพร่องตลอดจนปัญหาอุปสรรคและวิธีแก้ไขอย่างมีเหตุผลว่าผลที่ปรากฏนั้นมีสาเหตุมาจากอะไรมิใช่ขยันอย่างโง่ๆ

แสงอรุณ โปร่งธูระ ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของอิทธิบาท ๔ ไว้ดังนี้ อิทธิบาท หมายถึง หลักธรรมที่นำไปสู่ความสำเร็จแห่งกิจการนั้นๆ ที่เรียกว่า อิทธิบาท (ธรรมให้ถึงความสำเร็จ) ซึ่งมี ๔ ข้อ คือ^{๕๘}

- ๑) ฉันทะ มีใจรัก คือ พอใจจะทำสิ่งนั้นและทำ ด้วยใจรักต้องการทำ ให้เป็นผลสำเร็จ อย่างดีแห่งกิจการหรืองานที่ทำมิใช่สักว่าทำ พอให้เสร็จๆ หรือเพียงเพราะอยากได้รางวัลหรือผลกำไร
- ๒) วิริยะ พากเพียรทำ คือ ขยันหมั่นประกอบหมั่นกระทำสิ่งนั้นด้วยความพยายาม เข้มแข็ง อดทน เอาธุระ ไม่ทอดทิ้ง ไม่ทอดถอย
- ๓) จิตตะ เอาจิตฝักใฝ่ คือ ตั้งจิตรับรู้ในสิ่งที่ทำ และทำสิ่งนั้นด้วยความคิดไม่ปล่อยใจให้ ฟุ้งซ่านเลื่อนลอยใช้ความคิดในเรื่องนั้นบ่อยๆ เสมอๆ
- ๔) วิมังสา ใช้ปัญญาสอบสวน คือ หมั่นใช้ปัญญาพิจารณาใคร่ครวญตรวจตราหาเหตุผล และตรวจสอบข้อยิ่งหย่อนเกินเลย บกพร่อง ขัดข้อง ในสิ่งที่ทำ นั้นโดยรู้จักทดลอง วางแผนวัดผล คิดค้นวิธีแก้ไขปรับปรุง

จากข้อมูลเชิงวิชาการที่กล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงสรุปประเด็นสำคัญได้ว่า องค์ประกอบของหลักอิทธิบาท ๔ หมายถึง ส่วนประกอบของหลักธรรมมีด้วยกัน ๔ ประการได้แก่ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ และวิมังสา ซึ่งจะอธิบายให้ทราบถึงกรอบการปฏิบัติตั้งแต่เริ่มต้นจนจบ กระบวนการ หากผู้ใดปฏิบัติตามองค์ประกอบของหลักอิทธิบาท ๔ ได้อย่างครบถ้วนก็ถือได้ว่าเป็นผู้ประสบผลสำเร็จอย่างแท้จริง

^{๕๘} แสงอรุณ โปร่งธูระ, พุทธศาสน์, (กรุงเทพมหานคร: สำนักส่งเสริมวิชาการสถาบันราชภัฏธนบุรี, ๒๕๓๙), หน้า ๒๒๘-๒๒๙.

๒.๑.๕ ลักษณะของหลักอิทธิบาท ๔

ลักษณะของอิทธิบาท ๔ เป็นคุณธรรมที่มีความสัมพันธ์และมีผลต่อกันหมายความว่า ผู้ที่ปฏิบัติงานหรือหน้าที่โดยที่มีคุณธรรมด้านใดด้านหนึ่งเด่นหรือสูงมาก จะส่งผลให้คุณธรรมด้านอื่นๆ สูงตามไปด้วย

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต) ได้กล่าวว่าอิทธิบาท ๔ ความจริงอิทธิบาท ๔ อย่างนี้เกี่ยวพันกัน และมักมาด้วยกัน เช่นเกิดฉันทะ มีใจรักแล้วก็ทำให้พากเพียร เมื่อพากเพียร ก็เอาใจใส่ อยู่เสมอ และเปิดช่องให้ใช้ปัญญาพิจารณาไตร่ตรอง แต่ที่แยกพิจารณาแต่ละข้อ ก็ด้วยถือเอาภาวะที่เด่นเป็นใหญ่ เป็นตัวนำ เป็นตัวชักจูงข้ออื่นๆ ในแต่ละกรณี เช่น เมื่อพึงธรรมด้วยกัน คนหนึ่งชอบศึกษาธรรมฟัง ด้วยความรักความพอใจในธรรมอยากรู้อยากเข้าใจในธรรมให้ยิ่งๆ ขึ้นไปจึงฟังด้วยจิตแน่วแน่ ก็มีฉันทะเป็นตัวเด่นชักนำสมาธิและกุศลธรรมข้ออื่นๆ อีกคนหนึ่งมีนิสัยหรือความรู้สึเกิดขึ้นในขณะนั้นว่า เมื่อพบอะไรที่ฟังเขาก็ต้องสู้อย่างเอาชณะ ต้องเข้าเผชิญและทำให้สำเร็จ จึงฟังด้วยความรู้สึกว่าเป็นสิ่งที่ท้าทาย จะต้องพยายามเข้าใจให้ได้ ก็มีวิริยะเป็นธรรมเด่น อีกคนหนึ่งมีนิสัยเอาใจใส่รับผิดชอบ ไม่ว่าอะไรที่ตนเกี่ยวข้องก็ต้องใส่ใจเอาจิตจดจ่อติดตาม จึงตั้งใจฟัง เอาจิตติดตามเนื้อความไป ก็มีจิตตะเป็นใหญ่ อีกคนหนึ่งคิดจะตรวจสอบว่าธรรมที่แสดงนั้นเป็นจริงหรือไม่ ดีหรือไม่ หรือจะค้นหาเหตุผลในธรรมที่ฟัง ฟัง ไปก็คิดใคร่ครวญพิจารณาสอบสวนไป ใจจึงแน่วแน้อยู่กับธรรมที่ฟัง ก็มีวิมัสสาเป็นใหญ่ ด้วยเหตุนี้บางแห่งบางท่านจึงเรียกอิทธิบาท ๔ นี้ว่า เป็นอธิปัตติ หรืออธิปไตย ๔ โดยกำหนดเอาภาวะที่เป็นใหญ่ เป็นหัวหน้า ในกรณีอื่นๆ ด้วยเหตุนี้ลักษณะคุณธรรมอิทธิบาท ๔ ของแต่ละบุคคลจึงมีลักษณะเด่นหรือสูงในแต่ละด้านแตกต่างกันได้ และอาจมีคุณธรรมเป็นลักษณะเด่นหรือสูงมากกว่าหนึ่งด้านก็ได้^{๕๙}

ดวงเดือน พันธุมนาวิน ได้แบ่งลักษณะของอิทธิบาท ๔ ประกอบด้วย^{๖๐}

๑. ฉันทะ ความพอใจในสิ่งที่ทำ
 ๒. วิริยะ ความพากเพียร ไม่ท้อถอยในสิ่งที่ทำ
 ๓. จิตตะ ความเอาใจใส่จดจ่อต่อสิ่งที่ทำ
 ๔. วิมัสสา ความไตร่ตรองในสิ่งที่ทำไปแล้ว
- ตามพฤติกรรมของมนุษย์ไว้ ๔ ประการ ดังนี้

^{๕๙} พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), **พุทธธรรม**, หน้า ๘๔๕-๘๔๖.

^{๖๐} ดวงเดือน พันธุมนาวิน, **การบริหารงานบุคคลแผนใหม่**, (กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๔๔), หน้า ๒-๔.

๑. ความรู้ในด้านอิทธิบาท ๔ ถือว่า เป็นลักษณะที่สำคัญอย่างหนึ่ง ซึ่งใช้เป็นหลักธรรมนาไปใช้ในการศึกษาเล่าเรียนของนักเรียนนักศึกษาให้เหมาะสมตามหลักจริยธรรมหลักจริยธรรมนั้นเป็นข้อปฏิบัติที่นักศึกษาจะเลือกหลักธรรมไปใช้ประกอบในการศึกษาเล่าเรียนเพื่อให้เกิดผลสำเร็จมีประสิทธิภาพสูง

๒. นักเรียนนักศึกษามีความรู้สึกลับใจที่จะนำเอาหลักอิทธิบาท ๔ ไปใช้ในการศึกษาศึกษาเล่าเรียน โดยหลักธรรมดังกล่าวนี้หากนำไปใช้ในการศึกษาดังกล่าวแล้วจะประสบผลสำเร็จหรือไม่ก็น้อยเพียงใดนั้น ต้องขึ้นอยู่กับพฤติกรรมของนักศึกษาจะต้องสอดคล้องกับหลักอิทธิบาท ๔ ขอบข่ายของหลักอิทธิบาทมีความหมายกว้างขวาง นักเรียนนักศึกษาต้องมีวิจรรณญาณและปัญญาหาเหตุผลกลั่นกรองที่จะนำหลักอิทธิบาท ๔ ไปใช้ในการศึกษาเล่าเรียน เป็นดรรชนีบ่งชี้ที่จะบอกถึงความสำเร็จในการศึกษาเล่าเรียนตามเป้าหมายที่ตนเองกำหนดไว้

๓. เหตุผลทางจริยธรรมก็เป็นส่วนประกอบอีกอย่างหนึ่งในการนำหลักอิทธิบาท ๔ ไปใช้ในการศึกษาเล่าเรียน เพื่อให้เกิดผลสำเร็จและมีประสิทธิภาพสูงสุด จริยธรรมเป็นเครื่องจูงใจ และเป็นปัจจัยที่จะผลักดันให้นักเรียนนักศึกษาได้นำหลักอิทธิบาท ๔ ไปประยุกต์ใช้ในการศึกษาเล่าเรียนอย่างถูกต้องและเหมาะสม

๔. พฤติกรรมเชิงจริยธรรม ก็เป็นสิ่งสำคัญเช่นเดียวกัน ที่จะทำให้นักศึกษามีความนิยมชมชอบที่จะนำหลักอิทธิบาท ๔ ไปประกอบใช้ในการศึกษาเล่าเรียน จริยธรรมเชิงพฤติกรรมก็เป็นค่านิยมในการศึกษาที่จะทำให้นักศึกษานิยมชอบพอใจ มีความเพียร มีจิตมั่น มีการไตร่ตรอง ในการศึกษาเล่าเรียนเป็นอย่างดีเลิศ

การศึกษาหลักธรรมจริยธรรมเป็นองค์ประกอบในการเลือกสรรหลักอิทธิบาท ๔ จะทำให้ทราบว่าบุคคลมีพฤติกรรมเหมาะสมที่จะนำหลักอิทธิบาท ๔ เป็นเครื่องมือในการศึกษาเล่าเรียนของนักเรียนนักศึกษา ถ้านักเรียนนักศึกษขาดหลักจริยธรรมก็จะมีหลักเกณฑ์ในการนำหลักอิทธิบาท ๔ ไปใช้ในการศึกษาเล่าเรียน หลักจริยธรรมและอิทธิบาท ๔ จะต้องใช้ควบคู่กันไปเสมอ มีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิด วิธีทางในการนำเอาหลักอิทธิบาท ๔ ไปใช้ปฏิบัติจำเป็นอย่างยิ่งจะต้องอาศัยหลักจริยธรรมเป็นข้อนำทาง

นิชาภัทร เงินจตุรัส ได้กล่าวว่า ลักษณะของอิทธิบาท ๔ ไว้ว่า ลักษณะของอิทธิบาท ๔ นั้น จะมีความสอดคล้องกัน คือ เมื่อมีฉันทะ พอใจที่จะเรียนแล้ว ก็ก่อให้เกิดความเพียรพยายามเกิดขึ้น เพราะหวังที่จะเรียนให้ได้ผลดีตามที่ตนเองปรารถนา เมื่อขณะที่เรียนก็มีความเอาใจใส่เชื่อฟังตามที่ครูสอน ไม่หยอกล้อเพื่อเล่น ไม่ละทิ้งงานที่ได้รับมอบหมายจากครู เมื่อส่งครูแล้วเห็นความบกพร่องหรือผิดพลาดเกิดขึ้นก็พิจารณาหาข้อผิดพลาดนั้น แล้วก็แก้ไขเพื่อที่จะทำให้งานนั้นสมบูรณ์ยิ่งขึ้นไป

สรุปได้ว่า หลักการและแนวคิดในการทำงาน ให้ประสบผลสำเร็จ ตามหลักอิทธิบาท ที่ปรากฏ ในคัมภีร์พุทธศาสนาเถรวาทความหมายของอิทธิบาท ๔ หมายถึง หลักธรรมนำไปสู่ความสำเร็จ คือ ฉันทะ ความพอใจ, มีใจรักในงานที่ทำ ด้วยใจรัก วิริยะ ความพากเพียร อดทน ต่อความลำบากยากเย็น ไม่ว่าจะเป็นอย่างใดก็ตาม ก็ตามขอให้ทำอย่างสุจริต จิตตะ เอาจิตฝึกฝั ด้วยใจรัก ด้วยความพยายาม ด้วยเอาจิตพยายามอาชีพนั่นๆ ให้บรรลุผลสำเร็จ วิมังสา ใช้ปัญญาสอบสวนในงานที่ทำ ตีตรอง หาเหตุผลและปรับปรุงแก้ไข เพื่อให้ประสบผลสำเร็จให้ดียิ่งๆ ขึ้นไปจากผลการศึกษาหลักการและแนวคิดในการทำงาน ให้ประสบผลสำเร็จตามหลักอิทธิบาท ทุกๆ คน ถ้านำหลักอิทธิบาทไปใช้ จะประสบผลสำเร็จในหน้าที่การงานทุกอย่าง ไม่ว่าจะเป็นการงานราชการ การทำงานค้าขาย การทำงานอุตสาหกรรม การทำงานเกษตร และการประกอบอาชีพเครื่องปั้นดินเผา ถ้ามีความตั้งใจทำ ก็มีความสุข ในการทำงาน ยินดีในสิ่งที่ตนได้กระทำในงานนั้นด้วยความเต็มใจทำตั้งใจทำ พพอใจในการทำงาน ให้ประสบผลสำเร็จยิ่งๆ ขึ้นไป^{๖๑}

๒.๑.๖ ประโยชน์ของอิทธิบาท ๔

อิทธิบาท ๔ เป็นธรรมที่คอยสกัดกั้นอุปสรรคต่อความสำเร็จ และเป็นแรงเสริมกำลังใจที่คอยผลักดันการทำงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ ได้กล่าวถึงประโยชน์ของอิทธิบาท ๔ ซึ่งสามารถสรุปได้ ดังนี้

๑) ประโยชน์ของฉันทะ คือ เป็นข้าศึกกับความเบื่อหน่าย ทำให้ไม่เบื่อหน่ายไม่ท้อแท้ มีกำลังใจต่อสู้ป้องกันสร้างสรรค์สิ่งที่ดีตนรัก ทำให้งานหนักกลายเป็นงานเบาที่ยากก็กลายเป็นง่าย ถ้าขาดฉันทะ ทำให้ขาดกำลังใจ เบื่องาน ทอดทิ้งงาน กลายเป็นคนจู้จี้ ไม่ก้าวหน้า

๒) ประโยชน์ของวิริยะ คือ กำจัดความเกียจคร้าน ทำให้งานต่อเนื่อง ถ้าขาดวิริยะจะเป็นคนอ่อนแอ หนีที่ยากไปหาแต่ที่ง่าย ทำอะไรไม่สำเร็จ ขาดความก้าวหน้า มีแต่งานค้างกลายเป็นคนหย่อนสมรรถภาพ

๓) ประโยชน์ของจิตตะ คือ ทำให้ทราบความเป็นไปของงานอยู่เสมอ เมื่อมีปัญหาสามารถแก้ไขเหตุการณ์ได้ทันทั่วทั้งที่ ถ้าขาดจิตตะงานอาจเสียหายได้โดยไม่รู้ตัวหรือรู้ตัวเมื่อสายเกินไปเสียแล้ว

^{๖๑} ณิชากัทร เงินจัตุรัส, “การประยุกต์หลักอิทธิบาท ๔ ใช้ในการจัดการเรียนรู้ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔-๖ โรงเรียนวรรณรัตน์ศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น”, **วิทยานพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิตสาขาวิชาพระพุทธศาสนา**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖), หน้า ๓๕-๓๖.

๔) ประโยชน์ของวิมิงสา คือ ช่วยให้ทำงานไม่ผิดพลาดและทำให้มองเห็นช่องทางที่จะทำงานให้ได้ผลดี ถ้าชาววิมิงสาจะทำงานผิดๆ ถูกๆ เปลืองทุน เปลืองแรง เปลืองเวลาและทำให้โง่เขลา๕๗

จากข้อมูลเชิงวิชาการที่กล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงสรุปประเด็นสำคัญได้ว่าประโยชน์ของหลักอิทธิบาท ๔ หมายถึง การมีหลักธรรมไว้คอยยึดเหนี่ยวจิตใจเพื่อให้เกิดความรัก ความพอใจ ความขยัน อดทน ความตั้งมั่น มีใจจดจ่อ และความไตร่ตรองในงานที่ปฏิบัติเป็นหลักธรรมที่เอื้อประโยชน์ต่อการปฏิบัติงานโดยตรง สามารถวัดระดับความสำเร็จในงานได้อย่างแม่นยำ หากปฏิบัติตามกรอบหลักอิทธิบาท ๔ ได้ครบถ้วนก็ถือว่าผลงานที่ได้รับนั้นประสบความสำเร็จ

๒.๒ แนวความคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการเรียนการสอน

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าแนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาทจากเอกสารและบทความทางวิชาการต่างๆ ดังนี้

ราชบัณฑิตยสถาน ระบุว่า การเรียนการสอน หมายถึง การทำตามแบบ การทำตามแบบ โดยปริยาย หมายความว่า การทำตามหน้าที่ที่กำหนดไว้ เช่น บทบาทของพ่อแม่ บทบาทของครู^{๖๒}

ทิสนา แคมมณี สรุปไว้ว่า ทฤษฎีการสอน (Teaching/Instructional Principle) ข้อความรู้อย่างๆ ที่พรรณนา/อธิบาย/ทำนาย ปรากฏการณ์ต่างๆ ทางการสอน ที่ได้รับการพิสูจน์ทดสอบและการยอมรับว่าเชื่อถือได้ สามารถนำไปใช้ในการสอนผู้เรียนให้เกิดการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ที่กำหนด หลักการสอนหลายๆ หลักการ อาจนำไปสู่การสร้างเป็นทฤษฎีการสอนได้^{๖๓}

การจัดการเรียนการสอนเป็นกระบวนการถ่ายทอดความรู้ให้นักศึกษาเกิดประสบการณ์การเรียนรู้อย่างมีจุดหมาย โดยมีหลักสูตรเป็นกรอบกำหนดการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ ต้องมีการวางแผนการจัดการอย่างมีระบบ ถือว่าการจัดการเรียนการสอนเป็นหัวใจสำคัญของการศึกษา เพราะมีผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาของนักศึกษา ซึ่งผู้วิจัยได้ทบทวนเอกสารแนวคิดเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนพอสรุปแนวความคิดได้ดังนี้

^{๖๒} ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๒, (กรุงเทพมหานคร: นานมีบุ๊คส์ จำกัด, ๒๕๕๖), หน้า ๖๐๒.

^{๖๓} ทิสนา แคมมณี, ศาสตร์การสอน องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๗), หน้า ๔๗๖.

๒.๒.๑ ความหมายของการจัดการเรียนการสอน

การเรียนการสอน หมายถึง กระบวนการที่เกี่ยวข้องกันระหว่างการสอนของผู้สอนและการเรียนของนักศึกษา เป็นการกระทำหรือ ปฏิสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นทั้ง ๒ ฝ่าย คือ ฝ่ายผู้สอนและฝ่ายนักศึกษา โดยมีเป้าหมายหลักที่จะทำให้ นักศึกษาเกิดการเรียนรู้ตามที่กำหนดไว้^{๖๔}

การสอน หมายถึง กิจกรรมในการให้ความรู้ หรือให้คำแนะนำ เพราะว่าการสอนมีความหมายครอบคลุมกิจกรรมต่างๆ ทั้งหมด การสอนเป็นงานอย่างหนึ่งของผู้สอนที่มีจุดประสงค์เพื่อช่วยให้นักศึกษาเกิดการเรียนรู้ ถึงแม้ว่าการเกิดการเรียนรู้นั้น ในบางครั้งอาจจะเกิดขึ้น ได้เองโดยไม่

ต้องได้รับคำแนะนำอะไรจากผู้ใดเลยก็ได้ แต่ว่าการให้ความรู้หรือในการให้คำแนะนำนั้น จำเป็นต้อง มีกระบวนการ (Process) ในการให้ความรู้หรือให้คำแนะนำและในการให้คำแนะนำนั้นผู้สอนต้องให้ อย่างมีประสิทธิภาพด้วย จึงจะทำให้ นักศึกษาเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมได้ง่ายขึ้น และกิจกรรม ต่างๆ ทั้งหมดที่กล่าวไว้นั้น อาจหมายถึงสิ่งพิมพ์รูปแบบ บทเรียนทางโทรทัศน์ รุ่นจำลอง ฯลฯ ผู้สอนมี หน้าที่เป็นผู้จัดกิจกรรมต่างๆเหล่านี้ให้กับนักศึกษาหรือในขณะเดียวกัน นักศึกษาก็อาจทำหน้าที่เป็นผู้ จัดกิจกรรมต่างๆ ทั้งหมด เพื่อให้ได้มาซึ่งความรู้ของตัวนักศึกษาเองก็ได้^{๖๕}

ด้วยเหตุนี้การเรียนการสอนจึงถือว่าเป็นภารกิจที่สำคัญของการจัดการศึกษาหรือกล่าวได้ว่า เป็นหัวใจของกิจกรรมทั้งหมดที่จัดให้มีขึ้นในสถานศึกษา จากแนวความคิดของนักการศึกษา สรุปได้ว่า การจัดการเรียนการสอนหมายถึง กระบวนการที่เกี่ยวข้องกับการนำหลักสูตรไปใช้โดยมีความมุ่งหมาย ของการจัดการศึกษาที่ได้กำหนดไว้ ซึ่งจะต้องอาศัยความร่วมมือระหว่างผู้สอน นักศึกษา และบุคคลที่เกี่ยวข้องในการจัดรูปแบบของการเรียนการสอน การใช้เทคนิคการสอน รวมกระทั่ง ถึงการติดตามวัดผล ประเมินผล เพื่อให้แน่ใจว่ากระบวนการที่ดำเนินไปนั้นสามารถบรรลุจุดมุ่งหมายของการจัดการศึกษาได้ อย่างแท้จริง

คิมเบล (Kimble) การเรียนรู้ (Learning) เป็นการเปลี่ยนแปลงค่อนข้างถาวรในพฤติกรรมอันเป็นผลมาจากการฝึกที่ได้รับการเสริมแรง^{๖๖}

^{๖๔} วันเพ็ญ จันทร์เจริญ, **การเรียนการสอนปัจจุบัน**, (สกลนคร: คณะครุศาสตร์สถาบันราชภัฏสกลนคร, ๒๕๔๒), หน้า ๑๓.

^{๖๕} สุคนธ์ ภูริเวทย์, **การออกแบบการสอน Instructional design**, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๔), หน้า ๑๗๗-๑๗๘.

^{๖๖} คิมเบล (Kimble), อ้างใน ลักขณา สิริวัฒน์, **จิตวิทยาสำหรับครู**, (กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, ๒๕๕๗), หน้า ๑๕๓.

ฮิลการ์ด และบาวเวอ (Hilgard and Bower) การเรียนรู้ (Learning) เป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม อันเป็นผลมาจากประสบการณ์และการฝึก ทั้งนี้ไม่รวมถึงการเปลี่ยนแปลงของพฤติกรรมที่เกิดจากการตอบสนองตามสัญชาตญาณ ฤทธิ์ของยา หรือสารเคมี หรือปฏิกิริยาสะท้อนตามธรรมชาติของมนุษย์^{๖๗}

เมอร์เรียม (Merriam) ความหมายของคำว่า การเรียนรู้ ใ้ว่าการเรียนรู้ คือ กระบวนการเพิ่มพูนและปรุงแต่งระบบความรู้ ทักษะ นิสัย หรือการแสดงออกต่าง ๆ อันมีผลมาจากสิ่งกระตุ้นอินทรีย์โดยผ่านประสบการณ์ การปฏิบัติหรือการฝึกฝน^{๖๘}

บลูม (Bloom) การเรียนรู้ หมายถึง การพัฒนาผู้เรียนในด้านต่าง ๆ ๓ ด้าน ได้แก่ ด้านพุทธิพิสัย (Cognitive Domain) เป็นความสามารถทางสมองครอบคลุมพฤติกรรม ประเภทความจำความเข้าใจการนำไปใช้ การคิดวิเคราะห์ การสังเคราะห์ และประเมินผลด้านเจตพิสัย (Affective Domain) เป็นการเปลี่ยนแปลงความรู้สึก ครอบคลุมพฤติกรรมประเภทความรู้สึก ความสนใจทัศนคติ การประเมินค่าและค่านิยม และด้านทักษะพิสัย (Psychomotor Domain) เป็นความสามารถด้านปฏิบัติการครอบคลุมพฤติกรรมประเภทการเคลื่อนไหว การกระทำ การปฏิบัติงานการมีทักษะ และความชำนาญ ประสบการณ์ทางอ้อม คือประสบการณ์ที่ผู้เรียน มิได้พบหรือสัมผัสด้วยตนเองโดยตรง แต่อาจได้รับประสบการณ์ทางอ้อมจากการอบรมสั่งสอนหรือการบอกเล่า การอ่านหนังสือต่าง ๆ และการรับรู้จากสื่อมวลชนต่าง ๆ^{๖๙}

ผู้วิจัยสรุปได้ว่า การจัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท ๔ ถือเป็นหลักธรรมสำคัญในการนำมาจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพราะหลักอิทธิบาท ๔ เป็นหลักธรรมเพื่่อมุ่งไปสู่ความสำเร็จและเป็นแรงเสริมเพิ่มกำลังใจ ในการเรียนรู้จำเป็นต้องอาศัยกระบวนการในการดำเนินการ ซึ่งองค์ประกอบปัจจัยที่สำคัญต้องอาศัย ความพอใจรักใคร่ในการเรียนรู้ มีความเพียรพยายามเข้มแข็งอดทน มีความคิดจิตฝักใฝ่ในการเรียนรู้สิ่งที่ทำนั้นๆ และสุดท้ายต้องหมั่นใช้ปัญญาไตร่ตรอง สอดส่อง ในการพัฒนาผู้เรียนตามหลักอิทธิบาท ๔ ในทุกขั้นตอนด้วยความเต็มใจ การเรียนรู้ต่างๆจึงจะบรรลุเป้าหมายได้

^{๖๗} ฮิลการ์ด และ บาวเวอ (Hilgard and Bower) อ้างใน ลักขณา สรวิวัฒน์, **จิตวิทยาสำหรับครู**, (กรุงเทพมหานคร:โอเดียนสโตร์, ๒๕๕๗), หน้า ๑๕๓.

^{๖๘} เมอร์เรียม (Merriam), อ้างใน ลักขณา สรวิวัฒน์, **จิตวิทยาสำหรับครู**, (กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, ๒๕๕๗), หน้า ๑๕๓.

^{๖๙} บลูม (Bloom) อ้างใน ลักขณา สรวิวัฒน์, **จิตวิทยาสำหรับครู**, (กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, ๒๕๕๗), หน้า ๑๕๓.

การเรียนการสอนเป็นวิธีการเชิงระบบ สามารถพิสูจน์และทดสอบได้ด้วยวิธีการทางวิทยาศาสตร์ หรือวิธีการเชิงระบบ ในขณะที่กระบวนการจัดการมีความหมายในเชิงการบริหารงานให้บรรลุวัตถุประสงค์อย่างมีประสิทธิภาพ และเกิดประสิทธิผลตามขั้นตอนการดำเนินการข้างต้น ดังนั้น กระบวนการจัดการเรียนการสอนจึงหมายถึง วิธีการหรือกลวิธีในการใช้ความพยายามของครูที่จะดำเนินการจัดการเรียนการสอนตามขั้นตอนที่วางแผนไว้ให้บรรลุวัตถุประสงค์อย่างมีประสิทธิภาพ และเกิดประสิทธิผล โดยในกระบวนการจัดการเรียนการสอนนั้น ต้องบูรณาการส่วนต่างๆ อย่างเหมาะสมและกลมกลืนกับหลักการ ทฤษฎีความก้าวหน้าทางวิชาการ ผู้เรียน ผู้สอน สื่อ รูปแบบ วิธีการ ศิลป์การสอน การวัดและการประเมินผล ตลอดจนปัจจัยสภาพแวดล้อม และทรัพยากรที่มีอยู่ในช่วงเวลาขณะที่สอนได้อย่างดี

กระทรวงศึกษาธิการ ระบุว่า ครูผู้สอนสอน และผู้จัดการศึกษาจะต้องสนับสนุนผู้เรียนแปลง บทบาทจากการเป็นผู้ชี้แนะ ผู้ถ่ายทอดความรู้ ไปเป็นผู้ช่วยเหลือ ส่งเสริม และสนับสนุน ผู้เรียนในการแสวงหาความรู้ จากสื่อและแหล่งการเรียนรู้ต่างๆ และให้ข้อมูลที่ถูกต้อง แก่ผู้เรียน เพื่อนำข้อมูล เหล่านั้นไปใช้สร้างสรรค์ความรู้ของตน การจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน นอกจาก จะมุ่งปลูกฝังด้านปัญญา พัฒนาการคิดของผู้เรียน ให้มีความสามารถในการคิดสร้างสรรค์ คิดอย่างมี วิจารณญาณแล้ว ยังมุ่งพัฒนาความสามารถ ทางอารมณ์ โดยการปลูกฝังให้ผู้เรียน เห็นคุณค่าของ ตนเอง เข้าใจตนเอง เห็นอกเห็นใจผู้อื่น สามารถแก้ปัญหาข้อขัดแย้งทางอารมณ์ได้ อย่างเหมาะสม โดยเฉพาะ เรื่องความขัดแย้งทางความคิด และการกระทำ ของตัวบุคคล องค์กรและสังคม เน้นการ เรียนรู้เพื่อให้เข้าใจสถานการณ์หาทางแก้ไข โดยเฉพาะศาสนาและวัฒนธรรมเป็นกรณีพิเศษ โดยการ เรียนรู้ในสาระต่างๆ นั้นผู้สอนต้องจัดการเรียนรู้ ดังนี้

๑. มีกระบวนการและวิธีการที่หลากหลาย
๒. ต้องคำนึงถึงพัฒนาการด้านร่างกาย และสติปัญญา วิธีการเรียนรู้ ความสนใจและความสามารถของผู้เรียนเป็นระยะๆ อย่างต่อเนื่อง
๓. ควรใช้รูปแบบ หรือ วิธีการที่หลากหลาย
๔. เน้นการเรียนการสอนตามสภาพจริง
๕. การเรียนรู้ด้วยตนเอง
๖. การเรียนรู้ร่วมกัน
๗. การเรียนรู้จากธรรมชาติ
๘. การเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง
๙. การเรียนรู้แบบบูรณาการ
๑๐. การเรียนรู้คู่คุณธรรม
๑๑. ใช้กระบวนการจัดการ

๑๒. ใช้กระบวนการอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อม

๑๓. ใช้กระบวนการคิดและกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ไปสอดแทรกในการเรียนการสอนทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้

๑๔. ใช้การบูรณาการเนื้อหาและกระบวนการต่างๆ ข้ามกลุ่มสาระการเรียนรู้เรียนรู้ในลักษณะองค์รวม

๑๕. ยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ^{๗๐}

ลัดดา สิริพันธุ์ กล่าวถึงความหมายและแนวในการจัดการเรียนการสอนไว้ดังนี้ แนวในการจัดการเรียนการสอนในชั้นเรียน สำหรับครูมี ๔ ประการ ได้แก่

๑. พร้อม ให้ความช่วยเหลือและมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ (wittiness) คือ ความสามารถที่ครูเดินรอบๆ ห้องเรียนตลอดเวลาเข้ามามีส่วนร่วมในสถานการณ์ได้ทันทีแต่ต้อง หลีกเลี่ยงการขัดจังหวะการเรียนการสอน

๒. การทำงานหลายๆงานได้พร้อมๆกันในเวลาเดียวกัน (overlapping) คือ ความสามารถที่ครูจะทำกิจกรรมมากกว่าหนึ่งกิจกรรมในเวลาเดียวกัน เช่น การจัดเรียนเป็นกลุ่มหรือเฉพาะบุคคล

๓. ความลื่นไหลระหว่างการจัดการเรียนการสอน (momentum during lessons) คือ ความสามารถที่ครูจะจัดบทเรียนที่ทำให้นักเรียนขณะอุปสรรคและปัญหา และให้นักเรียนเห็นถึงการเตรียมความพร้อมของครูผู้สอน

๔. ให้งานหลากหลายและท้าทาย (challenge and variety in assignments) คือ ความสามารถที่ครูจะจัดการเรียนการสอนที่หลากหลายท้าทายความสามารถของนักเรียน^{๗๑} ระบบการเรียนการสอน คือ การจัดองค์ประกอบของการเรียนการสอนให้มีความสัมพันธ์กัน เพื่อสะดวกต่อการนำไปสู่จุดหมายปลายทางของการเรียนการสอนที่กำหนดไว้การสอน หมายถึง การจัดสถานการณ์ (situation) สภาพการณ์ (activities) เพื่อช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เกิดประสบการณ์ (experience) ซึ่งเป็นผลทำให้เกิดการเรียนรู้ (learning) ได้ง่ายขึ้น นอกจากนั้นการสอนยังส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิด ความงอกงามในด้านกาย อารมณ์ สังคมและสติปัญญา รวมทั้งความสามารถด้านอื่นๆ ที่สามารถ นำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ในชีวิตไปในทางที่ดีขึ้น จนสามารถดำรงชีพได้อย่างราบรื่นเป็นประโยชน์แก่ ตนเองและสังคม ซึ่งถือว่าเป็นจุดสูงสุดของการศึกษานั้นเอง การสอนมีความหมาย ๒ นัย คือ

^{๗๐} กระทรวงศึกษาธิการ, การพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๒), หน้า ๒๑.

^{๗๑} ลัดดา สิริพันธุ์, “การศึกษาสภาพการจัดการเตรียมการสอนกลุ่มสาระงานอาชีพและเทคโนโลยี ช่วงชั้นที่ ๔ โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาราชบุรีธานี”, วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี, ๒๕๔๔), หน้า ๑๖-๑๘.

๑. ความหมายอย่างแคบ การสอน หมายถึง การกระทำอันเป็นการอบรมสั่งสอนนักเรียนตามสถานศึกษาโดยทั่วไป

๒. ความหมายอย่างกว้าง การสอน หมายถึง การจัดสภาพการณ์ การจัดสถานการณ์หรือจัดกิจกรรมอันเป็นการวางแผนการที่จะทำให้การเรียนรู้ของผู้เรียนดำเนินไปด้วยความสะดวกรวมทั้งการเรียนที่จัดเป็นแบบฉบับต่างๆ หรือจัดกิจกรรมอื่นๆ เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ที่ไม่มีพิธีรีตองสรุปได้ว่า การจัดการเรียนการสอน หมายถึง การจัดการเรียนการสอนที่ครูผู้สอนต้องใช้ วิธีการสอนที่เหมาะสมกับวิธีการเรียนของผู้เรียน จะทำให้การเรียนของผู้เรียนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและคงทนยั่งยืน ถ้าผู้เรียนได้รับการสอนที่สอดคล้องกับวิธีการเรียนที่ผู้เรียนชอบจะทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางวิชาการของผู้เรียนสูงขึ้น

ผู้วิจัยสรุปได้ว่า ความหมายของการจัดการเรียนรู้ หมายถึง การได้รับความรู้ พฤติกรรม ทักษะ คุณค่าหรือความพึงพอใจที่เป็นสิ่งแปลกใหม่ด้วยวิธีการถ่ายทอดหรือวิธีการสอนที่หลากหลายรูปแบบให้เหมาะสมตามศักยภาพของผู้เรียน การได้รับความรู้ พฤติกรรม ทักษะ คุณค่า หรือความพึงพอใจ ที่เป็นสิ่งแปลกใหม่หรือปรับปรุงสิ่งที่มีอยู่ การเรียนรู้อาจมีการยึดเป้าหมายและอาจมีการมุ่งใจเป็นตัวช่วย การเรียนรู้อาจก่อให้เกิดความตระหนักรู้อย่างมีสำนึกหรือไม่มีสำนึกก็ได้ การจัดการเรียนการสอนให้บรรลุวัตถุประสงค์ต้องอาศัยทั้งศาสตร์และศิลป์ครูของผู้สอน เป็นกระบวนการปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน จำเป็นต้องมีหลักธรรมเข้ามาสอดแทรกด้วย เช่น อิทธิบาท ๔ คือ ฉันทะคือมีความพอใจใฝ่ที่จะเรียน วิริยะคือ ความขยันหมั่นเพียรไม่ย่อท้อต่ออุปสรรค จิตตะคือ การตั้งใจรับรู้ในสิ่งที่เรียน และวิมังสาคือ การพิจารณาไตร่ตรองทบทวนสิ่งที่ได้เรียนรู้มา เพื่อพัฒนาตนเองให้ประสบผลสำเร็จในชีวิตต่อไป เป็นต้น

๒.๒.๒ องค์ประกอบของการเรียนการสอน

แดวิด แชนฟอร์ด ได้กล่าวถึง องค์ประกอบของการเรียนการสอนไว้ ๖ ประการ คือ

๑. ด้านหลักสูตรและเนื้อหาวิชา หลักสูตรและโปรแกรมการศึกษาเป็นเสมือนแนวทางการพัฒนากำลังคนระดับสูงของประเทศ ให้มีความสามารถ ตลอดจนมีเจตคติอันพึงประสงค์เพื่อตอบสนองความต้องการของบุคคลในสังคม หลักสูตรจึงเป็นสิ่งสำคัญในการเรียนการสอน

๒. ด้านคุณลักษณะของอาจารย์ในการสอน คุณภาพของอาจารย์นั้นเป็นเครื่องบ่งชี้ถึงคุณภาพของสถาบันการศึกษา ตลอดจนคุณภาพของนักศึกษาในสถาบันนั้นๆ เนื่องจากผู้สอนอาจารย์ผู้สอนเป็นผู้กำหนดเงื่อนไขต่างๆ ในการเรียนเพื่อบรรลุเป้าหมายของหลักสูตรอาจารย์ผู้สอนจึงมีอิทธิพลในการพัฒนานักศึกษา กล่าวคือ เป็นทั้งปัจจัยส่งเสริม และอุปสรรคของการเรียนรู้ เพราะผู้สอนเป็นสิ่งแวดล้อมอย่างหนึ่งในห้องเรียน ซึ่งส่งผลถึงบรรยากาศของการเรียนในห้องเรียนด้วย ถ้าหากไม่เปลี่ยนพฤติกรรมผู้สอน

๓. ด้านบุคลิกภาพของอาจารย์ นอกจากการแสดงออกของอาจารย์จะเป็นแบบอย่างให้นักศึกษาแล้วยังทำให้การสอนดำเนินไปด้วยดี เนื่องจากการแสดงออกหรือบุคลิกภาพของอาจารย์ที่ดี เช่น อาจารย์มีกิริยา ท่าทางดี อารมณ์ดี และความเห็นอกเห็นใจนักศึกษา และจะเป็นสิ่งที่ทำให้นักศึกษาเกิดความสนใจในตัวอาจารย์และวิชาที่อาจารย์สอน

๔. ด้านอุปกรณ์การสอน หมายถึง สื่อทุกชนิดที่นำมาประกอบการเรียน การสอน เพื่อให้ นักศึกษาเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ เป็นเครื่องมือที่ช่วยให้ผู้สอนสามารถถ่ายทอดความรู้ทัศนคติและ ทักษะไปยังนักศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

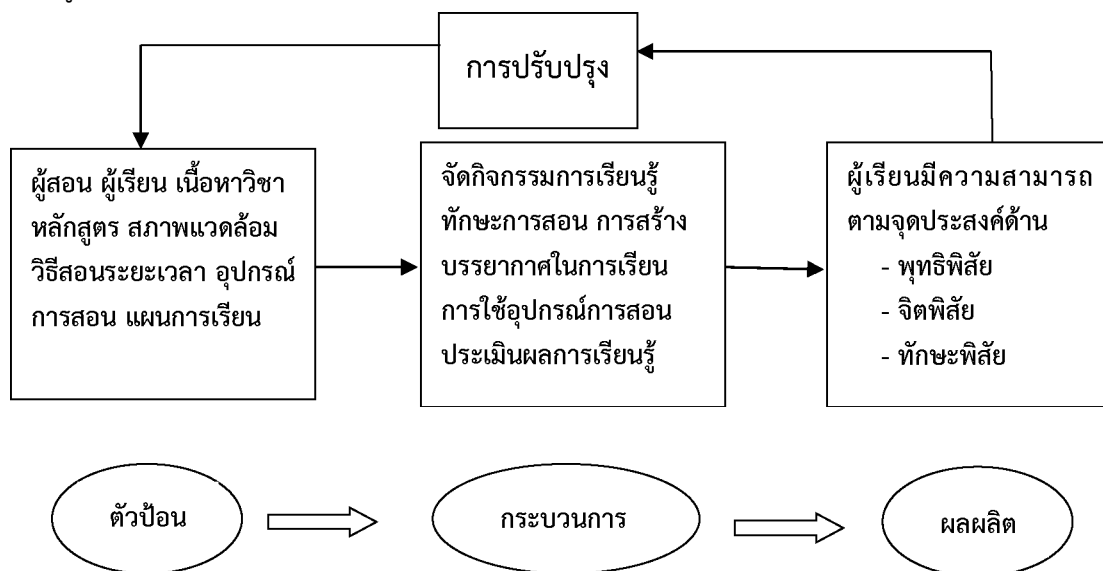
๕. ด้านความสัมพันธ์ระหว่างอาจารย์กับนักศึกษาความสัมพันธ์อันดีระหว่างอาจารย์กับ นักศึกษานั้น จะเป็นพื้นฐานของสภาพการณ์เอื้ออำนวยต่อการเรียนการสอนที่ดีขึ้น แต่ถ้าหาก ความสัมพันธ์ระหว่างอาจารย์กับนักศึกษาไม่ดีเท่าที่ควรก็จะทำให้ประสิทธิภาพการสอนน้อยลงและ เป็นปัจจัยหนึ่งที่มีความสัมพันธ์ กับความผูกพันต่อสถาบันและการคงอยู่

๖. ด้านการประเมินผลการเรียนการสอน เป็นการพิจารณาตัดสินประสิทธิภาพและคุณค่า ของการนำหลักสูตรไปใช้ ช่วยให้ทราบถึงความเจริญงอกงามและความสามารถของนักศึกษาตาม จุดมุ่งหมายของการศึกษา ช่วยให้ผู้สอนรู้จักนักศึกษาดีขึ้นรวมถึงทำให้ทราบเกี่ยวกับการสอนและ ข้อบกพร่องต่างๆ ในการเรียนการสอนตลอดจนบริการต่างๆ ที่สถาบันจัดให้นักศึกษาเพื่อประโยชน์ใน การแก้ไขและปรับปรุงให้ดีขึ้น^{๗๒}

ระวีวรรณ ศรีคร้ามครัน กล่าวว่า ระบบของการทำงานโดยทั่วไปจะประกอบด้วยตัวป้อน (Input) กระบวนการ (process) ผลผลิต (output) และการประเมินผลย้อนกลับ (feedback) ระบบ การเรียนการสอนในสถานศึกษา หรือในชั้นเรียนก็เช่นเดียวกัน ตัวป้อนของกระบวนการเรียนการสอน จะประกอบด้วย ผู้สอน นักศึกษา จุดมุ่งหมายของหลักสูตรกลุ่มสาระการเรียนรู้หรือเนื้อหาวิชา มาตรฐานการเรียนรู้ กิจกรรมพัฒนานักศึกษาแนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ และอื่นๆ แล้วจึง นำ มาจัดทำเป็นแผนการเรียนรู้ สำหรับกระบวนการนั้น จะเป็นการนำแผนการเรียนรู้มาใช้หรือ ดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในชั้นเรียน ซึ่งจะต้องประกอบด้วยกิจกรรมการเรียนรู้ในรูปแบบ ต่างๆ ที่หลากหลาย รวมทั้งการมีทักษะการสอนของผู้สอน และการจัดสภาพแวดล้อมในการเรียนเพื่อ เพิ่ม ประสิทธิภาพในการเรียนรู้ของนักศึกษารวมทั้งดำเนินการประเมินผลการเรียนรู้ในชั้นเรียนสำหรับ ช่วงเวลานั้น ในด้านความรู้ความสามารถ ทักษะในเนื้อหาวิชานั้น ทุกๆ ด้าน เช่น พุทธิพิสัย จิตพิสัย และทักษะพิสัยและเมื่อประเมินประสิทธิผลของนักศึกษาแล้ว จึงนำข้อมูล มาวิเคราะห์ เพื่อ

^{๗๒} David Sanford, *Who Put the Con in Consumer*, (Now York: Liveright. Hu Liangcai and Liu, 11972), pp. 17-18.

ดำเนินการ ปรับปรุง ตัวป้อนและกระบวนการต่อไป ซึ่งสามารถสรุประบบการเรียนการสอนได้ดังแผนภูมิ

แผนภาพที่ ๒.๑ ระบบการเรียนการสอน

การสอนที่ดีอย่างถูกต้องนั้น จะมีลักษณะของการเป็นระเบียบ เป็นระบบ และมีความต่อเนื่องของการดำเนินงานซึ่งควรจะเริ่มตั้งแต่การกำหนดแผนการเรียนรู้ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ การประเมินผลกิจกรรมการเรียนรู้จากนักศึกษา การประเมินผลการสอนของผู้สอนและการปรับปรุงการสอน อาจจะกล่าวได้ว่าการจัดการเรียนการสอนอย่างมีระบบจะมีลักษณะของการดำเนินงานดังต่อไปนี้

๑. ผู้สอนสำรวจสภาพแวดล้อมต่างๆ ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับสถานศึกษา นักศึกษา เนื้อหาสาระของวิชาที่จะดำเนินการสอนในช่วงชั้น หรือในชั้นปีที่เกี่ยวข้อง ข้อมูลต่างๆ ซึ่งจะสามารถนำมาเป็นทรัพยากรประกอบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

๒. ผู้สอนจะต้องนำข้อมูล ที่ได้จากการสำรวจ นำมากำหนดแผนการเรียนรู้โดยกำหนดเป็นจุดประสงค์การเรียนรู้ หรือมาตรฐานการเรียนรู้ การจัดเนื้อหาสาระวิชาให้สอดคล้องกัน กำหนดกิจกรรมการเรียนรู้ และอุปกรณ์การสอน

๓. จัดเตรียมและสร้างสภาพแวดล้อมให้สอดคล้องกับกิจกรรมการเรียนรู้ที่ได้กำหนดไว้ โดย การผลิตสื่อการสอนที่มีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับเนื้อหาสาระวิชาที่จะให้นักศึกษาเกิดการเรียนรู้ กำหนดกิจกรรมการเรียนรู้ที่สนใจ ให้นักศึกษาได้มีประสบการณ์จริงหรือใกล้เคียงและการสร้าง แบบทดสอบ

๔. ดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวทางที่กำหนดไว้โดยจัดให้มีสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการจัดกิจกรรม ทำให้กิจกรรมการเรียนรู้เป็นที่น่าสนใจ และนักศึกษาเกิดการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ที่กำหนด

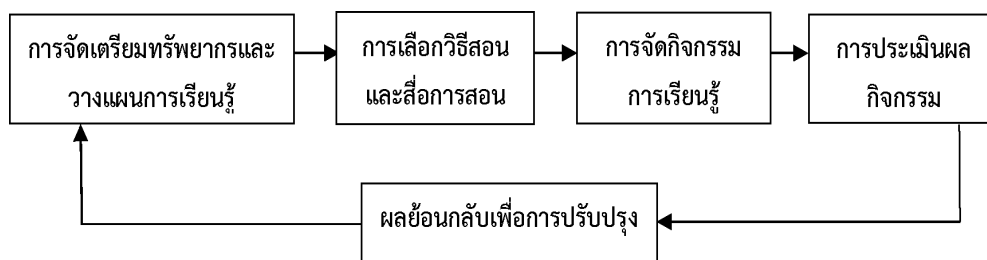
๕. ประเมินผลการเรียนรู้ของนักศึกษาตามแนวทางการประเมินผลที่ได้กำหนดไว้ เพื่อตรวจสอบพฤติกรรม และความสามารถในการเรียนรู้ของนักศึกษา ตามเกณฑ์ และเงื่อนไขที่กำหนดไว้ในจุดประสงค์เชิงพฤติกรรม

๖. ผู้สอนจะต้องประเมิน ผลย้อนกลับ จากผลสัมฤทธิ์ในการเรียนรู้ของผู้เรียนและประเมินผลการสอนของตนเอง เพื่อนำมาเป็นข้อมูลในการปรับปรุงการสอนของตนเองให้มีประสิทธิภาพสูงขึ้น การเรียนการสอนในชั้นเรียน จะต้องประกอบด้วยแนวทางการดำเนินงานเป็นขั้นตอนดังต่อไปนี้

๖.๑ การจัดเตรียมทรัพยากรและวางแผนการสอน ผู้สอนจะต้องสำรวจปัญหาของการสอนว่าเกิดจากอะไร และสิ่งใดเป็นอุปสรรคสำหรับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ และเพื่อให้การจัดกิจกรรมการเรียนรู้นั้นเกิดประสิทธิภาพ ผู้สอนควรจะนำสิ่งใดมาเป็นส่วนประกอบเพิ่มเติมรวมทั้งพิจารณาว่าสื่อชนิดใดที่เหมาะสมสำหรับตนเองและการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ นอกจากนี้จะต้องสำรวจ ทรัพยากรต่างๆ ที่มีอยู่ในสถานศึกษา หรือสภาพแวดล้อมของชุมชนที่สถานศึกษาตั้งอยู่ เพื่อให้สามารถ นำมาใช้เสริมกิจกรรมการเรียนรู้ให้เกิดประสิทธิภาพขึ้นนักศึกษาได้รับประสบการณ์ตรงและสามารถลงมือปฏิบัติได้ เช่น ภูมิปัญญาชาวบ้าน หรือการรู้จักและได้สัมผัสวัสดุต่างๆ จากนั้นจึงนำมากำหนด วัตถุประสงค์ของกิจกรรมการเรียนรู้และจึงนำข้อมูลต่างๆ มาจัดเตรียมแสดงผลงาน กำหนดเวลาหรือ วางแผนกิจกรรมการเรียนรู้ต่อไป

๖.๒ การเลือกวิธีการสอนและสื่อการสอน ผู้สอนจะต้องศึกษาเนื้อหาสาระวิชาที่จะสอนความสอดคล้องของเนื้อหาสาระวิชากับวิธีการสอน ซึ่งมีอยู่หลายรูปแบบด้วยกัน รวมทั้ง การกำหนดกิจกรรมการเรียนรู้ โดยคำนึงถึงจุดประสงค์ของการเรียนรู้ และเนื้อหาสาระวิชาเพื่อให้กิจกรรมการเรียนรู้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด เช่นเดียวกับการใช้สื่อการสอน ซึ่งจะต้องให้สอดคล้องกับเนื้อหาวิชา เวลา สภาพของห้องเรียน และเหมาะสมกับวัย และความสนใจของนักศึกษาด้วย

๖.๓ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ขั้นตอนของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เป็น ขั้นตอนที่สำคัญที่สุดของระบบการเรียนการสอน ซึ่งผู้สอนจะเป็นผู้ดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ตามแผนกิจกรรมการเรียนรู้ที่กำหนดไว้แล้ว ทั้งนี้เพื่อให้นักศึกษาเกิดการเรียนรู้ตามจุดประสงค์ที่ กำหนดไว้

แผนภาพที่ ๒.๒ แนวทางดำเนินการจัดการเรียนการสอน

๖.๔ การประเมินผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้และการประเมิน ผลย้อนกลับเพื่อปรับปรุงการสอน ซึ่งจะเป็นการตรวจสอบ หรือทดสอบความสามารถในการเรียนรู้ หรือความสำเร็จของนักศึกษาให้ตรงตามจุดประสงค์ที่ได้กำหนดไว้ รวมทั้งประเมินการสอนของผู้สอนในเวลาเดียวกัน และจะเป็นการพิจารณาผลที่ได้ เพื่อนำมาประเมินผลย้อนกลับ สำหรับนำข้อมูล มาใช้ในการปรับปรุงการสอนต่อไป ขั้นตอนในการดำเนินการจัดการเรียนการสอนดังกล่าวสรุปได้ดังแผนภูมิ

การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพนั้น ผู้สอนจะต้องมีความสามารถมีความรู้ และมีทักษะในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้แก่ผู้เรียน ซึ่งผู้สอนที่มีประสบการณ์ในด้านการสอนจะสามารถปรับกิจกรรมการเรียนการสอนในชั้นเรียนให้เหมาะสมกับนักศึกษาเนื้อหาสาระวิชา สภาพแวดล้อม และสถานการณ์ต่างๆ ได้เป็นอย่างดี นอกจากนั้นผู้สอนจะต้องมีความรู้เกี่ยวกับการสอน และความรู้ในด้านเนื้อหาสาระวิชาที่จะสอน การจัดสภาพแวดล้อมและการสร้างบรรยากาศในชั้นเรียน เอกสารหลักสูตรและโปรแกรมการสอนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เหมาะสมสำหรับนักศึกษา ความรู้ เกี่ยวกับการจัดการศึกษาและสภาพแวดล้อมของชุมชนตลอดจนความรู้ในด้านจุดมุ่งหมายของการศึกษา ทั้งในด้านจิตพิสัยที่มุ่งให้แก่นักศึกษา เพื่อช่วยให้การสอนของผู้สอนประสบความสำเร็จได้ การเตรียมทรัพยากรและวางแผนการเรียนรู้การเลือกวิธีสอนและสื่อการสอน การจัด กิจกรรม การเรียนรู้ การประเมินผลกิจกรรม ผลย้อนกลับเพื่อการปรับปรุงนอกเหนือจากความรู้ในด้าน ต่างๆ แล้ว ผู้สอนจะต้องรู้จักการคิดอย่างมีเหตุผล มีความสามารถในการตัดสินใจ ปรับปรุง หรือจัด กิจกรรมการเรียนการสอนได้อย่างเป็นระบบรวมทั้งมีทักษะการสอนทั้ง ๓ ประเภท คือทักษะการสอน ก่อนเข้าชั้นเรียน ทักษะในระหว่างการสอน และทักษะหลังจากการสอนเสร็จสิ้นแล้ว รวมทั้ง ความสัมพันธ์ของทักษะที่ต่อเนื่องกัน ซึ่งจะทำให้ผู้สอนสามารถดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในชั้น เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ และบรรลุผลตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้^{๗/๓}

^{๗/๓} ระวีวรรณ ศรีศรีรามครัน, เทคนิคการสอน, (กรุงเทพมหานคร: ภาควิชาหลักสูตรและการสอน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๓), หน้า ๑-๒๗.

สรุปได้ว่าองค์ประกอบที่มีความสำคัญต่อการจัดการเรียนการสอนได้แก่เนื้อหาวิชา บุคลิกภาพของอาจารย์ผู้สอน การจัดการเรียนการสอน ความสัมพันธ์กับนักศึกษาสื่อการเรียนการสอน และการจัดผลและประเมินผล ซึ่งในทางปฏิบัติแล้ว ผู้สอนจะเป็นองค์ประกอบสำคัญในการกำหนด แผนการสอน ถ่ายทอดความรู้ จัดบรรยากาศการเรียนการสอนและจัดประสบการณ์ร่วมกับนักศึกษา โดยอาศัยสื่อการเรียนการสอน เพื่อให้นักศึกษาเกิดการเรียนรู้และการพัฒนาตนเอง

การเรียนรู้เป็นกระบวนการต่อเนื่องซึ่งผู้สอนจะต้องมีการวิเคราะห์ผู้เรียนเนื้อหาและวางแผน จัดลำดับเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ในผู้เรียนซึ่งนักการศึกษา ที่มีความเชื่อแตกต่างกันย่อมทำให้เกิดแนวคิด และวิธีการต่างๆ ที่เหมาะสมกับการสอนเนื้อหาหรือกระบวนการมาน้อยต่างกัน ซึ่งการสอนนั้นเป็น ทั้งศาสตร์และศิลปะความหมายของความเป็นศาสตร์นั้น คือการสอนมีกระบวนการมีขั้นตอนที่ชัดเจน อย่างเป็นลำดับ

๒.๒.๓ ทฤษฎีเกี่ยวกับการเรียนการสอน

หลักการและแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอน

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ ได้ให้ข้อเสนอแนะในด้านการจัดการเรียนการสอนไว้ว่า “การสร้างปัญหาวิถีให้กับเด็กรุ่นใหม่เพื่อให้เติบโตเป็นผู้นำทางปัญญาได้นั้น จำเป็นต้องมีการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ที่เอื้อให้เด็กอยากเรียนรู้ เอื้อให้เด็กคิดสร้างสรรค์และประยุกต์ใช้ความรู้และเนื่องจากในอนาคต สื่อมวลชนและสื่ออิเล็กทรอนิกส์ จะเข้ามามีบทบาทสำคัญในชีวิตประจำวันของมนุษย์ เด็กจึงควรได้รับการชี้แนะและสอนให้รู้จักพิจารณา วิเคราะห์ แยกแยะสิ่งที่ดีและไม่ดี เสือกรับเอาแต่สิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อชีวิต ต่อสังคม และประเทศชาติ”^{๗๔}

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้ให้แนวคิดการจัดการเรียนรู้ตามหลักแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช ๒๕๕๑ ครูผู้สอนต้องคัดสรรเสื่อนนำมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด ดังนี้

๑. กระบวนการเรียนรู้แบบบูรณาการ

๑) เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

๒) จัดประสบการณ์ตรงที่สอดคล้องกับผู้เรียน โดยคำนึงความแตกต่างระหว่าง

บุคคล

^{๗๔} เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ อ้างใน ทิศนา ขัมมณี, ศาสตร์การสอน องค์ความรู้เพื่อการจัดการกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ, พิมพ์ ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๗), หน้า ๔๗๖-หน้า ๑๑๐-๑๑๒.

- ๓) เน้นการปลูกฝังจิตสำนึก ค่านิยม และจริยธรรมที่ถูกต้อง ดีงาม
- ๔) จัดบรรยากาศที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนกล้าคิด กล้าทำ
- ๕) ให้ผู้เรียนได้ร่วมทำงานเป็นกลุ่ม มีปฏิสัมพันธ์ และมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกัน

และกัน

๒. กระบวนการสร้างความรู้

- ๑) เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้สร้างองค์ความรู้ และประสบการณ์ต่างๆ
- ๒) ให้ผู้เรียนค้นพบความรู้ และประสบการณ์ด้วยตนเอง
- ๓) ครูเป็นผู้จัดโอกาส บรรยากาศ สิ่งแวดล้อม และแหล่งเรียนรู้ที่เอื้อให้ผู้เรียนเกิด

การเรียนรู้

๓. กระบวนการคิด

- ๑) จัดสภาพแวดล้อม และสร้างบรรยากาศที่เอื้ออำนวยต่อการคิด
- ๒) ล่งเสริม สนับสนุนให้ผู้เรียนคิด ไม่ปิดกั้นความคิด ให้กำลังใจ เสริมแรงเมื่อผู้เรียนคิดได้ด้วยตนเอง
- ๓) ใช้รูปแบบ วิธีการสอน หรือเทคนิคการสอนต่างๆ กระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความคิด
- ๔) จัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้ฝึกทักษะการคิด และเกิดกระบวนการคิดต่างๆ ตาม

ความเหมาะสม

๔. กระบวนการทางสังคม

- ๑) ให้โอกาสผู้เรียนได้ทำกิจกรรมกลุ่ม มีการกำหนดบทบาทหน้าที่ในการทำกิจกรรมร่วมกัน
- ๒) มุ่งจัดกิจกรรมเพื่อสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน
- ๓) ล่งเสริมให้ผู้เรียนได้ศึกษาสภาพของชุมชน ผลกระทบของสิ่งแวดล้อมและเทคโนโลยีใหม่ๆ ที่ส่งต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคม

๕. กระบวนการแก้ปัญหา

- ๑) ขึ้นกำหนดปัญหา ผู้เรียนต้องเข้าใจปัญหา และวิเคราะห์ปัญหา
- ๒) ขึ้นวางแผนแก้ปัญหา ประกอบด้วย การตั้งสมมติฐาน การกำหนดวิธีการทดลอง หรือวิธีการตรวจสอบ และการประเมินผลการแก้ปัญหา
- ๓) ขึ้นดำเนินการแก้ปัญหา ผู้เรียนลงมือแก้ปัญหา และประเมินผลว่าวิธีการแก้ปัญหาและผลที่ได้เป็นอย่างไร
- ๔) ขึ้นตรวจสอบการแก้ปัญหา เป็นการประเมินภาพรวมในการแก้ปัญหาทั้งด้านวิธีการแก้ปัญหา ผลการแก้ปัญหา และการตัดสินใจ รวมทั้งการนำไปประยุกต์ใช้

๖. กระบวนการเรียนรู้จากประสบการณ์จริง

- ๑) การกระตุ้นแนะนำเรื่องที่จะเรียนโดยใช้ประสบการณ์ หรือกิจกรรมกระตุ้นให้ผู้เรียนคิด เราให้ผู้เรียนอยากเห็น อยากเรียนรู้
- ๒) ให้ผู้เรียน เรียนรู้จากประสบการณ์เดิม และแสวงหาความรู้ใหม่ ตามธรรมชาติของแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้
- ๓) การฝึกปฏิบัติด้วยการทำกิจกรรมต่างๆ เพื่อให้เกิดทักษะความชำนาญมากยิ่งขึ้น
- ๔) การนำข้อค้นพบในการปฏิบัติไปใช้ในสถานการณ์อื่น

๗. กระบวนการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง

- ๑) การศึกษา และวิเคราะห์ภาระ และโครงสร้างของงาน
- ๒) การวางแผนปฏิบัติงาน
- ๓) การลงมือปฏิบัติ
 - (๑) ครูผู้สอนให้คำแนะนำ และสาธิตให้ดูเป็นตัวอย่าง
 - (๒) ผู้เรียนฝึกปฏิบัติตามลำดับขั้นตอน
 - (๓) ผู้เรียนฝึกฝนทักษะความชำนาญ
 - (๔) ขึ้นประเมินผลงาน ปรับปรุงชิ้นงาน

๘. กระบวนการจัดการ

- ๑) การวางแผน วิเคราะห์ ใช้ข้อมูลในการตัดสินใจ กำหนดขั้นตอนการปฏิบัติงาน
- ๒) การปฏิบัติงาน ประสานงาน ทำงานเป็นระบบตามแผน
- ๓) การติดตาม ประเมินผล ปรับปรุงและสรุปผลงาน

๙. กระบวนการวิจัย

- ๑) เลือกประเด็นปัญหา ครูผู้สอนจัดกิจกรรมกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความสนใจในประเด็นต่างๆ
- ๒) การนิยามปัญหา ผู้เรียนร่วมกันพิจารณาประเด็นปัญหาที่เลือกไว้แล้วให้ชัดเจนยิ่งขึ้น
- ๓) การพัฒนาวิสัยทัศน์ ผู้เรียนร่วมกันกำหนดแนวทางและวางแผนแก้ปัญหาโดยใช้วิสัยทัศน์เพื่อจัดทำแผนปฏิบัติการอย่างชัดเจน
- ๔) ลงมือปฏิบัติ ผู้เรียนร่วมกันดำเนินงานตามแผนที่กำหนดไว้
- ๕) ตรวจสอบผลการเปลี่ยนแปลง
- ๖) สรุปและประเมินผล ครูผู้สอนและผู้เรียนร่วมกันสรุปบทเรียนทั้งหมดและตรวจสอบการจัดการเรียนรู้ว่าบรรลุตามจุดประสงค์เพียงใด

๑๐. กระบวนการเรียนรู้ของตนเอง

- ๑) ให้ผู้เรียนได้รู้จักและเข้าใจวิธีการเรียนรู้ของตนเอง
- ๒) เลือกกระบวนการให้สอดคล้องกับเนื้อหา รูปแบบการเรียนรู้ของผู้เรียน
- ๓) ส่งเสริม ช่วยเหลือผู้เรียนในการใช้รูปแบบวิธีการเรียนรู้ตามความถนัดของตนเอง เพื่อให้เกิดการเรียนรู้เต็มตามศักยภาพ

๑๑. กระบวนการพัฒนาลักษณะนิสัย

- ๑) มุ่งพัฒนาให้ผู้เรียนเป็นคนดี ทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา
- ๒) กำหนดจุดเน้นการเรียนรู้ด้านพฤติกรรม ความรู้สึก ความคิด
- ๓) จัดกิจกรรมที่หลากหลาย พัฒนาความคิด จิตสำนึก ความรู้สึกที่ดีงาม
- ๔) จัดบรรยากาศในการเรียนรู้ที่อบอุ่น มีความเอื้ออาทรและสมานฉันท์ กระตุ้นให้ผู้เรียนกล้าแสดงความคิดเห็น และแลกเปลี่ยนประสบการณ์ซึ่งกันและกัน
- ๕) บุคลิกภาพของครูผู้สอนต้องเป็นแบบอย่างที่ดีเหมาะสมกับการสอนคุณธรรมยัม แยมแจ่มใส แต่งกายสมสมัย สมวัย และเหมาะสมกับกาลเทศะ มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี^{๗๕}

สุราษฎร์ พรหมจันทร์ กล่าวว่า การจัดการเรียนการสอนนั้น มุ่งหวังให้ผู้เรียนได้เกิดการเรียนรู้ ซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่ถาวรให้แก่ผู้เรียน การเรียนรู้เกิดขึ้นโดยตัวผู้เรียนเอง ครูเป็นแต่เพียงผู้ที่ช่วยเหลือให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ง่ายและรวดเร็วขึ้นเท่านั้น การเรียนการสอนจึง เป็นกิจกรรมส่วนหนึ่งในกระบวนการทางการศึกษาในการสร้างประสบการณ์การเรียนรู้ให้แก่ ผู้เรียนโดยที่ผู้สอนจะต้องเอาใจใส่ต่อการเรียนการสอนของผู้เรียนให้มาก^{๗๖}

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ กล่าวถึงการเรียนการสอนว่า หมายถึง กิจกรรมในการเรียนรู้ เช่น การใช้สื่อการสอน การจัดกิจกรรมระหว่างสอน การทดสอบเป็นต้น รวมทั้ง ความสามารถในการจัดการเรียนรู้ของครูในการให้ ความช่วยเหลือ แนะนำแก่ผู้เรียนในด้านต่างๆ รวมทั้งการให้กำลังใจให้ความรักและความเอาใจใส่ด้วย^{๗๗}

^{๗๕} กระทรวงศึกษาธิการ สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา, **แนวทางการจัดการเรียน! ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑**, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทยจำกัด, ๒๕๕๒), หน้า ๑๒.

^{๗๖} สุราษฎร์ พรหมจันทร์, **เอกสารประกอบการสอนวิชายุทธวิธีในการเรียนการสอนวิชาเทคนิค**, ฉบับปรับปรุง, (กรุงเทพมหานคร: คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม สถาบันเทคโนโลยี พระจอมเกล้าพระนครเหนือ, ๒๕๕๐), หน้า ๑๕. (อัดสำเนา).

^{๗๗} ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์, **การบริหารงานวิชาการ**, (กรุงเทพมหานคร: บริษัทพิมพ์ดี จำกัด, ๒๕๕๓), หน้า ๕๓.

สุมิตร คุณานุกร ให้ความหมายของการจัดการเรียนการสอนไว้ว่า การจัดการเรียน การสอน คือกระบวนการจัดประสบการณ์ให้กับผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ด้วยวิธีต่างๆ เพื่อช่วยให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนาไปตามเป้าหมายที่หลักสูตรต้องการ^{๗๘}

สุพิศ ทองมาก กล่าวถึงการจัดการเรียนการสอนไว้ว่า เป็นการนำหลักสูตรไปสู่การสอน มีการจัดระบบกระบวนการเรียนการสอน มีกิจกรรมและกำหนดแผนงานส่งเสริมการเรียนการสอน โดยมีผู้สอนและผู้เรียน^{๗๙}

สาโรช บัวศรี ได้ริเริ่มกระบวนการสอนแบบการแก้ปัญหาตามหลักอริยสัจ ๔ อันได้แก่ ทุกข์ สมุทัย นิโรธ และมรรค มาใช้เป็นกระบวนการแก้ปัญหา โดยใช้ควบคู่กับแนวทางปฏิบัติที่เรียกว่า “กิจในอริยสัจ ๔” อันประกอบด้วย ปริญา (การกำหนดรู้) ปหานะ (การละ) สัจฉิกิริยา (การทำให้แจ้ง) และภาวนา (การเจริญหรือการลงมือปฏิบัติ) จากหลักทั้งสองท่านได้เสนอแนะการ สอนกระบวนการแก้ปัญหาไว้เป็นขั้นตอน ดังนี้

๑. ขั้นกำหนดปัญหา (ขั้นทุกข์) คือ การให้ผู้เรียนระบุปัญหาที่ต้องการแก้ไข
๒. ขั้นตั้งสมมติฐาน (ขั้นสมุทัย) คือ การให้ผู้เรียนวิเคราะห์หาสาเหตุของปัญหา และตั้งสมมติฐาน
๓. ขั้นทดสอบและเก็บข้อมูล (ขั้นนิโรธ) คือ การให้ผู้เรียนกำหนดวัตถุประสงค์และวิธีการ ทดลองเพื่อพิสูจน์สมมติฐานและเก็บรวบรวมข้อมูล
๔. ขั้นวิเคราะห์ข้อมูลและสรุปผล (ขั้นมรรค) คือการนำข้อมูลมาวิเคราะห์และสรุป^{๘๐}

พระมหาบุญชัย ปภส.สรเมธี จูแวน ได้สรุปว่า การจัดการเรียนการสอน หมายถึง การเตรียมการสอน การจัดหาวัสดุอุปกรณ์และสื่อการเรียนการสอน ตลอดจนสร้างบรรยากาศในสำนัก เรียนให้เอื้อต่อการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การใช้เทคนิคและวิธีการสอนแบบต่างๆ^{๘๑}

^{๗๘} สุมิตร คุณานุกร, การบริหารโรงเรียนด้านวิชาการ, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ ชวนพิมพ์, ๒๕๔๐), หน้า ๑๓๗.

^{๗๙} สุพิศ ทองมาก, หลักการสอน, เอกสารประกอบการสอน ภาควิชาหลักสูตรและการสอน คณะวิชา ครุศาสตร์, (สำนักส่งเสริมวิชาการสถาบันราชภัฏเพชรบุรีวิทยาลัยการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชา สำเนา)

^{๘๐} สาโรช บัวศรี, กระบวนการแก้ปัญหาตามหลักอริยสัจ ๔, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://pamzyis.blogspot.com/2018/03/1-4.html> [๒๕ ธันวาคม ๒๕๖๑].

^{๘๑} พระมหาบุญชัย ปภสสรเมธี (จูแวน), “ศึกษาสภาพการดำเนินงานการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกบาลีของสำนักเรียนในเขตกรุงเทพมหานคร”, วิทยานิพนธ์ปริญญาโทการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชา การบริหารการศึกษา, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๔๑), หน้า ๗๙.

พระธรรมปิฎก ปอ.ปยุตโต ได้กล่าวว่ากระบวนการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนานั้นต้องจัดให้เป็นเพื่อสนองต่อความต้องการของมนุษย์ให้ได้ ตรงนี้เป็นจุดที่สำคัญที่สุด คือพัฒนาความต้องการใหม่แต่ก่อนนี้มนุษย์มีความต้องการอย่างเดียว คือต้องการเสพต่อมาพอรู้จักเรียนรู้ก็เกิดความต้องการความรู้ซึ่งเรียกว่าใฝ่รู้ เมื่อมีความต้องการก็ต้องสนองความต้องการได้เกิดความสุขเมื่อสนองความต้องการรู้ คือสนองความใฝ่รู้และเกิดความสุขจากการเรียนรู้ นี่คือกระบวนการเรียนรู้หรือกระบวนการสนองความใฝ่ศึกษาที่มีความสุขจากการสนองความใฝ่รู้^{๔๒}

จากแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการเรียนการสอนในข้างต้นพอจะสรุปได้ว่า การเรียนการสอน หมายถึง กระบวนการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างผู้เรียนและผู้สอน โดยที่ผู้สอนได้จัด ประสบการณ์ ในด้านการเรียนต่างๆให้กับผู้เรียน เช่น การจัดวัสดุอุปกรณ์และสื่อการเรียนการสอน ตลอดจนสร้างบรรยากาศในสถานที่เรียนและการใช้เทคนิคและวิธีการสอนแบบต่างๆเพื่อสนับสนุน การเรียนรู้ให้กับผู้เรียน ซึ่งแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการเรียนการสอนนั้นประกอบด้วย

๑. ด้านเนื้อหาของหลักสูตร
๒. ด้านเทคนิคการสอน
๓. ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน
๔. ด้านการใช้สื่อการเรียนการสอน
๕. ด้านการจัดสภาพแวดล้อมบรรยากาศการเรียนการสอน
๖. ด้านการจัดผลและประเมินผล

๒.๒.๔ การจัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท ๔

อิทธิบาท ๔ เป็นแนวทางการเรียน การทำงาน ให้ประสบความสำเร็จที่พระพุทธองค์ได้ทรงสืบทอดไว้อย่างแยบยล อันประกอบด้วยแนวปฏิบัติ ๔ ข้อ คือ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา ซึ่งใครๆก็ท่องได้ จำได้ แต่จะมีสักกี่คนที่ปฏิบัติได้ครบกระบวนการความทั้ง ๔ ข้อ อันเป็น ๔ ขั้นตอนที่ต้องต่อเนื่องหนุนเสริมกัน จะขาดข้อใดข้อหนึ่งไม่ได้ ด้วยว่ามันเป็นกระบวนการที่เชื่อมโยงกันทั้ง ๔ ข้อ จึงจะทำให้เราประสบผลสำเร็จในชีวิตและการทำงานได้ตามความมุ่งหวัง ขออธิบายดังต่อไปนี้

๑) ฉันทะ คือ การมีใจรักในสิ่งที่ทำ ใจที่รักอันเกิดจากความศรัทธาและเชื่อมั่นต่อสิ่งที่ทำ จึงจะเกิดผลจริงตามควร เราคงเคยได้ยินคำว่า "ขอฉันตามติจากประชุม" บ่อยๆ หรือ "มีฉันทะเล่ร่วมกัน" ก่อนเลิกการประชุมบางอันเป็นเสมือนสัญญาะหว่างกันว่าเราจะทำสิ่งนั้นสิ่งนี้ร่วมกันหรือละ

^{๔๒} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), กระบวนการเรียน!เพื่อการพัฒนาคนสู่ประชาธิปไตย, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๔๓), หน้า ๖๒.

เว้นบางสิ่งร่วมกัน ซึ่งความเข้าใจในข้อนี้คิดว่าถูกเพียงครั้งเดียว เพราะความหมายของ "ฉันทะ" นั้น ไม่ใช่แปลว่าเป็นสัญญาภาษากระตาสหรือสัญญาที่ให้ไว้กับมวลหมู่สมาชิกเท่านั้น หากแต่เป็นสัญญาใจและเป็นใจที่ผูกพัน เป็นใจที่ศรัทธาและเชื่อมั่นต่อสิ่งนั้นอยู่เต็มเปี่ยม จึงจะเกิดความเพียรตามมาเปรียบได้กับนักวิจัยที่ศรัทธาและเชื่อมั่นในแนวคิดแนวปฏิบัติของงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นซึ่งอาจมีมากน้อยต่างกัน คงไม่มีใครบอกได้นอกจากตัวนักวิจัยเองและผลของงานที่เกิดขึ้นจริงเป็นที่ประจักษ์ต่อสาธารณชน

หลายคนคงเคยได้ยินประโยคที่ว่า Where there is the will, there is the way. ที่ใดมีความปรารถนาอันแรงกล้า ที่นั่นย่อมมีหนทางเสมอ ขอเพียงแต่ให้มีความตั้งใจแน่วแน่ ที่จะประสบความสำเร็จในเรื่องนั้นๆให้ได้ ด้วยความมุ่งมั่น ไม่ท้อถอย ย่อมมีหนทางนำเราไปสู่ความสำเร็จได้เสมอ การมีใจรัก ถือว่าสำคัญมาก ไม่ใช่ทำใจให้รักเพื่ออะไรสักอย่าง หรือ ห้ามใจไม่ให้รัก มันก็ยากยิ่งพอๆกัน เพราะรักดังกล่าวไม่ได้เกิดจากความรักความศรัทธาของเราจริงๆ ขึ้นทำไปก็มีแต่จะทุกข์ทรมานแม้จะได้บางสิ่งที่มุ่งหวังแล้วก็ตาม ประการสำคัญเป็นการแอบแฝงมาจากความคิดอื่นศรัทธาอื่นหรือความเป็นอื่นที่เราพยายามหาเหตุและผลมาอธิบายว่า มันคือสิ่งเดียวกันเพื่อให้สามารถดำเนินไปได้หรือเพื่อให้ตัวเองสบายใจที่สุด แต่ถ้าเรามีใจศรัทธาอันแรงกล้าแล้ว พลังสร้างสรรค์ก็จะบังเกิดขึ้นกับเราอย่างมหัศจรรย์ทีเดียว

ที่นี้มาพูดถึงว่า "เราจะสร้างฉันทะให้เกิดขึ้นได้อย่างไร" พระพุทธองค์เคยสอนไว้ว่า มนุษย์เราต้องเลือกที่จะศรัทธาบางอย่างและหมั่นตรวจสอบศรัทธาของตัวเองว่าดีต่อตัวเองและดีต่อผู้อื่นอันรวมถึงสังคมโดยรวมหรือไม่ เมื่อดีทั้งสองอย่างก็จงมุ่งมั่นที่จะทำด้วยความตั้งใจ และหากไม่ดีก็จงเปลี่ยนแปลงศรัทธาเสียใหม่ ซึ่งเราต้องเลือก ไม่เช่นนั้นเราจะกลายเป็นคนที่สับสนไม่มีแก่นสารและเป็นคนไร้รากในที่สุด เมื่อเป็นคนไม่มีแก่นสารก็จะถูกชักชวนไปในทางที่ไม่ดีได้ง่ายนั่นเอง

หากจะฝึกฝนตนเอง อาจเริ่มจากการตั้งคำถามกับตัวเองว่าเราศรัทธาอะไรอยู่ เพราะคนเราเมื่อศรัทธาอะไรก็จะได้พบกับสิ่งนั้นเข้าถึงสิ่งนั้น ศรัทธาในเทคโนโลยีเราก็จะเข้าถึงเทคโนโลยี ศรัทธาต่อชาวบ้านเราก็จะเข้าถึงชาวบ้าน ศรัทธาต่อวัตถุก็จะเข้าถึงวัตถุ ศรัทธาต่อลาภยศสรรเสริญก็จะเข้าถึงลาภถึงยศเข้าถึงตำแหน่ง ศรัทธาต่อความรู้ก็จะเข้าถึงความรู้ หรือศรัทธาต่อหลักธรรมก็จะเข้าถึงธรรม หรือไม่ศรัทธาอะไรเลยก็ไม่เข้าถึงก็ไม่เข้าถึงอะไรเลย เพราะความศรัทธานำมาซึ่งมุ่งมั่นทุ่มเทเพื่อทำทุกอย่างให้ได้มาซึ่งสิ่งที่เราศรัทธานั้นเอง ขณะเดียวกันก็ลองตรวจสอบตัวเองดูว่าสิ่งที่เราศรัทธากับสิ่งที่องค์กรของเราศรัทธานั้นตรงกันหรือไม่ หากตรงกันก็เรียนรู้ที่จะเปลี่ยนแปลงตนหรือหากไม่ตรงกันก็เรียนรู้ที่จะให้โอกาสตัวเองไปสู่แห่งที่ที่เหมาะสมกว่า

๒) วิริยะ คือ ความมุ่งมั่นทุ่มเท เป็นความมุ่งมั่นทุ่มเททั้งกายและใจ ที่จะเรียนรู้และทำให้เข้าถึงแก่นแท้ของสิ่งนั้นเรื่องนั้น ถ้าหากกระทำก็จะทำจนเชี่ยวชาญจนเป็นผู้รู้ ถ้าหากศึกษาก็จะศึกษาให้รู้จนถึงรากเหง้าของเรื่องราวนั้นๆ ดังนั้น คำว่า "วิริยะ" จึงหมายถึงความเพียรพยายามอย่างสูงที่จะทำตามฉันทะหรือศรัทธาของตัวเอง หากเราไม่มีความเพียรแล้วก็อนุมานได้ว่าเรามีฉันทะหลอกๆ หรือศรัทธาหลอกๆ ทั้งโกหกตัวเองและหลอกผู้อื่น เพื่ออะไรนั้น ผลงานที่เขาทำจะชี้ชัดออกมาเองว่าทำเพื่ออะไร ดังนั้น นักวิจัยท้องถิ่น จึงต้องมีใจที่รักต่อคนท้องถิ่นและรักต่อการทำงานวิจัยเพื่อแก้ปัญหาคนท้องถิ่น อันเป็นศรัทธาสูงสุด หากไม่เป็นเช่นนั้น ก็ได้แต่เพียงศรัทธาปากเปล่าที่ไร้แก่นใจของความมุ่งมั่นและทุ่มเท หากแต่มีศรัทธาอื่นให้ครุ่นคิดและกระทำอยู่

วิริยะนี้มาคู่กับความอดทนอดกลั้น เป็นความรู้สึกไม่ย่อท้อต่อปัญหาและมีความหวังที่จะเอาชนะอุปสรรคทั้งปวง โดยมีศรัทธาเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ นำใจ และเตือนใจ ความอดทนเป็นเครื่องมือสำหรับคนใจเย็นและใจงามด้วย ไม่ใช่มุทะลุดันรบเร้าและรุ่มร้อน เพราะมันจะทำให้มีโอกาสผิดพลาดได้ง่าย หรือสูญเสียความอดทนในที่สุด ดังนั้น ความวิริยะอุสาหะ จึงเป็นวิถีทางของบุคคลที่หาญกล้าและท้าวต่ออุปสรรคใดๆทั้งหมด

ถามว่า "ความวิริยะมันเกิดจากอะไร" คำตอบก็คือ "เกิดจากศรัทธาหรือฉันทะนั้นเอง" และเป็นศรัทธาที่มั่นคงด้วยไม่ว่าจะมีอุปสรรคใดๆมากระทบก็ตามก็จะไม่เปลี่ยนแปลง แต่อาจปล่อยวางหรือวางเฉยในบางเวลาบางสถานการณ์บ้าง เพื่อรอสถานะที่เหมาะสมกว่า ความวิริยะไม่ใช่ความดุคุดอย่างเอาเป็นเอาตายหรือต้องให้ได้เสมอ แต่มันคือความยับยั้งและเลือกที่จะทำบางอย่างเพื่อรักษาศรัทธาไว้หรือเพื่อรอวาระที่เหมาะสมอันหมายถึงการบรรลุผลแห่งศรัทธา

ถ้าจะฝึกฝนเรื่องความวิริยะแล้วคงต้องเริ่มจากความคิดที่ว่า ต้องหมั่นฝึกฝนตนเองบ่อยๆ หมั่นทำหมั่นคิดหมั่นเขียนหมั่นนำเสนอและอย่าขี้เกียจ อย่ากลัวความผิดพลาดและจงกล้าแสดงออก ซึ่งความรับผิดชอบต่อความล้มเหลวของตัวเอง อย่าท้อต่องานหนักและงานมากให้คิดว่าทำมากรู้มากเก่งมากขึ้น อย่าบ่นว่าไม่มีเวลาเพราะเวลามีเท่าเดิม ฯลฯ

๓) จิตตะ คือ ใจที่จดจ่อและรับผิดชอบ เมื่อมีใจที่จดจ่อแล้วก็จะเกิดความรอบคอบตามคำนี้ยิ่งใหญ่มากปัจจุบัน สังคมซับซ้อน มีสิ่งใหม่ๆ เกิดขึ้นมากมาย แต่ละคนมีภาระหน้าที่ ที่ต้องทำมากมาย ไม่รู้จะทำอะไรก่อน เวลาอ่านหนังสือก็คิดถึงงานที่รับผิดชอบ ไม่สามารถมีจิตจดจ่ออยู่กับสิ่งใดสิ่งหนึ่งได้นาน ผลคือ ทำอะไรก็ไม่ดีสักอย่างทำผิดๆถูกๆอยู่อย่างนั้น

แต่ถ้าเรามีใจที่จดจ่อต่อสิ่งที่เราคิดเราทำและรับผิดชอบแล้ว ไม่ว่าจะเป็นการเรียนหรือการทำงานก็ตาม ทุกอย่างก็จะดีขึ้นเอง เราก็จะมีความรอบรู้มากขึ้นเรื่อยๆด้วยใจที่จดจ่อตั้งมั่นและใฝ่เรียนรู้ของเรา เมื่อมีความรอบรู้มากขึ้นก็จะเกิดความรอบคอบตามมา เมื่อมีความรอบคอบแล้วการตัดสินใจทำอะไรก็จะเกิดความผิดพลาดน้อยตามไปด้วย

ความรอบคอบจะเกิดขึ้นไม่ได้เลยหากไม่รอบรู้ ดังนั้น การที่คนจะรอบรู้ได้นั้น ต้องหมั่นศึกษาเรียนรู้อยู่เป็นเนืองนิจ ติดตามข่าวสารบ้านเมืองสม่ำเสมอ ต้องอ่านหนังสืออย่าให้ขาดและหลากหลายโดยไม่ยึดติดกับเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ประการสำคัญต้องฝึกตั้งคำถามกับตัวเองกับเรื่องราวต่างๆที่เกิดขึ้นรอบตัวเราพร้อมกับค้นหาคำตอบให้ได้ การฝึกสนทนากับผู้รู้บ่อยๆก็เป็นสิ่งจำเป็น ซึ่งเมื่อเราทำได้อย่างนี้แล้ว เราก็จะเป็นผู้ที่เข้าใจความรอบรู้ไปโดยปริยาย

เมื่อเราเข้าใจความรอบรู้แล้ว ก็ไม่ใช่เรื่องยากที่จะวิเคราะห์สังเคราะห์เนื้อแท้ของเรื่องราวนั้นๆ ออกมาสู่การตัดสินใจของหมู่คณะหรือแม้แต่เรื่องส่วนตัวของเราเอง ดังนั้น ความรอบคอบจึงแฝงไปด้วยความรอบรู้ตามสภาพจริงของมัน อันเป็นแนวปฏิบัติที่คนรุ่นใหม่ต้องสร้างให้เกิดเป็นนิสัยแก่ตนเอง

ความรอบคอบนอกจากจะดำรงอยู่คู่กับความรอบรู้แล้ว ยังต้องอาศัยความดีงามเป็นเครื่องเตือนสติด้วย ถึงจะสามารถใช้จิตของเราพิจารณาและตรึกตรองในเนื้อแท้ของสิ่งต่าง ๆ นั้นได้อย่างเหมาะสม เพราะความดีงามตามแบบอย่างของคุณธรรมตามหลักศาสนาและจริยธรรมของสังคมนั้นเป็นสิ่งเดียวที่จะทำให้มนุษย์อยู่ร่วมกันอย่างปรกติสุข

๔) วิมงสา คือ การทบทวนในสิ่งที่ได้คิดได้ทำมา อันเกิดจาก การมีใจรัก (ฉันทะ) แล้วทำด้วยความมุ่งมั่น (วิริยะ) อย่างใจจดใจจ่อและรับผิดชอบ (จิตตะ) โดยใช้วิจารณ์ญาณอย่างรอบรู้และรอบคอบ จึงนำไปสู่การทบทวนตัวเอง และทบทวนองค์กรหรือทบทวนขบวนการ ทบทวนในสิ่งที่ได้คิดสิ่งได้ทำผ่านมามีเกิดผลดีผลเสียอย่างไร ทั้งที่เป็นเรื่องส่วนตัวของเราเองและเป็นเรื่องที่ร่วมคิดร่วมทำกับคนอื่น เพื่อปรับปรุงปรับแก้ไขให้ดียิ่งขึ้น

การทบทวนเรื่องราวจากภายในของตัวเองเป็นสิ่งสำคัญมากในยุคปัจจุบันที่ผู้คนเริ่มสับสนวุ่นวายอย่างเข้มข้น ทบทวนความคิดเพื่อตรวจสอบความคิดและการกระทำของเราว่าเราคิดหรือทำจากความคิดอะไร พร้อมกับถามตัวเองว่าเราคิดอย่างนั้นเพื่ออะไร เราทำสิ่งนี้เพื่ออะไร เพื่อความสุขของตัวเองหรือเพื่อความสงบสุขของสังคม? ฯลฯ ซึ่งจะทำให้เรารู้ว่าเราควรจะทำอยู่ ณ จุดไหนของสังคมหรือเปลี่ยนแปลงตนอย่างไรไปสู่การสร้างสรรค์ตนเองและสังคมที่งดงาม

ในการวิจัยและการพัฒนานั้นเรามักจะใช้คำว่า "สรุปทบทวน" เป็นการสรุปผลการดำเนินงานที่ผ่านมาในช่วงระยะเวลาหนึ่ง เพื่อดูว่าสิ่งที่คิดและทำมานั้นมันดำเนินไปในแนวทางที่วาดหวังหรือไม่ หรือว่าคิดไว้อย่างทำอีกอย่าง หรือคิดไว้แต่ไม่ได้ทำเลย หรือทำไปแล้วแต่ไม่ได้อย่างที่มุ่งหวัง ทั้งนี้จะได้วิเคราะห์ต่อไปว่า ที่มันสำเร็จมันเป็นเพราะอะไร และที่มันล้มเหลวมันเกิดจากอะไร เพื่อที่จะได้หาแนวทางแก้ไขหรือหาทางหลีกเลี่ยงผลเสียที่อาจเกิดขึ้น

การสรุปบทเรียนนั้น คนส่วนใหญ่ยังเข้าใจว่า สรุปเมื่องานเดินทางมาได้ครึ่งทางหรือสิ้นสุดการทำงาน หรืออย่างดีที่สุดมีการทำแผนงานรายไตรมาส คือทุก ๓ เดือน จึงสรุปบทเรียนครั้งหนึ่ง แต่จริงๆ แล้วการสรุปบทเรียนควรจะทำให้อย่างสม่ำเสมอ อาจเป็นการพูดคุยกันหลังเสร็จสิ้นการทำกิจกรรมทุกครั้ง หรือหลังเลิกงานแต่ละวัน หรือใช้วิธีการแบบไม่เป็นทางการ เพื่อสรุปบทเรียนของแต่ละคนให้ได้มากที่สุด หรือพูดคุยกับตัวเองบ้าง การที่เราคุยกับตัวเอง ด้วยสติ ความรู้เนื้อ รู้ตัว จะทำให้เรามองตัวเองชัดเจนขึ้น รู้ว่าขณะนี้ปัญหาของเราคืออะไร และจะแก้ไขยังไง เพราะธรรมชาติของคนเรา สายตาเรามองทอดมองออกไปข้างนอก ทำให้ไม่เห็นตัวเองและสิ่งใกล้ตัว ถ้าจะมองตัวเองต้องส่องกระจก ดังนั้น เราต้องหมั่นถามตัวเองว่า เรารู้อะไรบ้างไม่รู้อะไรบ้าง เป้าหมายชีวิตเราคืออะไร แล้วเราจะมียุธีไปถึงจุดนั้นได้อย่างไร คำถามที่ดีหนึ่งคำถาม ดีกว่าคำตอบร้อยคำตอบ ถ้าเราตั้งคำถามกับตัวเองบ่อยๆ จิต เราก็จะหาคำตอบให้เราได้ ไม่งั้นเราก็มียุติอยู่แบบไม่มีจุดหมายปลายทาง มีแต่ความทุกข์ใจหาทางออกให้กับชีวิตไม่ได้ หรือ ถ้ามีคนอื่นอยู่ด้วยเราก็กุญใจ สร้างเสียงในใจ (inner voice)

แต่ว่าวิธีที่ได้ผลคือ ปิดประตูห้องอยู่คนเดียวเงียบแล้วคุยกับตัวเองดังๆ หรือจะคุยกับหมา กับแมวก็ได้ แต่ช่วงที่เหมาะสมที่สุดคือช่วงที่รู้สึกว่างและปลอดโปร่งจากเรื่องราวทั้งปวง ซึ่งควรทำให้เป็นนิสัย^{๘๓}

จากเอกสารดังกล่าวสรุปได้ว่า แนวทางการเรียน และการทำงาน ให้ประสบความสำเร็จ "อิทธิบาท ๔" จึงมีความหมายกับคนรุ่นใหม่ที่ต้องการจะเดินทางไปสู่ความสำเร็จในชีวิตและการทำงาน เพราะหากทำได้ตามกระบวนการแล้ว สังคมความรู้ ชุมชนความรู้ และปัจเจกชนความรู้ คงอยู่ไม่ไกลเกินฝัน ประการสำคัญ "อิทธิบาท ๔" ไม่ได้เกิดขึ้นอย่างโดดเดี่ยวจากหลักธรรมข้ออื่นๆ อันเป็นองค์รวมและเชื่อมโยงถึงกัน เพียงแต่อธิบายคนละบทบาทเท่านั้น ที่สำคัญ เราได้ใคร่ครวญในเรื่องเหล่านี้มาน้อยเพียงใด เพราะ ในโลกปัจจุบัน โลกที่สังคม อวิชชามากจนเกินล้น จึงกลายเป็นโลกที่ฉาบฉวยและวุ่นวายสูงสุด นั้นแปลว่าเราต้องฝึกฝนตนเองหลายเท่าตัวเพื่อจะเข้าใจและเข้าถึงหลักธรรมที่ก่อเกิดการพัฒนาที่จุดเริ่มต้นของตนเองอย่างแท้จริง

การเรียนอย่างมีประสิทธิภาพด้วยอิทธิบาท ๔

"สิกขา วิรุฬหิ สมปตฺตา" พุทธภาษิตบทนี้แปลความได้ว่า การศึกษาเล่าเรียนเป็นความเจริญงอกงาม หรือ การศึกษาเล่าเรียนช่วยเสริมสร้างความเจริญในทุกด้านของมนุษย์ ด้วยเหตุนี้พอ

^{๘๓} สวรรยา ทรัพย์ทวี, อิทธิบาท ๔ เป็นแนวทางการเรียน การทำงาน ให้ประสบความสำเร็จ, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://thaifamilymental.blogspot.com/๒๐๐๗/๑๐/๔.html> [๑๖ กันยายน ๒๕๖๑].

แม่ผู้ปกครองจึงพยายามส่งเสริมให้บุตรหลานมีโอกาสเรียนรู้ เพื่อให้บุตรหลานมีความเจริญงอกงามในทุกด้าน ส่วนบุตรหลานก็พยายามตอบสนองเจตนาที่ดีของพ่อแม่ผู้ปกครองด้วยการ เรียนให้ดีที่สุด

การเรียนให้ดีที่สุดหรือให้เกิดประสิทธิภาพมากที่สุดนั้นเป็นเรื่องที่มีการอภิปรายกันอย่างกว้างขวาง บางคนเห็นว่าการที่จะเรียนได้นั้น ผู้เรียนต้องมีสติปัญญาดี แต่บางคนก็แย้งว่า การเรียนได้ดีหรือเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพนั้น ต้องมีวิธีการและกลวิธีในการเรียนเป็นสำคัญ สติปัญญานั้นสำคัญก็จริงแต่เป็นเรื่องรองลงมา ต่อให้มีสติปัญญาดีเลิศอย่างไร แต่ถ้าขาดวิธีการเรียนที่ถูกต้อง ประสิทธิภาพก็ย่อมเกิดไม่ได้

จะอย่างไรก็ตาม ได้มีการศึกษาวิจัยมากมายเพื่อเปรียบเทียบกันเกี่ยวกับวิธีการเรียนของนักเรียนที่เรียนเก่งกับนักเรียนที่เรียนอ่อน พบว่าวิธีการเรียน เป็นองค์ประกอบสำคัญในการเรียนอย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากมีวิธีการเรียนแล้ว ยังมีเรื่องต่างๆ ที่ส่งเสริมการเรียนให้มี ประสิทธิภาพ เช่น สุขภาพดีทั้งกายและใจ การวางแผนการเรียนอย่างเหมาะสม ที่พักอาศัย อาหารการกิน เป็นต้น

ในอดีตจนถึงปัจจุบัน มีผู้รู้มากมายพยายามเสนอแนะด้วยความหวังดีเพื่อให้นักเรียนเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ตัวอย่างเช่นการใช้หลัก ส. จ. ป. ล. คือ

ส.	มาจากคำว่า	สุด	แปลว่า	ฟัง (รวมทั้งอ่านด้วย)
จ.	มาจากคำว่า	จินตนะ	แปลว่า	คิด
ป.	มาจากคำว่า	ปจณา	แปลว่า	ถาม
ล.	มาจากคำว่า	ลิขิต	แปลว่า	เขียน

หลักการนี้เป็นสิ่งจำเป็นสำหรับนักเรียนนักศึกษา ในการเรียนให้เกิดประสิทธิภาพนั้น ต้องอาศัยการฟัง (อ่าน) ฟังแล้วนำมาคิด ถ้าหากไม่เข้าใจก็ต้องถามหรือค้นคว้าหาคำตอบที่ถูกต้อง และท้ายสุดต้องบันทึกไว้เพื่อให้จดจำได้

การใช้หลักอิทธิบาท ๔ ได้แก่

๑. ฉันทะ คือความพอใจ ใฝ่ใจที่จะเรียน
๒. วิริยะ คือความเพียรในการเรียน อุตุนไม่ทอดทิ้งในการเรียน
๓. จิตตะ คือความคิด ตั้งใจรับรู้ในสิ่งที่เรียน
๔. วิมังสา คือความไตร่ตรอง ทดลองตรวจตราใคร่ครวญหาเหตุผล

สรุปได้ว่าการเรียนอย่างมีประสิทธิภาพ จะต้องมีความพอใจ มีความเพียร หมั่นคิดและค้นคว้าในสิ่งที่เรียน^{๘๔}

หลักการข้างต้นเป็นเพียงตัวอย่างที่ผู้รู้เสนอแนะเพื่อให้นักเรียนเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ อย่างไรก็ตาม ในปัจจุบัน นักวิชาการทั้งไทยและต่างประเทศจำนวนมากให้ความสนใจในเรื่องวิธีการเรียนให้มีประสิทธิภาพ จึงได้รวบรวมวิธีการและกลวิธีในการเรียนและเขียนเผยแพร่กันอย่างกว้างขวาง ซึ่งหากประมวลแล้ว อาจสรุปได้ว่า การเรียนอย่างมีประสิทธิภาพนั้น นักเรียนควรปฏิบัติตนดังนี้

๑. มีความเจตคติดีต่อครู ต่อการเรียน และต่อวิชาที่เรียน (รู้สึกดีมีชัยไปกว่าครึ่ง)
๒. มีเทคนิคหรือกลวิธีในการเรียน ซึ่งได้แก่
 - รู้จักวิธีการจัดตารางในการใช้เวลา (จัดเวลาดีมีชัยไปกว่าครึ่ง)
 - หาบรรยากาศและสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมกับการเรียน
 - พัฒนาทักษะในการอ่าน (อ่านเร็วดีมีชัยไปกว่าครึ่ง)
 - พัฒนาทักษะในการฟังและบันทึก (ฟังดีบันทึกดีมีชัยไปกว่าครึ่ง)
 - พัฒนาทักษะในการสื่อสาร เช่น การเขียน การพูด เป็นต้น
 - พัฒนาทักษะในการจำ
 - มีการเตรียมตัวสอบที่ดี (เตรียมตัวสอบดีมีชัยไปกว่าครึ่ง)

๒.๓ หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ ได้กำหนดมาตรฐานการเรียนรู้ เป็นกรอบในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน ทั้งด้านความรู้ ทักษะกระบวนการ คุณธรรม จริยธรรม สมรรถนะสำคัญ และได้จัดสาระการเรียนรู้เพิ่มเติม เพื่อให้นักเรียนได้เลือกเรียนตามความถนัด ความสนใจ ความต้องการและความแตกต่างของบุคคลโดยเลือกสาระการเรียนรู้จาก ๘ กลุ่มสาระ มาจัดทำเป็นมาตรฐานการเรียนรู้ของสาระการเรียนรู้หรือรายวิชานั้น ๆ

^{๘๔} ปิยวรรณ ปรสันติสุข, การเรียนอย่างมีประสิทธิภาพด้วยอิทธิบาท ๔, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: http://www.moe.go.th/moe/th/news/detail.php?NewsID=๒๗๒๓๐&Key=news_research [๑๘ กันยายน ๒๕๖๑].

หลักการของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑

เพื่อให้การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ ประสบความสำเร็จตามแนวทาง และจุดมุ่งหมายของการจัดการศึกษาของประเทศ และเพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ และพัฒนาตนเองอย่างเต็มศักยภาพ จึงกำหนดหลักการของหลักสูตร ไว้ดังนี้

๑. เป็นหลักสูตรการศึกษาเพื่อความเป็นเอกภาพของชาติ มีจุดมุ่งหมายและมาตรฐานการเรียนรู้ ที่เป็นเป้าหมายสำหรับพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ ทักษะ เจตคติ และคุณธรรมบนพื้นฐานของความเป็นไทยควบคู่กับความเป็นสากล

๒. เป็นหลักสูตรการศึกษาเพื่อปวงชน ที่ประชาชนทุกคนมีโอกาสได้รับการศึกษาอย่างเสมอภาค และมีคุณภาพ

๓. เป็นหลักสูตรการศึกษาที่สนองการกระจายอำนาจให้สังคมมีส่วนร่วมจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่น

๔. เป็นหลักสูตรการศึกษาที่มีโครงสร้างยืดหยุ่น ทั้งในด้านสาระการเรียนรู้ เวลาและการจัดการเรียนรู้

๕. เป็นหลักสูตรการศึกษาที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

๖. เป็นหลักสูตรการศึกษาสำหรับการศึกษาในระบบ นอกระบบ และตามอัธยาศัย ครอบคลุม ทุกกลุ่มเป้าหมาย สามารถเทียบโอนผลการเรียนรู้และประสบการณ์^{๔๕}

จากหลักการของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ สรุปได้ว่าเป็นหลักสูตรการศึกษาที่เน้นความเป็นเอกภาพของชาติ เป็นการศึกษาเพื่อปวงชน ให้ได้รับการศึกษาอย่างเสมอภาคและจัดการเรียนรู้ เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ มีโครงสร้างของหลักสูตรที่ยืดหยุ่นครอบคลุมทุกกลุ่มเป้าหมาย ตอบสนองการกระจายอำนาจโดยสังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับท้องถิ่น

จุดมุ่งหมายของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ มีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาผู้เรียน ให้เป็นคนดี มีปัญญา มีความสุข มีศักยภาพในการศึกษาต่อ และประกอบอาชีพ จึงได้กำหนดจุดหมาย เพื่อให้เกิดกับผู้เรียน เมื่อจบการศึกษาขั้นพื้นฐาน ดังนี้

^{๔๕} กระทรวงศึกษาธิการ, หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑, (กรุงเทพมหานคร: ชุมชนสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย, ๒๕๕๒), หน้า ๓.

มีคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์เห็นคุณค่าของตนเอง มีวินัยและปฏิบัติตนตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือ ดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

มีความรู้ ความสามารถในการสื่อสาร การคิด การแก้ปัญหา การใช้เทคโนโลยีและมีทักษะชีวิต

มีสุขภาพกายและสุขภาพจิตที่ดี มีสุขนิสัย และรักการออกกำลังกาย

มีความรักชาติ มีจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองไทยและพลโลก ยึดมั่นในวิถีชีวิตและการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

มีจิตสำนึกการอนุรักษ์วัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทย การอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อม มีจิตสาธารณะที่มุ่งทำประโยชน์และสร้างสิ่งที่ดีงามในสังคม และอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข^{๘๖}

จากจุดมุ่งหมายของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ สรุปได้ว่า หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ ได้มุ่งพัฒนาให้ผู้เรียนเป็นคนดีมีคุณธรรม จริยธรรม มีความรู้ความสามารถในด้านต่าง ๆ มีสุขภาพดี มีความรักชาติ และมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม สามารถอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

โครงสร้างของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นหลักสูตรแกนกลางที่ทุกสถานศึกษาต้องนำไป ปรับใช้เพื่อจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา ให้เหมาะสมกับบริบทของสถานศึกษาแต่ละแห่งจึงมีการกำหนดโครงสร้างของกลุ่มสาระการเรียนรู้ตามหลักสูตร ประกอบด้วย องค์ความรู้ ทักษะกระบวนการเรียนรู้ สมรรถนะสำคัญ^{๘๗} ของผู้เรียนและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีความสมดุล คำนึงถึงหลักการเรียนรู้เพื่อพัฒนาการทางสมองและพหุปัญญา จึงกำหนดให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ ๘ กลุ่มสาระการเรียนรู้ ดังนี้ ภาษาไทย คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม สุขศึกษา และพลศึกษา ศิลปะ การงานอาชีพและเทคโนโลยี และภาษาต่างประเทศ^{๘๘} นอกจากนี้ หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ ได้กำหนดเวลาเรียน ขั้นตาระดับชั้น ประถมศึกษาให้มีเวลาเรียนวันละไม่เกิน ๕ ชั่วโมงต่อปี ซึ่งสถานศึกษาสามารถเพิ่มเติม ได้ตามความพร้อม และจุดเน้นตามบริบทของสถานศึกษา และสภาพของผู้เรียนโดยในแต่ละกลุ่ม สาระการเรียนรู้ต้องมีเวลาเรียนรวมตามที่กำหนด นอกจากนี้ผู้เรียนต้องมีคุณภาพตามมาตรฐาน การเรียนรู้และ

^{๘๖} กระทรวงศึกษาธิการ, หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑, (กรุงเทพมหานคร: ชุมชนสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย, ๒๕๕๒), หน้า ๓.

^{๘๗} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕.

ตัวชี้วัด สำหรับเวลาเรียนเพิ่มเติมให้จัดเป็นรายวิชาเพิ่มเติมหรือกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน โดยพิจารณาให้สอดคล้องกับความพร้อม จุดเน้นของสถานศึกษา และเกณฑ์พิจารณาการจบหลักสูตร

จากโครงสร้างของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ สรุปว่า กลุ่มสาระการเรียนรู้ทั้ง ๘ กลุ่มสาระ มีความสำคัญต่อการจัดการเรียนรู้ขั้นพื้นฐาน สำหรับผู้เรียนทุกคน โดยสถานศึกษาทุกแห่งจะต้องจัดหลักสูตรสถานศึกษาให้มีกลุ่มสาระครบทั้ง ๘ กลุ่มสาระ ให้ผู้เรียน เรียนครบตามที่หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดไว้และได้เรียนเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ ท้องถิ่น ซึ่งกำหนดไว้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

๒.๔ หลักสูตรการเรียนรู้กลุ่มสาระสังคม ศาสนา และวัฒนธรรม

การจัดการเรียนรู้กลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

การจัดการเรียนรู้เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการจัดการเรียนรู้ ซึ่งมีความสำคัญต่างกันไปตามเรื่อง ซึ่งเป็นส่วนสำคัญที่ผู้สอนจะต้องคำนึงถึงเพื่อให้การจัดการเรียนรู้เป็นไปตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยมีรายละเอียดดังนี้

ความหมายของการจัดกระบวนการเรียนรู้

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช ๒๕๔๒ แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พุทธศักราช ๒๕๔๕ ได้กำหนดแนวทางในการจัดการศึกษาไว้ใน มาตรา ๒๒ การจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้และถือว่า ผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ ซึ่งผู้สอนจะต้องเป็นผู้ช่วยเหลือ ส่งเสริม และสนับสนุนให้ผู้เรียนแสวงหาความรู้ ด้วยตนเอง และเป็นผู้ให้ข้อมูลที่ถูกต้องแก่ผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนเกิดทักษะการตัดสินใจ

ทิศนา ขัมมณี ได้กล่าวถึง ความหมายของการจัดการเรียนรู้ไว้ว่า

๑. การเรียนรู้เป็นงานเฉพาะบุคคลที่ไม่สามารถทำแทนกันได้ ผู้สอนต้องการให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ จะต้องเปิดโอกาสให้เขามีประสบการณ์การเรียนรู้ด้วยตนเอง

๒. การเรียนรู้เป็นกระบวนการทางสติปัญญา ต้องมีการใช้กระบวนการคิดในการสร้างความเข้าใจในความหมายของสิ่งต่าง ๆ ผู้สอนจึงต้องเป็นผู้กระตุ้นให้นักเรียนเกิดกระบวนการคิด เพื่อทำความเข้าใจกับสิ่งต่าง ๆ

๓. การเรียนรู้เป็นกระบวนการทางสังคม เพราะในเรื่องเดียวกันอาจคิดได้หลายมุม ทำให้เกิดการเติมเต็มข้อความรู้และตรวจสอบความถูกต้องของการเรียนรู้ ผู้สอนจึงต้องเปิดโอกาสให้นักเรียน อย่างเต็มที่และเต็มศักยภาพของผู้เรียน

๔. การเรียนรู้เป็นกิจกรรมที่สนุกสนาน ผู้สอนจึงควรสร้างภาวะที่ช่วยกระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้และเกิดความสุขเมื่อได้ค้นพบคำตอบด้วยตนเอง

๕. การเรียนรู้เป็นงานที่ต้องเนื่องตลอดชีวิต ผู้สอนจึงควรสร้างกิจกรรมที่ช่วยกระตุ้นให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง

๖. การเรียนรู้เป็นการเปลี่ยนแปลง ทำให้เกิดการเรียนรู้ ผู้สอนจึงควรเปิดโอกาสให้นักเรียน ได้พัฒนาความรู้ด้วยตนเอง

จากความหมายการเรียนรู้ สรุปได้ว่า การจัดการเรียนรู้เป็นกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่ให้นักเรียนได้พัฒนาตนเองตามความสามารถ มีการลงมือปฏิบัติเพื่อให้ได้ความรู้ในรูปแบบต่าง ๆ โดยมีผู้สอนเป็นผู้ชี้แนะแนวทางและเชื่อมโยงความรู้ให้เหมาะสมและสอดคล้องกับนักเรียน

แนวการจัดการเรียนรู้

ปัจจุบันได้มีการกำหนดกลุ่มสาระการเรียนรู้ไว้ ๘ กลุ่มสาระ ดังที่ได้กล่าวข้างต้นกลุ่มสาระ ที่มีความเกี่ยวข้องกับการวิจัยครั้งนี้คือ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม โดยมี เนื้อหาการจัดการเรียนรู้ดังนี้

การจัดการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม หลักสูตรการศึกษา ขั้นพื้นฐานกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ได้กำหนดความสำคัญสาระและ มาตรฐานการเรียนรู้ และคำอธิบายรายวิชาไว้ดังนี้

ความสำคัญของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน กลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เป็นกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่ต้องเรียนตลอด ๑๒ ปี การศึกษา ตั้งแต่ระดับประถมศึกษาจนถึงระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย เป็นกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่ประกอบมาจากหลายแขนงวิชา จึงมีลักษณะเป็นสหวิทยาการ โดยนำวิทยาการจากแขนงวิชาต่าง ๆ ในสาขาสังคมศาสตร์มาหลอมรวมเข้าด้วยกัน ได้แก่ ภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ มติศาสตร์ จริยธรรม ประชากรศึกษา สิ่งแวดล้อมศึกษา รัฐศาสตร์ สังคมวิทยา ปรัชญาและศาสนา กลุ่มสาระ การเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม จึงเป็นกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่ออกแบบมา เพื่อส่งเสริม ศักยภาพการเป็นพลเมืองดีให้แก่ผู้เรียน โดยมีเป้าหมายของการพัฒนาความเป็นพลเมืองดีซึ่งถือเป็น ความรับผิดชอบของกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

ดังนั้น กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมจึงมิใช่การเรียน แต่เนื้อหาความรู้ แต่ต้องการให้ผู้เรียนเป็นนักวิเคราะห์เพื่อแก้ปัญหา นำความรู้ไปใช้ในสถานการณ์ต่าง ๆ ได้จัดโอกาสให้ผู้เรียนได้สำรวจความเป็นไปในสังคมและในโลก พิจารณามโนทัศน์พุดเขียน ประเมิน คิด คำนวณวิเคราะห์ สร้างจินตนาการ ต่อและพากเพียรพยายามในเรื่องต่าง ๆ กัน อย่างไรก็ตาม สังคม ศึกษา

เชื่อมโยงกิจกรรมที่มนุษย์ทำ โดยเน้นตั้งเรื่องวรรณกรรม ศิลปะ เทคโนโลยี วิทยาศาสตร์ในอดีต ปัจจุบัน และอนาคตเข้าด้วยกัน

สาระและมาตรฐานการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

ในการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ผู้สอนจะต้องคำนึงถึงความเหมาะสม ความจำเป็นและความสะดวกในการจัดสาระการเรียนรู้ และเพื่อให้สอดคล้องกับหลักสูตร การศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ ที่กำหนดสาระการเรียนรู้กลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและ วัฒนธรรม 'ซึ่งประกอบด้วย

สาระที่ ๑ ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม

สาระนี้เป็นความคิดรวบยอดที่เกี่ยวข้องกับศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม ประวัติศาสตร์ ปรัชญา สังคมวิทยา มนุษยวิทยา ที่มุ่งศึกษามาตรฐานความประพฤติของพลเมืองและการยกระดับ ภาวะทางจิต ซึ่งผู้เรียนจะต้องมีความรู้ ประสบการณ์ และทักษะเกี่ยวกับจริยธรรม คุณธรรมที่ว่าด้วย หลักความประพฤติของคนดีและอุดมคติตามแนวคิดตามความเชื่อของศาสนาที่ตนนับถือ

สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมจึงต้องให้ผู้เรียนได้แสวงหาความรู้และประสบการณ์ เกี่ยวกับหลักจริยธรรม คุณธรรมในการควบคุมความประพฤติ สามารถนำความคิด ความเชื่อและ ศรัทธา ทางศาสนาเป็นแนวทางให้ผู้เรียนมีอุดมคติการดำเนินชีวิตและปฏิบัติตามหลักธรรมทาง ศาสนา เพื่อพัฒนาตนให้เป็นคนดี บำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมให้อยู่ร่วมกันได้อย่าง สงบสุข

สาระที่ ๒ หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม การดำเนินชีวิตในสังคม เป็นขอบข่ายสาระหลักที่มีแนวความคิดรวบยอดเกี่ยวข้องกับ สังคมวิทยา มนุษยวิทยา รัฐศาสตร์ และ นิติศาสตร์ โดยศึกษาระบบความสัมพันธ์ของมนุษย์ในฐานะ ที่เป็นสมาชิกของสังคม มีวัฒนธรรม มี ปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นเป็นกลุ่ม ศึกษาสถาบันทางสังคมการจัด ระเบียบทางสังคม มุ่งให้เกิดความเข้าใจ ต่อระบบการเมือง การปกครอง โดยเฉพาะบทบาทหน้าที่ ในฐานะพลเมืองของประเทศไทยในระบบ ประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ศึกษาการจัดระเบียบบริหารราชการแผ่นดินของ ไทย และหลักกฎหมายที่สำคัญ องค์ประกอบของ กระบวนการยุติธรรม ด้วยความคิดรวบยอดเหล่านี้ ทำให้ผู้เรียนสามารถดำเนินชีวิตได้อย่างมีคุณภาพ

สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมจึงต้องให้ผู้เรียนได้แสวงหาความรู้และประสบการณ์ ที่ เกี่ยวข้องกับกลุ่ม ชุมชน สังคม ที่มีวัฒนธรรมคล้ายคลึงและแตกต่าง มีการขัดเกลาทางสังคม ในทั้ง ทางตรงและทางอ้อม ในฐานะที่เป็นสมาชิกที่อยู่ร่วมกัน อันมีบรรทัดฐานทางสังคม มีระบบ ค่านิยม

ความเชื่อ ประเพณีทางสังคม สถาบันต่าง ๆ ซึ่งมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมทางสังคม รวมทั้งสามารถวิเคราะห์สภาพสังคม วัฒนธรรม และความเป็นอยู่ระหว่างสังคมไทยกับสังคมอื่นในโลก

สาระที่ ๓ เศรษฐศาสตร์

สาระหลักนี้เป็นความคิดรวบยอดที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐศาสตร์ ภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ สังคมวิทยา และสิ่งแวดล้อม ที่มุ่งให้ความเข้าใจว่ามนุษย์มีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม เพื่อตอบสนองความต้องการและความจำเป็นต่อการดำรงชีวิต ทั้งนี้เพราะมนุษย์มีความต้องการและความจำเป็นที่ไม่จำกัด ในขณะที่ต้องดำรงชีวิตอยู่ในสังคมท่ามกลางทรัพยากรที่มีอยู่จำกัด

สังคมศึกษาศาสนาและวัฒนธรรมจึงต้องให้ผู้เรียนได้แสวงหาความรู้และประสบการณ์ เกี่ยวข้องกับการผลิต การแจกจ่าย และการบริโภคสินค้าและบริการอย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งในระดับประเทศและระดับโลกตลอดจนบทบาทของเทคโนโลยีที่มีต่อการตัดสินใจในทางเศรษฐกิจมีความสามารถที่จะฉลาดเลือก ประเมิน คัดพิจารณาผลที่เกิดจากทางเลือกและตัดสินใจอย่างมีวิจารณญาณ

สาระที่ ๔ ประวัติศาสตร์

สาระหลักนี้เป็นความคิดรวบยอดที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ ปรัชญา มานุษยวิทยา สังคมวิทยา และโบราณคดี ที่มุ่งให้เข้าใจว่าวิวัฒนาการ การดำเนินชีวิตของมนุษยชาตินั้นมีการสั่งสมตามกาลเวลาอย่างต่อเนื่อง และเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย การศึกษาเรื่องราวในอดีต ทำให้เกิดการเรียนรู้ว่ามนุษย์ในอดีตเผชิญปัญหาต่างๆ ในขณะที่ดำรงชีวิตอยู่อย่างไร เหตุการณ์และการกระทำในอดีต มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ในเวลาต่อมาอย่างไร อันจะเป็นการสร้างประสบการณ์และทางเลือก ในการดำรงชีวิตแก่คนรุ่นหลังต่อไป

สังคมศึกษาศาสนาและวัฒนธรรมจึงต้องให้ผู้เรียนได้แสวงหาความรู้และประสบการณ์ เกี่ยวกับความเป็นมาของตนเอง สังคม และประเทศชาติ ว่ามีวิวัฒนาการมาอย่างต่อเนื่องและมีการเปลี่ยนแปลงมาสู่ปัจจุบันอย่างไร มีความสามารถในการตีความและอธิบายนัยสำคัญของเหตุการณ์ ปัญหา และแบบแผนการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ เชิงประวัติศาสตร์ของประเทศและสังคมอื่น จากอดีตมาทำความเข้าใจปัจจุบัน และที่จะเปลี่ยนแปลงในอนาคต

สาระที่ ๕ ภูมิศาสตร์

สาระหลักนี้เป็นความคิดรวบยอดที่เกี่ยวข้องกับภูมิศาสตร์ สิ่งแวดล้อม ประวัติศาสตร์ มนุษยวิทยา ที่มุ่งจะให้ความเข้าใจเรื่องมิติสัมพันธ์ทางภูมิศาสตร์กับสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ที่ปรากฏอยู่ในโลก ความสัมพันธ์กันและกัน และต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์

สังคมศึกษาศาสนาและวัฒนธรรมจึงต้องให้ผู้เรียนได้แสวงหาความรู้และประสบการณ์ ในการศึกษา ความสัมพันธ์ของมนุษย์กับสิ่งแวดล้อมในเชิงมิติ ทั้งในส่วนของประเทศไทยกับโลก ที่เรา

อาศัยอยู่ มีความสามารถที่จะอธิบายลักษณะตำแหน่ง แหล่งที่อยู่แบบแผนและกระบวนการ ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา ปรากฏการณ์ของสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติและวัฒนธรรม วิเคราะห์ และตัดสินใจในปัญหาต่าง ๆ ที่ผลสังคม คุณภาพชีวิต และสิ่งแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับผลประโยชน์ ของชาติและผลกระทบที่มีต่อโลก

มาตรฐานการเรียนรู้

สาระการเรียนรู้ทั้ง ๕ สาระของกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมได้กำหนดมาตรฐานการเรียนรู้ในแต่ละสาระ ดังนี้

สาระที่ ๑ ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม

มาตรฐาน ส ๑.๑ เข้าใจประวัติ ความสำคัญ หลักธรรมของพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตน นับถือ สามารถนำหลักธรรมของศาสนามาเป็นหลักปฏิบัติในการอยู่ร่วมกัน

มาตรฐาน ส ๑.๒ ยึดมั่นในศีลธรรม การทำความดี มีค่านิยมที่ดีงาม และศรัทธาใน ตำน พระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือ

มาตรฐาน ส ๑.๓ ประพฤติปฏิบัติตนตามหลักธรรมและศาสนพิธีของพระพุทธศาสนาหรือ ศาสนาที่ตนนับถือ ค่านิยมที่ดีงาม และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาตน บำเพ็ญประโยชน์ ต่อสังคม สิ่งแวดล้อม เพื่อการอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุข

สาระที่ ๒ หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม

มาตรฐาน ส ๒.๑ ปฏิบัติตามหน้าที่ของการเป็นพลเมืองที่ดีตามกฎหมาย ประเพณี และ วัฒนธรรมไทย ดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันในสังคมไทยและสังคมโลกอย่างสันติสุข

มาตรฐาน ส ๒.๒ เข้าใจระบบการเมืองการปกครองในสังคมปัจจุบัน ยึดมั่น ศรัทธาและ ดำรง รักษาไว้ซึ่งการปกครองระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

สาระที่ ๓ เศรษฐศาสตร์

มาตรฐาน ส ๓.๑ เข้าใจและสามารถบริหารจัดการทรัพยากรในการผลิต และการบริโภค การใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดได้อย่างมีประสิทธิภาพและคุ้มค่า รวมทั้งเข้าใจหลักการของ เศรษฐกิจ พอเพียงเพื่อการดำรงชีวิตอย่างมีคุณภาพ

มาตรฐาน ส ๓.๒ เข้าใจระบบและสถาบันทางเศรษฐกิจต่าง ๆ ความสัมพันธ์ของระบบ เศรษฐกิจและความจำเป็นของการร่วมมือกันทางเศรษฐกิจในสังคมโลก

สาระที่ ๔ ประวัติศาสตร์

มาตรฐาน ส ๔.๑ เข้าใจความหมายความสำคัญของเวลาและยุคสมัยทางประวัติศาสตร์ สามารถใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์บนพื้นฐานของความเป็นเหตุเป็นผลมาวิเคราะห์เหตุการณ์ต่าง ๆ อย่างเป็นระบบ

มาตรฐาน ส๔.๒ เข้าใจพัฒนาการของมนุษยชาติจากอดีตถึงปัจจุบันในแง่ความสัมพันธ์และการเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์อย่างต่อเนื่อง ตระหนักถึงความสำคัญและสามารถวิเคราะห์ผลกระทบที่เกิดขึ้น

มาตรฐาน ส ๔.๓ เข้าใจความเป็นมาของชาติไทย วัฒนธรรม ภูมิปัญญาไทย มีความภาคภูมิใจ และธำรงความเป็นไทย

สาระที่ ๕ ภูมิศาสตร์

มาตรฐาน ส ๕.๑ เข้าใจลักษณะของโลกทางกายภาพ ตระหนักความสัมพันธ์ของสรรพสิ่งที่ปรากฏในระวางที่ ซึ่งมีผลต่อกันในระบบของธรรมชาติ ใช้แผนที่และเครื่องมือทางภูมิศาสตร์ ในการค้นหาข้อมูล ภูมิสารสนเทศ อันจะนำไปสู่การใช้และการจัดการอย่างมีประสิทธิภาพ

มาตรฐาน ส ๕.๒ เข้าใจปฏิสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสภาพแวดล้อมทางกายภาพที่ก่อให้เกิด การสร้างสรรค์วัฒนธรรม และมีจิตสำนึก อนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

๒.๔.๑ การสอนสังคมศึกษาในศตวรรษที่ ๒๑ Teaching of Social Studies in the 21st Century

การสอนสังคมศึกษาในศตวรรษที่ ๒๑ เป็นการวิเคราะห์ สังเคราะห์และพัฒนาแนวคิดสำหรับการจัดการเรียนรู้วิชาสังคมศึกษาโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ.๒๕๕๑ เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้และทักษะที่สอดคล้องกับทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ ๒๑ ตามหลัก 3R และ 8C เพราะเป็นสาระการเรียนรู้ที่เน้นการอยู่ร่วมกันในสังคมไทยและสังคมโลกอย่างสันติสุขการเป็นพลเมืองดี ศรัทธาในหลักธรรมของศาสนา การเห็นคุณค่าของทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม มีความรักชาติ และภูมิใจในความเป็นไทยแม้สังคมศึกษาจะเป็นเพียงวิชาหนึ่งในหลักสูตร แต่มีสาระและหน่วยการเรียนรู้ที่ครอบคลุมการพัฒนาผู้เรียนที่สนองตอบจุดหมายของหลักสูตรหากกระบวนการจัดการเรียนรู้วิชาสังคมศึกษามีประสิทธิภาพก็จะแก้ปัญหาการจัดการศึกษาที่มีคุณภาพต่ำของประเทศได้ และสามารถพัฒนาผู้เรียนให้เป็นทรัพยากรอันทรงคุณค่าเพื่อพัฒนาประเทศตามยุทธศาสตร์ชาติ ๔.๐ ภายใน ๒๐ ปี (พ.ศ. ๒๕๖๐-๒๕๗๙) อย่างแน่นอน

ในรายงานนี้ ประกอบด้วยความจำเป็นและคุณค่าของวิชาสังคมศึกษา ปัญหาของการจัดการศึกษาสังคมศึกษากับทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ ๒๑ ครูสังคมศึกษา เจเนอเรชัน ซี (generation C) กับการสอนผู้เรียน เจเนอเรชัน แซด (generation Z) การจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ปรัชญาการสร้างความรู้ด้วยตนเอง (constructivism) การเรียนรู้แบบลงมือปฏิบัติ (active learning) และรูปแบบการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาในศตวรรษที่ ๒๑

การจัดการเรียนรู้ที่เน้นให้ผู้เรียนแสวงหาความรู้ด้วยการลงมือปฏิบัติที่นำเสนอในรายงานชิ้นนี้ประกอบด้วยวิธีการจัดการเรียนรู้ทั้งหมด ๓ วิธี คือ ๑) การจัดการเรียนรู้แบบการใช้ปัญหาเป็นฐาน (Problem-based learning) ๒) การจัดการเรียนรู้แบบการใช้โครงงานเป็นฐาน (Project-based learning) ๓) การจัดการเรียนรู้แบบการใช้ความคิดสร้างสรรค์เป็นฐาน (Creativity-based learning) จะเป็นประโยชน์ในการพัฒนาการศึกษาของประเทศไทยให้ดียิ่งขึ้น ซึ่งครูและผู้เรียนสามารถเปลี่ยนแปลงบทบาทของตนเองและร่วมกันจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ

การศึกษาสังคมศึกษา

หน้าที่ของครูที่สำคัญยิ่งคือการพัฒนาผู้เรียนของประเทศไทยให้เป็นทรัพยากรที่มีค่ามากที่สุดให้บรรลุจุดหมาย ๕ ประการของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. ๒๕๕๑^{๘๘} คือ ๑) มีคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์ เห็นคุณค่าของตนเอง มีวินัยและปฏิบัติตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ๒) มีความรู้ความสามารถในการสื่อสาร การคิดการแก้ปัญหา การใช้เทคโนโลยีและมีทักษะชีวิต ๓) มีสุขภาพกายและสุขภาพจิตที่ดี มีสุขนิสัยและรักการออกกำลังกาย ๔) มีความรักชาติมีจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองไทยและพลเมืองโลก ยึดมั่นในวิถีชีวิตและการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ๕) มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์วัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทยการอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อม มีจิตสาธารณะที่มุ่งทำประโยชน์และสร้างสิ่งที่ดีงามในสังคมและอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข จุดหมายนี้ยังมีความทันสมัยในปัจจุบัน สอดคล้องกับทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ ๒๑ ยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี^{๘๙} และโมเดลประเทศไทย ๔.๐^{๙๐}

จุดหมายของหลักสูตรเป็นเป้าหมายที่สำคัญที่สุดในการจัดการเรียนรู้ในสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ในรายงานนี้ผู้ศึกษาจะเรียกสั้นๆ ว่า “สังคมศึกษา” เพราะเป็นสาระการเรียนรู้ที่เน้นการอยู่ร่วมกันในสังคมไทยและสังคมโลกอย่างสันติสุข การเป็นพลเมืองดีศรัทธาในหลักธรรมของศาสนา การเห็นคุณค่าของทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม ความรักชาติ และภูมิใจในความเป็นไทย^{๙๑} สังคมศึกษามี ๕ สาระ ได้แก่ ๑) ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม ๒) หน้าที่พลเมือง

^{๘๘} กระทรวงศึกษาธิการ, หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑. [ออนไลน์] แหล่งที่มา: <http://www.mengrai.ac.th/ebooktrain/sara.doc>, (๑๒ กันยายน ๒๕๖๑).

^{๘๙} อ้างแล้ว

^{๙๐} อ้างแล้ว.

^{๙๑} อ้างแล้ว.

วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม ๓) เศรษฐศาสตร์ ๔) ประวัติศาสตร์ และ ๕) ภูมิศาสตร์ ซึ่งมีมาตรฐานที่ครอบคลุมจุดหมายของหลักสูตร

ในศตวรรษที่ ๒๑ ที่โลกเปลี่ยนแปลงไปเร็วมาก ครูต้องเตรียมการเพื่อพัฒนาผู้เรียนตั้งแต่ระดับอนุบาลจนถึงระดับมัธยมศึกษาตอนปลายที่เป็น เจเนอเรชัน แซด (Generation Z)^{๙๒} ที่มีความรู้สึกว่าตัวเองพิเศษมีความเชื่อมั่นสูงทำอะไรก็ต้องให้ได้ทันที มีเทคโนโลยีเป็นส่วนสำคัญในชีวิต และค่อนข้างติดสบายแต่ข้อดีของผู้เรียนยุคนี้^{๙๓} คือ มีจิตสาธารณะรักษาสีสิ่งแวดล้อม มีชีวิตที่มีแบบแผนเป็นระเบียบและมีความเคารพกฎหมายมากกว่าคนยุคก่อนๆ เพราะได้รับการปลูกฝังมาดี ครูสังคมศึกษาจึงต้องนำข้อดีของผู้เรียนรุ่นนี้มาเป็นปัจจัยส่งเสริมในการพัฒนาการเรียนรู้^{๙๔}

ครูสังคมศึกษาต้องเข้าใจภาวะเศรษฐกิจและแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติเป็น อย่างดี เพื่อนำมาบูรณาการกับการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาให้ไปในทิศทางเดียวกัน ธาณินทร์ พะเอม^{๙๕} สรุปว่า การพัฒนาเศรษฐกิจไทยในช่วง ๕ ทศวรรษที่ผ่านมาประสบความสำเร็จในระดับที่น่าพอใจโครงสร้างการผลิตเปลี่ยนผ่านจากภาคเกษตรไปสู่ภาคอุตสาหกรรมและบริการมากขึ้น มีศักยภาพที่จะพัฒนาเพื่อสร้างฐานการผลิตสำหรับขับเคลื่อนเศรษฐกิจเข้าสู่ประเทศที่มีรายได้สูงในอนาคตในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๒ (๒๕๖๐-๒๕๖๔) กำหนดยุทธศาสตร์ชาติซึ่งเป็นกรอบในการพัฒนาประเทศให้บรรลุวิสัยทัศน์ “มั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน” ยึดหลัก “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” โดยใช้ยุทธศาสตร์หลัก ๖ ประการ คือ ๑) ยุทธศาสตร์ด้านความมั่นคง ๒) ยุทธศาสตร์ด้านการสร้างความสามารถในการแข่งขัน ๓) ยุทธศาสตร์การพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพคน ๔) ยุทธศาสตร์ด้านการสร้างโอกาสความเสมอภาคและเท่าเทียมกันทางสังคม ๕)

^{๙๒} สาทช, คลังศัพท์ไทย. [ออนไลน์] แหล่งที่มา: <http://dict.londo.com/Search/Generation>, (๑๒ กันยายน ๒๕๖๑).

^{๙๓} คณะกรรมการส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคมแห่งชาติ, **งานวันสังคมสงเคราะห์แห่งชาติและวันอาสาสมัครไทยประจำปี ๒๕๕๘**. [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://www.gotoknow.org/posts/๕๗๕๓๑%๒๐แปะ>, [๑๒ กันยายน ๒๕๖๑].

^{๙๔} กุลวดี ทองไพบูลย์, **เข้าใจเด็กยุคใหม่เพื่อการเลี้ยงลูกให้ดีขึ้น**, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://th.theasianparent.com/เข้าใจเด็กยุคใหม่-generation-z-เพื่อการเลี้ยงลูกดีขึ้น> แกมมาโค [๑๒ กันยายน ๒๕๖๑].

^{๙๕} ธาณินทร์ พะเอม, **ทิศทางการพัฒนาประเทศตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ ๑๒ (พ.ศ. ๒๕๖๐-๒๕๖๔)**. [ออนไลน์] แหล่งที่มา: http://www.singburi.go.th/etc_files/แผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ๑๒.pdf, [๑๒ กันยายน ๒๕๖๑].

Culture Understanding (ทักษะด้านความเข้าใจต่างวัฒนธรรม ต่างกระบวนทัศน์)
 Collaboration, Teamwork & Leadership (ทักษะด้านความร่วมมือ การทำงานเป็นทีม และภาวะ
 ผู้นำ) Communications, Information & Media Literacy (ทักษะด้านการสื่อสาร สารสนเทศ
 และรู้เท่าทันสื่อ) Computing & ICT literacy (ทักษะด้านคอมพิวเตอร์ และเทคโนโลยีสารสนเทศ
 และการสื่อสาร) Career & Learning Skills (ทักษะอาชีพ และทักษะการเรียนรู้)

สาระวิชาหลักและทักษะเพื่อการดำรงชีวิตในศตวรรษที่ ๒๑ ได้แก่ภาษาอังกฤษ การอ่าน
 ภาษาของโลก ศิลปะ คณิตศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์การปกครอง
 และความเป็นพลเมืองที่ดี โรงเรียนต้องส่งเสริมความเข้าใจเนื้อหาวิชาการให้อยู่ในระดับสูงด้วยการ
 สอดแทรกทักษะเพื่อการดำรงชีวิตในศตวรรษที่ ๒๑ เข้าในวิชาหลักทุกวิชา ได้แก่ความรู้เรื่องโลก
 ความรู้ด้านการเงิน เศรษฐกิจ ธุรกิจและการเป็นผู้ประกอบการ ความรู้ด้านการเป็นพลเมืองที่ดีความรู้
 ด้านสุขภาพ และความรู้ด้านสิ่งแวดล้อมซึ่งสัมพันธ์กับสาระของสังคมศึกษาทั้ง ๕ สาระ ที่อิง
 มาตรฐานการเรียนรู้^{๑๐๐}

จะเห็นได้ว่าการสอนสังคมศึกษาในศตวรรษที่ ๒๑ นั้น ครูต้องทำงานหนักในการจัด
 กิจกรรมการเรียนรู้ให้บรรลุจุดหมายของหลักสูตร ผู้ศึกษาตั้งใจนำเสนอเรื่องการจัดการเรียนรู้ที่เน้น
 ผู้เรียนเป็นสำคัญ (student-centered learning) ที่ครูมีบทบาทในการพัฒนาผู้เรียนให้เป็น
 ทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณภาพ เพื่อการพัฒนาประเทศตามยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปีต่อไป

ครูสังคมศึกษา เจเนอเรชัน ซี (Generation C) กับผู้เรียน เจเนอเรชัน แซด (Generation Z)

ผู้เรียนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานในปัจจุบันเป็นวัยที่เรียกกันว่า เจเนอเรชัน แซด^{๑๐๑}
 ซึ่งเกิดตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๓๘ เป็นต้นมาที่มีลักษณะที่ครุควรทำความเข้าใจและนำไปเป็นปัจจัยส่งเสริม
 การเรียนรู้ได้แก่การมีสมาร์ทโฟนเป็นอวัยวะที่ ๓๓ เป็นมนุษย์ข้อมูลที่ห้วงอนาคต เชื่อมโลกเชื่อม
 วัฒนธรรม มีความอดทนต่ำ มีแนวโน้มเป็นมนุษย์หลายงาน^{๑๐๒} ต้องการความรักและความห่วงใย มี
 ต้นแบบในวัยใกล้เคียงกัน ต้องการเหตุผลและหาความรู้ได้ทุกที่ผ่านเทคโนโลยีสมัยใหม่

^{๑๐๐} กระทรวงศึกษาธิการ, หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑. [ออนไลน์]
 แหล่งที่มา: <http://www.mengrai.ac.th/ebooktrain/sara.doc>, [๑๒ กันยายน ๒๕๖๑].

^{๑๐๑} MTHAI, เรื่องจริงวัยรุ่นยุคใหม่ Gen Z คนเกิดหลัง ๑๙๙๕. [ออนไลน์] แหล่งที่มา:
<http://teen.mthai.com/Variety/๖๒๒๘๘.html>, [๑๒ กันยายน ๒๕๖๑].

^{๑๐๒} มนัสนันท์ หัตถศักดิ์, การสร้างความรู้ความเข้าใจกระบวนการเรียนการสอน. [ออนไลน์]
 แหล่งที่มา: regis.rmutp.ac.th/km_regis/stock/๒๕๕๗/๒-๕๗.ppt, [๑๒ กันยายน ๒๕๖๑].

ครูสังคมศึกษาคู่นี้จึงต้องให้ความสำคัญในการจัดห้องเรียนที่นำเอาเทคโนโลยีมาเสริมกับกิจกรรมการเรียนรู้ให้แรงจูงใจ มีการแข่งขัน มีรางวัล จะทำให้ผู้เรียนกระตือรือร้นในการเรียนรู้และครูต้องปรับตัวให้เข้ากับ เจเนอเรชัน แชนดโดยการพัฒนาตนเองให้เป็น เจเนอเรชัน ซี^{๑๐๓} ที่สามารถใช้สมาร์ทโฟน อินเทอร์เน็ต และโซเชียลมีเดีย เป็นผู้แบ่งปันความรู้และข้อมูลข่าวสาร ดังนั้นครูเจเนอเรชัน ซี ของผู้เรียนเจเนอเรชัน แชนด ต้องยืดหลักลดเวลาเรียนเพิ่มเวลารู้ (teach less, learn more) เพื่อมีเวลาให้ผู้เรียนปฏิบัติมากขึ้น มีคุณลักษณะเป็น “ครู ๔E” คือ มี Experience (ประสบการณ์การเรียนรู้ผ่านอินเทอร์เน็ต) Extended (มีทักษะการค้นหาคำความรู้ด้วยเทคโนโลยี) Expanded (ขยายความรู้ด้วยเทคโนโลยีสู่ผู้เรียน) Exploration (สามารถเลือกเนื้อหาที่ทันสมัยส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์) Evaluation (เป็นนักประเมินที่ดี) End-User (เป็นผู้ใช้ปลายทางที่ดี) Engagement (แลกเปลี่ยนความเห็น หาแนวร่วมบนอินเทอร์เน็ต) และมี Efficient and Effective (ประสิทธิภาพและประสิทธิผลจะต้องเป็นผู้ใช้เทคโนโลยีได้อย่างคล่องแคล่ว)^{๑๐๔}

๒.๔.๓ การจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. ๒๕๕๑^{๑๐๕} ยึดหลักการว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด จึงต้องจัดกระบวนการเรียนรู้ที่หลากหลาย ได้แก่ กระบวนการเรียนรู้แบบบูรณาการ กระบวนการสร้างความรู้กระบวนการคิด กระบวนการทางสังคม กระบวนการเผชิญสถานการณ์และแก้ปัญหา กระบวนการเรียนรู้จากประสบการณ์จริง กระบวนการปฏิบัติลงมือทำจริง กระบวนการจัดการ กระบวนการวิจัย กระบวนการเรียนรู้จากการเรียนรู้ของตนเองกระบวนการพัฒนาลักษณะนิสัย และมีการออกแบบการจัดการเรียนรู้โดยเลือกใช้วิธีสอนและเทคนิคการสอน สื่อ/แหล่งเรียนรู้ การวัดและประเมินผล เพื่อให้ผู้เรียนได้พัฒนาเต็มตามศักยภาพ ครูสังคมศึกษาควรใช้กระบวนการเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยการศึกษาวิเคราะห์ผู้เรียนเป็นรายบุคคล กำหนดเป้าหมายที่ต้องการให้เกิดขึ้นกับผู้เรียน ออกแบบการเรียนรู้และจัดการเรียนรู้ที่ตอบสนองความแตกต่างระหว่างบุคคล จัดบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้จัดเตรียมและเลือกใช้สื่อให้เหมาะสม การประเมินความก้าวหน้าของผู้เรียนด้วยวิธีการที่

^{๑๐๓} กระปุก, คน ๘ เจเนอเรชัน คุณอยู่ในกลุ่มไหน? [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://www.hilight.kapook.Com/view/๘๓๔๙๒> [๑๒ กันยายน ๒๕๖๑].

^{๑๐๔} มนัสนันท์หัตถศักดิ์, การสร้างความรู้ความเข้าใจกระบวนการเรียนการสอน. [ออนไลน์], แหล่งที่มา: regis.rmup.ac.th/km_regis/stock/๒๕๕๓/๒-๕๗.ppt [๑๒ กันยายน ๒๕๖๑].

^{๑๐๕} กระทรวงศึกษาธิการ, หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑. [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://www.mengrai.ac.th/ebooktrain/sara.doc> [๑๒ กันยายน ๒๕๖๑].

หลากหลาย และวิเคราะห์ผลการประเมินมาใช้ในการซ่อมเสริมและพัฒนาผู้เรียน รวมทั้งปรับปรุงการจัดการเรียนการสอนของตนเอง

ในขณะเดียวกันครูต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนเปลี่ยนบทบาทเช่นกัน โดยผู้เรียนต้องกำหนดเป้าหมาย วางแผนและรับผิดชอบการเรียนรู้ของตนเอง เสาะแสวงหาความรู้ เข้าถึงแหล่งการเรียนรู้ วิเคราะห์สังเคราะห์ข้อความรู้ตั้งคำถาม คิดหาคำตอบหรือหาแนวทางแก้ปัญหาด้วยวิธีการต่างๆ ลงมือปฏิบัติจริง สรุปสิ่งที่ได้เรียนรู้ด้วยตนเอง และนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในสถานการณ์ต่างๆ มีปฏิสัมพันธ์ ทำงาน ทำกิจกรรมร่วมกับกลุ่มและครูประเมินและพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของตนเองอย่างต่อเนื่อง

ปัญหาการจัดการศึกษา

การจัดการศึกษาของไทยยังมีปัญหาอยู่หลายประการซึ่ง วิริยะ ฤาชัยพาณิชย์^{๑๐๖} ได้ สรุปไว้ว่า

๑. คุณภาพการศึกษาพื้นฐานตกต่ำจากการจัดสอบ PISA (Programme for International Students Assessment) ขององค์การความร่วมมือทางเศรษฐกิจและการพัฒนา (OECD) พบว่านักเรียนไทยที่มีความรู้วิทยาศาสตร์อยู่ในระดับสูงมีเพียงร้อยละ ๑ เท่านั้น และจากการจัดการทดสอบการศึกษาขั้นพื้นฐาน (O-Net) พบว่า ในปีการศึกษา ๒๕๕๘ ผู้เรียนทั้งระดับประถมศึกษาปีที่ ๖ มัธยมศึกษาปีที่ ๓ และมัธยมศึกษาปีที่ ๖ มีคะแนนเฉลี่ยของรายวิชาหลักไม่ถึงร้อยละ ๕๐ ดังนี้

ผู้เรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ ประมาณ ๔.๗ แสนคน สอบได้คะแนนเฉลี่ยภาษาไทย ๔๘.๓๙ คะแนน สังคมศึกษาฯ ๔๗.๖๔ คะแนนภาษาอังกฤษ ๓๖.๖๑ คะแนน คณิตศาสตร์ ๔๑.๗๖ คะแนน และวิทยาศาสตร์ ๔๑.๕๕ คะแนน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ ประมาณ ๖.๕ แสนคน สอบได้คะแนนเฉลี่ยภาษาไทย ๔๒.๖๔ คะแนน สังคมศึกษาฯ ๔๖.๒๔ คะแนน ภาษาอังกฤษ ๓๐.๖๒ คะแนน คณิตศาสตร์ ๓๒.๔๐ คะแนน และวิทยาศาสตร์ ๓๗.๖๓ คะแนน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖ ประมาณ ๔.๒๓๕ แสนคน สอบได้คะแนนเฉลี่ยภาษาไทย ๔๙.๓๖ คะแนน สังคมศึกษาฯ ๓๙.๗๐ คะแนน ภาษาอังกฤษ ๒๔.๙๘ คะแนน คณิตศาสตร์ ๒๖.๕๙ คะแนน และวิทยาศาสตร์ ๓๓.๔๐ คะแนน^{๑๐๗}

^{๑๐๖} วิริยะ ฤาชัยพาณิชย์, การสอนแบบสร้างสรรค์เป็นฐาน CBL ตอนที่๑, [ออนไลน์] แหล่งที่มา: <https://www.blog.eduzones.com/redirect.php?url=http://blog.eduzones.com/training/๑๒๓๑๙๘> [๑๒ กันยายน ๒๕๖๑].

^{๑๐๗} สถาบันทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติ, ตารางสรุปผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาตินขั้นพื้นฐาน (O-NET) ชั้นประถมศึกษาปีที่๖ปีการศึกษา ๒๕๕๘, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: http://www.onetresult.niets.or.th/AnnouncementWeb/PDF/SummaryONETP๖_๒๕๕๘.pdf [๑๒ กันยายน ๒๕๖๑].

๒. ปัญหาของครูในประเทศไทยนิยมอาชีพแพทย์หรือวิศวกรแม้จะผลิตครูประมาณ ปีละ ๑๒,๐๐๐ คน แต่บรรจุครูใหม่เพียงปีละ ๓-๔ พันคนเท่านั้น นอกจากนี้เงินเดือนของครูต่ำจึงไม่มีแรงจูงใจให้คนเก่งมาเป็นครูและปัญหานี้สินของครู

๓. การผลิตบัณฑิตไม่สอดคล้องกับความต้องการของประเทศในภาคอุตสาหกรรมที่ต้องการผู้จบสายอาชีพประมาณครึ่งหนึ่งของผู้เรียน แต่มีผู้เรียนอาชีวะเพียงร้อยละ ๒๗ เท่านั้น

๔. คุณภาพอุดมศึกษามหาวิทยาลัยหลายแห่งมีปัญหาเรื่องการจัดการศึกษาทำให้ประสบปัญหาเรื่องความคั่งทุน จึงเน้นเปิดสาขาที่มีต้นทุนต่ำผลิตบัณฑิตจนล้นตลาด ส่งผลให้ประเทศขาดแคลนบัณฑิตในสาขาที่หายาก

๕. ขาดการวิจัยและพัฒนา ขาดนวัตกรรม ในปี ๒๕๔๘ อาจารย์อุดมศึกษาประมาณ ๕๐,๐๐๐ คน ตีพิมพ์ผลงานวิจัยประมาณ ๒,๐๐๐ เรื่อง (สหรัฐอเมริกา ปีละ ๒๐๐,๐๐๐ เรื่อง ญี่ปุ่น ๕๐,๐๐๐ เรื่อง สหราชอาณาจักร ๔๐,๐๐๐ เรื่อง จีน ๑๒,๐๐๐เรื่อง) จากข้อมูลของธนาคารโลก^{๑๐๘} รายงานจำนวนนักวิจัยต่อประชากรหนึ่งล้านคน (ปี ๒๕๕๐) ดังนี้สวีเดน ๔,๙๗๙ คน ญี่ปุ่น ๕,๔๐๙ คน, เกาหลี ๔,๖๗๒ คน, สหรัฐอเมริกา ๔,๖๗๓ คน, สิงคโปร์ ๕,๙๕๕ คน จีน ๑,๐๗๗ คนในขณะที่ประเทศไทยมีเพียง ๓๑๖ คน ซึ่งนับว่าน้อยมาก

๖. ปัญหาของการจัดการศึกษา การใช้หลักสูตรล้มเหลวครูไม่เข้าใจหลักสูตร ซึ่งเป็นปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อเยาวชนไทยไม่สอดคล้องกับความต้องการและความคาดหวังของผู้ปกครอง

ดังนั้นปัญหาการจัดการศึกษาจึงต้องแก้ไขอย่างเร่งด่วนทั้งรัฐบาลกระทรวงศึกษาธิการ นักการศึกษา ครูและบุคลากรทางการศึกษา รวมทั้งผู้ปกครองต้องร่วมมือกันแก้ไขโดยด่วนผ่านช่องทางของสมาคมผู้ปกครอง โรงเรียน เขตพื้นที่การศึกษาและเวทีประชุมสัมมนาต่างๆ โดยใช้การวิจัยเป็นฐานในการแก้ปัญหา

ปรัชญาการสร้างความรู้ด้วยตนเอง (Constructivism)

การสร้างความรู้ด้วยตนเอง เป็นปรัชญาการเรียนรู้^{๑๐๙} ที่เกี่ยวข้องกับธรรมชาติของความรู้ของมนุษย์มีความหมายทั้งในเชิงจิตวิทยาและเชิงสังคมวิทยาทฤษฎีด้านจิตวิทยา เริ่มต้นจาก ฌอง เพียเจต์ (Jean Piaget) เสนอว่า การเรียนรู้ของเด็กเป็นกระบวนการส่วนบุคคลมีความเป็นอัตนัยและไวโกตสกี (Vygotsky) ได้ขยายขอบเขตการเรียนรู้ของแต่ละบุคคลว่า เกิดจากการสื่อสารทางภาษา

^{๑๐๘} ประเทศไทยอยู่ตรงไหน,นักวิจัยไทยมีมากแค่ไหน, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://www.whereisthailand.info/category/sci-tech/> [๑๒ กันยายน ๒๕๖๑].

^{๑๐๙} Funderstanding, Constructivism. Retrieved, ๒๐๑๑, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://www.funderstanding.com/theory/constructivism/> [๑๒ กันยายน ๒๕๖๑].

กับบุคคลอื่น สำหรับด้านสังคมวิทยา อีมิล เดอร์ไคหม์ (Emile Durkheim) และคณะ เชื่อว่าสภาพแวดล้อมทางสังคมมีผลต่อการเสริมสร้างความรู้ใหม่^{๑๑๐} การเรียนรู้ตามแนวการสร้างความรู้ด้วยตนเอง จัดเป็น ทฤษฎีการเรียนรู้กลุ่มปัญญานิยม (cognitive psychology) มีรากฐานมาจากผลงานของ ออซูเบล และ เพียเจต์ (Ausubel & Piaget) สรุปได้ว่า ๑) ผู้เรียนเป็นผู้สร้าง (construct) ความรู้จากความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งที่พบเห็นกับความรู้ความเข้าใจที่มีอยู่เดิม โดยใช้กระบวนการทางปัญญา (cognitive apparatus) ๒) โครงสร้างทางปัญญา เป็นผลของความพยายามทางความคิด ผู้เรียนสร้างเสริมความรู้ผ่านกระบวนการทางจิตวิทยาด้วยตนเอง ผู้สอนไม่สามารถปรับเปลี่ยนโครงสร้างทางปัญญาของผู้เรียนได้ แต่สามารถช่วยผู้เรียนปรับเปลี่ยนโครงสร้างทางปัญญาได้โดยจัดสภาพการณ์ที่ทำให้เกิดภาวะไม่สมดุลขึ้น

บทบาทของครูในการจัดการเรียนรู้ ครูต้องเปิดโอกาสให้ผู้เรียนสังเกต สำรวจเพื่อให้เห็นปัญหามีปฏิสัมพันธ์กับผู้เรียน เช่น แนะนำ ถามให้คิด หรือสร้างความรู้ได้ด้วยตนเอง และการคิดค้นต่อไป การให้ทำงานเป็นกลุ่มประเมินความคิดรวบยอดของผู้เรียน ตรวจสอบความคิดและทักษะการคิดต่างๆ การแก้ปัญหาและพัฒนาผู้เรียนให้เคารพความคิดและเหตุผลของผู้อื่น

บทบาทของผู้เรียนในการเรียนรู้ผู้เรียนเป็นผู้ปฏิบัติและสร้างความรู้ไปพร้อมๆ กันด้วยตนเอง บทบาทที่คาดหวังจากผู้เรียน คือ มีความยินดีร่วมกิจกรรมด้วยความสมัครใจเรียนรู้ได้เอง รู้จักแสวงหาความรู้จากแหล่งความรู้ต่างๆ แก้ไขปัญหาอย่างมีเหตุผล มีความรู้สึกและความคิดเป็นของตนเอง วิเคราะห์พฤติกรรมของตนเองและผู้อื่นได้ มีการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน รับผิดชอบงานที่ได้รับมอบหมายและนำสิ่งที่เรียนรู้ไปใช้ประโยชน์ในชีวิตจริงได้

๒.๔.๔ สังคมศึกษากับทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ ๒๑

ปรัชญาการสร้างความรู้ด้วยตนเองมีอิทธิพลต่อผู้เรียนสำหรับการเรียนรู้ในศตวรรษที่ ๒๑ ดังนี้ ๑) มีอิสระที่จะเลือกสิ่งที่พอใจ แสดงความเห็นและลักษณะเฉพาะของตนเอง ๒) ต้องการดัดแปลงสิ่งต่างๆ ให้ตรงตามความพอใจและความต้องการของตนเอง ๓) ตรวจสอบหาความจริงเบื้องต้น ๔) เป็นตัวของตัวเองและสร้างปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นเพื่อรวมตัวกันเป็นองค์กร ๕) ชอบความสนุกสนานและการเล่นถือเป็นส่วนหนึ่งของงาน การเรียนรู้และชีวิตทางสังคม ๖) การร่วมมือและ

^{๑๑๐} ทิศนา ขัมมณี, ศาสตร์การสอน, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๔).

ความสัมพันธ์เป็นส่วนหนึ่งของทุกกิจกรรม ๗) ต้องการความเร็วในการสื่อสาร การหาข้อมูลและตอบคำถาม ๘) สร้างนวัตกรรมต่อทุกสิ่งทุกอย่างในชีวิต^{๑๑๑}

ครูสังคมศึกษาต้องตระหนักอยู่เสมอว่าผู้เรียนยุคนี้เป็นเจนเอเรชั่น แซด ครูจึงต้องออกแบบการเรียนรู้และอำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ให้ผู้เรียนเรียนรู้จากการลงมือปฏิบัติเพื่อให้ผู้เรียนเกิดทักษะการดำรงชีวิตในศตวรรษที่ ๒๑ (๓R และ ๗C) นอกจากนี้ต้องเสริมด้วยการพัฒนาสมอง ตามแนวคิดของ โฮเวิร์ด การ์ดเนอร์ (Howard Gardner) ๕ ด้าน ได้แก่ สมองด้านวิชาและวินัย ด้านสังเคราะห์ ด้านสร้างสรรค์ด้านเคารพให้เกียรติและด้านจริยธรรม เพื่อให้เกิดมิติทางปัญญา^{๑๑๒}

การเรียนรู้แบบลงมือปฏิบัติ (Active Learning)

การเรียนรู้แบบลงมือปฏิบัติ^{๑๑๓} เป็นกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่ผู้เรียนลงมือกระทำและใช้กระบวนการคิดเกี่ยวกับสิ่งที่ได้กระทำลงไป เป็นการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ภายใต้สมมติฐานพื้นฐาน ๒ประการ คือ การเรียนรู้เป็นความพยายามโดยธรรมชาติของมนุษย์และแต่ละบุคคลมีแนวทางในการเรียนรู้ที่แตกต่างกัน โดยผู้เรียนจะเปลี่ยนบทบาทจากผู้รับความรู้ไปสู่การมีส่วนร่วมในการสร้างความรู้สามารถเก็บความจำในระบบความจำระยะยาวทำให้ผลการเรียนรู้อยู่คงอยู่ได้ในปริมาณที่มากกว่าและคงทนกว่า ดังรูปกรวยแห่งการเรียนรู้ซึ่งแบ่งเป็น ๒ กระบวนการ คือ

^{๑๑๑} วิจารณ์ พานิช, *วิถีการเรียนรู้เพื่อศิษย์ในศตวรรษที่ ๒๑*, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://www.teenpath.net/data/r-article/๐๐๐๐๔/tpfile/๐๐๐๐๑.pdf>, [๑๒ กันยายน ๒๕๖๑].

^{๑๑๒} วิจารณ์ พานิช, *วิธีประยุกต์การจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning สู่การเรียนรู้ในศตวรรษที่ ๒๑*, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://www.gotoknow.org/posts/๕๖๘๗๑๔>, [๑๒ กันยายน ๒๕๖๑].

^{๑๑๓} ปานวาด อวยพร, *Active Learning หมายถึงอะไร*, ๒๕๕๗, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://www.pamwardinfo.wordpress.com/๒๐๑๔/๐๑/๒๙/active-learning>, [๑๒ กันยายน ๒๕๖๑].

The Cone of Learning พีระมิดแห่งการเรียนรู้

Source: Edgar Dale (1969)

แผนภาพที่ ๒.๓ พีระมิดแห่งการเรียนรู้

ที่มา <http://www.aksorn.com/active-learning/>

กระบวนการเรียนรู้แบบบรรยาย (passive learning) เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่ทำให้ผล การเรียนรู้ของผู้เรียนเพิ่มขึ้นเพียงร้อยละ ๕๐ เท่านั้น ในขณะที่กระบวนการเรียนรู้แบบลงมือปฏิบัติ (active learning) ที่ผู้เรียนนำเสนองานทางวิชาการ การเรียนรู้ในสถานการณ์จำลองที่มีการฝึก ปฏิบัติในสภาพจริง มีการเชื่อมโยงกับสถานการณ์ต่างๆ จะทำให้ผลการเรียนรู้เพิ่มขึ้นถึงร้อยละ ๙๐

บทบาทของครูในการจัดการเรียนรู้ ครูจัดกิจกรรมที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางของการ เรียนการสอนเน้นการนำไปใช้ประโยชน์ในชีวิตจริง สร้างบรรยากาศของการมีส่วนร่วมและการเจรจา โต้ตอบ มีปฏิสัมพันธ์ที่ดีกับผู้สอนและเพื่อนในชั้นเรียนทุกกิจกรรมจัดสภาพการเรียนรู้แบบร่วมมือที่ ทำทายและหลากหลาย^{๑๑๔}

บทบาทของผู้เรียนในกระบวนการเรียนรู้ ที่มีส่วนร่วมในการเรียนรู้สามารถสร้างองค์ ความรู้และจัดระบบการเรียนรู้ด้วยตนเอง การสร้างองค์ความรู้และร่วมมือกันมากกว่าการแข่งขันได้ เรียนรู้ความรับผิดชอบร่วมกัน มีวินัยในการทำงานเป็นกระบวนการสร้างสถานการณ์ให้ผู้เรียนอ่าน

^{๑๑๔} สิริพร ปาณางษ์, Active Learning เทคนิคการเรียนการสอนในศตวรรษที่ ๒๑. ๒๕๕๗. [ออนไลน์], แหล่งที่มา: http://www.edu.nsu.ac.th/๒๐๑๑/files/knowledge/๑๗-๑๔-๑๙_๒๒-๐๗-๒๐๑๔_๒-๑.pdf, [๑๒ กันยายน ๒๕๖๑].

พูด ฟัง คิด เน้นทักษะการคิดขั้นสูง^{๑๑๕} ครูสังคมศึกษาจึงต้องวางแผนในการจัดการเรียนรู้ที่เน้นกระบวนการเรียนรู้แบบลงมือปฏิบัติในทุกสาระ ทั้งสาระศาสนาหน้าที่พลเมือง เศรษฐศาสตร์ ประวัติศาสตร์ ภูมิศาสตร์ โดยการออกแบบกิจกรรมอย่างชัดเจน ที่สำคัญยิ่ง คือ ครูต้องใจกว้างยอมรับความสามารถในการแสดงออก และความคิดเห็นของผู้เรียน

๒.๔.๕ รูปแบบการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาในศตวรรษที่ ๒๑

ในรายงานนี้ ผู้ศึกษามีความตั้งใจที่จะยึดปรัชญาการเรียนรู้การสร้างความรู้ด้วยตนเอง (constructivism) และวิธีสอนแบบการลงมือปฏิบัติ (active learning) มาประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษา ๕ รูปแบบ ได้แก่

๑. การจัดการเรียนรู้แบบการใช้ปัญหาเป็นฐาน (Problem-based learning)
๒. การจัดการเรียนรู้แบบการใช้โครงงานเป็นฐาน (Project-based learning)
๓. การจัดการเรียนรู้แบบการใช้ความคิดสร้างสรรค์เป็นฐาน (Creativity-based learning)

๑. การเรียนรู้แบบการใช้ปัญหาเป็นฐาน (Problem-based learning)

จอห์น ดิวอี้ (John Dewey) เป็นผู้คิดวิธีสอนแบบแก้ปัญหาได้เสนอแนวคิดว่าการเรียนรู้เกิดจากการปฏิบัติหรือได้ลงมือกระทำ ด้วยตนเองนำไปสู่แนวคิดของการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน พัฒนาโดยคณะวิทยาศาสตร์สุขภาพ McMaster University ประเทศแคนาดา การเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานใช้ปัญหาที่เกิดขึ้นจริงเป็นบริบทของการเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนได้ฝึกทักษะในการคิดที่หลากหลาย เช่น การคิดวิจารณ์ ถกเถียง คิดวิเคราะห์ การคิดสร้างสรรค์ ฯลฯ แม้จะนิยมใช้ในการเรียนวิทยาศาสตร์แต่ก็มีความเหมาะสมอย่างยิ่งที่จะนำมาใช้ในการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาได้เป็นอย่างดี^{๑๑๖}

การจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานมีลักษณะสำคัญ ได้แก่ ๑) ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้อย่างแท้จริง ๒) จัดกลุ่มนักเรียนกลุ่มละประมาณ ๕-๘ คน ๓) ครูทำหน้าที่เป็นผู้อำนวยความสะดวกหรือผู้ให้คำแนะนำ ๔) ใช้ปัญหาเป็นตัวกระตุ้น (สิ่งเร้า) ให้เกิดการเรียนรู้ ๕) ปัญหาที่นำมาใช้ต้องมีลักษณะคลุมเครือไม่ชัดเจนมีวิธีแก้ไขปัญหาดังกล่าวอย่างหลากหลาย อาจมีคำตอบ

^{๑๑๕} สถาพร พุทธิพิฏกุล, *คุณภาพผู้เรียนเกิดจากกระบวนการเรียนรู้*, ๒๕๕๙, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: http://www.library.surat.psu.ac.th/research/1422866191_6.2%20april-sep๕๕.pdf [๑๒ กันยายน ๒๕๖๑].

^{๑๑๖} ไพศาล สุวรรณน้อย, *การเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน (Problem-based Learning: PBL)*, ๒๕๕๘, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://ph.kku.ac.th/thai/images/file/km/pbl-he-๕๘-๑.pdf> [๑๒ กันยายน ๒๕๖๑].

ได้หลายคำตอบ ๖) นักเรียนเป็นผู้แก้ปัญหา โดยการแสวงหาข้อมูลใหม่ๆ ด้วยตนเอง และ ๗) ประเมินผลจากสถานการณ์จริงในขณะทำกิจกรรมการเรียนรู้ (learning process) และผลงานจากการเรียนรู้ (learning product)

จากผลการวิจัยทางด้านการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานพบว่า มีขั้นตอนในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ๗ ขั้นตอน^{๑๑๗} ประกอบด้วย ๑) ทำความเข้าใจคำศัพท์ข้อความที่ปรากฏอยู่ในปัญหาให้ชัดเจน ๒) ระบุมหาหรือข้อมูลสำคัญร่วมกัน ๓) ระดมสมองเพื่อวิเคราะห์ปัญหาต่างๆ ๔) วิเคราะห์ปัญหา เพื่ออธิบายและตั้งสมมติฐานที่เชื่อมโยงกันกับปัญหาตามที่ได้ระดมสมอง ๕) กำหนดวัตถุประสงค์การเรียนรู้เพื่อค้นหาข้อมูลที่จะอธิบายผลการวิเคราะห์ที่ตั้งไว้ ๖) ค้นคว้าด้วยตนเองจากสื่อและแหล่งการเรียนรู้ต่างๆ และพัฒนาทักษะการเรียนรู้ ๗) รายงานผลสรุปเป็นหลักการและแนวทางเพื่อนำไปใช้โอกาสต่อไป

บทบาทของครู ครูมีบทบาทในการใช้คำถาม “อย่างไร” ทุกครั้งที่ผู้เรียนเสนอแนวคำตอบ แนะนำให้เสนอความรู้แบบต่างๆ เช่น การเชื่อมโยงโมเดลอุปมาอุปไมยแผนผังความคิดเรื่องที่ค้นพบได้จากไหน ได้ข้อสรุปอะไรบ้าง ใครได้รับประโยชน์จากเรื่องนี้และได้อะไรจากการประเมินปฏิบัติการโดยประเมินการใช้ข้อมูลร่วมกัน การค้นหาและนิยามปัญหา การได้มาซึ่งความรู้ การตนเองทักษะการเรียนรู้แบบร่วมมือและการแก้ปัญหาใช้การประเมินตามสภาพจริง สร้างเกณฑ์การประเมิน เพื่อประเมินการอภิปรายการเขียนอนุทินบันทึกการทดลองการให้คะแนนตนเองและการสัมภาษณ์

ผลที่เกิดกับผู้เรียน ผู้เรียนมีโอกาสพัฒนาทั้งความรู้ในเนื้อหาวิชาและทักษะต่างๆ ที่สอดคล้องกับบริบทจริงและสามารถนำไปใช้ในชีวิตรจริง พัฒนาทักษะการคิดเชิงวิพากษ์ การคิดวิเคราะห์ การคิดอย่างเป็นเหตุเป็นผล การคิดสังเคราะห์การคิดสร้างสรรค์และนำไปสู่การคิดแก้ปัญหาการเรียนรู้ตลอดชีวิต สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีแรงจูงใจในการเรียนรู้และมีความคงทนของความรู้

วิชาสังคมศึกษามีปัญหามากมายที่เชื่อมโยงกับชีวิตรจริงเหมาะกับการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน เนื่องจากปัญหาสังคม ปัญหาจริยธรรม ปัญหาเศรษฐกิจ ปัญหาการเมืองปัญหาสิ่งแวดล้อม และปัญหาภัยพิบัติ ที่เกิดขึ้นเป็นเรื่องที่กระทบกับทุกคน ดังนั้นการฝึกทักษะในการแก้ปัญหาจึงเป็นการเตรียมความพร้อมให้ผู้เรียนก่อนออกไปสู่การดำเนินชีวิตรจริง เพื่อให้มีความสุข

^{๑๑๗} ไพศาล สุวรรณน้อย, การเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน (Problem-based Learning: PBL), ๒๕๕๘, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://www.ph.kku.ac.th/thai/images/file/km/pbl-he-58-1.pdf>, (๑๒ กันยายน ๒๕๖๑).

และสามารถอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขในตารางที่ ๑ ผู้ศึกษาวิเคราะห์จากสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม และกำหนดปัญหาเป็นตัวอย่างเพื่อใช้สำหรับการเรียนสังคมศึกษา

ตารางที่ ๒.๑ ปัญหาสำหรับการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน

สาระ	ปัญหาสำหรับการจัดการเรียนรู้	ทักษะที่สามารถฝึกได้
ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม ปัญหา จริยธรรม	ปัญหาการบิดเบือนคำสอน ปัญหาการ แสวงหาผลประโยชน์ทางศาสนา	3R Reading, wRiting, aRithmetics 7C
หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตใน สังคม	ปัญหาคอร์ปชั่น ปัญหาการเล็งภาษีปัญหา มรรยาทในสังคม ปัญหายาเสพติด ปัญหา การพนัน ปัญหาอาชญากรรม	Critical Thinking & Problem Solving, Creativity &
เศรษฐศาสตร์	ปัญหาข้าวล้นตลาด การออมทรัพย์ปัญหา ราคายางตกต่ำเศรษฐกิจพอเพียง ปัญหาการ ว่างงาน	Innovation, Cross-Cultural Understanding,
ประวัติศาสตร์	การทำลายโบราณสถาน ปัญหาการขุดค้น ทางโบราณคดีความเป็นมาของชนชาติไทย	Collaboration, Teamwork &
ภูมิศาสตร์	ปัญหาภัยแล้ง ภาวะโลกร้อน การประมง พื้นบ้าน ปัญหาป่าไม้เสื่อมโทรม ปัญหา มลพิษทางน้ำ	Leadership, Communications, Information & Media Literacy, Computing & ICT Literacy, Career & Learning Skills

๒. การจัดการเรียนรู้แบบการใช้โครงงานเป็นฐาน (Project-based learning)

การเรียนรู้แบบการใช้โครงงานเป็นฐาน (Project-based learning) เป็นการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต สอดคล้องกับปรัชญาการสร้างความรู้ด้วยตนเอง (constructivism) และทฤษฎีการเรียนรู้แบบร่วมมือ (cooperative learning) ซึ่งครูเป็นผู้จัดประสบการณ์ให้แก่ผู้เรียนเหมือนกับชีวิตจริงอย่างเป็นระบบ เพื่อให้ผู้เรียนได้สร้างองค์ความรู้ด้วยตนเองพัฒนาการคิดสร้างสรรค์ การคิด

แก้ปัญหา และการคิดขั้นสูง (higher order thinking) การทำงานร่วมกัน ฝึกภาวะผู้นำและผู้ตาม การจัดการเรียนรู้แบบการใช้โครงงานเป็นฐานแบ่งตามกิจกรรม ๔ ประเภท ได้แก่ โครงงานเชิงสำรวจ (surveyproject) โครงงานเชิงค้นคว้าทดลอง (experimental project) โครงงานเชิงพัฒนาหรือสร้างสิ่งประดิษฐ์ (developmentproject) และโครงงานเชิงแนวคิดทฤษฎี (theoretical project) มูลนิธิ Autodesk, California ได้กำหนดลักษณะของการจัดการเรียนรู้แบบการใช้โครงงานเป็นฐาน ดังนี้^{๑๑๘} ๑) การมีส่วนร่วมและสร้างความสนใจให้ผู้เรียน ๒) ให้ความหมายและบริบทที่แท้จริงสำหรับการเรียนรู้ ๓) ผู้เรียนดื่มด่ำในความซับซ้อนของปัญหาในโลกแห่งความเป็นจริง ๔) อนุญาตให้ผู้เรียนเลือกและการตัดสินใจในสิ่งที่สำคัญ ๕) มีการเชื่อมต่อระหว่างผู้เรียนกับทรัพยากรของชุมชนและผู้เชี่ยวชาญ ๖) ต้องการพัฒนาผู้เรียนให้เกิดความรู้และทักษะที่สำคัญ ๗) สามารถจัดการเรียนรู้ในหลายสาขาวิชาเพื่อแก้การสอนสังคมศึกษาในศตวรรษที่ ๒๑ ปัญหาและสร้างความเข้าใจที่ลึกซึ้ง ๘) สามารถสร้างโอกาสในการสะท้อนและการประเมินตนเอง ๙) ส่งผลให้เกิดผลิตภัณฑ์ที่มีประโยชน์ และ ๑๐) มีการจัดนิทรรศการที่ดีเพื่อนำเสนอต่อสาธารณะ

ขั้นตอนการทำโครงงาน

การทำโครงงานมีขั้นตอนในการดำเนินงานดังนี้ ๑) ผู้เรียนคิดและเลือกหัวเรื่องด้วยตนเอง ๒) วางแผนเขียนเค้าโครงและนำเสนอต่อครู ๓) ดำเนินงานตามแผนงานที่วางไว้ ๔) เขียนรายงาน ๕) นำเสนอผลงาน และ ๖) การประเมินผลโครงงาน เพื่อสะท้อนความสำเร็จของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยครูและผู้เรียน^{๑๑๙}

บทบาทของครู ครูต้องเป็นผู้ให้ความรู้ด้านทฤษฎี หลักการกระบวนการ วิธีการคิดและยุทธศาสตร์การคิดกระตุ้นให้ ผู้เรียนคิดหัวข้อโครงงานและวิธีการเขียนโครงงานให้คำแนะนำชี้แนะแหล่งข้อมูล แหล่งความรู้ และวิธีการดำเนินงานให้ความรู้ทักษะและเทคนิคในการทำโครงงานจัดงบประมาณ อุปกรณ์สนับสนุนแต่ละโครงงานและเป็นที่ปรึกษาโครงงานประสานงานกับอาจารย์และผู้ที่เกี่ยวข้องติดตามความก้าวหน้าในการปฏิบัติงาน เป็นกรรมการตรวจสอบโครงงาน ประเมินโครงงานของนักเรียนและการจัดนิทรรศการ

ผู้เรียนจะได้รับประโยชน์หลายประการ ได้แก่การเรียนรู้เกี่ยวกับการทำงาน การประสานงาน การวางแผน การทำงาน กล้าแสดงออก รู้จักหน้าที่ และมีความรับผิดชอบการทำงาน

^{๑๑๘} Thomas, J. W., A review of research on project-based learning, Retrieved, 2000, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: http://www.bobpearlman.org/BestPractices/PBL_Research.pdf [๑๒ กันยายน ๒๕๖๑].

^{๑๑๙} คณะบริหารศาสตรมหาวิทาลัยอุบลราชธานี, การจัดการเรียนการสอนแบบโครงงานเป็นฐาน (Project Based Learning) การจัดการความรู้, ๒๕๕๘, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://www.km.bus.ubu.ac.th/?p=2503> [๑๒ กันยายน ๒๕๖๑].

เป็นหมู่คณะ การเป็นผู้นำและผู้ตามที่ดีการพัฒนาความคิด รู้จักแบ่งเวลา และการตรงต่อเวลา สามารถแก้ปัญหาเฉพาะหน้าที่สำคัญที่สุด คือ เข้าใจชุมชน เข้าใจมนุษย์และสามารถอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข ในตารางที่ ๒ ผู้ศึกษาวิเคราะห์จากสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม และนำเสนอชื่อโครงการจากผู้เรียนที่ลงมือปฏิบัติจริงมาเป็นตัวอย่างเพื่อใช้เป็นแนวทางในการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาให้ผู้เรียนเกิดทักษะ 3R และ 7C

ตารางที่ ๒.๒ ตัวอย่างชื่อโครงการสำหรับจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาโดยใช้ปัญหาเป็นฐาน

สาระสังคมศึกษา	ประเภทโครงการ
ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม	โครงการประเภทสำรวจ: การสำรวจทัศนคติของวัยรุ่นต่อการเข้าวัด ^{๑๒๐} โครงการประเภทศึกษาค้นคว้าทดลอง: การฝึกสมาธิแบบอานาปานสติ โครงการประเภทสิ่งประดิษฐ์: การแต่งเพลงธรรมะโครงการประเภท ทฤษฎี: การวิเคราะห์คำสอนเรื่องสัมมาอาชีวะ
หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตใน สังคม	โครงการประเภทสำรวจ: การสำรวจความคิดเห็นเยาวชนไทยในการอนุรักษ์วัฒนธรรมพื้นบ้าน โครงการประเภทศึกษาค้นคว้าทดลอง: ศาลจำลอง โครงการประเภทสิ่งประดิษฐ์: การผลิตวีดิทัศน์พหุวัฒนธรรม โครงการประเภททฤษฎี: เส้นทางประชาธิปไตยสู่อนาคต ^{๑๒๑}
เศรษฐศาสตร์	โครงการประเภทสำรวจ: ตามรอยคำขวัญด้ามขวานของสยาม ^{๑๒๒} โครงการประเภทศึกษาค้นคว้าทดลอง: การประยุกต์ใช้หลักปรัชญา ของเศรษฐกิจพอเพียง ^{๑๒๓}

^{๑๒๐} พันธุ์สุธี ภาศักดิ์, การเรียนรู้ประวัติศาสตร์ด้วยโครงการ, ๒๕๕๙, [ออนไลน์]
แหล่งที่มา: <https://sites.google.com/site/pansutee/project-definition>, [๑๒ กันยายน ๒๕๖๑].

^{๑๒๑} เบญญาภา เรืองศิลป์, ธนพงศ์เพชรรัตนรังสี, พิษณุสุวรรณกาลและคณะ, โครงการ เรื่อง เส้นทางประชาธิปไตยสู่อนาคต.๒๕๕๑, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://www.scribd.com/doc/๑๒๓๑๔๗๕๘๔> [๑๒ กันยายน ๒๕๖๑].

^{๑๒๒} ชนกนันท์ แซ่ตัน, สุภาวดี ใจสมคม, และ ญาณิกา ศรีธรรม, โครงการ เรื่อง ตามรอยคำขวัญด้ามขวานของสยาม, ๒๕๕๕, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: http://www.t4surat.ac.th/download/t4surat_ac_th/siam๕๕๐๑.pdf [๑๒ กันยายน ๒๕๖๑].

^{๑๒๓} โสธยา ไชยรัตน์, ศศิธร ฝอยทอง, และวรัชยา พรหมสวรรค์, โครงการเรื่อง การประยุกต์ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงกับหน่วยพืชผักกรัษไทย, ๒๕๕๗, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://www.scbfoundation.com/stocks/bd/file/> [๑๒ กันยายน ๒๕๖๑].

สาระสังคมศึกษา	ประเภทโครงการ
	โครงการประเภทสิ่งประดิษฐ์: “Handmade Reused” ตามวิถีปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ^{๑๒๔} โครงการประเภททฤษฎี: การออมทรัพย์
ประวัติศาสตร์	โครงการประเภทสำรวจ: ชุมชนชาวจีนในสมัยอยุธยา ^{๑๒๕} โครงการประเภทศึกษาค้นคว้าทดลอง: การศึกษาพัฒนาการของตัวอักษรไทย โครงการประเภทสิ่งประดิษฐ์: เครื่องมือในยุคหิน โครงการประเภททฤษฎี: คนไทยมาจากไหน
ภูมิศาสตร์	โครงการประเภทสำรวจ: แหล่งเรียนรู้ด้านการท่องเที่ยวของชุมชนชะอำด้านเหนือ ^{๑๒๖} โครงการประเภทศึกษาค้นคว้าทดลอง: การชะล้างหน้าดิน โครงการประเภทสิ่งประดิษฐ์: แบบจำลองพื้นที่ลุ่มน้ำปัตตานี โครงการประเภททฤษฎี: สีนามิวิกฤตการณ์ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ^{๑๒๗}

๓. การจัดการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์เป็นฐาน (Creativity-based learning)

วิธีะ ฤาชัยพาณิชย์ พบว่า การจัดการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์เป็นฐานเป็นการวิจัยต่อยอดมาจากการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานที่ผู้เรียนได้ฝึกทักษะต่างๆ แต่ยังขาดทักษะด้านความคิดสร้างสรรค์จากการวิจัยพบว่า ผู้เรียนที่เรียนรู้แบบโดยใช้ปัญหาเป็นฐานมีความคิดสร้างสรรค์ก่อนเรียนและหลังเรียนแตกต่างกันน้อยมาก จึงนำเอาทฤษฎีความคิดสร้างสรรค์มาใช้ร่วมกับการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน พบว่าผู้เรียนสามารถพัฒนาทักษะการคิดสร้างสรรค์สูงขึ้นสนุกกับการ

^{๑๒๔} โครงการวิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม, โครงการ เรื่อง “Handmade Reused” ตามวิถีปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง, ๒๕๕๘, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: http://www.facebook.com/permalink.php?story_fbid [๑๒ กันยายน ๒๕๖๑].

^{๑๒๕} ศุภกาญจน์แช่ม, และ สุธัญญา ผุดผือก, โครงการ เรื่องชุมชนชาวจีนในสมัยอยุธยา, ๒๕๕๔, [ออนไลน์] แหล่งที่มา: www.arunee.org/doc/5.doc [๑๒ กันยายน ๒๕๖๑].

^{๑๒๖} ทศพร พูนศักดิ์, พรนิภา ทัพนาคา, และ นงลักษณ์ใจประนพ, โครงการ เรื่อง แหล่งเรียนรู้ด้านการท่องเที่ยวของชุมชนชะอำด้านเหนือ, ๒๕๕๕, [ออนไลน์] แหล่งที่มา: <http://www.tsb3cha-ac.th/tsb/download/project2.pdf> [๑๒ กันยายน ๒๕๖๑].

^{๑๒๗} พงศ์พล ลาวงศ์, ธวัชชัย คำสูงเนิน, ขวित เจียมสากุล, พงศธร ศิริวัฒนสกุล, และ วิศรุต ฉาวเกรียติคุณ, โครงการ เรื่อง สีนามิวิกฤตการณ์ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, ๒๕๕๖, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://www.internothing.exteen.Com> [๑๒ กันยายน ๒๕๖๑].

เรียน ได้รับความรู้ สามารถนำความรู้ไปอธิบายปรากฏการณ์หรือแก้ปัญหาได้ และยังส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ ๒๑ อีกด้วย^{๑๒๘}

บทบาทของครู ครูเป็นผู้สนับสนุนให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ โดยการจัดการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์เป็นฐานประกอบด้วยกระบวนการ ๘ ประการ และบรรยากาศ ๙ ประการ ดังนี้

กระบวนการ ๘ ประการ ประกอบด้วย ๑) สร้างแรงบันดาลใจ กระตุ้นความอยากรู้ ๒) เปิดโอกาสให้ผู้เรียนค้นหา รวบรวมข้อมูล แยกแยะ และนำมาสร้างเป็นความรู้ ๓) การสอนจะสอนเมื่อมีคำถาม ๔) ผู้เรียนมีโอกาสหาทางแก้ปัญหาด้วยตนเอง ๕) ใช้เกมเป็นส่วนหนึ่งของการเรียนรู้ ๖) แบ่งกลุ่มทำโครงการ ๗) ให้ผู้เรียนนำเสนอผลงานแบบสร้างสรรค์ และ ๘) ใช้การวัดผลด้านต่างๆ ตามเป้าหมายที่ได้ออกแบบไว้

บรรยากาศ ๙ ประการ ประกอบด้วย ๑) ให้ผู้เรียนมีเวลาศึกษาค้นคว้า อภิปราย และนำเสนอมากที่สุด ๒) หลีกเลี่ยงการอธิบายอย่างละเอียด แต่จะตั้งคำถามเพื่อให้ผู้เรียนสนใจต่อ ๓) ครูต้องหลีกเลี่ยงการตัดสินแบบเด็ดขาด เช่น ถูก-ผิด ๔) ครูสนับสนุนให้ผู้เรียนคิด ๕) ใช้เรื่อง que ผู้เรียนสนใจเป็นเนื้อหาสำหรับการศึกษาค้นคว้าและตามด้วยเนื้อหาตามตำรา ๖) ควรใช้เวลาเรียนมากกว่า ๙๐ นาที บูรณาการรายวิชาที่เกี่ยวข้องกับปัญหาโดยมีกลุ่มครู ๒-๓ คน จัดการเรียนรู้ร่วมกัน ๗) เน้นให้ผู้เรียนสนใจพัฒนาการตนเอง และครูวัดผลเพื่อรายงานให้ผู้เรียนทราบการพัฒนาในแต่ละด้าน ๘) ผู้เรียนต้องเรียนรู้ด้วยความสนใจความสนใจและให้ความร่วมมือ ครูควรหลีกเลี่ยงการลงโทษ และ ๙) ครูเป็นผู้รับฟังเรื่องราวที่นักเรียนคิดนำเสนอ และเรียนรู้ไปพร้อมๆ กัน ครูควรให้กำลังใจและแสดงความเห็นในโอกาสที่เหมาะสม

ตัวอย่างการจัดการเรียนรู้

ปัญหาที่ใช้สำหรับการจัดการเรียนรู้แบบการใช้ความคิดสร้างสรรค์เป็นฐานเหมือนกับการเรียนรู้แบบการใช้ปัญหาเป็นฐาน แต่ครูต้องสร้างบรรยากาศที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนฝึกทักษะด้านความคิดสร้างสรรค์ให้มากที่สุด ตัวอย่างการจัดการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์เป็นฐาน เรื่อง “การอนุรักษ์แหล่งน้ำจืด” ควรมีขั้นตอนดังนี้ ๑) กระตุ้นความสนใจของผู้เรียนเรื่องแหล่งน้ำจืด ปัญหามลพิษทางน้ำ จากหนังสือพิมพ์ ข่าวทางโทรทัศน์ผลงานวิจัย หรือปัญหาใกล้ตัว ๒) ให้ผู้เรียนคิดตั้งคำถามหรือหัวข้อเพื่อค้นคว้าในเรื่องแหล่งน้ำจืด ปัญหาและเรื่องที่เกี่ยวข้อง ๓) แบ่งกลุ่มผู้เรียน ให้ค้นคว้าโดยใช้เทคโนโลยี

^{๑๒๘} วิริยะ ฤาชัยพาณิชย์, การสอนแบบสร้างสรรค์เป็นฐาน CBL ตอนที่ ๔, ๒๕๕๗, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://www.blog.eduzones.com/redirect.php?url=http://blog.eduzones.com> [๑๒ กันยายน ๒๕๖๑].

ที่หลากหลาย จากหลายๆ แหล่ง ๔) ระหว่างการค้นคว้าครูอาจเดินพูดคุยเพื่อกระตุ้นความสนใจหรืออธิบายตามที่คุณเรียนต้องการ ๕) วิเคราะห์สังเคราะห์ข้อมูลเพื่อการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์บนพื้นฐานของความเป็นจริง และ ๖) การนำเสนอผลงานของแต่ละกลุ่มตามที่ค้นคว้ามาอย่างสร้างสรรค์

บทสรุป

การสอนสังคมศึกษาในศตวรรษที่ ๒๑ เป็นความตั้งใจของผู้ศึกษาในการนำเสนอแนวคิดสำหรับครูสังคมศึกษาให้ตระหนักในการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ (student-centered learning) และสามารถเลือกวิธีการจัดการเรียนรู้โดยยึดปรัชญาการสร้างความรู้ด้วยตนเองและวิธีการจัดการเรียนรู้แบบ active learning ซึ่งในรายงานได้นำเสนอวิธีการจัดการเรียนรู้เพื่อเป็นตัวอย่างแนวคิดและแนวทางสำหรับครู เพื่อพัฒนาผู้เรียนในวิชาสังคมศึกษาตามหลัก 3R และ 7C เพื่อให้ผู้เรียนมีทักษะในการดำรงชีวิตในศตวรรษที่ ๒๑ ประกอบด้วยวิธีการจัดการเรียนรู้ทั้งหมด ๕ วิธี คือ ๑) การจัดการเรียนรู้แบบการใช้ปัญหาเป็นฐาน (Problem-based learning) ๒) การจัดการเรียนรู้แบบการใช้โครงงานเป็นฐาน (Project-based learning) ๓) การจัดการเรียนรู้แบบการใช้ความคิดสร้างสรรค์เป็นฐาน (Creativity-based learning model) ผู้ศึกษาหวังว่ารายงานนี้จะเป็นประโยชน์ในการพัฒนาการศึกษาของให้ดียิ่งขึ้นโดยครูและผู้เรียนเข้าใจในการเปลี่ยนแปลงบทบาทของตนเองเพื่อพัฒนากระบวนการเรียนรู้ให้บรรลุเป้าหมายของหลักสูตรเพื่อสนองต่อยุทธศาสตร์ชาติต่อไป

๒.๕ บริบทของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕

๒.๕.๑ ข้อมูลพื้นฐาน

๒.๕.๑.๑ สภาพปัจจุบันของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕ เป็นองค์การทางการศึกษาที่ อยู่ภายใต้การกำกับดูแลของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ ตั้งขึ้นตามนโยบายปฏิรูประบบราชการของรัฐบาล โดยแบ่งเป็นหน่วยงานส่วนกลางที่ตั้งอยู่ในเขตพื้นที่ ของแต่ละจังหวัดครอบคลุมอำเภอ และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีหน้าที่ดำเนินการให้เป็นไปตาม อำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการเขตพื้นที่การศึกษา ตามมาตรา ๓๘ แห่งพระราชบัญญัติการศึกษา แห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๖ มีการยึดหยุ่นในการจัดตั้ง ยุบเลิก และบริหารจัดการ ซึ่งเน้นการกำกับดูแล ส่งเสริมและประสานงานเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา และสถานศึกษา ในเขตพื้นที่การศึกษา มี ภารกิจในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานในท้องที่จังหวัดขอนแก่น มีโรงเรียนในสังกัด จำนวน ๘๔ โรงเรียน จัดการศึกษาตั้งแต่ ชั้นอนุบาล ๑ ถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖

๒.๕.๑.๒ ที่ตั้งสำนักงาน

เลขที่ ๑๐๐/๑ หมู่ที่ ๑๕ ถนนกสิกรทุ่งสร้าง ตำบลศิลา อำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัด ขอนแก่น รหัสไปรษณีย์ ๔๐๐๐๐ โทรศัพท์ ๐-๔๓๒๓-๔๘๓๖ โทรสาร ๐-๔๓๒๔-๔๔๑๒
Website : <http://www.kksec.go.th>

๒.๕.๒ กรอบทิศทางการดำเนินงาน

กรอบทิศทางการดำเนินงานของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕

วิสัยทัศน์

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕ เป็นองค์กรชั้นนำในการพัฒนาคุณภาพ การศึกษาขั้นพื้นฐาน สู่มาตรฐานสากล บนพื้นฐานความเป็นไทย

พันธกิจ

๑. ส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชากรวัยเรียนทุกคนได้รับการศึกษาอย่างทั่วถึงและมีคุณภาพ
๒. ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีคุณธรรม จริยธรรม มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสูตร และ ค่านิยมหลักของคนไทย ๑๒ ประการ
๓. พัฒนาระบบบริหารจัดการที่เน้นการมีส่วนร่วม เพื่อเสริมสร้างความรับผิดชอบต่อ คุณภาพการศึกษา และบูรณาการการจัดการศึกษา

เป้าประสงค์

๑. นักเรียนระดับก่อนประถมศึกษา และระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานทุกคน มีพัฒนาการ เหมาะสมตามวัยและมีคุณภาพ
๒. ประชากรวัยเรียนทุกคนได้รับโอกาสในการศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างทั่วถึง มีคุณภาพและ เสมอภาค
๓. ครูและบุคลากรทางการศึกษา มีสมรรถนะตรงตามสายงานและมีวัฒนธรรมการท างานที่มุ่งเน้นผลสัมฤทธิ์
๔. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษามีประสิทธิภาพ และเป็นกลไกขับเคลื่อน การศึกษาขั้นพื้นฐานสู่คุณภาพระดับมาตรฐานสากล
๕. สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานเน้นการทำงานแบบบูรณาการ การมี เครือข่ายการบริหารจัดการ บริหารแบบมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนในการจัดการศึกษา กระจาย อำนาจและความรับผิดชอบต่อสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษา

๖. พื้นที่พิเศษ ได้รับการพัฒนาคุณภาพการศึกษาและพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาที่เหมาะสมตามบริบทของพื้นที่

กลยุทธ์

กลยุทธ์ที่ ๑ การพัฒนาคุณภาพผู้เรียนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน

กลยุทธ์ที่ ๒ การเพิ่มโอกาสการเข้าถึงบริการการศึกษาขั้นพื้นฐานให้ทั่วถึงครอบคลุมผู้เรียนให้ได้รับโอกาสในการพัฒนาเต็มตามศักยภาพและมีคุณภาพ

กลยุทธ์ที่ ๓ การพัฒนาคุณภาพครูและบุคลากรทางการศึกษา

กลยุทธ์ที่ ๔ การพัฒนาระบบการบริหารจัดการ

จุดเน้น

จุดเน้นด้านหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้

๑. หลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้มีการปรับปรุงตามความเหมาะสม ดังต่อไปนี้

๑.๑ หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานมีการปรับปรุงให้เหมาะสมกับผู้เรียน

๑.๒ โครงสร้างเวลาเรียนมีการปรับปรุงให้เหมาะสมกับผู้เรียน

๑.๓ สถานศึกษาทุกแห่งมีการยกระดับมาตรฐานภาษาอังกฤษในแต่ละช่วงชั้น

๑.๔ สถานศึกษาใช้ STEM Education BBL DLTV

๒. ผู้เรียนมีสมรรถนะที่สำคัญ สู่มาตรฐานสากล ดังต่อไปนี้

๒.๑ ผู้เรียนระดับก่อนประถมศึกษาามีพัฒนาการด้าน ร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคมและสติปัญญาที่สมดุล เหมาะสมกับสังคม วัยและเรียนรู้ได้อย่างมีความสุข

๒.๒ ผู้เรียนตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๑ อ่านออก เขียนได้

๒.๓ ผู้เรียนตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๒ ขึ้นไป อ่านคล่องเขียนคล่อง

๒.๔ ผู้เรียนตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๓ มีความสามารถด้านภาษา ด้านคำนวณ และด้านเหตุผล ผ่านเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนดเพิ่มขึ้น

๒.๕ ผู้เรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖ มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนจากการทดสอบระดับชาติขั้นพื้นฐาน (O-NET) กลุ่มสาระหลักเพิ่มขึ้น

๒.๖ ผู้เรียนในระดับมัธยมศึกษาได้รับการส่งเสริมให้มีแรงจูงใจสู่อาชีพ ด้าน การแนะแนวและได้รับการพัฒนาความรู้ทักษะที่เหมาะสมเพื่อการมีงานทำในอนาคต

๒.๗ ผู้เรียนมีทักษะในการสื่อสาร ทักษะการคิด ทักษะการแก้ปัญหา ทักษะชีวิต และทักษะการใช้เทคโนโลยี ที่เหมาะสมตามช่วงวัย

๒.๘ ผู้เรียนได้รับการวัดและประเมินผลที่หลากหลายเหมาะสมตามศักยภาพเป็นรายบุคคล

๓. ผู้เรียนมีคุณธรรม จริยธรรม ตามค่านิยมหลักของคนไทย ๑๒ ประการ รวมทั้งมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมและห่างไกลยาเสพติด

๓.๑ ผู้เรียนระดับประถมศึกษา ใฝ่เรียนรู้ ใฝ่ดีและอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้

๓.๒ ผู้เรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น มีทักษะการแก้ปัญหาและอยู่อย่างพอเพียง

๓.๓ ผู้เรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย มีความมุ่งมั่นในการศึกษาและการทำงาน สามารถปรับตัวเข้ากับพหุวัฒนธรรม บนพื้นฐานวัฒนธรรมที่ดีงามของไทย

๔. ผู้เรียนที่มีความต้องการพิเศษได้รับการส่งเสริม สนับสนุนและพัฒนาเต็มตามศักยภาพเป็นรายบุคคล ได้แก่

๔.๑ ผู้พิการ

๔.๒ ผู้ด้อยโอกาสและผู้เรียนในพื้นที่พิเศษ

๔.๓ ผู้เรียนที่มีความสามารถพิเศษ

๔.๔ ผู้เรียนภายใต้การจัดการศึกษาโดยครอบครัว สถานประกอบการ และศูนย์การเรียนรู้

๔.๕ ผู้เรียนที่ต้องการความคุ้มครองและช่วยเหลือเป็นกรณีพิเศษจุดเน้นด้านการผลิตครูและบุคลากรทางการศึกษา

๑) ครูและบุคลากรทางการศึกษา ได้รับการพัฒนาองค์ความรู้ ตรงตามความต้องการของบุคคลและสถานศึกษา

๑.๑) ครูและบุคลากรทางการศึกษา ได้รับการพัฒนาวิธีการจัดการเรียนรู้ ที่ใช้ทักษะกระบวนการคิด รวมทั้งการวัดและประเมินผลการเรียนรู้

๑.๒) ครูและบุคลากรทางการศึกษา สามารถประยุกต์ใช้ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารที่ทันสมัย

๑.๓) ครูและบุคลากรทางการศึกษา ได้รับการนิเทศแบบกัลยาณมิตร จากสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษาและครู ทั้งในโรงเรียน ระหว่างโรงเรียน หรือภาคส่วนอื่นๆ ตามความพร้อมของโรงเรียน

๑.๔) ครูและบุคลากรทางการศึกษา สร้างเครือข่ายการเรียนรู้ การมีส่วนร่วมจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องและทุกภาคส่วนให้เกิดชุมชนแห่งการเรียนรู้

๑.๕) ครูจัดการเรียนรู้สู่ประชาคมอาเซียน

๑.๖) ครูและบุคลากรทางการศึกษา มีจิตวิญญาณของความเป็นครู การเป็นครูมืออาชีพและยึดมั่นในจรรยาบรรณวิชาชีพ

๒) ผู้บริหารสถานศึกษา สามารถบริหารงานทุกด้านให้มีประสิทธิภาพ และเกิดประสิทธิผล

๒) ครูและบุคลากรทางการศึกษา มีขวัญกำลังใจในการทำงาน และมีผลการปฏิบัติงานเชิงประจักษ์

๓) องค์กร องค์กรคณะบุคคลและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียวางแผนสรรหา ย้าย โอน ครูและบุคลากรทางการศึกษา ให้สอดคล้องกับความต้องการของโรงเรียนและชุมชน

จุดเน้นด้านการทดสอบ การประเมิน การประกันคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา

๑. ระบบการประเมินสถานศึกษาและผู้เรียนมีการพัฒนาให้เหมาะสมกับสถานศึกษาและผู้เรียน

๒. ระบบทดสอบเพื่อประเมินผ่าน หรือเข้าชั้น มีการพัฒนาให้เหมาะสมในการจบการศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖

๓. ผู้ประเมินคุณภาพสถานศึกษามีการพัฒนาตามมาตรฐานผู้ประเมิน

จุดเน้นด้านพัฒนาบุคลากรและงานวิจัยที่สอดคล้องกับความต้องการของประเทศ

๑. สถานศึกษาสร้างค่านิยมเชิงบวกในการเรียนสายอาชีพ เพื่อลดสัดส่วนการเรียนสายสามัญ

๒. หน่วยงานทุกระดับมีการวิจัยที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้

จุดเน้นด้าน ICT เพื่อการศึกษา

๑. หน่วยงานทุกระดับพัฒนาระบบ ICT เพื่อการศึกษาให้เหมาะสมกับสถานศึกษาและผู้เรียน

๒. หน่วยงานทุกระดับพัฒนาระบบข้อมูลสารสนเทศให้เป็นฐานเดียวกันในเรื่องข้อมูลนักเรียน ข้อมูลครูและบุคลากรทางการศึกษา ข้อมูลสถานศึกษาและข้อมูลข้าราชการและบุคลากรอื่น ในการใช้ข้อมูลร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ

๓. หน่วยงานทุกระดับพัฒนา DLTV DLIT ให้เหมาะสมกับสถานศึกษาและผู้เรียน

๔. ผู้เรียนมีคอมพิวเตอร์ใช้ในการเรียนรู้

จุดเน้นด้านบริหารจัดการ

๑. หน่วยงานทุกระดับบริหารจัดการโดยมุ่งเน้นการกระจายอำนาจ การสร้างเครือข่ายและรับผิดชอบต่อผลการดำเนินงาน

๑.๑ สถานศึกษาที่ไม่ผ่านการรับรองคุณภาพภายนอกตามที่กำหนดได้รับการแก้ไข ช่วยเหลือ นิเทศ ติดตามและประเมินผล

๑.๒ สถานศึกษาขนาดเล็กได้รับการพัฒนาให้มีคุณภาพการจัดการศึกษา

๑.๓ สถานศึกษาที่มีความพร้อมรับการกระจายอำนาจมีรูปแบบการบริหารจัดการได้อย่างมีประสิทธิภาพ

๑.๔ สถานศึกษาบริหารจัดการร่วมกันโดยใช้การวางแผนพัฒนาการศึกษาระดับตำบล (Educational Maps)

๑.๕ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาบริหารจัดการร่วมกันในรูปแบบ Cluster อย่างมีประสิทธิภาพ

๑.๖ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาบริหารจัดการอย่างมีคุณภาพ โดยใช้มาตรฐานสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

๑.๗ หน่วยงานทุกระดับพัฒนาคุณภาพการศึกษา สร้างระบบสวัสดิการ สวัสดิภาพและความปลอดภัยให้เหมาะสมตามบริบทของพื้นที่พิเศษ

๑.๘ หน่วยงานทุกระดับพัฒนาระบบ กำกับ ติดตามและประเมินผล เพื่อการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพและต่อเนื่อง

๑.๙ หน่วยงานทุกระดับปรับปรุงระบบการจัดสรรงบประมาณและเกณฑ์การจัดสรรงบประมาณอุดหนุนค่าใช้จ่ายรายหัว ให้มีความเหมาะสมและเพียงพอ

๑.๑๐ หน่วยงานทุกระดับ ยกย่องเชิดชูเกียรติ หน่วยงาน องค์กรคณะบุคคลและบุคลากรที่มีผลงานเชิงประจักษ์

๑.๑๑ หน่วยงานทุกระดับ ส่งเสริมให้มีการวิจัยเพื่อพัฒนานโยบายและพัฒนากิจการศึกษาระดับเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษา

๑.๑๒ หน่วยงานทุกระดับ มีการบริหารจัดการโดยยึดหลักธรรมาภิบาล

๒. หน่วยงานทุกระดับ ส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา

๒.๑ หน่วยงานทุกระดับ ส่งเสริมให้ทุกภาคส่วนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา

๒.๒ หน่วยงานทุกระดับ ส่งเสริมการระดมทรัพยากรในการจัดการศึกษา

๒.๓ หน่วยงานทุกระดับ รับฟังความคิดเห็น ข้อเสนอแนะจากทุกภาคส่วนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย เพื่อปรับปรุงพัฒนาการจัดการศึกษา

จุดเน้นพิเศษตามนโยบายของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕

ด้านคุณภาพผู้เรียน

๑. ส่งเสริมความเป็นเลิศทางวิชาการ

๒. ส่งเสริมความเป็นเลิศทางกีฬา

๓. ส่งเสริมความเป็นเลิศทางดนตรี

๔. ผู้เรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖ มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนจากการทดสอบระดับชาติขั้นพื้นฐาน (O-NET) อยู่ในระดับ Top Ten ของประเทศ

๕. ผู้เรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ อ่านออก เขียนได้ทุกคน

ด้านการบริหารงานบุคคล

๑. ใช้ระบบคุณธรรม
๒. การบริหารอัตรากำลังโดยคณะกรรมการ
๓. ส่งเสริมความก้าวหน้าของครู บุคลากร และผู้บริหาร
๔. การบริหารงานบุคคลที่ดี จะส่งผลต่อคุณภาพผู้เรียน

ด้านการบริหารงบประมาณ

๑. การจัดสรรงบประมาณยึดข้อมูล และความต้องการจำเป็น
๒. การบริหารงบประมาณต่อนักกำหนดเวลา

ด้านการบริหารจัดการของสำนักงานเขต

๑. สำนักงานเขต “จะเป็นโซ่ข้อกลาง” เป็นผู้ประสานที่ดี
๒. ใช้สหวิทยาเขต เป็นกลไกในการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ
๓. จัดทำ War Rooms ในการนโยบาย/ยุทธศาสตร์สู่การปฏิบัติ
๔. การบริหารจัดการใช้ฐานข้อมูลและ ICT
๕. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕ พร้อมรับนักเรียนจากโรงเรียน

ขยายโอกาสของโรงเรียนประถมศึกษาที่มีแนวโน้มลดลง

๖. เพิ่มเป้าหมายจำนวนโรงเรียนมาตรฐานสากล และโรงเรียนทักษะอาชีพ
๗. ส่งเสริมคุณธรรมและภูมิต้านทาน ค่านิยมพื้นฐานด้านระบบดูแลช่วยเหลือ

นักเรียน

๘. ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีจิตอาสาและเป็นผู้มีด้านศาสนพิธี
๙. ส่งเสริมกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนด้านลูกเสือ ยุวกาชาด เนตรนารีและการศึกษาวิชา

ทหาร (รด.)

ค่านิยม (Value)

- “ยึดมั่นคุณธรรม นำมาตรฐาน สืบสานนโยบาย”
- วัฒนธรรมองค์กร (Culture)
- “ยิ้มไหว้ ปราศรัย เต็มใจบริการ ทำงานเป็นระบบ”

ค่านิยมไทย ๑๒ ประการ

๑. มีความรักชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์
๒. ซื่อสัตย์ เสียสละ อดทน มีอุดมการณ์ในสิ่งที่ดีงามเพื่อส่วนรวม
๓. กตัญญูต่อพ่อแม่ ผู้ปกครอง ครูบาอาจารย์
๔. ใฝ่หาความรู้ หมั่นศึกษาเล่าเรียนทั้งทางตรงและทางอ้อม
๕. รักษาวัฒนธรรมประเพณีไทยอันงดงาม
๖. มีศีลธรรม รักษาความสัตย์ หวังดีต่อผู้อื่น เผื่อแผ่และแบ่งปัน
๗. เข้าใจเรียนรู้การเป็นประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขที่ถูกต้อง
๘. มีระเบียบ วินัย เคารพกฎหมาย ผู้น้อยรู้จักการเคารพผู้ใหญ่
๙. มีสติรู้ตัว รู้คิด รู้ทำ รู้ปฏิบัติตามพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
๑๐. รู้จักดำรงตนอยู่โดยใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวทางพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รู้จักอดออมไว้ใช้เมื่อยามจำเป็น มีไว้พอกิน พอใช้ ถ้าเหลือก็แจกจ่ายจำหน่ายและพร้อมที่จะขยายกิจการเมื่อมีความพร้อมเมื่อมีภูมิคุ้มกันที่ดี
๑๑. มีความเข้มแข็งทั้งร่างกายและจิตใจ ไม่ยอมแพ้ต่ออำนาจฝ่ายต่ำหรือกิเลสมีความละอายเกรงกลัวต่อบาปตามหลักของศาสนา
๑๒. คำนึงถึงผลประโยชน์ของส่วนรวมและของชาติมากกว่าผลประโยชน์ของตนเอง^{๑๒๙}

๒.๖ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๒.๖.๑ งานวิจัยในประเทศ

เมย์ อำนวนยพันธุ์วิไล ได้ศึกษาเรื่อง “วิธีการบริหารโรงเรียนขนาดเล็กตามหลักอิทธิบาท ๔ ของกลุ่มโรงเรียนชาณุวรลักษณ์ อำเภอลำลูกเกด จันทบุรี จังหวัดจันทบุรี” ผลการวิจัยพบว่า บุคลากรมีความคิดเห็นต่อวิธีการบริหารโรงเรียนขนาดเล็กตามหลักอิทธิบาท ๔ ของกลุ่มโรงเรียนชาณุวรลักษณ์ อำเภอลำลูกเกด จันทบุรี จังหวัดจันทบุรี ซึ่งประกอบด้วยด้านฉันทะ ด้านวิริยะ ด้านจิตตะ และด้านวิมังสา ในภาพรวม จำแนกตามโรงเรียน อยู่ในระดับมาก^{๑๓๐}

^{๑๒๙} สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕, ระบบสารสนเทศและเทคโนโลยี, (ขอนแก่น: ขอนแก่นการพิมพ์, ๒๕๖๐), หน้า ๑๒-๑๔

^{๑๓๐} เมย์ อำนวนยพันธุ์วิไล, “วิธีการบริหารโรงเรียนขนาดเล็กตามหลักอิทธิบาท ๔ ของกลุ่มโรงเรียนชาณุวรลักษณ์ อำเภอลำลูกเกด จันทบุรี จังหวัดจันทบุรี”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕), หน้า ๑๔๔.

วิษณุภา เมธีวรฉัตร ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักอิทธิบาท ๔: กรณีศึกษาโรงเรียนศรีรังสรรค์วิทยา จังหวัดนครสวรรค์”^{๑๓๑} ผลการศึกษาพบว่า บุคลากรมีการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักอิทธิบาท ๔ ได้แก่ ด้านฉันทะ ด้านวิริยะ ด้านจิตตะ และด้านวิมังสา ในการปฏิบัติหน้าที่ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาในแต่ละด้าน อยู่ในระดับมาก ทุกด้าน

จากเอกสารงานวิจัยดังกล่าวผู้วิจัยสรุปได้ว่า หลักอิทธิบาท ๔ นั้นสามารถทำให้ผู้ที่นำไปปฏิบัติมีความรับผิดชอบต่องานที่ตนเองได้รับมอบหมาย ไม่ว่าจะเป็นในด้านการเรียนการสอน และในด้านอื่นๆ ที่ตนเองได้รับทำหน้าที่นั้นบรรลุจุดประสงค์ตามที่ตนเองได้ตั้งเป้าหมายเอาไว้ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ แสดงว่า หลักอิทธิบาท ๔ สามารถนำไปพัฒนาความรับผิดชอบต่อการเรียนการสอนของนักเรียนที่เป็นพระภิกษุหรือสามเณรในโรงเรียนพระปริยัติธรรมได้ผู้วิจัยจึงมีประสงค์ที่จะนำเอาหลักอิทธิบาท ๔ ไปใช้ในการพัฒนาความรับผิดชอบด้านการเรียนการสอนกับนักเรียนต่อไป

พระสมชาย อติพพล (พลขันธ) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ความคิดเห็นของครูที่มีต่อการใช้อิทธิบาท ๔ ในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา เขตกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า ๑) ความคิดเห็นของครูที่มีต่อการใช้อิทธิบาท ๔ ในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา เขตกรุงเทพมหานคร โดยรวมอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย = ๓.๕๕) เมื่อพิจารณาในแต่ละด้านพบว่า ด้านฉันทะ อยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย = ๓.๖๔) รองลงมาคือ ด้านจิตตะ วิริยะ อยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย = ๓.๔๖) ตามลำดับอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย = ๓.๖๐) ด้านวิมังสาอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย = ๓.๕๐) ๒) การวิเคราะห์เปรียบเทียบความคิดเห็นของครูที่มีต่อการใช้อิทธิบาท ๔ ในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา เขตกรุงเทพมหานคร จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า ครูที่มีเพศ อายุ และระยะเวลาในการทำงานแตกต่างกันมีความคิดเห็นต่อการใช้อิทธิบาท ๔ ของผู้บริหารสถานศึกษาแตกต่างกัน ส่วนครูที่มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนแตกต่างกันมีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน^{๑๓๒}

^{๑๓๑} วิษณุภา เมธีวรฉัตร, “การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักอิทธิบาท ๔: กรณีศึกษาโรงเรียนศรีรังสรรค์วิทยา จังหวัดนครสวรรค์” **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔), บทคัดย่อ.

^{๑๓๒} พระสมชาย อติพพล, “ความคิดเห็นของครูที่มีต่อการใช้อิทธิบาท ๔ ในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา เขตกรุงเทพมหานคร”, **วิทยานิพนธ์ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖), บทคัดย่อ.

บัญชา ท่าทอง ได้ศึกษาการใช้หลักอิทธิบาท ๔ พัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖ โรงเรียนอยุธยาวิทยาลัย ผลการวิจัยพบว่า ความรับผิดชอบตามหลักอิทธิบาท ๔ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖ โรงเรียนอยุธยาวิทยาลัย มีความคิดเห็นโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากและเมื่อพิจารณาเป็นรายข้ออยู่ในระดับมากที่สุดทุกข้อ เรียงจากมากไปหาน้อย คือ ความรับผิดชอบตามหลักอิทธิบาท ๔ ด้านความรับผิดชอบต่อโรงเรียน ความรับผิดชอบตามหลักอิทธิบาท ๔ ด้านการประพฤติตนเป็นคนดี ความรับผิดชอบตามหลักอิทธิบาท ๔ ด้านความรับผิดชอบต่อชุมชนและประเทศชาติ ความรับผิดชอบตามหลักอิทธิบาท ๔ ด้านการความรับผิดชอบต่อครอบครัว และความรับผิดชอบตามหลักอิทธิบาท ๔ ด้านการศึกษา ผลการเปรียบเทียบข้อมูลการศึกษาความรับผิดชอบตามหลักอิทธิบาท ๔ ของนักเรียนชั้น มัธยมศึกษาปีที่ ๖ โรงเรียนอยุธยาวิทยาลัยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖ โรงเรียนอยุธยาวิทยาลัย จำแนกตามเพศและอาชีพของบิดา มารดา หรือผู้ปกครอง พบว่า แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ส่วนตามห้องเรียน แผนการเรียน เกรดเฉลี่ยสะสม และสถานภาพของผู้ปกครอง พบว่าไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ๐.๐๕^{๑๓๓}

ณิชาภัทร เงินจตุรัส ได้ทำงานวิจัยเรื่อง การประยุกต์หลักอิทธิบาท ๔ ใช้ในการจัดการเรียนรู้ของนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔-๖ โรงเรียนวรรณรัตน์ศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ผลการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ ในการประกอบอาชีพ คือ หลักธรรมที่ช่วยให้ทำงานสำเร็จ ฉันทะ ความพอใจรักใคร่ในการเรียนการสอน คือ เป็นอาชีพหลัก ถ้าทำแล้วต้องมีความรับผิดชอบในบริหารการเรียนรู้ ต้องดูแลการเรียนรู้ให้ดี วิริยะ ความเพียรพยายามในการเรียน คือตั้งใจทำต้องมีความรับผิดชอบสูง การเรียนรู้ที่ได้ออกมาดีและมีคุณภาพ จิตตะการเอาใจฝักใฝ่คือความคิด เอาใจจดจ่อในการเรียนและทำงาน ตามรูปแบบที่ต้องการมาก็ทำได้หมด วิมังสา การพิจารณาใคร่ครวญ คือ ต้องปรับปรุงอยู่เสมอในทุก ๆ วัน เพราะจะต้องมีการเรียนการสอนให้ดี และประสบผลสำเร็จได้ต้องแสวงหาความรู้ หรือมองงานให้ออก ในขณะที่กำลังศึกษาเรียนรู้ให้เกิดประสบการณ์เกิดผลงานที่สำเร็จได้ตามที่พึงประสงค์ ซึ่งจากการศึกษาทำให้เห็น ความสำคัญและประโยชน์คุณค่าของอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อผู้บริหาร และครูรวมถึงการเรียนรู้ของนักเรียนในโรงเรียนวรรณรัตน์ศึกษา ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔-๖^{๑๓๔}

^{๑๓๓} บัญชา ท่าทอง, “ศึกษาการใช้หลักอิทธิบาท ๔ พัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖ โรงเรียนอยุธยาวิทยาลัย”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖), หน้า ๖๗.

^{๑๓๔} ณิชาภัทร เงินจตุรัส, “การประยุกต์หลักอิทธิบาท ๔ ใช้ในการจัดการเรียนรู้ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔ - ๖ โรงเรียนวรรณรัตน์ศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖), บทคัดย่อ.

ธนภัทร ทวีศรี ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ประสิทธิผลการบริหารงานของสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดกาญจนบุรี” ผลการศึกษาพบว่า พระสังฆาธิการมีความเห็นต่อประสิทธิผลการบริหารงานของสำนักงานพระพุทธศาสนา จังหวัดกาญจนบุรี โดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๗๐ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านที่มีระดับประสิทธิผลมากที่สุดคือ ด้านสถานที่ให้บริการ รองลงมาคือ ด้านปฏิบัติงานของบุคลากร ที่อยู่ในระดับสุดท้ายคือ ด้านการวางแผน ซึ่งอยู่ในระดับมาก การเปรียบเทียบประสิทธิผลการบริหารงานของสำนักงานพระพุทธศาสนา จังหวัดกาญจนบุรี โดยจำแนกตามข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า พระสังฆาธิการที่มีอายุ การศึกษาสามัญ การศึกษาแผนกธรรม และการศึกษาแผนกบาลี ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อประสิทธิผลการบริหารงานของสำนักงานพระพุทธศาสนา จังหวัดกาญจนบุรี โดยรวมไม่แตกต่างกันทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ จึงไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ส่วนพระสังฆาธิการที่มี พรรษา และประสบการณ์ทำงาน ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อประสิทธิผลการบริหารงานของสำนักงานพระพุทธศาสนา จังหวัดกาญจนบุรี โดยรวมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ โดยเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้^{๑๓๕}

พชร แสงเพชร ได้ทำงานวิจัยเรื่อง การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนตามหลักอริยบท ๔ โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ ๑ กรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า ๑. ระดับการจัดการเรียนรู้คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน โดยภาพรวมอยู่ในระดับ มาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๙๔ พิจารณาเป็นรายด้าน ผลวิจัยอยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยมีค่าสูงที่สุด คือด้านรักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๑๑ รองลงมาคือ ด้านมีจิตสาธารณะ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๙๘ และมีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ ด้านใฝ่เรียนรู้ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๘๓, ๒. ผลการเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้คุณลักษณะ อันพึงประสงค์ของนักเรียนตามหลักอริยบท ๔ จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคลผลการวิจัย นักเรียนที่มีอายุ และระดับชั้นเรียนที่ต่างกันมีความคิดเห็นแตกต่างกัน เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ส่วนนักเรียนที่มีสถานภาพปัจจุบันและวุฒิการศึกษาทางธรรม ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้, ๓. ผลการสัมภาษณ์เชิงลึก จากผู้บริหารครูผู้สอนเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้คุณลักษณะ อันพึงประสงค์ของนักเรียนตามหลักอริยบท ๔ ผลวิจัยพบว่า ทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้จัดโครงสร้างหลักสูตรตามเกณฑ์ของสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติกำหนดไว้คือจัดการเรียนรู้ครบตามหลักสูตรทั้ง ๘ กลุ่มสาระ การพัฒนานักเรียนให้ความสำคัญเป็นอย่างยิ่งในการปลูกฝังด้านจริยธรรม คุณธรรม ค่านิยมและ

^{๑๓๕} ธนภัทร ทวีศรี, “ประสิทธิผลการบริหารงานของสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดกาญจนบุรี”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗), บทคัดย่อ.

คุณลักษณะอันพึงประสงค์ ผู้บริหารและครูมีความใส่ใจ เพียรพยายาม แก้ไขปัญหา ใคร่ครวญในการจัดการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับผู้เรียนที่มีความแตกต่างทั้งสภาพครอบครัว นิสัยใจคอ การเรียนรู้โดยยึดอิทธิบาท ๔ เป็นแนวทางในการปฏิบัติการบริหารจัดการในชั้นเรียนสิ่งสำคัญคือความสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียน มีการจัดบรรยากาศห้องเรียนเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้อย่างเป็นกัลยาณมิตร การพัฒนาการจัดการเรียนรู้เน้นการวิเคราะห์นักเรียนในแต่ละด้าน ส่งเสริมให้ครูทำการวิจัยในชั้น และนำผลการวิจัยไปแก้ไขปัญหาเพื่อพัฒนาผู้เรียนอย่างเป็นระบบ^{๑๓๖}

พระสุนทร ธมมโยธี (ตะวันคำ) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การบริหารสถานศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน อำเภอเมือง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต ๑” ผลการวิจัยพบว่า ๑) การบริหารสถานศึกษาตามอิทธิบาท ๔ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานอำเภอเมือง โดยภาพรวม และรายด้านมีการปฏิบัติในระดับมาก ด้านที่มีการปฏิบัติสูงสุดคือ ด้านการใช้หลักวิมังสาในการบริหารสถานศึกษา รองลงมาคือด้านการใช้หลักฉันทะในการบริหารสถานศึกษา และปฏิบัติน้อยสุดคือ ด้านการใช้หลักวิริยะในการบริหารสถานศึกษา ๒) การเปรียบเทียบการบริหารสถานศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ ในการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน อำเภอเมือง จำแนกตามตำแหน่งหน้าที่ โดยภาพรวมและด้านการบริหารสถานศึกษาตามหลักฉันทะ ด้านการบริหารสถานศึกษาตามหลักวิริยะ ด้านการบริหารสถานศึกษาตามหลักวิมังสา มีความเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ส่วนด้านการบริหารสถานศึกษาตามหลักจิตตะ มีการปฏิบัติไม่แตกต่างกัน เมื่อเปรียบเทียบการบริหารสถานศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ ในการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จำแนกตามตำแหน่งหน้าที่ โดยภาพรวมและด้านการบริหารสถานศึกษาตามหลักฉันทะ ด้านการบริหารสถานศึกษาตามหลักจิตตะ ด้านการบริหารสถานศึกษาตามหลักวิมังสา มีการปฏิบัติแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ส่วนด้านการบริหารสถานศึกษาตามหลักวิริยะมีการปฏิบัติไม่แตกต่างกัน แนวทางการพัฒนาการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานอำเภอเมือง สถานศึกษาและผู้บริหารควรบริหารงานโดยนำหลักอิทธิบาท ๔ มาประยุกต์และบูรณาการกับนโยบายของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดและนำมาซึ่งประโยชน์ในสถานศึกษา เน้นการพัฒนาคุณภาพการบริหารสถานศึกษาตามหลักวิริยะ และควรส่งเสริมการหารายได้ระหว่างเรียนให้กับนักเรียน นำผลการวิจัยนี้ไปเป็นข้อมูลในการวางแผนการบริหารงานในสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น และผู้บริหารควรให้ความสำคัญ

^{๑๓๖} พชร แสงเพชร, “การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนตามหลักอิทธิบาท ๔ โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ ๑ กรุงเทพมหานคร”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๘), บทคัดย่อ.

และนำหลักอิทธิบาท ๔ และหลักธรรมอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องไปใช้ในการบริหารงานของสถานศึกษาของตนเอง เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อองค์กรและสังคม^{๑๓๗}

พระอธิการโสภณ ปิยธมโม (กึ่งแก้ว) ประสิทธิผลการบริหารศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ตามหลักอิทธิบาท ๔ เป็นการนำเอาหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาบูรณาการและปรับปรุงยุคที่ใช้ในการบริหาร เพื่อให้เกิดผลสำเร็จในการดำเนินงานของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ พัฒนาบุคลากรให้มีศักยภาพและได้รับความรู้ ทักษะความสามารถในการเรียนรู้การทำงาน ได้รับประสบการณ์ต่างๆ จากสิ่งแวดล้อมสังคม โดยเฉพาะผู้เรียนจะต้องได้รับความเอาใจใส่จากครูอาจารย์ เพราะฉะนั้นผู้บริหาร ครูผู้สอนจำเป็นจะต้องมีศักยภาพที่จะมีแนวทางความต้องการ มีวัตถุประสงค์ในการบริหาร เพื่อให้ได้รับผลสำเร็จตามจุดประสงค์ ที่ได้วางแผนไว้ ผู้บริหารและครูผู้สอนควรยึดเอาหลักธรรมคือหลักอิทธิบาท ๔ คือ บาทฐานแห่งความสำเร็จ เป็นหลักคุณธรรมที่จะทำให้ประสบความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ จำเป็นต้องทำหน้าที่ของตนให้สมบูรณ์ ครบทั้ง ๔ ประการ ซึ่งประกอบด้วย ฉันทะ ความพอใจรักใคร่ในสิ่งนั้นๆ วิริยะ ความพากเพียร จิตตะ ความมีใจฝักใฝ่ในสิ่งนั้นๆ และวิมังสา หมั่นสอดส่องตรวจสอบ ตรวจตรา ใช้ปัญญาพิจารณาใคร่ครวญในเหตุและผลของสิ่งนั้น^{๑๓๘}

๒.๖.๒ งานวิจัยต่างประเทศ

Donal S. Lopez (โดเนล เอส.โลเปซ) ได้กล่าวไว้ในผลงานเรื่อง The Encyclopedia of Buddhism ว่าหลักธรรมสำหรับการดำรงอยู่อย่างราบรื่นระหว่างผู้ปกครองกับผู้ใต้ปกครอง อาทิ พ่อแม่ ครูอาจารย์ ผู้บริหารกับลูกน้อง ซึ่งหลักธรรมนี้มีความเกี่ยวเนื่องกับหลักธรรมเรื่องทิศ ๖ เพราะเป็นหลักที่สอดคล้องระหว่างความสัมพันธ์ของคนในสังคมที่มีหลักธรรมอิทธิบาท ๔ ถือว่า

^{๑๓๗} พระสุนทร ธมมโยธี (ตะวันคำ), “การบริหารสถานศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ ในสถานศึกษา ขั้นพื้นฐาน อำเภอเมือง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต ๑”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๙), บทคัดย่อ.

^{๑๓๘} **พระอธิการโสภณ ปิยธมโม (กึ่งแก้ว)**, “ประสิทธิผลการบริหารศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ตามหลักอิทธิบาท ๔ สังกัดสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดอำนาจเจริญ”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๐), หน้า ๗๐.

เป็นการมีหลักประกันในเรื่องการทำงานร่วมกันให้ประสบความสำเร็จของผู้บริหาร และบุคลากรในสถานศึกษา^{๑๓๙}

Ven.Sri. K.Dhammanada (เวน.ดร.ศรีเค.ธัมมานาตะ) ได้กล่าวไว้ในผลงานเรื่อง Buddhism as a Religions เกี่ยวกับหลักธรรมของผู้ปกครองบ้านเมือง และเพื่อดำเนินชีวิตของตนเอง เพื่อให้ประสบผลสำเร็จที่ถูกต้อง เหตุที่กล่าวเช่นนั้นก็เพราะว่า หลักธรรมอิทธิบาท ๔ ประการ ได้แก่ (๑) หลักฉันทะ (๒) หลักวิริยะ (๓) หลักจิตตะ และ(๔) หลักวิมังสา ถือว่าเป็นหลักธรรมที่สำคัญอีกแบบหนึ่งในการนำมาใช้ในการดำเนินงานการปกครอง โดยเฉพาะการปกครองในระดับครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ รวมไปถึงจนถึงระดับที่เป็นสากล ดังนั้นถือว่า หลักอิทธิบาท ๔ นี้ทำให้การบริหารทุกอย่างองค์การได้ประสบผลสำเร็จอย่างแน่นอน ถ้าหากว่าผู้บริหารหรือผู้ปกครองเอาใจใส่ รู้จักการนำเอาไปใช้ในการดำเนินการบริหารและการปกครองงานในองค์กรนั้นก็ประสบความสำเร็จ^{๑๔๐}

Narada Mahathera (นารทะ มหาเถระ) ได้กล่าวไว้ในผลงานเรื่อง Buddhism in a Nutshell ว่าการปกครองรัฐหรือผู้คนในประเทศจะสามารถดำเนินไปได้ด้วยดีก็เพราะผู้ปกครองมีคุณธรรมจริยธรรมอันเป็นเครื่องมือที่จะทำให้การปกครองนั้นดำเนินไปด้วยดี ซึ่งในทางพระพุทธศาสนาได้วางหลักการปกครองไว้เพื่อให้งานการบริหารได้ประสบผลสำเร็จต้องอาศัยหลักอิทธิบาท ๔ ได้แก่หลัก ๔ ประการ ประกอบด้วย การมีฉันทะ คือ พอใจต่องานที่ทำ งานจะออกมาได้ดีนั้น นอกจากมีความพอใจแล้วยังต้องอาศัย วิริยะ คือเพียรพยายาม และมีจิตฝักใฝ่ต่องาน (จิตตะ)ตลอดถึงการใช้ปัญญาในการควบคุมงานคือมีเหตุผลในการตัดสินใจ และแก้ปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้น (วิมังสา)^{๑๔๑}

ดังนั้นผู้วิจัยสรุปได้ว่า การจัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท ๔ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕ จังหวัดขอนแก่น สามารถทำให้ผู้ท่นำไปปฏิบัติมีความรับผิดชอบต่องานที่ตนเองได้รับมอบหมาย และสามารถทำงานตามประสงค์ในสถานศึกษาได้และพอใจใฝ่รักในจุดหมายของสิ่งที่ทำนั้นให้สำเร็จบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่มีความสำคัญหลักธรรมหนึ่งที่สามารถทำให้การพัฒนาสถานศึกษาหรือองค์กรที่มีคุณธรรมและคุณภาพ เพื่อให้ผู้เรียนทุกระดับได้มีการรู้เท่าทัน และมีความสามารถในการ

^{๑๓๙} Donal S. Lopez (โดเนล เอส. โลเปซ), *The Encyclopedia of Buddhism*, (Carifornia U.S.A: Mcmillan/2003), p. 45-52.

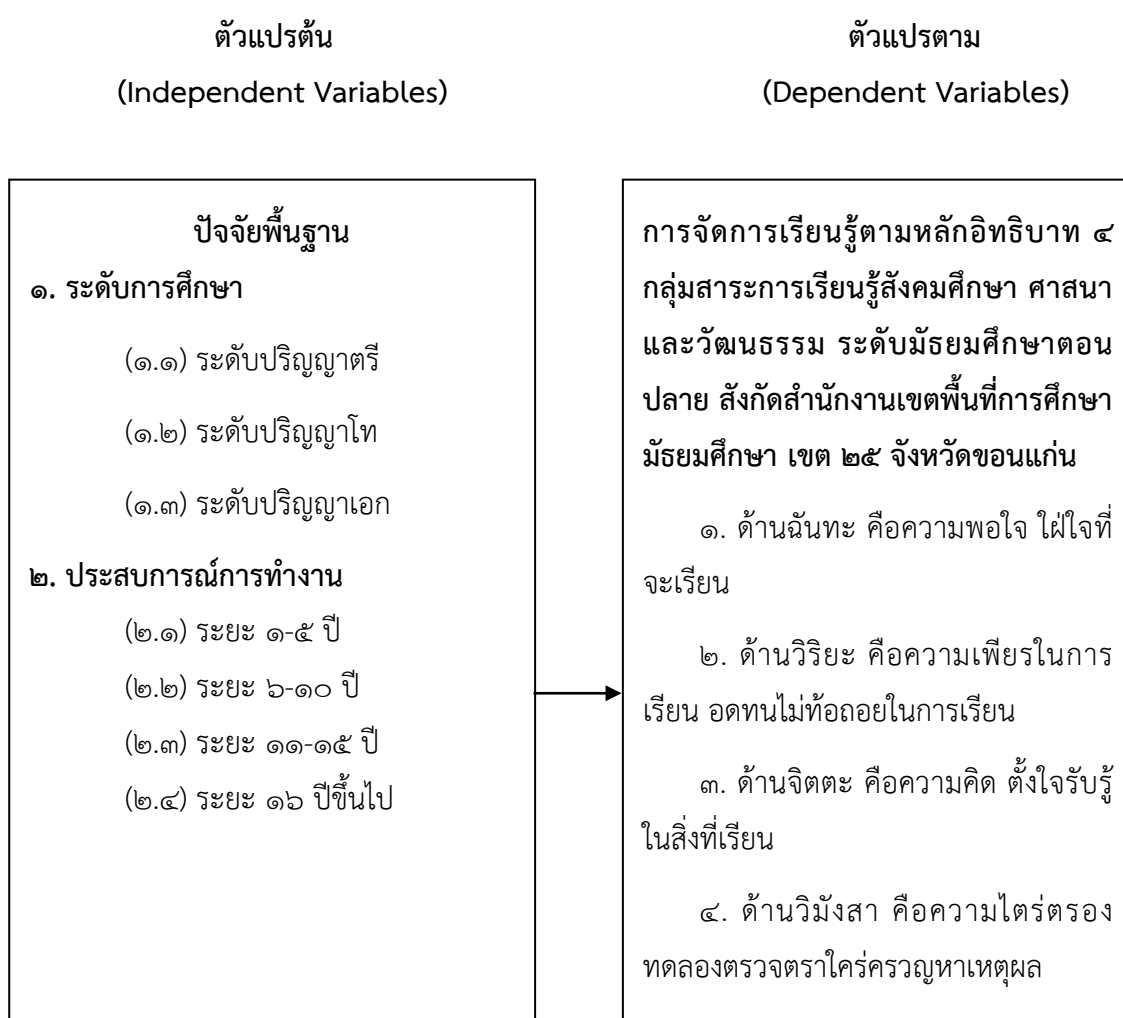
^{๑๔๐} Ven.Sri K. Dhammanada (เวน.ดร.ศรี.ธัมมานาตะ), *Buddhism as a Religions*, (Kualalumpur Malaysia: Buddhist Mahavihara Pubhishing Ltd, 2005), pp. 145-150.

^{๑๔๑} Narada Mahathera (นารทะ มหาเถระ), *Buddhism in a Nutshell*, (Sri Lanka: Buddhist Publication Society, 2010), pp. 36-45.

ใช้ทักษะแห่งศตวรรษที่ ๒๑ สำหรับการศึกษาในปัจจุบันและอนาคต ซึ่งจะทำให้องค์กรประสบความสำเร็จตามประสงค์ได้

๒.๗ กรอบแนวคิดในการวิจัย

จากการทบทวนแนวคิด ทฤษฎี เอกสารงานวิจัย และวรรณกรรมที่ผ่านมา เรื่อง “การจัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท ๔ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕” ผู้วิจัยได้สังเคราะห์กำหนดกรอบแนวคิดเพื่อการวิจัย แสดงภาพกรอบแนวคิดดังนี้

แผนภาพที่ ๒.๔ แสดงกรอบแนวคิดในการวิจัย

บทที่ ๓

วิธีดำเนินการวิจัย

ในการวิจัยเรื่อง การจัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท ๔ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕ ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

- ๓.๑ รูปแบบการวิจัย
- ๓.๒ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
- ๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
- ๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล
- ๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล
- ๓.๖ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

๓.๑ รูปแบบการวิจัย

การวิจัยนี้ เป็นวิธีวิทยาการวิจัยเชิงปริมาณ(Quantitative & Qualitative Research) เป็นการวิจัยแบบผสมวิธีโดย (mixed methods)^๑ แบบผสมวิธีระหว่างวิธีการวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพเข้าด้วยกัน การจัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท ๔ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕

๓.๒ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

๓.๒.๑ ประชากร ที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ ครูผู้สอนและผู้บริหารสถานศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕ ปีการศึกษา ๒๕๖๑ ครูผู้สอน จำนวน ๓๕๗ คน และผู้บริหาร

^๑ ประเวศน์ มหารัตน์สกุล, หลักการและวิธีการเขียนวิทยานิพนธ์สารนิพนธ์, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ปัญญาชน, ๒๕๕๗), หน้า ๖๐.

สถานศึกษา จำนวน ๑๐ คน จำนวน ๘๔ โรงเรียน จำแนกตามระดับการศึกษา และประสบการณ์การทำงาน โดยจำแนกตามตัวแปรที่ศึกษา ดังแสดงตามตารางที่ ๓.๑ ดังต่อไปนี้^๒

๑) ระดับการศึกษา

(๑.๑) ระดับปริญญาตรี

(๑.๒) ระดับปริญญาโท

(๑.๓) ระดับปริญญาเอก

๒) ประสบการณ์การทำงาน

(๒.๑) ระยะ ๑-๕ ปี

(๒.๒) ระยะ ๖-๑๐ ปี

(๒.๓) ระยะ ๑๑-๑๕ ปี

(๒.๔) ระยะ ๑๖ ปีขึ้นไป

ตารางที่ ๓.๑ แสดงประชากร

ตำแหน่ง	ประชากร (คน)	กลุ่มตัวอย่าง (คน)	กลุ่มเป้าหมาย (คน)
๑. ครูผู้สอน	๓๕๗	๑๘๗	-
๒. ผู้บริหารสถานศึกษา	-	-	๑๐
รวม	๓๕๗	๑๘๗	๑๐

๓.๒.๒ กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ครูผู้สอน กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕ จำนวน ๑๘๗ คน ได้มาโดยการสุ่มกลุ่มตัวอย่าง ตามตารางเครจซี่และมอร์แกน (Krejcie & โดยจำแนกตามตัวแปรที่ศึกษาดังแสดงตามตารางที่ ๓.๒ ดังต่อไปนี้

^๑ ข้อมูลพื้นฐานโรงเรียน สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕, กลุ่มสาระสนเทศ สำนักงานคณะกรรมการขั้นพื้นฐาน, [ออนไลน์], แหล่งที่มา http://databopp-obec.info/emis/school.phpArea_CODE=101725. [๒๕ สิงหาคม ๒๕๖๑].

^๒ Krejcie, R.V.and Morgan, D.W., *Educational and Psychological Measuremnt*, (New York : Macmillan, 1970), p. 608.

ตารางที่ ๓.๒ แสดงประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ตำแหน่ง	ประชากร (คน)	กลุ่มตัวอย่าง (คน)	กลุ่มเป้าหมาย (คน)
๑. ครูผู้สอน	๓๕๗	๑๘๗	-
รวม	๓๕๗	๑๘๗	-

๓.๒.๓ กลุ่มเป้าหมาย เพื่อให้ได้ข้อมูลในทางเสนอแนะแนวทาง ผู้วิจัยได้ประชากรกลุ่มเป้าหมายคือ ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน ๑๐ คน โดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive sampling)

๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบสอบถามที่ใช้ในการสำรวจจากกลุ่มตัวอย่างเพื่อศึกษาและเก็บข้อมูลการจัดการเรียนรู้ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ตามแนวคิดการจัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท ๔ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษา เขต ๒๕

๓.๓.๑ สร้างเครื่องมือ เครื่องมือที่ใช้ในการจัดเก็บข้อมูล การจัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท ๔ กลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ตามแนวคิด ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕ เป็นแบบสอบถามในการสำรวจจากกลุ่มตัวอย่างผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน กลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕ วิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) ซึ่งผู้ศึกษาได้ดำเนินการวิจัยโดยการสร้างแบบสอบถามตามกรอบแนวคิดที่กำหนด โดยแบ่งแบบสอบถามออกเป็น ๓ ตอน ดังนี้

ตอนที่ ๑ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับสถานภาพผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนของผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตาม ระดับการศึกษา ประสบการณ์การทำงาน

ตอนที่ ๒ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับความคิดเห็นต่อการจัดการเรียนรู้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ตามแนวคิด การจัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท ๔ ของผู้เรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕ โดยจำแนกเป็น ๔ ด้าน ได้แก่ ๑) ฉันทะ คือ ด้านความพอใจ ๒) วิริยะ คือ ด้านความเพียร ๓) จิตตะ คือ ด้านความคิดจดจ่อ หรือเอาใจฝักใฝ่ ๔) วิมังสา คือ ด้านการไตร่ตรอง การสอบสวน ซึ่งมีลักษณะเป็น

มาตราส่วนประเมินค่า (Rating scale) ตามวิธีของลิเคอร์ท (Likert)^๙ ๕ ระดับ คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย น้อยที่สุด โดยมีเกณฑ์การให้น้ำหนักคะแนนดังนี้

- ๕ หมายถึง มีการปฏิบัติอยู่ในระดับ มากที่สุด
- ๔ หมายถึง มีการปฏิบัติอยู่ในระดับ มาก
- ๓ หมายถึง มีการปฏิบัติอยู่ในระดับ ปานกลาง
- ๒ หมายถึง มีการปฏิบัติอยู่ในระดับ น้อย
- ๑ หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับ น้อยที่สุด

ตอนที่ ๓ เป็นแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ ข้อเสนอแนะอื่นๆ แนวทางการพัฒนาการจัดการเรียนรู้กลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ตามแนวคิด การจัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท ๔ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕ มีลักษณะเป็นคำถามปลายเปิดให้ตอบโดยเสรี

๓.๓.๒ การทดสอบเครื่องมือ การหาค่าคุณภาพเครื่องมือที่ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามที่สร้างเสร็จแล้ว ทำการทดสอบคุณภาพหาความเที่ยงตรง (Validity) ของเครื่องมือตามขั้นตอนดังนี้

๑) นำเครื่องมือให้ผู้เชี่ยวชาญ ตรวจสอบความถูกต้องและครอบคลุมของเนื้อหา ๕ ท่าน ได้แก่

- ๑) พระครูสุธีศัมภีรญาณ,วิ ผศ.ดร.
- ๒) ดร. ทวีศิลป์ สารแสน
- ๓) ดร. สาคร มหาหิงค์
- ๔) ดร. สมควร นามสีฐาน
- ๕) ดร. สุนทร สายคำ

และนำเครื่องมือแบบสอบถามมาปรับปรุงแก้ไข ทั้งความเที่ยงตรงของเนื้อหา (Content Validity) และความเที่ยงตรงตามโครงสร้าง (Construct Validity) แล้วนำมาหาค่าดัชนีความสอดคล้องตามการหาค่าตามวัตถุประสงค์และข้อคำถาม IOC (Index of Item Objective Congruence) ผู้วิจัยเลือกข้อคำถามที่มีค่า IOC มากกว่า ๐.๐๕

๒) นำเครื่องมือแบบสอบถามที่แก้ไขปรับปรุงเรียบร้อยแล้วไปหาความเชื่อมั่นหรือทดสอบเครื่องมือ (Try out) ของแบบสอบถามกับกลุ่มที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างในการวิจัย จำนวน ๓๐ ชุด เพื่อหาค่า

^๙ Likert, อังโน บัญหม ศรีสะอาด, การวิจัยเบื้องต้น, (กรุงเทพมหานคร: บริษัทสุวีรียา สารณ จำกัด, ๒๕๕๔), หน้า ๘๓-๘๔.

ดัชนีความสอดคล้อง ระหว่างข้อคำถามและวัตถุประสงค์^๕ และค่าความเชื่อมั่นด้วยวิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Coefficient) ตามวิธีการของครอนบาค (Cronbach's Alpha coefficient)^๖ ใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ ได้ค่าความเชื่อมั่นอยู่ที่ระดับ ๐.๙๓๙

๓) ได้แบบสอบถามฉบับสมบูรณ์แล้วนำไปเก็บรวบรวมข้อมูลจริงต่อไป

๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัยในครั้งนี้ ดำเนินการเป็น ๓ ขั้นตอนดังนี้

๑) ผู้วิจัยได้ดำเนินการติดต่อบัณฑิตศึกษา เพื่อขอหนังสืออนุญาตแจกแบบสอบถามเพื่อการวิจัย จากโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕

๒) ผู้วิจัยได้ติดต่อและประสานงาน ผู้อำนวยการโรงเรียน กลุ่มประชากรตัวอย่าง ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕ ด้วยตนเอง

๓) ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างจำนวน ๑๘๗ คน และนำมาตรวจสอบความถูกต้องสมบูรณ์ของการตอบแบบสอบถาม แล้วนำไปวิเคราะห์หาค่าทางสถิติต่อไป

๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่ได้รับกลับคืนมาจำนวน ๑๘๗ ฉบับ คิดเป็นร้อยละ ๑๐๐ มีความถูกต้องและสมบูรณ์ทุกฉบับ แล้วทำการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อหาค่าสถิติต่างๆ ด้วยคอมพิวเตอร์ โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ เพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ ดังต่อไปนี้

๑) วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยพื้นฐาน ได้แก่ ระดับการศึกษา และประสบการณ์การทำงาน ของกลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถามโดยหาค่าความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage)

๒) วิเคราะห์การจัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท ๔ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕ ทั้งโดยภาพรวมรายด้านและรายข้อ โดยหาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

^๕ สีน พันธุ์พินิจ, เทคนิคการวิจัยทางสังคมศาสตร์, (กรุงเทพมหานคร: บริษัทจุฬนพับลิชชิ่ง จำกัด, ๒๕๔๗), หน้า ๑๙๑.

^๖ Cronbach, L.J., *Essentials of psychological Testing*.^{5th} ed, (New york: Harper Collins, 1990), p. 19.

(S.D.) ทั้งโดยรวมและรายด้านตามวิธีการของ ลิเคิร์ต (Likert)^๗ แล้วนำไปเปรียบเทียบกับเกณฑ์ ค่าเฉลี่ย ๕ ระดับการปฏิบัติ ดังนี้

- ๔.๕๑ – ๕.๐๐ หมายถึง มากที่สุด
- ๓.๕๑ – ๔.๕๐ หมายถึง มาก
- ๒.๕๑ – ๓.๕๐ หมายถึง ปานกลาง
- ๑.๕๑ – ๒.๕๐ หมายถึง น้อย
- ๑.๐๐ – ๑.๕๐ หมายถึง น้อยที่สุด

๓) วิเคราะห์เปรียบเทียบ จัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท ๔ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษา เขต ๒๕ จำแนกตามระดับการศึกษา และประสบการณ์การทำงาน โดยใช้การวิเคราะห์ ความแปรปรวนทางเดียว (F – test แบบ One way ANOVA) ทดสอบความแตกต่างเป็นรายคู่โดยวิธีการของเชฟเฟ (Scheffe' Method)

๔) ข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท ๔ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕ ที่ได้จากแบบสอบถามมาวิเคราะห์ โดยการเขียนเชิงพรรณนา (Descriptive analysis) เป็นรายด้าน

๓.๖ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

๓.๖.๑ สถิติที่ใช้หาคุณภาพเครื่องมือในการวิจัยโดยใช้

๑. ค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ (Index of Item Objective Congruence)
๒. ค่าอำนาจจำแนก (Discrimination power)
๓. ค่าความเชื่อมั่น (Reliability)

๓.๖.๒ สถิติพื้นฐาน

๑. ค่าความถี่ (Frequency)
๒. ค่าร้อยละ (Percentage)
๓. ค่าเฉลี่ย (Mean)

^๗ Likert, อังโน บุกุยม ศรีสะอาด, การวิจัยเบื้องต้น, หน้า ๘๓-๘๔.

๔. ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

๓.๖.๓ สถิติในการทดสอบสมมติฐาน

ใช้ F – test (One way ANOVA) เพื่อเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยตั้งแต่ ๓ ขึ้นไป เมื่อพบความแตกต่างเป็นรายคู่ด้วยวิธีการของเชฟเฟ (Scheffe)

บทที่ ๔

ผลการวิจัย

การศึกษาวิจัย เรื่อง “การจัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท ๔ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕” ผู้วิจัยได้นำเสนอผลการวิจัยและวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม ดังต่อไปนี้

๔.๑ ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามโดยการจำแนกตาม ระดับการศึกษา และประสบการณ์การทำงาน

๔.๒ ผลการศึกษา การจัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท ๔ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕ โดยภาพรวม

๔.๓ ผลวิเคราะห์การเปรียบเทียบ การจัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท ๔ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕

๔.๔ ข้อเสนอแนะแนวทางการจัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท ๔ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕

สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

N หมายถึง ประชากรกลุ่มตัวอย่าง

$\bar{X}$ หมายถึง ค่าคะแนนเฉลี่ย

S.D. หมายถึง ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน

f หมายถึง ค่าสถิติทดสอบเอฟ (f-test)

* หมายถึง มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

Sig หมายถึง ความน่าจะเป็นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

df หมายถึง ชั้นของความเป็นอิสระ

SS หมายถึง ผลบวกกำลังสองของคะแนน

MS หมายถึงค่าเฉลี่ยของผลบวกกำลังสองของคะแนน

๔.๑ ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามโดยการจำแนกตาม ระดับการศึกษา และประสบการณ์การทำงาน

ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามโดยการจำแนกตาม ระดับการศึกษา และ ประสบการณ์ทำงาน มีดังตารางที่ ๔.๑ ดังต่อไปนี้

ตารางที่ ๔.๑ แสดงจำนวนและค่าร้อยละ จำแนกตามข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ข้อมูลทั่วไปผู้ตอบแบบสอบถาม	กลุ่มตัวอย่าง (n = ๑๘๗)	
	จำนวน	ร้อยละ
๑. ระดับการศึกษา		
๑) ระดับปริญญาตรี	๑๐๒	๕๔.๕
๒) ระดับปริญญาโท	๘๒	๔๓.๙
๓) ระดับปริญญาเอก	๓	๑.๖
รวม	๑๘๗	๑๐๐.๐
๒. ประสบการณ์ทำงาน		
๑) ระยะ ๑-๕ ปี	๕๗	๓๐.๕
๒) ระยะ ๖-๑๐ ปี	๔๗	๒๕.๑
๓) ระยะ ๑๑-๑๕ ปี	๑๔	๗.๕
๔) ระยะ ๑๖ ปีขึ้นไป	๖๙	๓๖.๙
รวม	๑๘๗	๑๐๐.๐

จากตารางที่ ๔.๑ ผลการวิจัยพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถาม โดยจำแนกตามระดับการศึกษาพบว่า ผู้ที่ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่นั้น มีการศึกษาระดับปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ ๕๔.๕ รองลงมาเป็นการศึกษาระดับปริญญาโท คิดเป็นร้อยละ ๔๓.๙ และระดับปริญญาเอก คิดเป็นร้อยละ ๑.๖ ตามลำดับ

จำแนกตามระดับการศึกษา และประสบการณ์การทำงานพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนมาก มีประสบการณ์การทำงาน ๑๖ ปีขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ ๓๖.๙ รองลงมามีประสบการณ์การทำงาน ๑-๕ ปี คิดเป็นร้อยละ ๓๐.๕ ประสบการณ์การทำงาน ๖-๑๐ ปี คิดเป็นร้อยละ ๒๕.๑ และมีประสบการณ์การทำงาน ๑๑-๑๕ ปี คิดเป็นร้อยละ ๗.๕ ตามลำดับ

๔.๒ ผลการศึกษา การจัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท ๔ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕ โดยภาพรวม

ผลการศึกษา การจัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท ๔ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕ โดยภาพรวม ตามตารางที่ ๔.๒ ดังนี้

ตารางที่ ๔.๒ ผลการศึกษา การจัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท ๔ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕ โดยภาพรวม

การจัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท ๔ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕	กลุ่มตัวอย่าง($n=๑๘๗$)			
	ระดับการปฏิบัติ			
	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	อันดับ
๑. ด้านฉันทะ	๔.๓๕	๐.๔๙	มาก	๒
๒. ด้านวิริยะ	๔.๓๔	๐.๔๗	มาก	๓
๓. ด้านจิตตะ	๔.๓๗	๐.๕๐	มาก	๑
๔. ด้านวิมังสา	๔.๒๙	๐.๕๑	มาก	๔
ภาพรวม	๔.๓๕	๐.๔๕	มาก	

จากตารางที่ ๔.๒ พบว่า ระดับการปฏิบัติเกี่ยวกับ การจัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท ๔ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕ โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๓๕$, S.D.= ๐.๔๕) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน เรียงลำดับจากมากไปหาน้อยมี ๔ ด้าน ได้แก่ ระดับการปฏิบัติมากที่สุดคือด้านจิตตะ ($\bar{X}=๔.๓๗$, S.D.= ๐.๕๐) รองลงมาด้านฉันทะ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๓๕$, S.D.= ๐.๔๙) และด้านวิริยะ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๓๔$, S.D.= ๐.๔๗) ตามลำดับ และส่วนด้านที่ระดับการปฏิบัติน้อยที่สุด คือ ด้านวิมังสา อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}= ๔.๒๙$, S.D.= ๐.๕๑) ตามลำดับ และเมื่อพิจารณาโดยภาพรวม พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน

๔.๓ การวิเคราะห์เปรียบเทียบ การจัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท ๔ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕

การวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการปฏิบัติของการจัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท ๔ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕ ทั้ง ๔ ด้าน ได้แก่ ๑) ด้านฉันทะ ๒) ด้านวิริยะ ๓) ด้านจิตตะ ๔) ด้านวิมังสา มีดังต่อไปนี้

ตารางที่ ๔.๓ แสดงค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับการปฏิบัติของครูผู้สอนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท ๔ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕ ด้านฉันทะ โดยภาพรวมและจำแนกเป็นรายข้อ

๑. ด้านฉันทะ		กลุ่มตัวอย่าง (n=๑๘๗)			
		ระดับการปฏิบัติ			
		$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	อันดับ
๑.	ครูผู้สอน จัดกิจกรรมการเรียนรู้จากสภาพแวดล้อมแก่นักเรียนจนเกิดเป็นความคิดสร้างสรรค์อย่างมีประสิทธิภาพ	๔.๓๓	๐.๗๑	มาก	๗
๒.	ครูผู้สอน ปลุกฝังคุณธรรมและจริยธรรมให้นักเรียนมีจิตสำนึกเป็นพลเมืองดี	๔.๕๗	๐.๖๓	มากที่สุด	๑
๓.	ครูผู้สอน ได้ส่งเสริมให้นักเรียนมีความรับผิดชอบต่อน้ำที่และมิจิตสำนึกการทำประโยชน์ต่อสังคมให้นักเรียน	๔.๕๐	๐.๖๐	มาก	๔
๔.	ครูผู้สอน มีความมุ่งมั่นทำงานด้วยใจรักและมีประสิทธิภาพในการจัดการเรียนรู้	๔.๔๔	๐.๖๐	มาก	๕
๕.	ครูผู้สอน ได้จัดกิจกรรมให้นักเรียนแสดงความสามารถ ได้เรียนในสิ่งที่ชอบ และสนใจ	๔.๒๙	๐.๖๗	มาก	๘
๖.	ครูผู้สอน ได้แนะนำสั่งสอนนักเรียนด้วยความรักและเมตตา	๔.๕๕	๐.๖๐	มากที่สุด	๒

๑. ด้านฉันทะ		กลุ่มตัวอย่าง (n=๑๘๗)			
		ระดับการปฏิบัติ			
		$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	อันดับ
๗.	ครูผู้สอน ส่งเสริมให้นักเรียนเอาใจใส่ จดจ่อตั้งใจกับงานที่ได้รับมอบหมายอย่างเต็มความสามารถ	๔.๕๑	๐.๕๘	มากที่สุด	๓
๘.	ครูผู้สอน ได้จัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้นักเรียนแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน	๔.๒๙	๐.๗๕	มาก	๙
๙.	ครูผู้สอน ได้จัดกิจกรรมการเรียนรู้ในชุมชนและแหล่งเรียนรู้นอกสถานที่	๔.๐๕	๐.๙๑	มาก	๑๐
๑๐.	ครูผู้สอน ได้จัดกิจกรรมส่งเสริมความมุ่งมั่น ความเพียรพยายามเชื่อมั่นในตนเองแก่ผู้เรียน	๔.๔๑	๐.๗๔	มาก	๖
ภาพรวม		๔.๓๙	๐.๔๙	มาก	

จากตารางที่ ๔.๓ พบว่า ครูผู้สอนมีการปฏิบัติต่อ การจัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท ๔ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕ ด้านฉันทะ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๓๙$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ เรียงลำดับจากมากไปหาน้อยที่เด่นชัดที่สุดมี ๓ ข้อ ได้แก่ ข้อที่ ๒ ครูผู้สอนปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมให้นักเรียนมีจิตสำนึกเป็นพลเมืองดี อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = ๔.๕๗$) รองลงมาคือ ข้อที่ ๖ ครูผู้สอน ได้แนะนำสั่งสอนนักเรียนด้วยความรักและเมตตา อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = ๔.๕๕$) และข้อที่ ๗ ครูผู้สอน ส่งเสริมให้นักเรียนเอาใจใส่ จดจ่อตั้งใจกับงานที่ได้รับมอบหมายอย่างเต็มความสามารถ อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = ๔.๕๑$) ตามลำดับ ส่วนข้อที่ครูผู้สอนมีการปฏิบัติน้อยที่สุด คือ ข้อที่ ๙ ครูผู้สอน ได้จัดกิจกรรมการเรียนรู้ในชุมชนและแหล่งเรียนรู้นอกสถานที่ และเมื่อพิจารณาโดยภาพรวมพบว่า อยู่ในระดับมาก

ตารางที่ ๔.๔ แสดงค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับการปฏิบัติของครูผู้สอน การจัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท ๔ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕ ด้านวิริยะ โดยภาพรวมและจำแนกเป็นรายข้อ

๒. ด้านวิริยะ		กลุ่มตัวอย่าง (n=๑๘๗)			
		ระดับการปฏิบัติ			
		$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	อันดับ
๑.	ครูผู้สอนได้ส่งเสริมให้นักเรียนคิดอย่างมีวิจารณญาณมากกว่าการให้นักเรียนปฏิบัติตามคำสั่งเท่านั้น	๔.๓๑	๐.๖๘	มาก	๖
๒.	ครูผู้สอน มีการจัดกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้การจัดการเรียนรู้ของนักเรียนประสบผลสำเร็จ	๔.๒๔	๐.๗๗	มาก	๙
๓.	ครูผู้สอน ได้เข้าอบรมพัฒนาตนเองในการจัดการเรียนการสอนอย่างต่อเนื่อง	๔.๒๖	๐.๖๘	มาก	๗
๔.	ครูผู้สอน ส่งเสริมให้นักเรียนกล้าแสดงออก มุ่งมั่น ทุ่มเท และมีความรับผิดชอบ	๔.๔๔	๐.๖๒	มาก	๒
๕.	ครูผู้สอน ส่งเสริมความอดทน ไม่ทอดทิ้งต่ออุปสรรคในการเรียนรู้แก่นักเรียน	๔.๔๓	๐.๖๓	มาก	๓
๖.	ครูผู้สอน ได้ทุ่มเทร่างกายและแรงใจ ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เพื่อพัฒนานักเรียนอยู่เสมอ	๔.๔๓	๐.๖๑	มาก	๔
๗.	ครูผู้สอน จัดการเรียนรู้ที่กระตุ้นให้นักเรียนเกิดความสนใจ และสามารถเรียนรู้ด้วยตนเองได้	๔.๔๗	๐.๖๕	มาก	๑
๘.	ครูผู้สอน ได้ส่งเสริมให้นักเรียนมีความมุ่งมั่นทุ่มเทต่อการทำงานเป็นกลุ่ม	๔.๓๗	๐.๗๐	มาก	๕
๙.	ครูผู้สอน เปิดโอกาสให้นักเรียนร่วมวางแผนกิจกรรมการเรียนรู้ ให้บรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมาย	๔.๒๕	๐.๗๒	มาก	๘
๑๐.	ครูผู้สอน ได้จัดการเรียนรู้จากสภาพแวดล้อมในห้องเรียนให้นักเรียนได้เรียนรู้ประสบการณ์จริง	๔.๒๑	๐.๗๙	มาก	๑๐
ภาพรวม		๔.๓๔	๐.๔๗	มาก	

จากตารางที่ ๔.๔ พบว่า ครูผู้สอนมีการปฏิบัติต่อ การจัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท ๔ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕ ด้านวิริยะ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๓๔$) เมื่อพิจารณาเป็น รายข้อ เรียงลำดับจากมากไปหาน้อยที่เด่นชัดที่สุดมี ๓ ข้อ ได้แก่ ข้อที่ ๗ ครูผู้สอน จัดการเรียนรู้ที่กระตุ้นให้นักเรียนเกิดความสนใจ และสามารถเรียนรู้ด้วยตนเองได้ ($\bar{X} = ๔.๔๓$) รองลงมาคือ ข้อที่ ๔ ครูผู้สอน ส่งเสริมให้นักเรียนกล้าแสดงออก มุ่งมั่น ทุ่เมเท และมีความรับผิดชอบ ($\bar{X} = ๔.๔๔$) และข้อที่ ๕ ครูผู้สอน ส่งเสริมความอดทน ไม่ท้อถอยต่ออุปสรรคในการเรียนรู้แก่นักเรียน ($\bar{X} = ๔.๔๓$) ตามลำดับ ส่วนข้อที่ครูผู้สอนมีการปฏิบัติน้อยที่สุดคือ ข้อที่ครูผู้สอน ได้จัดการเรียนรู้จากสภาพแวดล้อมในท้องถิ่นให้นักเรียนได้เรียนรู้ประสบการณ์จริง และเมื่อพิจารณาโดยภาพรวมพบว่า อยู่ในระดับ มากทุกข้อ

ตารางที่ ๔.๕ แสดงค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับการปฏิบัติของครูผู้สอนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท ๔ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕ ด้านจิตตะ โดยภาพรวมและจำแนกเป็นรายข้อ

๓. ด้านจิตตะ		กลุ่มตัวอย่าง (n=๑๘๗)			
		ระดับการปฏิบัติ			
		$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	อันดับ
๑.	ครูผู้สอน ได้จัดกิจกรรมมีความตั้งใจจริงต่อการจัดการเรียนรู้ เพื่อให้ประสบความสำเร็จตามเป้าหมาย	๔.๒๖	๐.๗๓	มาก	๙
๒.	ครูผู้สอน นำเหตุการณ์ปัจจุบันที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนรู้ของผู้เรียน ทั้งในและนอกเวลาเรียน	๔.๒๕	๐.๗๒	มาก	๑๐
๓.	ครูผู้สอน ได้สนับสนุนให้นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจ วัฒนธรรมความหลากหลายทางสังคม	๔.๔๖	๐.๖๙	มาก	๑
๔.	ครูผู้สอน มีกระบวนการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียน อยู่เสมอ	๔.๓๙	๐.๖๕	มาก	๖
๕.	ครูผู้สอนมีการส่งเสริมแนะนำให้ผู้เรียนมีการพัฒนา รอบด้าน ทั้งกาย ใจ และสติปัญญา	๔.๔๔	๐.๗๒	มาก	๓
๖.	ครูผู้สอน ให้นักเรียนร่วมกิจกรรมที่สำคัญทางศาสนา เพื่อการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง	๔.๔๔	๐.๖๗	มาก	๔

๓. ด้านจิตตะ		กลุ่มตัวอย่าง (n=๑๘๗)			
		ระดับการปฏิบัติ			
		$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	อันดับ
๗.	ครูผู้สอน ได้จัดการเรียนรู้ เพื่อให้ผู้เรียนสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้	๔.๓๗	๐.๖๘	มาก	๗
๘.	ครูผู้สอน ได้ให้นักเรียนฝึกสติ รับรู้ในสิ่งที่ทำ และทำสิ่งนั้นด้วยความคิดสร้างสรรค์	๔.๓๔	๐.๖๘	มาก	๘
๙.	ครูผู้สอน มีความเอาใจใส่ และส่งเสริมพัฒนาการของนักเรียน	๔.๔๕	๐.๖๖	มาก	๒
๑๐.	ครูผู้สอน ได้จัดกิจกรรมฝึกนักเรียนให้จดจ่อตั้งมั่น และใฝ่เรียนรู้ด้วยตนเอง มีความรอบรู้ คิดอย่างมีวิจาร์ณญาณและตัดสินใจด้วยความรอบคอบ	๔.๓๙	๐.๖๔	มาก	๕
ภาพรวม		๔.๓๗	๐.๕๐	มาก	

จากตารางที่ ๔.๕ พบว่า ครูผู้สอนมีการปฏิบัติต่อการจัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท ๔ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕ ด้านจิตตะ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๓๗$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ เรียงลำดับจากมากไปหาน้อยที่เด่นชัดที่สุดมี ๓ ข้อ ได้แก่ ข้อที่ ๓ ครูผู้สอน ได้สนับสนุนให้นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจ วัฒนธรรมความหลากหลายทางสังคม ($\bar{X} = ๔.๔๖$) รองลงมาคือ ข้อที่ ๙ ครูผู้สอน มีความเอาใจใส่ และส่งเสริมพัฒนาการของนักเรียน ($\bar{X} = ๔.๔๕$) และข้อที่ ๕ ครูผู้สอนมีการส่งเสริมแนะนำให้ผู้เรียนมีการพัฒนารอบด้าน ทั้งกาย ใจ และสติปัญญา ($\bar{X} = ๔.๔๔$) ตามลำดับ ส่วนข้อที่ครูผู้สอนมีการปฏิบัติน้อยที่สุดคือ ข้อที่ ๒ ครูผู้สอน นำเหตุการณ์ปัจจุบันที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนรู้ของผู้เรียน ทั้งในและนอกเวลาเรียน และเมื่อพิจารณาโดยภาพรวมพบว่า อยู่ในระดับมากทุกข้อ

ตารางที่ ๔.๖ แสดงค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับการปฏิบัติของครูผู้สอนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท ๔ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕ ด้านวิมังสา โดยภาพรวมและจำแนกเป็นรายข้อ

๔. ด้านวิมังสา		กลุ่มตัวอย่าง (n=๑๘๗)			
		ระดับการปฏิบัติ			
		$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	อันดับ
๑.	ครูผู้สอน มีการพิจารณาใคร่ครวญหา ข้อดี-ข้อด้อยต่อการจัดการเรียนรู้ทุกครั้ง เพื่อเป็นแนวทางครั้งต่อไป	๔.๒๕	๐.๗๓	มาก	๘
๒.	ครูผู้สอน ไตร่ตรองและตรวจสอบข้อบกพร่องการจัดการเรียนรู้ของนักเรียนอยู่ตลอดเวลา	๔.๒๐	๐.๗๐	มาก	๑๐
๓.	ครูผู้สอน ศึกษาค้นคว้าและวิเคราะห์ เพื่อเพิ่มพูนความสามารถในการจัดการเรียนการสอน	๔.๒๘	๐.๖๓	มาก	๕
๔.	ครูผู้สอน นำความรู้ที่ได้จากการจัดการเรียนรู้ครั้งที่ผ่าน มา เพื่อเป็นเกณฑ์ปรับปรุงประสิทธิภาพครั้งต่อไป	๔.๒๕	๐.๗๒	มาก	๙
๕.	ครูผู้สอน จัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนานักเรียนอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้การจัดการเรียนรู้ประสบผลสำเร็จ	๔.๒๖	๐.๖๔	มาก	๗
๖.	ครูผู้สอน ได้สนับสนุนให้นักเรียนคำนึงถึงความแตกต่างของปัญหา ที่เกิดขึ้นตามสภาพจริง	๔.๓๙	๐.๗๓	มาก	๒
๗.	ครูผู้สอน เชื่อมโยงประสบการณ์จริง ให้นักเรียนได้คิด วิเคราะห์ และแก้ปัญหา	๔.๓๓	๐.๖๗	มาก	๓
๘.	ครูผู้สอน ได้วัดและประเมินผลการจัดการเรียนรู้ ใช้กระบวนการจัดการเรียนการสอนที่หลากหลายในระหว่างเรียน	๔.๓๐	๐.๗๐	มาก	๔
๙.	ครูผู้สอน ได้วัดและประเมินผลการจัดการเรียนรู้ ก่อนเรียนและหลังเรียนอย่างต่อเนื่อง	๔.๒๖	๐.๗๓	มาก	๖
๑๐.	ครูมีการวัดผลและประเมินผลเพื่อพัฒนานักเรียนอย่างมีประสิทธิภาพ	๔.๔๒	๐.๖๘	มาก	๑
ภาพรวม		๔.๒๙	๐.๕๑	มาก	

จากตารางที่ ๔.๖ พบว่า ครูผู้สอนมีการปฏิบัติต่อ การจัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท ๔ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕ ด้านวิมังสา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๒๙$) เมื่อพิจารณาเป็น รายข้อ เรียงลำดับจากมากไปหาน้อยที่เด่นชัดที่สุดมี ๓ ข้อ ได้แก่ ข้อที่ ๑๐ ครูมีการวัดผลและประเมินผลเพื่อพัฒนานักเรียนอย่างมีประสิทธิภาพ ($\bar{X} = ๔.๔๒$) รองลงมาคือ ข้อที่ ๖ ครูผู้สอน ได้สนับสนุนให้นักเรียนคำนึงถึงความแตกต่างของปัญหา ที่เกิดขึ้นตามสภาพจริง ($\bar{X} = ๔.๓๙$) และข้อที่ ๗ ครูผู้สอน เชื่อมโยงประสบการณ์จริง ให้นักเรียนได้คิดวิเคราะห์ และแก้ปัญหา ($\bar{X} = ๔.๓๓$) ตามลำดับ ส่วนข้อที่ ๒ ครูผู้สอนมีการปฏิบัติน้อยที่สุดคือ ข้อที่ครูผู้สอน ไตร่ตรองและตรวจสอบข้อบกพร่องการจัดการเรียนรู้ของนักเรียนอยู่ตลอดเวลา โดยภาพรวมพบว่า อยู่ในระดับมาก ทุกข้อ

๔.๔ การวิเคราะห์เปรียบเทียบการปฏิบัติ การจัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท ๔ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕ จำแนกตามระดับการศึกษา

การจัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท ๔ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕ ตามการปฏิบัติ ของผู้ตอบแบบสอบถามโดยจำแนกตามระดับการศึกษา โดยใช้ การวิเคราะห์ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) การทดสอบค่า (F-test) การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One Way ANOVA) และการเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่โดยวิธีการ ของเชฟเฟ (Scheffe)

สมมติฐานข้อที่ ๑ ครูผู้สอนที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีการปฏิบัติเกี่ยวกับ การจัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท ๔ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕ แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๗ ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบการจัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท ๔ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕ จำแนกตามระดับการศึกษา (n=๑๘๗)

การปฏิบัติของครูผู้สอน	แหล่งข้อมูล	SS	df	MS	F	Sig
๑. ด้านฉันทะ ความพอใจ ใฝ่ที่จะเรียน	ระหว่างกลุ่ม	๑.๔๓๒	๓	๐.๔๗๗	๒.๐๐๖	๐.๑๑๕
	ภายในกลุ่ม	๔๓.๕๔๕	๑๘๓	๐.๒๓๘	-	-
	รวม	๔๔.๙๗๗	๑๘๖	-	-	-
๒. ด้านวิริยะ ความเพียรในการเรียน อุตุนไม่ทอดอยในการเรียน	ระหว่างกลุ่ม	.๗๒๘	๓	๐.๒๔๓	๑.๐๗๓	๐.๓๖๒
	ภายในกลุ่ม	๔๑.๔๒๑	๑๘๓	๐.๒๒๖	-	-
	รวม	๔๒.๑๔๙	๑๘๖	-	-	-
๓. ด้านจิตตะ ความคิดตั้งใจรับรู้ในสิ่งที่เรียน	ระหว่างกลุ่ม	.๖๕๗	๓	๐.๒๑๙	๐.๘๕๔	๐.๔๖๖
	ภายในกลุ่ม	๔๖.๙๖๓	๑๘๓	๐.๒๕๗	-	-
	รวม	๔๗.๖๒๐	๑๘๖	-	-	-
๔. ด้านวิมังสา ความไตร่ตรอง ทดลองตรวจตราใคร่ครวญหาเหตุผล	ระหว่างกลุ่ม	.๔๙๓	๓	๐.๑๖๔	๐.๖๐๕	๐.๖๑๓
	ภายในกลุ่ม	๔๙.๗๕๙	๑๘๓	๐.๒๗๒	-	-
	รวม	๕๐.๒๕๒	๑๘๖	-	-	-
ภาพรวม	ระหว่างกลุ่ม	.๖๘๗	๓	๐.๒๒๙	๑.๑๒๙	๐.๓๓๘
	ภายในกลุ่ม	๓๗.๑๑๗	๑๘๓	๐.๒๐๓	-	-
	รวม	๓๗.๘๐๔	๑๘๖	-	-	-

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๗ ผลการวิเคราะห์การเปรียบเทียบ การจัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท ๔ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕ จำแนกตามระดับการศึกษา ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

๔.๕ การวิเคราะห์เปรียบเทียบการจัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท ๔ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕ จำแนกตามประสบการณ์การทำงาน

การจัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท ๔ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕ ตามการปฏิบัติ ของผู้ตอบแบบสอบถามโดยจำแนกตามประสบการณ์การทำงาน โดยใช้การวิเคราะห์ค่าเฉลี่ย (X) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) การทดสอบค่า (F-test) ความแปรปรวนทางเดียว (One Way ANOVA) และการเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่โดยวิธีการ ของเชฟเฟ (Scheffe)

สมมติฐานข้อที่ ๒ ครูผู้สอนที่มีประสบการณ์ทำงานต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการจัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท ๔ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕ แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๘ ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบการจัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท ๔ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕ จำแนกตามประสบการณ์การทำงาน (n=๑๘๗)

การปฏิบัติของครูผู้สอน	แหล่งข้อมูล	SS	df	MS	F	Sig
๑. ด้านฉันทะ ความพอใจ ใฝ่ที่จะเรียน	ระหว่างกลุ่ม	๒.๘๖๐	๓	๐.๙๕๓	๔.๑๔๒	๐.๐๗
	ภายในกลุ่ม	๔๒.๑๑๗	๑๘๓	๐.๒๓๐	-	-
	รวม	๔๔.๙๗๗	๑๘๖	-	-	-
๒. ด้านวิริยะ ความเพียรในการเรียน อดทนไม่ทอดถอนในการเรียน	ระหว่างกลุ่ม	๑.๐๕๘	๓	๐.๓๕๓	๑.๕๗๑	๐.๑๙๘
	ภายในกลุ่ม	๔๑.๐๙๑	๑๘๓	๐.๒๒๕	-	-
	รวม	๔๒.๑๔๙	๑๘๖	-	-	-
๓. ด้านจิตตะ ความคิดตั้งใจรับรู้ในสิ่งที่เรียน	ระหว่างกลุ่ม	๑.๕๐๗	๓	๐.๕๐๒	๑.๙๙๓	๐.๑๑๗
	ภายในกลุ่ม	๔๖.๑๑๓	๑๘๓	๐.๒๕๒	-	-
	รวม	๔๗.๖๒๐	๑๘๖	-	-	-
๔. ด้านวิมังสา ความไตร่ตรอง ทดลองตรวจตราใคร่ครวญหาเหตุผล	ระหว่างกลุ่ม	.๗๑๓	๓	๐.๒๓๘	.๘๗๘	๐.๔๕๓
	ภายในกลุ่ม	๔๙.๕๓๙	๑๘๓	๐.๒๗๑	-	-
	รวม	๕๐.๒๕๒	๑๘๖	-	-	-
ภาพรวม	ระหว่างกลุ่ม	๑.๓๐๙	๓	๐.๔๓๖	๒.๑๘๗	๐.๐๙๑
	ภายในกลุ่ม	๓๖.๔๙๖	๑๘๓	๐.๑๙๙	-	-
	รวม	๓๗.๘๐๕	๑๘๖	-	-	-

-*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๘ ผลการวิเคราะห์การเปรียบเทียบ การจัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท ๔ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕ จำแนกตามจำแนกตามประสบการณ์การทำงาน ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

๔.๖ ข้อเสนอแนะแนวทางการจัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท ๔ ของครูผู้สอนกลุ่ม สาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕

ข้อเสนอแนะแนวทางของ การจัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท ๔ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕ ตามการปฏิบัติและข้อเสนอแนะของครูผู้สอนทั้ง ๔ ด้านได้แก่ ๑) ด้านฉันทะ ๒) ด้านวิริยะ ๓) ด้านจิตตะ ๔) ด้านวิมังสา

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ทุกด้านอยู่ในระดับมากเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ด้านจิตตะ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมา ด้านฉันทะ ด้านวิริยะ และด้านวิมังสา ตามลำดับ ซึ่งได้ข้อเสนอแนะว่า

๑) ด้านฉันทะ ควรส่งเสริมการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในชุมชนและแหล่งเรียนรู้นอกสถานที่ เพื่อให้นักเรียนได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันที่หลากหลาย และแสดงความสามารถที่ได้เรียนรู้ในสิ่งที่ชอบ และสนใจ เพื่อให้นักเรียนประสบความสำเร็จยิ่งขึ้นไป

๒) ด้านวิริยะ ควรจัดกระบวนการเรียนรู้ที่หลากหลาย เพื่อให้นักเรียนได้เรียนรู้จากสภาพแวดล้อมในท้องถิ่น เรียนรู้จากประสบการณ์จริง เป็นเครื่องมือที่จะนำพาตนเองไปสู่เป้าหมาย เพราะจะสามารถช่วยให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ได้ดี เกิดประสิทธิภาพในการนำมาปรับใช้กับนักเรียนมากขึ้น

๓) ด้านจิตตะ ควรปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมให้นักเรียน และนำเหตุการณ์ปัจจุบันที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนรู้ของผู้เรียน ทั้งในและนอกเวลาเรียน รวมไปถึงนำภูมิปัญญาท้องถิ่น เทคโนโลยีที่เหมาะสมมาประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนรู้ เพื่อให้นักเรียนฝึกสติ รับรู้ในสิ่งที่ทำ และทำสิ่งนั้นด้วยความคิดสร้างสรรค์ เกิดการเปลี่ยนแปลง ทั้งด้านพฤติกรรม ความคิด สติปัญญา ได้ตามวัตถุประสงค์ที่มุ่งหวัง

๔) ด้านวิมังสา หมั่นใช้ปัญหาพิจารณาไตร่ตรองและตรวจสอบข้อบกพร่องการจัดการเรียนรู้ของนักเรียนอย่างสม่ำเสมอ นำความรู้ที่ได้จากการจัดการเรียนรู้ครั้งที่ผ่านามา เพื่อเป็นเกณฑ์ปรับปรุงประสิทธิภาพครั้งต่อไป แสดงให้เห็นถึงพฤติกรรมที่มีการเปลี่ยนแปลงกระบวนการความคิด

และความสามารถ โดยการเปลี่ยนแปลงนั้นเป็นเหตุทำให้บุคคลเผชิญสถานการณ์เดิมแตกต่างไปจากเดิม และคิดค้นวิธีแก้ไขปรับปรุง เป็นต้น

๔.๗ บทสัมภาษณ์ผู้บริหารสถานศึกษาเกี่ยวกับ การจัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท ๔ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕

ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์ผู้บริหารสถานศึกษาผู้ให้ข้อมูลหลักจำนวน ๑๐ คน ซึ่งได้ให้แนวทางในการจัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท ๔ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕ ของผู้บริหารสถานศึกษา ผลสัมภาษณ์ในแต่ละด้าน ดังนี้

๑) แนวทางการจัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท ๔ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕ ด้านฉันทะ

ผู้ให้สัมภาษณ์มีแนวทางว่า การจัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท ๔ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕ ของผู้บริหารสถานศึกษา การเสริมแรงเชิงบวก นำสถานการณ์ที่สำคัญต่อการดำรงชีวิตของนักเรียนมาใช้ในการจัดการเรียนรู้^๑ นักเรียนใจรักในสิ่งที่จะเรียนหรือเนื้อหาที่ได้ศึกษาค้นคว้า มีความตั้งใจต่อสิ่งนั้นๆ จึงจะประสบความสำเร็จ^๒ กิจกรรมต่างๆ ถ้านักเรียนมีความมุ่งมั่นทำงานด้วยใจรักกิจกรรมนั้นมักจะประสบความสำเร็จไปกว่าครึ่ง^๓ การเสริมแรงบันดาลใจให้นักเรียน เช่นชี้ให้เห็นความสำคัญของสิ่งที่เรียน และการเสริมแรงทางบวก^๔ จัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลาย ยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ เพื่อให้นักเรียนรักและพอใจที่จะเรียนรู้^๕ ให้นักเรียนแบ่งกลุ่มทำงานด้วยความสมัครใจ เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เน้นความรับผิดชอบให้รู้บทบาทหน้าที่ของตน และแลกเปลี่ยนเรียนรู้^๖ เน้นการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐาน ซึ่งต้องใช้หลักอิทธิบาท ๔ มาใช้

^๑ สัมภาษณ์ นางศิริจันทร์ ไกรพน, รองผู้อำนวยการโรงเรียนหนองเรือวิทยา, ๑๙ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^๒ สัมภาษณ์ นายวาทิรร้อยตรีพิจิตร ราชบุตร, ผู้อำนวยการโรงเรียนฝางวิทยายน, ๑๙ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^๓ สัมภาษณ์ นายสิทธิพล พหลทัฬห, ผู้อำนวยการโรงเรียนสิหราชเดโชชัย, ๑๗ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^๔ สัมภาษณ์ นายประพจน์พิทักษ์ ขวสี, ผู้อำนวยการโรงเรียนมัธยมตลาดใหญ่วิทยา, ๔ มกราคม ๒๕๖๒.

^๕ สัมภาษณ์ นายศุภกิจ สาธุสัจย์, ผู้อำนวยการโรงเรียนขามแก่นนคร, ๑๗ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^๖ สัมภาษณ์ นางสาวดารุณี งามสอน, รองผู้อำนวยการโรงเรียนนครขอนแก่น, ๗ มกราคม ๒๕๖๒.

ด้วย เพื่อให้งานสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี^๗ ครูแนะนำและส่งเสริมให้นักเรียนมีความเชื่อมั่นต่อตนเอง โดยสร้างกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกับชุมชน^๘ นักเรียนส่วนใหญ่มีความพอใจใฝ่ใจที่จะเรียนรู้เป็นอย่างดี และสามารถปฏิบัติตามคำแนะนำได้อย่างถูกต้องและเข้าใจ^๙ เราต้องสร้างทัศนคติที่ดีให้แก่ นักเรียนก่อน เน้นความสำคัญของนักเรียนให้กล้าแสดงออก มีความรับผิดชอบต่อนหน้าที่และตั้งใจทำงานของตนให้มากขึ้น^{๑๐}

๒) แนวทางการจัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท ๔ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕ **ด้านวิริยะ**

ผู้ให้สัมภาษณ์มีแนวทางว่า ส่งเสริมให้นักเรียนมีความมุ่งมั่นอดทนในการทำงาน และทำกิจกรรมโดยไม่ย่อท้อ^{๑๑} ส่งเสริมความมุ่งมั่นพากเพียรในการเรียน ไม่ย่อท้อต่อปัญหาใดๆ และมีความตั้งใจเอาชนะอุปสรรคทั้งหลายไปได้ด้วยดี^{๑๒} ความเพียรพยายาม อดทน จะต้องรับการฝึกมาตั้งแต่ที่บ้าน เพราะถ้าที่บ้านฝึกมาอย่างไร ร้อยละ ๘๐ ของผู้เรียนจะมีคุณลักษณะอย่างนั้น^{๑๓} สร้างบรรยากาศในชั้นเรียน และสร้างแรงบันดาลใจมุ่งมั่นทุ่มเทจึงจะบรรลุเป้าหมาย^{๑๔} ฝึกความอดให้รู้จักรับฟังผู้อื่น คำนวณสับคั่นจากแหล่งเรียนรู้ต่างๆ และรับผิดชอบต่อหน้าที่ของตน^{๑๕} นักเรียนต้องมีความอดทนต่อการเรียน รวมถึงการทำโครงการและต้องใช้ความเพียรพยายาม^{๑๖} ครูจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยสร้างแรงบันดาลใจ และยกตัวอย่างผู้ที่ประสบผลสำเร็จ^{๑๗} นักเรียนส่วนมากมีความ

^๗ สัมภาษณ์ นายสรวิษฐ์ ฤทธิมนตรี, ผู้อำนวยการโรงเรียนขอนแก่นวิทยาลัย, ๒๕ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^๘ สัมภาษณ์ นายวีระเดช ซาดา, ผู้อำนวยการโรงเรียนแก่นนครวิทยาลัย, ๔ มกราคม ๒๕๖๒.

^๙ สัมภาษณ์ นายสุรเชษฐ์ รูปคำ, ผู้อำนวยการโรงเรียนศรีกระนวนวิทยาคม, ๒๑ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๑๐} สัมภาษณ์ นายวรรณประกรณ์ จุมพลน้อย, ผู้อำนวยการโรงเรียนขอนแก่นวิทยายน ๒ (สมาน สุเมโธ), ๑๐ มกราคม ๒๕๖๒.

^{๑๑} สัมภาษณ์ นายสิทธิพล พหลทัพบ, ผู้อำนวยการโรงเรียนสีหราชเดโชชัย, ๑๗ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๑๒} สัมภาษณ์ นายศุภกิจ สานุสัตย์, ผู้อำนวยการโรงเรียนขามแก่นนคร, ๑๗ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๑๓} สัมภาษณ์ นายประพุดพันธ์ ขวลิ, ผู้อำนวยการโรงเรียนมัธยมตลาดใหญ่วิทยา, ๔ มกราคม ๒๕๖๒.

^{๑๔} สัมภาษณ์ นายสรวิษฐ์ ฤทธิมนตรี, ผู้อำนวยการโรงเรียนขอนแก่นวิทยาลัย, ๒๕ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๑๕} สัมภาษณ์ นายว่าที่ร้อยตรีพิจิตร ราชบุตร, ผู้อำนวยการโรงเรียนผางวิทยายน, ๑๙ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๑๖} สัมภาษณ์ นางสาวดารุณี งอสอน, รองผู้อำนวยการโรงเรียนนครขอนแก่น, ๗ มกราคม ๒๕๖๒.

^{๑๗} สัมภาษณ์ นายวีระเดช ซาดา, ผู้อำนวยการโรงเรียนแก่นนครวิทยาลัย, ๔ มกราคม ๒๕๖๒.

พากเพียร อุสสาหะ ไม่ทอดยถ์ต่อการเรียน และเอาใจใส่รู้จักปรับปรุงแก้ไขเมื่อรับคำแนะนำจากครู^{๑๘} นักเรียนขาดโอกาสในการร่วมกันวางแผนเป็นทีม ครูต้องเชื่อมโยงกับสภาพแวดล้อมในท้องถิ่น นักเรียนจึงจะได้รับประสบการณ์จริง^{๑๙}

๓) แนวทางการจัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท ๔ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕ **ด้านจิตตะ**

ผู้ให้สัมภาษณ์มีแนวทางว่า การจัดการกระบวนการเรียนรู้โดยการใช้เทคโนโลยี แอปพลิเคชัน แล้วเชื่อมโยงกับเหตุการณ์ต่างๆ ที่ทันสมัย^{๒๐} นักเรียนส่วนใหญ่ทำงานได้อย่างเป็นระบบระเบียบ รู้จักคิด รู้จักทำ ตั้งใจรับรู้ และสามารถเรียนรู้ด้วยตนเองได้ในภายภาคหน้า^{๒๑} นำสถานการณ์จริงมาประกอบ เพื่อให้ทันเหตุการณ์อยู่เสมอ แล้วให้นักเรียนสนใจรับรู้ในสิ่งที่เรียน^{๒๒} ให้นักเรียนทำกิจกรรม

ทำโครงการต้องมีการคิดวิเคราะห์ และแก้ปัญหาเป็น^{๒๓} ฝึกสมาธิก่อนเรียน ๕-๑๐ นาที และส่งเสริมให้ร่วมกิจกรรมตามวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา^{๒๔} นักเรียนมีใจจดจ่อที่จะเรียนรู้กับ ข้อมูลใหม่ๆ ที่ทำให้ได้ความรู้มากขึ้น ด้วยความตั้งใจของนักเรียน^{๒๕} ส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ ให้นักเรียนคิดในเรื่องที่จะเกิดประโยชน์ต่อตนเองและสังคม^{๒๖} ฝึกสมาธิให้กับนักเรียน และสร้างความตระหนักในการเรียนรู้ รวมถึงตั้งใจรับรู้ในสิ่งที่เรียน^{๒๗} จัดกิจกรรมการเรียนรู้ มีสื่อนวัตกรรมสารสนเทศ วิชาสังคมฯ เพื่อให้นักเรียนกระตือรือร้น และมีใจฝึกฝนในการเรียนตลอดเวลา^{๒๘} จัดการเรียนรู้และ

^{๑๘} สัมภาษณ์ นายวรรณประกรณ์ จุมพลน้อย, ผู้อำนวยการโรงเรียนขอนแก่นวิทยายน ๒ (สมาน สุเมโธ), ๑๐ มกราคม ๒๕๖๒.

^{๑๙} สัมภาษณ์ นายสุรเชษฐ์ รูปคำ, ผู้อำนวยการโรงเรียนศรีกระนวนวิทยาคม, ๒๑ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๒๐} สัมภาษณ์ นางศิริจันทร์ ไกรพน, รองผู้อำนวยการโรงเรียนหนองเรือวิทยา, ๑๙ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๒๑} สัมภาษณ์ นางสาวดารุณี งอสอน, รองผู้อำนวยการโรงเรียนนครขอนแก่น, ๗ มกราคม ๒๕๖๒.

^{๒๒} สัมภาษณ์ นายวีระเดช ซาตา, ผู้อำนวยการโรงเรียนแก่นนครวิทยาลัย, ๔ มกราคม ๒๕๖๒.

^{๒๓} สัมภาษณ์ นายสุรเชษฐ์ รูปคำ, ผู้อำนวยการโรงเรียนศรีกระนวนวิทยาคม, ๒๑ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๒๔} สัมภาษณ์ นายวรรณประกรณ์ จุมพลน้อย, ผู้อำนวยการโรงเรียนขอนแก่นวิทยายน ๒ (สมาน สุเมโธ), ๑๐ มกราคม ๒๕๖๒.

^{๒๕} สัมภาษณ์ นายสิทธิพล พหลทัฬ, ผู้อำนวยการโรงเรียนสีหราชเดโชชัย, ๑๗ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๒๖} สัมภาษณ์ นายศุภกิจ สานุสัตย์, ผู้อำนวยการโรงเรียนขามแก่นนคร, ๑๗ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๒๗} สัมภาษณ์ นายประพุดทิพันธ์ ขวลิ, ผู้อำนวยการโรงเรียนมัธยมตลาดใหญ่วิทยา, ๔ มกราคม ๒๕๖๒.

^{๒๘} สัมภาษณ์ นางศิริจันทร์ ไกรพน, รองผู้อำนวยการโรงเรียนหนองเรือวิทยา, ๑๙ ธันวาคม ๒๕๖๑.

สร้างสภาพแวดล้อมให้สอดคล้องกับกิจกรรมการเรียนรู้ที่ได้กำหนดไว้โดย การผลิตสื่อการสอนที่มีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับเนื้อหาสาระวิชาที่จะให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้^{๒๙} เสริมกิจกรรมการเรียนรู้ให้เกิดประสิทธิภาพมากขึ้น นักเรียนจะได้รับประสบการณ์ตรงและสามารถลงมือปฏิบัติได้^{๓๐}

๔) แนวทางการจัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท ๔ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕ **ด้านวิมังสา**

ผู้ให้สัมภาษณ์มีแนวทางว่า ส่งเสริมนักเรียนให้มีการใช้วิจารณ์อย่างมีเหตุผล ในสิ่งที่คิด สิ่งที่ทำรวมถึงผลเสีย และการแก้ปัญหาต่อไป^{๓๑} ทบทวนไตร่ตรองสิ่งต่างๆที่ได้คิด ที่ได้ทำว่ามีผลดี ผลเสียอย่างไร เพื่อนำไปสู่การปรับปรุงแก้ไขให้ดียิ่งขึ้น^{๓๒} ฝึกให้นักเรียนนำประสบการณ์จริงมาแก้ไข ข้อบกพร่อง แล้วนำไปทดสอบนักเรียน ก่อนเรียน-หลังเรียน และแจ้งให้นักเรียนทราบเพื่อปรับปรุงตนเอง^{๓๓} ควรนำข้อบกพร่องมาทบทวนเพื่อเสนอแนวทาง และพัฒนาการจัดการเรียนรู้ของนักเรียน ครั้งต่อไป^{๓๔} หลังจากเรียนเนื้อหาจบทุกครั้ง ครูมีการทดสอบเพื่อวัดความรู้ของนักเรียน หรือสรุปบทเรียนทุกครั้ง เพื่อความเข้าใจยิ่งขึ้น^{๓๕} จัดกิจกรรมการเรียนรู้สืบค้น สืบเสาะหาความรู้โดยใช้เหตุผล และคิดวิเคราะห์อย่างมีวิจารณ์^{๓๖} พัฒนานักเรียนให้รู้จักคิดพิจารณาไตร่ตรอง คิดวิเคราะห์ที่เป็น มีสติและสมาธิในการเรียนมากขึ้น เล่นเป็นเวลา สามารถดำเนินชีวิตในสังคมได้อย่างมีความสุข^{๓๗} จัดกิจกรรมให้นักเรียนได้วิเคราะห์ แก้ปัญหาเกี่ยวกับการเรียน ทั้งนี้เพื่อให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ตาม จุดประสงค์ที่กำหนดไว้^{๓๘} การประเมินผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้และการประเมิน ผลย้อนกลับเพื่อปรับปรุงการสอนให้เหมาะสมกับนักเรียนเนื้อหาสาระวิชา สภาพแวดล้อม และสถานการณ์ต่างๆ ได้

^{๒๙} สัมภาษณ์ นายวาทิรชัยตรีพิจิต ราชบุตร, ผู้อำนวยการโรงเรียนฝางวิทยายน, ๑๙ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๓๐} สัมภาษณ์ นายสรวิษฐ์ ฤทธิมนตรี, ผู้อำนวยการโรงเรียนขอนแก่นวิทยาลัย, ๒๕ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๓๑} สัมภาษณ์ นายวรรณประกรณ์ จุมพลน้อย, ผู้อำนวยการโรงเรียนขอนแก่นวิทยายน ๒ (สมาน สุเมธ), ๑๐ มกราคม ๒๕๖๒.

^{๓๒} สัมภาษณ์ นายสรวิษฐ์ ฤทธิมนตรี, ผู้อำนวยการโรงเรียนขอนแก่นวิทยาลัย, ๒๕ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๓๓} สัมภาษณ์ นายวาทิรชัยตรีพิจิต ราชบุตร, ผู้อำนวยการโรงเรียนฝางวิทยายน, ๑๙ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๓๔} สัมภาษณ์ นางศิริจันทร์ ไกรพน, รองผู้อำนวยการโรงเรียนหนองเรือวิทยา, ๑๙ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๓๕} สัมภาษณ์ นายสุรเชษฐ์ รูปคำ, ผู้อำนวยการโรงเรียนศรีกระนวนวิทยาคม, ๒๑ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๓๖} สัมภาษณ์ นายวีระเดช ซาตา, ผู้อำนวยการโรงเรียนแก่นนครวิทยาลัย, ๔ มกราคม ๒๕๖๒.

^{๓๗} สัมภาษณ์ นายประพุดพันธ์ ขวสี, ผู้อำนวยการโรงเรียนมัธยมตลาดใหญ่วิทยา, ๔ มกราคม ๒๕๖๒.

^{๓๘} สัมภาษณ์ นายศุภกิจ สานุสัจย์, ผู้อำนวยการโรงเรียนขามแก่นนคร, ๑๗ ธันวาคม ๒๕๖๑.

เป็นอย่างดี^{๓๙} ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ศึกษาสภาพของชุมชน ผลกระทบของสิ่งแวดล้อมและ เทคโนโลยีใหม่ๆ ที่ส่งผลกระทบต่อเปลี่ยนแปลงของสังคม ผู้เรียนต้องเข้าใจปัญหา และวิเคราะห์ปัญหาได้^{๔๐}

๔.๘ องค์ความรู้จากการวิจัย

จากผลการวิจัย เรื่อง “การจัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท ๔ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕” พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน มีการปฏิบัติต่อการจัดการเรียนการสอนกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และ วัฒนธรรม ในการพัฒนานักเรียนเกี่ยวกับหลักอิทธิบาท ๔ และส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม โดยภาพรวม อยู่ในระดับมากทุกด้าน สะท้อนให้เห็นว่า ครูผู้สอนมีการปฏิบัติในด้านจิตตะ โดยเฉพาะปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมให้นักเรียน และนำเหตุการณ์ปัจจุบันที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนรู้ของผู้เรียน ทั้งในและนอกเวลาเรียน รวมไปถึงนำภูมิปัญญาท้องถิ่น เทคโนโลยีที่เหมาะสมมาประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนรู้ เพื่อให้นักเรียนฝึกสติ รับรู้ในสิ่งที่ทำ และทำสิ่งนั้นด้วยความคิดสร้างสรรค์ ให้นักเรียนได้รู้จักและเข้าใจวิธีการเรียนรู้ของตนเอง เลือกกระบวนการให้สอดคล้องกับเนื้อหา รูปแบบการเรียนรู้ของผู้เรียน ส่งเสริมช่วยเหลือผู้เรียนในการใช้รูปแบบวิธีการเรียนรู้ตามความถนัดของตนเอง เพื่อให้เกิดการเรียนรู้เต็มตามศักยภาพ มุ่งพัฒนาให้ผู้เรียนเป็นคนดีทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา สะท้อนให้เห็นผลการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับการจัดกระบวนการเรียนรู้ตามแนวทางของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ที่เน้นให้ครูผู้สอนต้องเปลี่ยนบทบาทของตนเอง จากการทำหน้าที่เป็นผู้สอน ผู้ให้ความรู้ จัดการสอนโดยใช้ตนเองเป็นแหล่งความรู้ สอนเน้นเนื้อหา ยึดตำราและแบบฝึกหัดเป็นหลัก มาเป็นบทบาทของผู้อำนวยความสะดวก เพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะทำได้ คิดเป็น ทำเป็น รักการอ่าน ใฝ่รู้ เกิดคุณธรรม ค่านิยมที่ดีงามและคุณลักษณะอันพึงประสงค์

^{๓๙} สัมภาษณ์ นายสิทธิพล พหลทัพ, ผู้อำนวยการโรงเรียนสีหราชเดโชชัย, ๑๗ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๔๐} สัมภาษณ์ นางสาวดารุณี จอสอน, รองผู้อำนวยการโรงเรียนนครขอนแก่น, ๗ มกราคม ๒๕๖๒.

บทที่ ๕

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษา การจัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท ๔ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕ โดยวิธีวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ด้วยวิธีการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) กลุ่มตัวอย่างคือ ครูผู้สอน กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕ จำนวน ๑๘๗ คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือแบบสอบถาม โดยมีค่าความเชื่อมั่น (Reliability) เท่ากับ ๐.๙๖ วิเคราะห์ โดยหาค่าความถี่ (Frequency), ค่าร้อยละ (Percentage), ค่าเฉลี่ย (Mean), ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และทดสอบค่า F – test (One way ANOVA) เมื่อแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ จึงเปรียบเทียบเป็นรายคู่ด้วยวิธีการของเชฟเฟ (Scheffe' Method) ซึ่งสามารถสรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะตามลำดับ ดังนี้

๕.๑ วัตถุประสงค์การวิจัย

๕.๒ สรุปผลการวิจัย

๕.๓ อภิปรายผล

๕.๔ ข้อเสนอแนะ

๕.๑ วัตถุประสงค์การวิจัย

๑) เพื่อศึกษาสภาพการจัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท ๔ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕

๒) เพื่อเปรียบเทียบการจัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท ๔ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕ โดยจำแนกตามระดับการศึกษา และประสบการณ์การทำงาน

๓) เพื่อศึกษาแนวทาง การจัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท ๔ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕

๕.๒ สรุปผลการวิจัย

การจัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท ๔ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕

สรุปผลการวิจัยในประเด็นสำคัญ ได้ดังนี้

๕.๒.๑ ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับสถานภาพผู้ตอบแบบสอบถาม

ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามโดยการจำแนกตาม ระดับการศึกษา และประสบการณ์การทำงาน ดังนี้

ผลการวิจัยพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถาม โดยจำแนกตามระดับการศึกษาพบว่า ผู้ที่ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ นั้น มีการศึกษาระดับปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ ๕๔.๕ รองลงมามีการศึกษาระดับปริญญาโท คิดเป็นร้อยละ ๔๓.๙ และระดับปริญญาเอก คิดเป็นร้อยละ ๑.๖ ตามลำดับ

จำแนกตามประสบการณ์การทำงาน ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนมาก มีประสบการณ์การทำงาน ๑๖ ปีขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ ๓๖.๙ รองลงมามีประสบการณ์การทำงาน ๑-๕ ปี คิดเป็นร้อยละ ๓๐.๕ ประสบการณ์การทำงาน ๖-๑๐ ปี คิดเป็นร้อยละ ๒๕.๑ และมีประสบการณ์การทำงาน ๑๑-๑๕ ปี คิดเป็นร้อยละ ๗.๕ ตามลำดับ

๕.๒.๒ ผลการศึกษา การจัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท ๔ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕ มีดังนี้

๑) การจัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท ๔ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕ โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๓๕$) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน เรียงลำดับจากมากไปหาน้อยมี ๕ ด้าน ได้แก่ ด้านฉันทะ ($\bar{X} = ๔.๔๑$) ด้านจิตตะ ($\bar{X} = ๔.๓๗$) ด้านวิริยะ ($\bar{X} = ๔.๓๔$) ตามลำดับ และส่วนด้านที่ระดับการปฏิบัติน้อยที่สุด คือ ด้านวิมังสา ($\bar{X} = ๔.๒๙$) และเมื่อพิจารณาโดยภาพรวม พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน

๒) ด้านฉันทะ พบว่า การจัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท ๔ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕

มัธยมศึกษา เขต ๒๕ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๓๙$) เมื่อพิจารณาเป็น รายข้อ เรียงลำดับจากมากไปหาน้อยที่เด่นชัดที่สุดมี ๓ ข้อ ได้แก่ ข้อที่ ๒ ครูผู้สอนปลูกฝังคุณธรรมและ จริยธรรมให้นักเรียนมีจิตสำนึกเป็นพลเมืองดี ($\bar{X} = ๔.๕๗$) รองลงมาคือ ข้อที่ ๖ ครูผู้สอน ได้แนะนำ สอนนักเรียนด้วยความรักและเมตตา ($\bar{X} = ๔.๕๕$) และข้อที่ ๗ ครูผู้สอน ส่งเสริมให้นักเรียนเอาใจ ใส่ จดจ่อตั้งใจกับงานที่ได้รับมอบหมายอย่างเต็มความสามารถ ($\bar{X} = ๔.๕๑$) ตามลำดับ ส่วนข้อที่ ครูผู้สอนมีความคิดเห็นน้อยที่สุด คือ ข้อที่ ๙ ครูผู้สอน ได้จัดกิจกรรมการเรียนรู้ในชุมชนและแหล่ง เรียนรู้นอกสถานที่ และเมื่อพิจารณาโดยภาพรวมพบว่า อยู่ในระดับมากทุกข้อ

๓) **ด้านวิริยะ** พบว่า ครูผู้สอนมีการปฏิบัติต่อ การจัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท ๔ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕ ด้านวิริยะ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๓๔$) เมื่อพิจารณาเป็น รายข้อ เรียงลำดับจากมากไปหาน้อยที่เด่นชัดที่สุดมี ๓ ข้อ ได้แก่ ข้อที่ ๗ ครูผู้สอน จัดการเรียนรู้ที่กระตุ้นให้นักเรียนเกิดความสนใจ และสามารถเรียนรู้ด้วยตนเองได้ ($\bar{X} = ๔.๔๗$) รองลงมาคือ ข้อที่ ๔ ครูผู้สอน ส่งเสริมให้นักเรียนกล้าแสดงออก มุ่งมั่น ทุ่มเท และมีความ รับผิดชอบ ($\bar{X} = ๔.๔๔$) และข้อที่ ๕ ครูผู้สอน ส่งเสริมความอดทน ไม่ท้อถอยต่ออุปสรรคในการ เรียนรู้แก่นักเรียน ($\bar{X} = ๔.๔๓$) ตามลำดับ ส่วนข้อที่ครูผู้สอนมีการปฏิบัติน้อยที่สุดคือ ข้อที่ครูผู้สอน ได้จัดการเรียนรู้จากสภาพแวดล้อมในท้องถิ่นให้นักเรียนได้เรียนรู้ประสบการณ์จริง และเมื่อพิจารณา โดยภาพรวมพบว่า อยู่ในระดับ มากทุกข้อ

๔) **ด้านจิตตะ** พบว่า ครูผู้สอนมีการปฏิบัติต่อการจัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท ๔ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕ ด้านจิตตะ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๓๗$) เมื่อ พิจารณาเป็น รายข้อ เรียงลำดับจากมากไปหาน้อยที่เด่นชัดที่สุดมี ๓ ข้อ ได้แก่ ข้อที่ ๓ ครูผู้สอน ได้ สนับสนุนให้นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจ วัฒนธรรมความหลากหลายทางสังคม ($\bar{X} = ๔.๔๖$) รองลงมาคือ ข้อที่ ๙ ครูผู้สอน มีความเอาใจใส่ และส่งเสริมพัฒนาการของนักเรียน ($\bar{X} = ๔.๔๕$) และ ข้อที่ ๕ ครูผู้สอนมีการส่งเสริมแนะนำให้ผู้เรียนมีการพัฒนารอบด้าน ทั้งกาย ใจ และสติปัญญา ($\bar{X} = ๔.๔๔$) ตามลำดับ ส่วนข้อที่ครูผู้สอนมีการปฏิบัติน้อยที่สุดคือ ข้อที่ ๒ ครูผู้สอน นำเหตุการณ์ปัจจุบัน ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนรู้ของผู้เรียน ทั้งในและนอกเวลาเรียน และเมื่อพิจารณาโดยภาพรวม พบว่า อยู่ในระดับมากทุกข้อ

๕) **ด้านวิมังสา** โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๒๙$) เมื่อพิจารณาเป็น ราย ข้อ เรียงลำดับจากมากไปหาน้อยที่เด่นชัดที่สุดมี ๓ ข้อ ได้แก่ ข้อที่ ๑๐ ครูมีการวัดผลและประเมินผล เพื่อพัฒนานักเรียนอย่างมีประสิทธิภาพ ($\bar{X} = ๔.๔๒$) รองลงมาคือ ข้อที่ ๖ ครูผู้สอน ได้สนับสนุนให้

นักเรียนคำนึงถึงความแตกต่างของปัญหา ที่เกิดขึ้นตามสภาพจริง ($\bar{X} = ๔.๓๙$) และข้อที่ ๗ ครูผู้สอน เชื่อมโยงประสบการณ์จริง ให้นักเรียนได้คิดวิเคราะห์ และแก้ปัญหา ($\bar{X} = ๔.๓๓$) ตามลำดับ ส่วนข้อที่ ๒ ครูผู้สอนมีการปฏิบัติน้อยที่สุดคือ ข้อที่ครูผู้สอน ไตร่ตรองและตรวจสอบข้อบกพร่องการจัดการเรียนรู้ของนักเรียนอยู่ตลอดเวลา โดยภาพรวมพบว่า อยู่ในระดับมากทุกข้อ

๕.๒.๓ ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบการปฏิบัติของ การจัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท ๔ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕

การจัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท ๔ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕ จำแนกตามระดับการศึกษา และประสบการณ์การทำงาน ดังนี้

๑) **ระดับการศึกษา** พบว่า ผลการวิเคราะห์การเปรียบเทียบ การจัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท ๔ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕ ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

๒) **ประสบการณ์การทำงาน** พบว่า ผลการวิเคราะห์การเปรียบเทียบ การจัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท ๔ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕ ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

๕.๒.๔ ข้อเสนอแนะแนวทางของ การจัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท ๔ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕ ทั้ง ๕ ด้านดังนี้

ข้อเสนอแนะแนวทางของ การจัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท ๔ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕ ตามความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของครูผู้สอนทั้ง ๔ ด้านได้แก่ ๑) ด้านฉันทะ ๒) ด้านวิริยะ ๓) ด้านจิตตะ ๔) ด้านวิมังสา

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ทุกด้านอยู่ในระดับมากเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ด้านจิตตะ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมา ด้านฉันทะ ด้านวิริยะ และด้านวิมังสา ตามลำดับ ซึ่งได้ข้อเสนอแนะว่า

๑) ด้านฉันทะ ควรส่งเสริมการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในชุมชนและแหล่งเรียนรู้นอกสถานที่ เพื่อให้นักเรียนได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันที่หลากหลาย และแสดงความสามารถที่ได้เรียนในสิ่งที่ชอบ และสนใจ เพื่อให้นักเรียนประสบความสำเร็จยิ่งขึ้นไป

๒) ด้านวิธีะ ควรจัดกระบวนการเรียนรู้ที่หลากหลาย เพื่อให้นักเรียนได้เรียนรู้จากสภาพแวดล้อมในท้องถิ่น เรียนรู้จากประสบการณ์จริง เป็นเครื่องมือที่จะนำพาตนเองไปสู่เป้าหมาย เพราะจะสามารถช่วยให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ได้ดี เกิดประสิทธิภาพในการนำมาปรับใช้กับนักเรียนมากขึ้น

๓) ด้านวิริยะ ควรปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมให้นักเรียน และนำเหตุการณ์ปัจจุบันที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนรู้ของผู้เรียน ทั้งในและนอกเวลาเรียน รวมไปถึงนำภูมิปัญญาท้องถิ่น เทคโนโลยีที่เหมาะสมมาประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนรู้ เพื่อให้นักเรียนฝึกสติ รับรู้ในสิ่งที่ทำ และทำสิ่งนั้นด้วยความคิดสร้างสรรค์ เกิดการเปลี่ยนแปลง ทั้งด้านพฤติกรรม ความคิด สติปัญญา ได้ตามวัตถุประสงค์ที่มุ่งหวัง

๔) ด้านวิมังสา หมั่นใช้ปัญญาพิจารณาไตร่ตรองและตรวจสอบข้อบกพร่องการจัดการเรียนรู้ของนักเรียนอย่างสม่ำเสมอ นำความรู้ที่ได้จากการจัดการเรียนรู้ครั้งที่ผ่านๆ มา เพื่อเป็นเกณฑ์ปรับปรุงประสิทธิภาพครั้งต่อไป แสดงให้เห็นถึงพฤติกรรมที่มีการเปลี่ยนแปลงกระบวนการ ความคิดและความสามารถ โดยการเปลี่ยนแปลงนั้นเป็นเหตุทำให้บุคคลเผชิญสถานการณ์เดิม แตกต่างไปจากเดิม และคิดค้นวิธีแก้ไขปรับปรุง เป็นต้น

สรุปข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ตามหลักอริยบท ๔ กลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษา เขต ๒๕ ครูผู้สอนมีข้อเสนอแนะ ดังนี้ ครูผู้สอนควรปรับปรุงและพัฒนาการจัดการเรียนรู้ และส่งเสริม คุณธรรมจริยธรรม จัดกิจกรรมการเรียนรู้ในชุมชนและแหล่งเรียนรู้ภายนอกสถานที่ โดยการสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ในชั้นเรียนให้นักเรียน ควรจัดกระบวนการเรียนรู้ที่หลากหลาย นำภูมิปัญญาท้องถิ่น เทคโนโลยีที่เหมาะสมมาประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนรู้ เรียนรู้จากประสบการณ์จริง เพื่อให้นักเรียนฝึกสติ รับรู้ในสิ่งที่ทำ และทำสิ่งนั้นด้วยความคิดสร้างสรรค์ เกิดการเปลี่ยนแปลง ทั้งด้านพฤติกรรม ความคิด สติปัญญา เพราะจะสามารถช่วยให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ได้ดี เกิดประสิทธิภาพในการนำมาปรับใช้กับนักเรียนมากขึ้น และแสดงความสามารถที่ได้เรียนในสิ่งที่ชอบ และสนใจ เพื่อให้นักเรียนประสบความสำเร็จยิ่งขึ้นไป ซึ่งตรงกับหลักอริยบท ๔ คือหลักธรรมที่ไม่เคยล้าสมัย หรือหลักธรรมอันเป็นหลักแห่งความสำเร็จ หรือทางแห่งความสำเร็จ

๕.๒.๕ สรุปผลการสัมภาษณ์

จากการสัมภาษณ์ผู้ให้สัมภาษณ์ทั้ง ๑๐ คน มีการปฏิบัติใกล้เคียงกันทั้ง ๔ ด้าน ได้แก่ ด้านฉันทะ ด้านวิริยะ ด้านจิตตะ และด้านวิมังสา ผู้วิจัยได้สรุปข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ตามหลักอริยบท ๔ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕ ครูผู้สอนมีข้อเสนอแนะ ดังนี้ ครูผู้สอนควรปรับปรุงและพัฒนาการจัดการเรียนรู้และส่งเสริม คุณธรรมจริยธรรม ให้ผู้เรียนได้รู้จักและเข้าใจวิธีการเรียนรู้ของตนเอง เลือกกระบวนการให้สอดคล้องกับเนื้อหา รูปแบบการเรียนรู้ของผู้เรียน ส่งเสริมช่วยเหลือผู้เรียนในการใช้รูปแบบวิธีการเรียนรู้ตามความถนัดของตนเอง เพื่อให้เกิดการเรียนรู้เต็มตามศักยภาพ มุ่งพัฒนาให้ผู้เรียนเป็นคนดี ทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา กำหนดจุดเน้นการเรียนรู้ด้านพฤติกรรม ความรู้สึก ความคิด จิตกิจกรรมที่หลากหลาย พัฒนาความคิด จิตสำนึก ความรู้สึกที่ดีงาม จัดบรรยากาศในการเรียนรู้ที่อบอุ่น มีความเอื้ออาทรและสมานฉันท์ กระตุ้นให้ ผู้เรียนกล้าแสดงความคิดเห็น และแลกเปลี่ยนประสบการณ์ซึ่งกันและกัน จัดกิจกรรมการเรียนรู้ในชุมชนและแหล่งเรียนรู้นอกสถานที่ โดยการสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ในชั้นเรียนให้นักเรียน ควรจัดกระบวนการเรียนรู้ที่หลากหลาย นำภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีมาบูรณาการเข้ากับเทคโนโลยีที่เหมาะสมและนำมาประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนรู้จากประสบการณ์จริง เพื่อให้นักเรียนฝึกสติ ไม่ย่อท้อต่ออุปสรรค รับรู้ในสิ่งที่ทำ มีการคิดวิเคราะห์พิจารณาหาเหตุผล แก้ไขปัญหาเป็น และทำสิ่งนั้นด้วยความคิดสร้างสรรค์ เกิดการเปลี่ยนแปลง ทั้งด้านพฤติกรรม ความคิด สติปัญญา เพราะจะสามารถช่วยให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ได้ดี เกิดประสิทธิภาพในการนำมาปรับใช้กับนักเรียนมากขึ้น และแสดงความสามารถที่ได้เรียนในสิ่งที่ชอบ และสนใจ เพื่อให้นักเรียนประสบความสำเร็จยิ่งขึ้นไป ซึ่งตรงกับหลักอริยบท ๔ คือหลักธรรมที่ไม่เคยล้าสมัย หรือหลักธรรมอันเป็นหลักแห่งความสำเร็จ หรือทางแห่งความสำเร็จ

๕.๓ อภิปรายผล

จากผลการวิจัย การปฏิบัติเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ตามหลักอริยบท ๔ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕ มีประเด็นสำคัญที่ควรนำมาอภิปรายผล ดังนี้

๕.๓.๑ ผลการศึกษา การปฏิบัติเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ตามหลักอริยบท ๔ กลุ่ม สาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕ ทั้ง ๔ ด้านดังนี้

การวิจัยครั้งนี้ ผลการวิจัยพบว่า การจัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท ๔ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕ โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับงานวิจัยของ **พระครูปลัดชัชวาลย์ อนุบาลโย** ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ เพื่อพัฒนาการเรียนของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ” พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า มีการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ อยู่ในระดับมากทุกด้าน^๑ ซึ่งสอดคล้องกับ **โดเนล เอส.โลเปซ (Donal S. Lopez)** ได้กล่าวไว้ในผลงานเรื่อง The Encyclopedia of Buddhism ว่าหลักธรรมสำหรับการดำรงอยู่อย่างราบรื่นระหว่างผู้ปกครองกับผู้ใต้ปกครอง อาทิ พ่อแม่ ครูอาจารย์ ผู้บริหารกับลูกน้อง ซึ่งหลักธรรมนี้มีความเกี่ยวข้องกับหลักธรรมเรื่องทศ ๖ เพราะเป็นหลักที่สอดคล้องระหว่างความสัมพันธ์ของคนในสังคมการมีหลักธรรมอิทธิบาท ๔ ถือว่าเป็นการมีหลักประกันในเรื่องการทำงานร่วมกันให้ประสบความสำเร็จของผู้บริหารและบุคลากรในสถานศึกษา^๒

๑) ด้านฉันทะ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ได้แก่ ครูผู้สอน ปลุกฝังคุณธรรมและจริยธรรมให้นักเรียนมีจิตสำนึกเป็นพลเมืองดี ได้แนะนำสั่งสอนนักเรียนด้วยความรักและเมตตา และส่งเสริมให้นักเรียนเอาใจใส่ จดจ่อตั้งใจกับงานที่ได้รับมอบหมายอย่างเต็มความสามารถ ซึ่งผลการปฏิบัติของครูผู้สอนมีความสอดคล้องกับ **ปัญญา ใบบางยาง** ได้กล่าวไว้ว่า อิทธิบาท ๔ มี ๒ นัย คือนัยแห่งพระสูตรและนัย แห่งพระอภิธรรมจะแสดงหนักไปทางโลกุตตระ ในที่นี้เป็นการแสดงตามนัยแห่งพระสูตร ความหมาย ของอิทธิบาทมีดังนี้ ความพอใจ การทำความพอใจ ความใคร่เพื่อจะทำความฉลาด ความพอใจใน ธรรม นี้เรียกว่า ฉันทะ ความปรารถนาความเพียรทางใจ ความขะมักเขม้น ความบากบั่น ความตั้ง หนา ความพยายาม ความอดุสาหะ ความอดทน ความเข้มแข็ง ความหมั่น ความก้าวไปอย่างไม่ ท้อถอย ความไม่ทอดทิ้งฉันทะ ไม่ทอดทิ้งธุระ ความประคับประคองธุระไว้ด้วยดี วิริยะ วิริยินทรีย์ วิริยพละ สัมมาวายามะ นี้เรียกว่า วิริยะ จิต มโน มานัส วิญญานธาตุ นี้เรียกว่า จิต ปัญญา กิริยาที่รู้ชัด ความไม่หลงความวิจยธรรม สัมมาทิฐิ นี้เรียกว่า วิมังสา^๓

^๑ พระครูปลัดชัชวาลย์ อนุบาลโย, “การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ เพื่อพัฒนาการเรียนของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนสังคม** (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖), หน้า ๘๗.

^๒ Lopez, D.s. (โดเนล เอส. โลเปซ), **The Encyclopedia of Buddhism**, (Carifornia U.S.A: Mcmillan, 2003), pp. 45-52.

^๓ **ปัญญา ใบบางยาง, ธรรมาธิบายหลักธรรมในพระไตรปิฎก**, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ธรรมสภา, ๒๕๔๘), หน้า ๕๐.

๒) ด้านวิริยะ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ได้แก่ ครูผู้สอน จัดการเรียนรู้ที่กระตุ้นให้นักเรียนเกิดความสนใจ และสามารถเรียนรู้ด้วยตนเองได้ ส่งเสริมให้นักเรียนกล้าแสดงออก มุ่งมั่นทุ่มเท และมีความรับผิดชอบ และส่งเสริมความอดทน ไม่ทอดทิ้งต่ออุปสรรคในการเรียนรู้แก่นักเรียน รวมถึงการได้ทุ่มเทร่างกายและแรงใจ ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เพื่อพัฒนานักเรียนอยู่เสมอ ซึ่งผลการปฏิบัติของครูผู้สอนมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ **พระครูปลัดชัชวาลย์ อนาลโย** ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักอริยธำมะ ๔ เพื่อพัฒนาการเรียนของนักเรียนมัธยมศึกษา ตอนปลาย อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ” พบว่า นักเรียนมีความคิดเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักอริยธำมะ ๔ เพื่อพัฒนาการเรียนของนักเรียนมัธยมศึกษา ตอนปลาย อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ ด้านวิริยะ: ความขยันหมั่นเพียรในการพัฒนา ความรับผิดชอบอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า นักเรียนมีความคิดเห็นต่อการ ประยุกต์ใช้หลักอริยธำมะ ๔ เพื่อพัฒนาการเรียนของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย อำเภอพระ ประแดง จังหวัดสมุทรปราการ ด้านวิริยะ: ความขยันหมั่นเพียรในการพัฒนาความรับผิดชอบอยู่ใน ระดับมากทุกข้อ นั่นคือ นักเรียนสนใจเข้ารับการฝึกอบรม หรือเรียนเพิ่มเติมเพื่อเพิ่มศักยภาพในวิชา ที่ตนเองสนใจ เมื่อได้รับมอบหมายงานจากอาจารย์ประจำชั้นนักเรียนจะปฏิบัติตามหน้าที่นั้นโดยทันที งานที่นักเรียน รับผิดชอบแม้จะมีอุปสรรคนักเรียนพยายามที่จะปฏิบัติงานจนสำเร็จ งานที่นักเรียน รับผิดชอบแม้จะมีอุปสรรคนักเรียนพยายามที่จะปฏิบัติงานจนสำเร็จ นักเรียนมีความตั้งใจในการเรียน อยู่เสมอ หากมีงานมอบที่ต้องปฏิบัติอย่างต่อเนื่องจนเกินเวลาเลิกเรียน นักเรียนยินดีอุทิศเวลาให้กับ งานด้วยความเต็มใจ และนักเรียนทำงานเสร็จสมบูรณ์ตามแผนงานที่ได้รับมอบหมาย และนักเรียน ยินดีเสียสละเวลาส่วนตัวเพื่อปฏิบัติงานส่วนรวมที่ค้างค้าง จะเห็นได้จากการใช้หลักอริยธำมะ ๔ ด้าน วิริยะ นักเรียนมีความขยันทำงานและการบ้านเพิ่มมากขึ้น^๔

๓) ด้านจิตตะ อยู่ในระดับมาก ได้แก่ ครูผู้สอน ได้สนับสนุนให้นักเรียนมีความรู้ ความเข้าใจ วัฒนธรรมความหลากหลายทางสังคม มีความเอาใจใส่ และส่งเสริมพัฒนาการของนักเรียน และมีการส่งเสริมแนะนำให้ผู้เรียนมีการพัฒนารอบด้าน ทั้งกาย ใจ และสติปัญญา ซึ่งสอดคล้องกับ **นารทะ มหาเถระ (Narada Mahathera)** ได้กล่าวไว้ในผลงานเรื่อง Buddhism in a Nutshell ว่าการปกครองรัฐหรือผู้คนในประเทศจะสามารถดำเนินไปได้ด้วยดีก็เพราะผู้ปกครองมีคุณธรรมจริยธรรมอันเป็นเครื่องมือที่จะทำให้การปกครองนั้นดำเนินไปด้วยดี ซึ่งในทาง

^๔ พระครูปลัดชัชวาลย์ อนาลโย, “การประยุกต์ใช้หลักอริยธำมะ ๔ เพื่อพัฒนาการเรียนของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม** (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖), บทคัดย่อ.

พระพุทธศาสนาได้วางหลักการปกครองไว้เพื่อให้งานการบริหารได้ประสบผลสำเร็จต้องอาศัยหลักอิทธิบาท ๔ ได้แก่หลัก ๔ ประการ ประกอบด้วย การมีฉันทะ คือ พอใจต่องานที่ทำ งานจะออกมาได้ดีนั้น นอกจากมีความพอใจแล้วยังต้องอาศัย วิริยะ คือเพียรพยายาม และมีจิตฝักใฝ่ต่องาน (จิตตะ) ตลอดถึงการใช้อนุญาในการควบคุมงานคือมีเหตุผลในการตัดสินใจ และแก้ปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้น (วิมังสา)^๕ ซึ่งสอดคล้องกับ บุญมี บุญเอี่ยม ที่ได้ทำการศึกษาเรื่อง ศึกษาการนำอิทธิบาท ๔ ไปใช้ในการทำงานของ พนักงานศูนย์ควบคุมการบินภูเก็ต บริษัท วิทยุการบินแห่งประเทศไทย จำกัด ผลการวิจัย พบว่า การ นำอิทธิบาท ๔ ไปใช้ในการทำงานของพนักงานศูนย์ควบคุมการบินภูเก็ต โดยภาพรวม และราย องค์ประกอบอยู่ในระดับมาก นอกจากนี้พนักงานศูนย์ควบคุมการบินภูเก็ต มีการนำอิทธิบาท ๔ ไปใช้ ในการทำงานให้ประสบผลสำเร็จโดยอาศัยแรงจูงใจภายนอก และใช้อิทธิบาท ๔ มากน้อยขึ้นอยู่กับ ลักษณะของงาน วิธินำอิทธิบาท ๔ ไปใช้ คือต้องสร้างฉันทะให้เกิดขึ้นในใจของตนเป็นเบื้องต้นก่อน เพื่อให้เกิดความชอบหรืออยากที่จะทำงาน นั้น ๆ จากนั้นต้องใช้วิริยะ คือ ความเพียรพยายาม ความ อดทนในการต่อสู้กับอุปสรรคต่าง ๆ เพื่อที่จะทำงานนั้นให้สำเร็จตามเป้าหมาย ในขณะที่ทำงานต้องมี จิตตะ คือ ความตั้งใจหรือเอาใจใส่ มีความรับผิดชอบต่องานที่ทำ เพื่อให้ได้ผลงานที่ดีมีคุณภาพ และ สุดท้ายต้องใช้วิมังสา คือ การพิจารณาไตร่ตรองงานที่ทำอย่างรอบคอบ มีการตรวจสอบข้อบกพร่อง จากการทำงานแล้วหาทางแก้ไขปรับปรุงให้ดีขึ้นในครั้งต่อไป เพื่อให้การทำงานมีประสิทธิภาพสูงสุด^๖ ซึ่งสอดคล้องกับ เวน.ดร.ศรีเค.ธัมมานาทะ (Ven.Sri. K.Dhammanada) ได้กล่าวไว้ในผลงานเรื่อง Buddhism as a Religions เกี่ยวกับหลักธรรมของผู้ปกครองบ้านเมือง และเพื่อดำเนินชีวิตของตนเองเพื่อให้ประสบผลสำเร็จที่ถูกต้อง เหตุที่กล่าวเช่นนั้นก็เพราะว่า หลักธรรมอิทธิบาท ๔ ประการ ได้แก่ (๑) หลักฉันทะ (๒) หลักวิริยะ (๓) หลักจิตตะ และ (๔) หลักวิมังสา ถือว่าเป็นหลักธรรมที่สำคัญอีกแบบหนึ่งในการนำมาใช้ในการดำเนินงานการปกครอง โดยเฉพาะการปกครองในระดับครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ รวมไปถึงจนถึงระดับที่เป็นสากล ดังนั้นถือได้ว่า หลักอิทธิบาท ๔ นี้ทำให้การบริหารทุกอย่างองค์การได้ประสบผลสำเร็จ

^๕ Narada Mahathera (นารทะ มหาเถระ), *Buddhism in a Nutshell*, (Sri Lanka: Buddhist Publication Society, 2010), pp. 36-45.

^๖ บุญมี บุญเอี่ยม, “ศึกษาการนำอิทธิบาท ๔ ไปใช้ในการทำงานของพนักงานศูนย์ควบคุมการบินภูเก็ต บริษัท วิทยุการบินแห่งประเทศไทย จำกัด”, วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยทักษิณ, ๒๕๕๔), บทคัดย่อ.

อย่างแน่นนอน ถ้าหากว่าผู้บริหารหรือผู้ปกครองเอาใจใส่ รู้จักการนำเอาไปใช้ในการดำเนินการบริหาร และการปกครองงานในองค์กรนั้นก็ประสบความสำเร็จ^๗

๔) ด้านวิม้งสา อยู่ในระดับมาก ได้แก่ ครูมีการวัดผลและประเมินผลเพื่อพัฒนา นักเรียนอย่างมีประสิทธิภาพ ได้สนับสนุนให้นักเรียนคำนึงถึงความแตกต่างของปัญหา ที่เกิดขึ้นตาม สภาพจริง และเชื่อมโยงประสบการณ์จริง ให้นักเรียนได้คิดวิเคราะห์ และแก้ปัญหา สอดคล้องกับ งานวิจัยของ **พระครูปลัดชัชวาลย์ อนาลโย** ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ เพื่อพัฒนาการเรียนของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย อำเภอพระประแดง จังหวัด สมุทรปราการ” พบว่า นักเรียนมีความ คิดเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ เพื่อพัฒนาการเรียนของนักเรียนมัธยมศึกษาตอน ปลาย อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ ด้านวิม้งสา : ความรอบคอบในการพัฒนาความ รับผิดชอบอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า นักเรียน มีความคิดเห็นต่อการประยุกต์ใช้ หลักอิทธิบาท ๔ เพื่อพัฒนาการเรียนของนักเรียนมัธยมศึกษา ตอนปลาย อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ ด้านวิม้งสา : ความรอบคอบในการพัฒนาความ รับผิดชอบอยู่ในระดับมากทุก ข้อ นั่นคือ นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจในรายวิชาและสามารถจัดการ ปัญหาได้ดี นักเรียนยึด ประโยชน์ของส่วนรวม มากกว่าประโยชน์ส่วนตัว โรงเรียนของนักเรียนมีการ ประชุมเพื่อระดมความคิดเห็นและวางแผนการปฏิบัติงานต่างๆ ร่วมกันเสมอ นักเรียนปฏิบัติงานด้วย เหตุผล ใช้หลักความ ถูกต้องมากกว่าความรู้สึกส่วนตัว นักเรียนทำงานที่ได้รับมอบหมายอย่าง รอบคอบและป้องกันความ ผิดพลาดเสมอ นักเรียนรับฟังปัญหาจากเพื่อนเพื่อนำข้อมูลมาปรับปรุง ใน การแก้ปัญหา นักเรียนมี การทำสรุปการปฏิบัติงานทุกครั้งอยู่เสมอจะเห็นได้จากการใช้หลักหลัก อิทธิบาท ๔ วิม้งสา นักเรียนมีความรับผิดชอบเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตน^๘

ซึ่งสอดคล้องกับ **บุญมี บุญเอี่ยม** ที่ได้ทำการศึกษาเรื่อง ศึกษาการนำอิทธิบาท ๔ ไปใช้ในการ ทำงานของพนักงานศูนย์ ควบคุมการบินภูเก็ต บริษัท วิทยุการบินแห่งประเทศไทย จำกัด ผลการวิจัย พบว่า การนำอิทธิบาท ๔ ไปใช้ในการทำงานของพนักงานศูนย์ควบคุมการบินภูเก็ต โดย ภาพรวม และรายองค์ประกอบอยู่ใน ระดับมาก นอกจากนี้พนักงานศูนย์ควบคุมการบินภูเก็ต มีการ นำอิทธิบาท ๔ ไปใช้ในการทำงานให้ ประสพผลสำเร็จโดยอาศัยแรงจูงใจภายนอก และใช้อิทธิบาท ๔

^๗ Ven. Sri K. Dhammanada (เวน.ดร.ศรีธัมมานาทะ), **Buddhism as a Religions**, (Kualalumpur Malaysia: Buddhist Mahavihara Pubhishing Ltd, 2005), pp. 145-150.

^๘ พระครูปลัดชัชวาลย์ อนาลโย, “การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ เพื่อพัฒนาการเรียนของ นักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม** (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖), หน้า ๙๐.

มากขึ้นขึ้นอยู่กับลักษณะของงาน วิธีนำอิทธิบาท ๔ ไปใช้ คือต้องสร้างฉันทะให้เกิดขึ้นในใจของตน เป็นเบื้องต้นก่อน เพื่อให้เกิด ความชอบหรืออยากที่จะทำงาน นั้น ๆ จากนั้นต้องใช้วิธีระ คือ ความเพียรพยายาม ความอดทนใน การต่อสู้กับอุปสรรคต่าง ๆ เพื่อที่จะทำงานนั้นให้สำเร็จตามเป้าหมาย ในขณะที่ทำงานต้องมีจิตตะ คือ ความตั้งใจหรือเอาใจใส่ มีความรับผิดชอบต่องานที่ทำ เพื่อให้ได้ ผลงานที่ดีมีคุณภาพ และสุดท้ายต้อง ใช้วิมังสา คือ การพิจารณาไตร่ตรองงานที่ทำอย่างรอบคอบ มีการตรวจสอบข้อบกพร่องจากการ ทำงานแล้วหาทางแก้ไขปรับปรุงให้ดีขึ้นในครั้งต่อไป เพื่อให้ การทำงานมีประสิทธิภาพสูงสุด ๕ และ สอดคล้องกับข้อค้นพบของ สิทธิชัย เดชาสิทธิ์ ได้ศึกษาเรื่อง “ผลสัมฤทธิ์ในการใช้อิทธิบาท ๔ ในการ ปฏิบัติราชการ : ศึกษาเฉพาะกรณีข้าราชการศาลากลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช” ผลการวิจัยพบว่า ข้าราชการเพศชายและเพศหญิง มีผลสัมฤทธิ์ในการใช้อิทธิบาท ๔ อยู่ในระดับสูง ส่วนระดับ การศึกษาทั้งต่ำกว่าปริญญาตรี ปริญญาตรีและสูงกว่าปริญญา ตรี มีผลสัมฤทธิ์ในการใช้อิทธิบาท ๔ อยู่ในระดับสูง สำหรับข้าราชการเพศชายและเพศหญิง มี ผลสัมฤทธิ์ในการใช้อิทธิบาท ๔ ไม่แตกต่างกัน และข้าราชการที่มีการศึกษาสูงกว่าปริญญาตรี และ ระดับต่ำกว่าปริญญาตรี มีผลสัมฤทธิ์ในการใช้ อิทธิบาท ๔ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ระดับ .๐๕ เฉพาะด้านวิมังสา ส่วนผู้ที่มีการศึกษา ต่ำกว่าปริญญาตรีและปริญญาตรี มีผลสัมฤทธิ์ใน การใช้อิทธิบาท ๔ ไม่แตกต่างกันในทุกด้าน^๔

๕.๓.๒ การเปรียบเทียบการจัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท ๔ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษา เขต ๒๕

๑) ระดับการศึกษา ครูผู้สอนที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีการจัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท ๔ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕ ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ซึ่งสอดคล้องกับข้อค้นพบของ ไพบุลย์ ตั้งใจ ได้ ทำการศึกษา วิจัยเรื่อง ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของพนักงานตามหลักอิทธิบาท ๔ กรณีศึกษา บริษัท แอม พาสอินดัสตรี จำกัด อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ ผลการศึกษาพบว่า การเปรียบเทียบ ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของพนักงาน บริษัท แอมพาสอินดัสตรี จำกัด อำเภอเมือง จังหวัด สมุทรปราการ ตามหลักอิทธิบาท ๔ จำแนกตาม เพศ อายุ ระดับการศึกษา รายได้ ฝ่าย

^๔ สิทธิชัย เดชาสิทธิ์, “ผลสัมฤทธิ์ในการใช้อิทธิบาท ๔ ในการปฏิบัติราชการ: ศึกษาเฉพาะกรณี ข้าราชการศาลากลางจังหวัดนครศรีธรรมราช”, สารนิพนธ์ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์การปกครอง, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙), บทคัดย่อ.

ที่สังกัด และ ประสบการณ์ทำงาน พบว่า ปัจจัยส่วนบุคคลไม่มีผลทำให้ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของพนักงาน บริษัท แอมพาสอินดัสตรี จำกัด อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ ตามหลักอิทธิบาท ๔ ไม่แตกต่างกัน จึงไม่ยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้ ปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติงานที่ส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน ได้แก่ รายได้ยังไม่เพียงพอ สภาพแวดล้อมยังไม่ค่อยสะอาด สวัสดิการยังไม่ครอบคลุม เทคโนโลยีในด้านงานเอกสารยังไม่ดีพอ สถานที่จอดรถน้อย และยังต้องเสียค่าที่จอดรถ ค่าเช่าด้านเอกสาร การให้คำปรึกษากับลูกค้ายังไม่ดีเท่าที่ควร และเจ้าหน้าที่ยังไม่เพียงพอ ดังนั้นแนวทางการนำ หลักอิทธิบาท ๔ มาประยุกต์ใช้ในการเพิ่มประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของพนักงานบริษัทแอมพาสอินดัสตรี จำกัด อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ สามารถพิจารณาได้ ๔ ด้าน โดยการพัฒนาด้านฉันทะ วิริยะ จิตตะ และวิมังสา เพื่อเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของพนักงานให้ดีขึ้น^{๑๐}

๒) ประสบการณ์การทำงาน ครูผู้สอนที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีการจัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท ๔ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕ ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ซึ่งสอดคล้องกับ พระมหาลำพึง ธีรปญโญ ได้ศึกษาเรื่อง การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของโรงเรียนนวมินทราชูทิศมัธยม จังหวัดนครสวรรค์ ผลการวิจัยพบว่า บุคลากรของโรงเรียนนวมินทราชูทิศมัธยมมีความ คิดเห็นต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาล โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๘๘) เมื่อพิจารณาในแต่ละด้านพบว่า มีความคิดเห็นต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาล อยู่ในระดับ มากทุกด้าน ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่ต่อการบริหารงานตามธรรมาภิบาลของ โรงเรียนนวมินทราชูทิศมัธยม จังหวัดนครสวรรค์ จำแนกตามบุคลากรที่มีเพศต่างกัน ที่มีอายุต่างกัน มีตำแหน่งแตกต่างกัน ประสบการณ์การทำงานต่างกัน และมีระดับการศึกษาต่างกัน พบว่า มีความ คิดเห็นต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาล โดยภาพรวมและรายด้าน ไม่แตกต่างกันทุกด้านจึง ปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ ศึกษาปัญหาอุปสรรค และข้อเสนอแนะต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของโรงเรียนนวมินทราชูทิศมัธยม จังหวัดนครสวรรค์ ด้านหลักนิติธรรม ผู้บริหารไม่ควรเลือกใช้งานเลือกปฏิบัติในแต่ละบุคคล ผู้บริหารควรบริหารงานด้วยหลักเหตุผล ด้านหลักคุณธรรม ควร ยกเลิกระบบอุปถัมภ์ และพิจารณาตามผลงานและความสามารถ หลักความโปร่งใส ควรมีการ ตรวจสอบได้

^{๑๐} ไพบุลย์ ตั้งใจ, “ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของพนักงาน ตามหลักอิทธิบาท ๔ กรณีศึกษา บริษัท แอมพาสอินดัสตรี จำกัด อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓), บทคัดย่อ.

ในทุกกรณี ควรมีการบริหารงานอย่างโปร่งใส ไม่มีการทุจริตคอร์รัปชัน ด้านหลักมีส่วนร่วม ควรให้บุคลากรหรือข้าราชการมีส่วนร่วมในการเลื่อนตำแหน่งกับผู้บังคับบัญชา ด้านหลักความ รับผิดชอบ ควรที่จะมอบหมายงานในหน้าที่ความรับผิดชอบให้ชัดเจน และเหมาะสมกับตำแหน่งงาน ควรช่วยกัน รับผิดชอบต่อทรัพย์สินของหน่วยงาน ด้านหลักความคุ้มค่า ผู้บริหารควรยึดหลักการบริหาร ธรรมาภิบาล อยู่เสมอ การปฏิบัติงานควรยึดหลักความไม่ประมาทเพื่อความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน^{๑๑}

๕.๔ ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยการศึกษาการปฏิบัติเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท ๔ กลุ่ม สาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขต พื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะโดยแบ่งเป็น ๓ ประเด็นหลัก ดังนี้

๑. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

(๑) ควรศึกษาเรื่องการจัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท ๔ ในการพัฒนาการเรียน การสอนของครูผู้สอน กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษา ตอนปลาย สถานศึกษาต้องมีแผนการจัดการเรียนรู้ที่ทันสมัย อย่างเป็นระบบเพื่อพัฒนานักเรียนอย่าง สม่าเสมอ เช่น การใช้สื่อช่วยสอน และนวัตกรรมการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับกระบวนทัศน์ใหม่ในการ จัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ ๒๑ ควบคู่ไปด้วย เพื่อให้การเรียนการสอนเกิดประสิทธิภาพสูงสุด

(๒) ควรศึกษาวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการจัดการเรียนรู้ในสถานศึกษา สร้างความ ตระหนักในกระบวนการคิดเชิงวิจัยให้กับบุคลากรได้เห็นความสำคัญของงานวิจัยและการนำมาใช้ ประโยชน์ต่อการจัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท ๔ คือ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา เพื่อพัฒนาครูให้ม ีความรู้ความสามารถในการทำวิจัยชั้นเรียนและส่งเสริมครูและบุคลากรทุกคนให้มีการแก้ไขปัญหา หรือพัฒนาด้านการจัดการเรียนรู้ของนักเรียน

๒. ข้อเสนอแนะการนำผลวิจัยไปใช้

(๑) การจัดการเรียนรู้และการนำหลักอิทธิบาท ๔ ไปใช้ ควรมีแนวปฏิบัติดังนี้ ผู้บริหารและครูผู้สอน วิเคราะห์สังเคราะห์หลักสูตรเพื่อพัฒนาสู่ความเป็นสากลที่ตอบสนองต่อความ

^{๑๑} พระมหาลำพึง อธิปณญ, “การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของโรงเรียนนวมินทราชูทิศ มัชฌิม จังหวัดนครสวรรค์”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์, (บัณฑิต วิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓), บทคัดย่อ.

ต้องการของชุมชน สังคม ให้ทันสมัยและทันต่อสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปในปัจจุบัน ตาม ความต้องการของผู้เรียนอย่างมีคุณภาพ และบรรลุตามวัตถุประสงค์

(๒) การจัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท ๔ ของครูกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕ ควรส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพครูและบุคลากรทางการศึกษาให้เป็นเลิศทางวิชาการและเป็นครูมืออาชีพ เสริมสร้างอุดมการณ์และจิตวิญญาณแห่งความเป็นครู เช่นการจัดหลักสูตรอบรมให้กับครูและบุคลากรทางการศึกษาอย่างต่อเนื่อง เพื่อสร้างขวัญและกำลังใจให้บุคลากรทางการศึกษา

๓. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

การจัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท ๔ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕

(๑) ด้านฉันทะ ข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ครูผู้สอน จัดกิจกรรมการเรียนรู้ในชุมชน และแหล่งเรียนรู้นอกสถานที่ ให้นักเรียนแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน เพื่อให้นักเรียนแสดงความสามารถ ได้เรียนในสิ่งที่ชอบ และสนใจ สถานศึกษาควรนำสภาพปัญหาและความคาดหวังที่พบไปใช้ในการจัดการเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพและบรรลุตามเป้าหมาย

(๒) ด้านวิริยะ ข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ครูผู้สอน จัดการเรียนรู้จากสภาพแวดล้อม ในท้องถิ่นให้นักเรียนได้เรียนรู้ประสบการณ์จริง ดังนั้น สถานศึกษาควรมุ่งหวังให้ผู้เรียนได้เกิดการเรียนรู้ ซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่ถาวรให้แก่ นักเรียน การเรียนรู้เกิดขึ้นโดยตัวผู้เรียนเอง ครูเป็นแต่เพียงผู้ที่จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ง่ายและรวดเร็วขึ้นเท่านั้น

(๓) ด้านจิตตะ ข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ครูผู้สอน ควรนำเหตุการณ์ปัจจุบันที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนรู้ของผู้เรียน ทั้งในและนอกเวลาเรียน สถานศึกษาควรจัดกิจกรรมในการเรียนรู้ เช่น การใช้สื่อการสอน การจัดกิจกรรมระหว่างสอน การทดสอบเป็นต้น รวมทั้งความสามารถในการ จัดการเรียนรู้ของครูในการให้ ความช่วยเหลือ แนะนำแก่ผู้เรียนในด้านต่างๆ

(๔) ด้านวิมังสา ข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ครูผู้สอนควรไตร่ตรองและตรวจสอบข้อบกพร่องการจัดการเรียนรู้ของนักเรียนอยู่ตลอดเวลา สถานศึกษาควรนำข้อเสนอเชิงนโยบายและแนวปฏิบัติไปพัฒนาแนวทางการจัดการเรียนรู้ ตามตัวแปรอื่นๆ เช่น ขนาดสถานศึกษา อาชีพ ผู้ปกครอง และระดับชั้น เป็นต้น เพื่อป้องกันและช่วยเหลือแก้ไขปัญหานักเรียนโดยคำนึงถึงประโยชน์ รวมถึงความต้องการของนักเรียน และมีการให้คำปรึกษาเบื้องต้นกับนักเรียนเพื่อช่วยเหลือและผ่อนคลายปัญหาให้ลดน้อยลงต่อไป

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

ก. ข้อมูลปฐมภูมิ

มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์.

กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์, ๒๕๓๙.

ข. ข้อมูลทุติยภูมิ

(๑) หนังสือ:

กระทรวงศึกษาธิการ. การพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี.

กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๒.

_____. หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑. กรุงเทพมหานคร: ชุมชนสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย, ๒๕๕๒.

ดวงเดือน พันธุมนาวิน. การบริหารงานบุคคลแผนใหม่. กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๔๔.

ทิตินา แคมมณี. ศาสตร์การสอน องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๗.

_____. ศาสตร์การสอน. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๔.

บุญชม ศรีสะอาด. การวิจัยเบื้องต้น. กรุงเทพมหานคร: บริษัทสุวีริยา สารณ์ จำกัด, ๒๕๕๔.

บุญมี แท่นแก้ว และคณะ. พุทธศาสน์ - ปรัชญา. กรุงเทพมหานคร: โอ. เอส. พรินต์ติ้งเฮาส์, ๒๕๓๘.

ประเวศน์ มหารัตนสกุล. หลักการและวิธีการเขียนวิทยานิพนธ์สารนิพนธ์. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ปัญญาชน, ๒๕๕๗.

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์. การบริหารงานวิชาการ. กรุงเทพมหานคร: บริษัทพิมพ์ดี จำกัด, ๒๕๕๓.

ปัญญา ใช้งาย. ธรรมาธิบายหลักธรรมในพระไตรปิฎก. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ธรรมสภา, ๒๕๔๘.

ปิ่น มุทุกันต์ พ.อ. ปฏิบัติตามธรรมะประสบความสำเร็จ. กรุงเทพมหานคร: มงคลสาร, ๒๕๓๙.

_____. แนวสอนธรรมะตามหลักสูตรนักธรรมตรี. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๓๕.

พงษ์พันธ์ พงษ์โสภ. พฤติกรรมกลุ่ม. กรุงเทพมหานคร: พัฒนาศึกษา, ๒๕๔๒.

พระครูโสภณปริยัติสุธี (ศรีบรรดร ธีรธมฺโม). รัฐศาสตร์ในพระไตรปิฎก. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์, ๒๕๕๒.

พระเทพดิลก (ระแบบ ฐิตญาโณ). **อธิบายหลักธรรมตามหมวดจากนวกวาท**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ธรรมสภา, ๒๕๔๘.

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). **พุทธธรรม**. พิมพ์ครั้งที่ ๘. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๒.

_____. **ธรรมะกับการทำงาน**. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๔๓.

_____. **กระบวนการเรียน! เพื่อการพัฒนาคนสู่ประชาธิปไตย**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๔๓.

_____. **พุทธธรรม**. พิมพ์ครั้งที่ ๖. ฉบับปรับปรุงและขยายความ. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๘.

พระมหาณรงค์ศักดิ์ ฐิตญาโณ. **พระอภิธรรมปิฎก ๑**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖.

พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมมจิตฺโต). **พุทธจักร อิทธิปาทกถา**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

พระราชญาณวิสิฐ (เสริมชัย ชยมงคล). **ความสำเร็จ หลักธรรมสู่ความสำเร็จและสันติสุข**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ธรรมสภา, ๒๕๔๕.

พระราชปัญญากวี (สุบิน เขมโย). **ประมวลบทพระธรรมเทศนา**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์กรมศาสนา, ๒๕๒๘. หน้า ๒๖๐.

พิฑูร มลิวัลย์. **แบบเรียนวิชาธรรมและนักธรรมชั้นตรี**. กรุงเทพมหานคร: กรมการศาสนา, ๒๕๔๐.

พุทธทาสภิกขุ. **การงานที่เป็นสุข**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ธรรมสภา, ๒๕๔๙. หน้า ๓๐.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. **พุทธปรัชญาการศึกษา**. พระนครศรีอยุธยา: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๒๕๕๖. หน้า ๑๐๑-๑๐๓.

ระวีวรรณ ศรีครามครัน. **เทคนิคการสอน**. กรุงเทพมหานคร: ภาควิชาหลักสูตรและการสอน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๓. หน้า ๑-๒๗.

ราชบัณฑิตยสถาน. **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒**. กรุงเทพมหานคร: นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์, ๒๕๔๖.

ลักขณา สรวิวัฒน์. **จิตวิทยาสำหรับครู**. กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, ๒๕๕๗.

วันเพ็ญ จันทร์เจริญ. **การเรียนการสอนปัจจุบัน**. สกลนคร: คณะครุศาสตร์สถาบันราชภัฏสกลนคร, ๒๕๔๒.

วิเชียร ชาบุดรบุญทริก. **พุทธศาสน์**. กรุงเทพมหานคร: โอ. เอส. พริ้นติ้งเฮ้าส์, ๒๕๓๕.

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕. **ระบบสารสนเทศและเทคโนโลยี.** ขอนแก่น:
ขอนแก่นการพิมพ์, ๒๕๖๐.

สิน พันธุ์พินิจ. **เทคนิคการวิจัยทางสังคมศาสตร์.** กรุงเทพมหานคร: บริษัทจูนพับลิชชิ่ง จำกัด,
๒๕๔๗.

สุคนธ์ ภูมิเวทย์. **การออกแบบการสอน Instructional design.** กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัย
รามคำแหง, ๒๕๔๔.

สุจิตรา อ่อนค้อม. **ศาสนาเปรียบเทียบ.** กรุงเทพมหานคร: บริษัทสหธรรมิก, ๒๕๔๒.

สุชีพ ปุญญานุภาพ. **พระไตรปิฎกสำหรับประชาชน.** พิมพ์ครั้งที่ ๑๖. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์
มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

สมิตร คุณานุกร. **การบริหารโรงเรียนด้านวิชาการ.** กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ ชวนพิมพ์, ๒๕๔๐.

แสงอรุณ โปร่งธนะ. **พุทธศาสน์.** กรุงเทพมหานคร: สำนักส่งเสริมวิชาการสถาบันราชภัฏธนบุรี,
๒๕๓๙.

หลวงพ่อดุญฐานันท์ภิกขุ. **งานคือชีวิตชีวิตคืองานบันดาลสุข.** กรุงเทพมหานคร: สถาบันบันลือธรรม,
ม.ป.ป.

อัครเมธี สิริวรานนท์. **เปิดโอกาส'ให้ชีวิต'ให้ได้รับสิ่งอันเป็นมงคล.** กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์
อุทยานความรู้, ๒๕๕๐.

ฮิลกราด และ บาวเวอ Hilgard and Bower อ้างใน ลักขณา สิริวัฒน์. **จิตวิทยาสำหรับครู.**
กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, ๒๕๕๗.

(๒) ดุษฎีนิพนธ์/วิทยานิพนธ์/สารนิพนธ์:

ณิชาภัทร เงินจตุรัส. “การประยุกต์หลักอภิปาธ ๔ ใช้ในการจัดการเรียนรู้ของนักเรียนชั้นประถมศึกษา
ปีที่ ๔ - ๖ โรงเรียนวรรณรัตน์ศึกษา อำเภอมะนัง จังหวัดขอนแก่น”. **วิทยานิพนธ์พุทธ
ศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา.** บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณ
ราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖.

ธนภัทร ทวีศรี. “ประสิทธิภาพการบริหารงานของสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดกาญจนบุรี”.
วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ
ราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗.

ปัญญา ท่าทอง. “ศึกษาการใช้หลักอภิปาธ ๔ พัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่
๖ โรงเรียนอยุธยาวิทยาลัย”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต.** บัณฑิตวิทยาลัย:
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖.

บุญมี บุญเยี่ยม. “ศึกษาการนำอิทธิบาท ๔ ไปใช้ในการทำงานของพนักงานศูนย์ควบคุมการบิน ภูเก็ต บริษัท วิทยุการบินแห่งประเทศไทย จำกัด”. **วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหาร การศึกษา**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยทักษิณ, ๒๕๔๔.

เพชร แสงเพชร. “การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนตามหลักอิทธิบาท ๔ โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ ๑ กรุงเทพมหานคร”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๘.

พระครูปลัดชัชวาลย์ อนุโลม. “การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ เพื่อพัฒนาการเรียนของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิตสาขาวิชาการพัฒนาสังคม** บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖.

พระมหาบุญชัย ปภัสสรเมธี (จูแวน). “ศึกษาสภาพการดำเนินงานการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีของสำนักเรียนในเขตกรุงเทพมหานคร”. **วิทยานิพนธ์ปริญญาโทการศึกษา มหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา**. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๔๑.

พระมหาลำพึง อธิปไตย. “การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของโรงเรียนนวมินทราชูทิศ มัชฌิม จังหวัดนครสวรรค์”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓.

พระสมชาย อติพิบูล. “ความคิดเห็นของครูที่มีต่อการใช้อิทธิบาท ๔ ในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา เขตกรุงเทพมหานคร”. **วิทยานิพนธ์ศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖.

พระสุนทร ธมมโยธี ตะวันคำ. “การบริหารสถานศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ ในสถานศึกษา ขั้นพื้นฐาน อำเภอเมือง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต ๑”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๙.

พระอธิการโสภณ ปิยธมโม กิ่งแก้ว. “ประสิทธิผลการบริหารศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ตามหลักอิทธิบาท ๔ สังกัดสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดอำนาจเจริญ”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๐.

ไพบูลย์ ตั้งใจ. “ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของพนักงาน ตามหลักอิทธิบาท ๔ กรณีศึกษา บริษัท แอมพาสอินดัสตรี จำกัด อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓.

เมย์ อำนวยพันธุ์วิไล. “วิธีการบริหารโรงเรียนขนาดเล็กตามหลักอิทธิบาท ๔ ของกลุ่มโรงเรียนชาณุวรลักษณ อำเภอลำสนธิ จังหวัดกำแพงเพชร” . **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕.

ลัดดา คิริพันธุ์. “การศึกษาสภาพการจัดการเตรียมการสอนกลุ่มสาระการงานอาชีพและเทคโนโลยี ช่วงชั้นที่ ๔ โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสุราษฎร์ธานี”. **วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี, ๒๕๔๔.

วิษณุภา เมธีวรฉัตร. “การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักอิทธิบาท ๔: กรณีศึกษาโรงเรียนศิริ วงศ์วิทยา จังหวัดนครสวรรค์” **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔.

สิทธิชัย เดชาสิทธิ์. “ผลสัมฤทธิ์ในการใช้อิทธิบาท ๔ ในการปฏิบัติราชการ: ศึกษาเฉพาะกรณีข้าราชการศาลากลางจังหวัดนครศรีธรรมราช”. **สารนิพนธ์ศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์การปกครอง**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙.

(๓) บทความ:

พระธรรมโกศาจารย์ ประยูร ธมฺมจิตโต. “ธรรมในใจของนักบริหารไฮโซ”. **หนังสือพิมพ์ไทยรัฐ**. ฉบับวันที่ ๒๐ มิถุนายน ๒๕๔๑.

(๔) สื่ออิเล็กทรอนิกส์:

MTHAI. เรื่องจริงวัยรุ่นยุคใหม่ Gen Z คนเกิดหลัง ๑๙๙๕. [ออนไลน์] แหล่งที่มา: <http://teen.mthai.com/Variety/๖๒๒๘๘.html>. [๑๒ กันยายน ๒๕๖๑].

กระทรวงศึกษาธิการ สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา. **แนวทางการจัดการเรียน! ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑**. (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์ การเกษตรแห่งประเทศไทยจำกัด. ๒๕๕๒). หน้า ๑๒.

กระทรวงศึกษาธิการ. **การเรียนรู้ในศตวรรษที่ ๒๑**. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: http://www.moe.go.th/Moe/th/news/detail.php?NewsID=๓๘๘๘๐&Key=news_research [๑๒ กันยายน ๒๕๖๑].

- กระทรวงศึกษาธิการ. **หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑.** [ออนไลน์].
แหล่งที่มา: <http://www.mengrai.ac.th/ebooktrain/sara.doc>. (๑๒ กันยายน ๒๕๖๑). .
- กระปุก. **คน ๘ เจเนอเรชั่น คุณอยู่ในกลุ่มไหน?** [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://www.hilight.kapook.Com/view/๘๓๔๙๒> [๑๒ กันยายน ๒๕๖๑].
- กุลวดี ทองไพบูลย์. **เข้าใจเด็กยุคใหม่เพื่อการเลี้ยงลูกให้ดีขึ้น.** [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://th.theasianparent.com/เข้าใจเด็กยุคใหม่-generation-z-เพื่อการเลี้ยงลูกดีขึ้น>
แกมมาโค [๑๒ กันยายน ๒๕๖๑].
- ข้อมูลพื้นฐานโรงเรียน สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕. **กลุ่มสาระสนเทศ
สำนักงานคณะกรรมการขั้นพื้นฐาน.** [ออนไลน์]. แหล่งที่มา http://databop-obec.info/emis/school.phpArea_CODE=101725. [๒๕ สิงหาคม ๒๕๖๑].
- คณะกรรมการส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคมแห่งชาติ. **งานวันสังคมสงเคราะห์แห่งชาติและวัน
อาสาสมัครไทยประจำปี ๒๕๕๘.** [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://www.gotoknow.org/posts/๕๗๕๓๑%๒๐แปะ>. [๑๒ กันยายน ๒๕๖๑].
- คณะบริหารศาสตร์มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี. **การจัดการเรียนการสอนแบบโครงงานเป็นฐาน
(Project Based Learning) การจัดการความรู้.** ๒๕๕๘. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://www.km.bus.ubu.ac.th/?p=2503> [๑๒ กันยายน ๒๕๖๑].
- โครงการวิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม. **โครงการ เรื่อง “Handmade Reused” ตามวิถี
ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง.** ๒๕๕๘. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: http://www.facebook.com/permalink.php?story_fbid [๑๒ กันยายน ๒๕๖๑].
- ชนกันันท์ แซ่ตัน. สุภาวดี ใจสมคม. และ ญาณิกา ศรีธรรม. **โครงการ เรื่อง ตามรอยคำขวัญด้ามขวาน
ของสยาม.** ๒๕๕๕. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: http://www.t4surat.ac.th/download/t4surat_ac_th/siam5501.pdf [๑๒ กันยายน ๒๕๖๑].
- ทศพร พูนศักดิ์. พรนิภา ทัพนาคา. และ นงลักษณ์ใจประนพ. **โครงการ เรื่อง แหล่งเรียนรู้ด้านการ
ท่องเที่ยวของชุมชนชะอำด้านเหนือ.** ๒๕๕๕. [ออนไลน์] แหล่งที่มา: <http://www.tsb3cha.ac.th/tsb/download/project2.pdf> (๑๒ กันยายน ๒๕๖๑).
- ธานินทร์ ณะอม. **ทิศทางการพัฒนาประเทศตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่๑๒
(พ.ศ. ๒๕๖๐-๒๕๖๔).** [ออนไลน์] แหล่งที่มา: http://www.singburi.go.th/etc_files/แผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ๑๒.pdf. [๑๒ กันยายน ๒๕๖๑].
- เบญญาภา เรื่องศิลป์. ธนพงศ์เพชรรัตนรังสี. พิษณุสุวรรณกมลและคณะ. **โครงการ เรื่อง เส้นทาง
ประชาธิปไตยสู่อนาคต.** ๒๕๕๑. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://www.scribd.com/doc/๑๒๓๑๔๗๕๘๔> [๑๒ กันยายน ๒๕๖๑].

- ประเทศไทยอยู่ตรงไหน.นักวิจัยไทยมีมากแค่ไหน. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://www.whereisthailand.info/category/sci-tech/> [๑๒ กันยายน ๒๕๖๑].
- ปานวาด อวยพร. **Active Learning หมายถึงอะไร**. ๒๕๕๗. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://www.parnward.info.wordpress.com/๒๐๑๔/๐๑/๒๙/active-learning>. [๑๒ กันยายน ๒๕๖๑].
- ปิยวรรณ ประสันตสุข. **การเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพด้วยอิทธิบาท ๔**. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: http://www.moe.go.th/moe/th/news/detail.php?NewsID=๒๗๒๓๐&Key=news_research [๑๘ กันยายน ๒๕๖๑].
- พงศ์พล ลาวงศ์. รัชชัย คำสูงเนิน. ชวิศ เจริญสากล.พงศธร ศิริวัฒนสกุล. และ วิศรุต ฉาวเกรียติคุณ. **โครงการ เรื่อง สีนามิวิกฤตการณ์ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม**. ๒๕๕๖. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://www.internothing.exteen.Com> [๑๒ กันยายน ๒๕๖๑].
- พระจุลนายก (สุชาติ อภิชาโต). **กำลังใจ**. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: http://www.kammatthana.com/Kmtt_๐๑.html. [๒๒ ธันวาคม ๒๕๖๑].
- พันธุ์สุธี ภาคักดี.**การเรียนรู้ประวัติศาสตร์ด้วยโครงการ**. ๒๕๕๙. [ออนไลน์] แหล่งที่มา:<https://sites.google.com/site/pansutee/project-definition>. [๑๒ กันยายน ๒๕๖๑].
- ไพศาล สุวรรณน้อย. **การเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน (Problem-based Learning:PBL)**. ๒๕๕๘. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://ph.kku.ac.th/thai/images/file/km/pbl-he-๕๘-๑.pdf> [๑๒ กันยายน ๒๕๖๑].
- ไพศาล สุวรรณน้อย. **การเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน (Problem-based Learning: PBL)**. ๒๕๕๘. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://www.ph.kku.ac.th/thai/images/file/km/pbl-he-58-1.pdf>. (๑๒ กันยายน ๒๕๖๑).
- มนัสนันท์ หัตถศักดิ์.**การสร้างความรู้ความเข้าใจกระบวนการเรียนการสอน**. [ออนไลน์] แหล่งที่มา: regis.rmutp.ac.th/km_regis/stock/๒๕๕๗/๒-๕๗.ppt. [๑๒ กันยายน ๒๕๖๑].
- มนัสนันท์หัตถศักดิ์.**การสร้างความรู้ความเข้าใจกระบวนการเรียนการสอน**. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: regis.rmutp.ac.th/km_regis/stock/๒๕๕๗/๒-๕๗.ppt [๑๒ กันยายน ๒๕๖๑].
- วิจารณ์ พานิช. **วิธีการเรียนรู้เพื่อศิษย์ในศตวรรษที่๒๑**. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://www.teenpath.net/data/r-article/๐๐๐๐๔/tpfile/๐๐๐๐๑.pdf>. [๑๒ กันยายน ๒๕๖๑].
- วิจารณ์ พานิช. **วิธีประยุกต์การจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning สู่การเรียนรู้ในศตวรรษที่๒๑**. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://www.gotoknow.org/posts/๕๖๘๗๑๔>. [๑๒ กันยายน ๒๕๖๑].

วิริยะ ฤาชัยพาณิชย์. การสอนแบบสร้างสรรค์เป็นฐาน CBL ตอนที่ ๔. ๒๕๕๗. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://www.blog.eduzones.com/redirect.php?url=http://blog.eduzones.com> [๑๒ กันยายน ๒๕๖๑].

วิริยะ ฤาชัยพาณิชย์. การสอนแบบสร้างสรรค์เป็นฐาน CBL ตอนที่ ๑. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://www.blog.eduzones.com/redirect.php?url=http://blog.eduzones.com/raining/๑๒๓๑๔๘> [๑๒ กันยายน ๒๕๖๑].

ศุภกาญจน์แช่ลิม. และ สุทธิญา ผุดผือก. โครงการ เรื่องชุมชนชาวจีนในสมัยอยุธยา. ๒๕๕๔. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: www.arunee.org/doc/5.doc [๑๒ กันยายน ๒๕๖๑].

สถาบันทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติ. ตารางสรุปผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาตินั้นพื้นฐาน (O-NET) ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ ปีการศึกษา ๒๕๕๘. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: http://www.onetresult.niets.or.th/AnnouncementWeb/PDF/SummaryONETP๖_๒๕๕๘.pdf [๑๒ กันยายน ๒๕๖๑].

สถาพร พงษ์พิบูล. คุณภาพผู้เรียนเกิดจากกระบวนการเรียนรู้. ๒๕๕๙. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: http://www.library.surat.psu.ac.th/research/1422866191_6.2%20april-sep๕๕.pdf [๑๒ กันยายน ๒๕๖๑].

สนอง วรอุไร. ทำชีวิตให้ดีและมีสุข. พิมพ์ครั้งที่ ๑๐. (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์อัมรินทร์. ๒๕๕๐). หน้า ๙๗.

สวทช. คลังศัพท์ไทย. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://dict.londo.com/Search/Generation>. (๑๒ กันยายน ๒๕๖๑).

สวรยา ทรัพย์ทวี. อิทธิบาท ๔ เป็นแนวทางการเรียน การทำงาน ให้ประสบความสำเร็จ. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://thaifamilymental.blogspot.com/๒๐๐๗/๑๐/๔.html> [๑๖ กันยายน ๒๕๖๑].

สาโรช บัวศรี. กระบวนการแก้ปัญหาตามหลักอริยสัจ ๔. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://parnzyis.blogspot.com/2018/03/1-4.html> [๒๕ ธันวาคม ๒๕๖๑].

สิริพร ปาณาวงษ์. Active Learning เทคนิคการเรียนการสอนในศตวรรษที่ ๒๑. ๒๕๕๗. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: http://www.edu.nsr.ac.th/๒๐๑๑/files/knowledge/๑๗-๑๔-๑๙_๒๒-๐๗-๒๐๑๔_๒-๑.pdf. [๑๒ กันยายน ๒๕๖๑].

สุวิทย์ เมษินทรีย์. โมเดลประเทศไทย ๔.๐. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://www.thansettakij.com/๒๐๑๕/๐๘/๓๑/๙๓๐๙> [๑๒ กันยายน ๒๕๖๑].

โสรยา ไชยรัตน์. ศศิธร ฝอยทอง. และวรัชยา พรหมสวรรค์. **โครงการเรื่อง การประยุกต์ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงกับหน่วยพี่มัธยมศึกษาไทย. ๒๕๕๗.** [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://www.scbfoundation.com/stocks/bd/file/> [๑๒ กันยายน ๒๕๖๑].

(๕) เอกสารไม่ได้ตีพิมพ์เผยแพร่/อัดสำเนา :

สุพิศ ทองมาก. **หลักการสอน.** เอกสารประกอบการสอน ภาควิชาหลักสูตรและการสอน คณะศึกษาศาสตร์. (สำนักส่งเสริมวิชาการสถาบันราชภัฏเพชรบุรีวิทยาเขตกรณในพระบรมราชูปถัมภ์. ๒๕๓๖). หน้า ๖. (อัดสำเนา)

สุราษฎร์ พรหมจันทร์. **เอกสารประกอบการสอนวิชาพฤติกรรมวิธีการเรียนการสอนวิชาเทคนิค.** ฉบับปรับปรุง. (กรุงเทพมหานคร: คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม สถาบันเทคโนโลยี พระจอมเกล้าพระนครเหนือ. ๒๕๕๐). หน้า ๑๕. (อัดสำเนา).

(๖) สัมภาษณ์:

สัมภาษณ์ นายประพจน์พันธ์ ขวลิ, ผู้อำนวยการโรงเรียนมัธยมตลาดใหญ่วิทยา, ๔ มกราคม ๒๕๖๒.

สัมภาษณ์ นายวรรณประกรณ์ จุมพลน้อย, ผู้อำนวยการโรงเรียนขอนแก่นวิทยายน ๒ (สมาน สุเมธ), ๑๐ มกราคม ๒๕๖๒.

สัมภาษณ์ นายวรรณประกรณ์ จุมพลน้อย, ผู้อำนวยการโรงเรียนขอนแก่นวิทยายน ๒ (สมาน สุเมธ), ๑๐ มกราคม ๒๕๖๒.

สัมภาษณ์ นายว่าที่ร้อยตรีพิจิต ราชบุตร, ผู้อำนวยการโรงเรียนฝางวิทยายน, ๑๙ ธันวาคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ นายวีระเดช ขาตา, ผู้อำนวยการโรงเรียนแก่นนครวิทยาลัย, ๔ มกราคม ๒๕๖๒.

สัมภาษณ์ นายศุภกิจ สานุสสัย, ผู้อำนวยการโรงเรียนขามแก่นนคร, ๑๗ ธันวาคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ นายสรวิษฐ์ ฤทธิมนต์, ผู้อำนวยการโรงเรียนขอนแก่นวิทยายน, ๒๕ ธันวาคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ นายสิทธิพล พหลทัพบ, ผู้อำนวยการโรงเรียนสิริราชเดชวิทย, ๑๗ ธันวาคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ นายสุรเชษฐ์ รูปต่ำ, ผู้อำนวยการโรงเรียนศรีกระนวนวิทยาคม, ๒๑ ธันวาคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ นางสาวดารุณี งอสอน, รองผู้อำนวยการโรงเรียนนครขอนแก่น, ๗ มกราคม ๒๕๖๒.

๒. ภาษาอังกฤษ

1. Secondary Sources

(I) Books:

Cronbach. L.J.. **Essentials of psychological Testing.** 5th ed. New york: Harper Collins, 1990.

David Sanford. **Who Put the Con in Consumer**. Now York: Liveright. Hu Liangcai and Liu, 1972.

Donal S. Lopez โดเนล เอส. โลเปซ. **The Encyclopedia of Buddhism**. Carifornia U.S.A: Mcmillan, 2003.

Krejie. R.V.and Morgan. D.W.. **Educational and Psychological Measuremnt**. New York : Macmillan, 1970.

Lopez. D.s. **The Encyclopedia of Buddhism**. Carifornia U.S.A: Mcmillan, 2003.

Narada Mahathera. **Buddhism in a Nutshell**. Sri Lanka: Buddhist Publication Society, 2010.

Ven. Sri K. Dhammanada เวน.ดร.ศรี.ธัมมานาทะ. **Buddhism as a Religions**. Kualalumpur Malaysia: Buddhist Mahavihara Pubhishing Ltd. 2005. pp. 145-150.

(II) Electronic:

Funderstanding. **Constructivism**. Retrieved. ๒๐๑๑. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://www.funderstanding.com/theory/constructivism/> [๑๒ กันยายน ๒๕๖๑].

Thomas. J. W.. **A review of research onproject-based learning**. Retrieved. 2000. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: http://www.bobpearlman.org/BestPractices/PBL_Research.pdf [๑๒ กันยายน ๒๕๖๑].

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก.

รายนามผู้เชี่ยวชาญในการตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย

รายนามผู้เชี่ยวชาญในการตรวจสอบเครื่องมือวิจัย

พระครูสุธีคัมภีรญาณ วิ, ผศ.ดร.

ตำแหน่ง : อาจารย์ประจำหลักสูตรพระพุทธศาสนา, มจร. วิทยาเขตขอนแก่น

วุฒิการศึกษา : เปรียญธรรม ๗ พธ.ด.(พระพุทธศาสนา), M.A.(Buddhist Studies),
พธ.บ.(ปรัชญา)

ดร.ทวีศิลป์ สารแสน

ตำแหน่ง : ผู้อำนวยการสำนักงาน สกสศ. จังหวัดขอนแก่น

วุฒิการศึกษา : กศ.ด.(เทคโนโลยีการศึกษา), กศ.ม.(เทคโนโลยีการศึกษา),
กษ.บ. (พลศึกษา,บริหารการศึกษา), ศษ.บ.(การบริหารการศึกษา)

ดร.สาคร มหาหิงค์

ตำแหน่ง : อาจารย์ประจำหลักสูตรการสอนสังคมศึกษา, มจร. วิทยาเขตขอนแก่น

วุฒิการศึกษา : ค.ด. (การบริหารจัดการการศึกษา), ศศ.ม.(พัฒนาสังคม),
M.Ed. (Educational Administration), กศ.บ.(สังคมศึกษา),
ศศ.บ. (ภาษาอังกฤษ)

ดร.สุนทร สายคำ

ตำแหน่ง : อาจารย์ประจำหลักสูตรการบริหารการศึกษา , มจร. วิทยาเขต
ขอนแก่น

วุฒิการศึกษา : พธ.ด.(พุทธบริหารการศึกษา), ศษ.ม.(เทคโนโลยีการศึกษา),
ป. บัณฑิต (วิชาชีพครู), อส.บ.(วิศวกรรมไฟฟ้ากำลัง)

ดร.สมควร นามสีฐาน

ตำแหน่ง : อาจารย์ประจำหลักสูตรการสอนสังคมศึกษา, มจร. วิทยาเขต
ขอนแก่น

วุฒิการศึกษา : ปธ.ด.(พัฒนาสังคม), ศศ.ม.(สังคมวิทยาการพัฒนา),
พธ.บ. (การสอนสังคมศึกษา)

ภาคผนวก ข.

หนังสือขอความอนุเคราะห์ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือวิจัย

ที่ ศธ.๖๑๓๒.๑/ว ๘๕

บัณฑิตศึกษา
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตขอนแก่น ตำบลโคกสี
อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ๔๐๐๐๐

๒๓ พฤศจิกายน ๒๕๖๑

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย

เรียน/เจริญพร พระครูสุเมธีวิจิตรญาณ พศ.ดร.

สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือการวิจัย จำนวน ๑ ชุด

ด้วย พระจักร จุกกวโร(เหมือนปิ่น) รหัสประจำตัว ๖๐๐๕๒๐๓๐๐๕ นิสิตหลักสูตร
ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง “การจัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท ๔ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาศาสนา และวัฒนธรรมระดับมัธยมศึกษาตอนปลายสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕ ” โดยมี ผศ.ดร.รัชณี จรุงศิริวัฒน์ และผศ.ดร.ประยูร แสงใส เป็นคณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

ดังนั้น เพื่อให้งานวิทยานิพนธ์ของนิสิตมีคุณภาพและถูกต้องตามหลักการวิจัย คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์พิจารณาเห็นว่า ท่านเป็นผู้มีความเชี่ยวชาญในการตรวจสอบเครื่องมือวิจัย จึงขอความร่วมมือท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือวิจัยของนิสิตท่านนี้ด้วย

บัณฑิตศึกษา วิทยาเขตขอนแก่น หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับร่วมมือจากท่านด้วยดี ขอ
อนุโมทนาในการช่วยเหลือด้านวิชาการมา ณ โอกาสนี้

เรียนมาด้วยความนับถือ/เจริญพร

(พระโสภณพัฒนบัณฑิต,รศ.ดร.)

รองอธิการบดี วิทยาเขตขอนแก่น

บัณฑิตศึกษา มจร วิทยาเขตขอนแก่น

ผ.เลขานุการบัณฑิตศึกษา

โทร. ๐๙๒ ๕๕๒ ๖๔๒๖

ที่ ศธ.๖๑๓๒.๑/ว ๘๕

บัณฑิตศึกษา
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตขอนแก่น ตำบลโคกสี
อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ๔๐๐๐๐

๒๓ พฤศจิกายน ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย

เรียน/เจริญพร อว. ทวีศิลป์ สารเสน

สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือการวิจัย จำนวน ๑ ชุด

ด้วย พระจักร จุกวโร(เหมือนปิน) รหัสประจำตัว ๖๐๐๕๒๐๓๐๐๕ นิสิตหลักสูตร
ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง “การจัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท ๔ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาศาสนา และวัฒนธรรมระดับมัธยมศึกษาตอนปลายสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕ ” โดยมี ผศ.ดร.รัชนี จรุงศิริวัฒน์ และผศ.ดร.ประยูร แสงใส เป็นคณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

ดังนั้น เพื่อให้งานวิทยานิพนธ์ของนิสิตมีคุณภาพและถูกต้องตามหลักการวิจัย คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์พิจารณาเห็นว่า ท่านเป็นผู้มีความเชี่ยวชาญในการตรวจสอบเครื่องมือวิจัย จึงขอความร่วมมือท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือวิจัยของนิสิตท่านนี้ด้วย

บัณฑิตศึกษา วิทยาเขตขอนแก่น หวังเป็นอย่างยิ่งว่าคงได้รับร่วมมือจากท่านด้วยดี ขออนุโมทนาในการช่วยเหลือด้านวิชาการมา ณ โอกาสนี้

เรียนมาด้วยความนับถือ/เจริญพร

(พระโสภณพัฒนบัณฑิต,รศ.ดร.)

รองอธิการบดี วิทยาเขตขอนแก่น

ประธานคณะกรรมการบริหารหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษา วิทยาเขตขอนแก่น

— ดร.อ.วิ
กัญญาวิไล

น.วิ

๒๖ พ.ย. ๖๑

บัณฑิตศึกษา มจร วิทยาเขตขอนแก่น

ผ.เลขานุการบัณฑิตศึกษา

โทร. ๐๙๒ ๕๕๒ ๖๔๒๖

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน บัณฑิตศึกษา วิทยาเขตขอนแก่น

โทร. ๐๙๒-๕๕๒-๖๔๒๖

ที่ ศธ ๖๑๓๒.๑/ว ๘๔

วันที่ ๒๓ พฤศจิกายน ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย

เรียน/เจริญพร ดร.สาคร มหัทธังค์

ด้วย พระจักร จกกวโร(เหมือนปิ่น) รหัสประจำตัว ๖๐๐๕๒๐๓๐๐๕ นิสิตหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง “การจัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท ๔ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมระดับมัธยมศึกษาตอนปลายสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕ ” โดยมี ผศ.ดร.รัชนี จรุงศิริวัฒน์ และผศ.ดร.ประยูร แสงใส เป็นคณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

ดังนั้น เพื่อให้งานวิทยานิพนธ์ของนิสิตมีคุณภาพและถูกต้องตามหลักการวิจัย คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์พิจารณาเห็นว่า ท่านเป็นผู้มีความเชี่ยวชาญในการตรวจสอบเครื่องมือวิจัย ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือการวิจัยของนิสิตท่านนี้ด้วย

บัณฑิตศึกษา วิทยาเขตขอนแก่น หวังเป็นอย่างยิ่งว่าคงได้รับร่วมมือจากท่านด้วยดี ในการช่วยเหลือด้านวิชาการมา ณ โอกาสนี้

(พระโสภณพัฒนบัณฑิต,รศ.ดร.)

รองอธิการบดี วิทยาเขตขอนแก่น

ประธานกรรมการบริหารหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษา วิทยาเขตขอนแก่น

บัณฑิตศึกษา มจร วิทยาเขตขอนแก่น

ผ.เลขานุการบัณฑิตศึกษา

โทร. ๐๙๒ ๕๕๒ ๖๔๒๖

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน บัณฑิตศึกษา วิทยาเขตขอนแก่น

โทร. ๐๙๒-๕๕๒-๖๔๒๖

ที่ ศธ ๖๑๓๒.๑/ว ๘๔

วันที่ ๒๓ พฤศจิกายน ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย

เรียน/เจริญพร ดร. สุนทรว ศักดิ์

ด้วย พระจักร จกกวโร(เหมือนปิ่น) รหัสประจำตัว ๖๐๐๕๒๐๓๐๐๕ นิสิตหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง “การจัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท ๔ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาศาสนา และวัฒนธรรมระดับมัธยมศึกษาตอนปลายสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕ ” โดยมี ผศ.ดร.รัชณี จรุงศิริวัฒน์ และผศ.ดร.ประยูร แสงใส เป็นคณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

ดังนั้น เพื่อให้งานวิทยานิพนธ์ของนิสิตมีคุณภาพและถูกต้องตามหลักการวิจัย คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์พิจารณาเห็นว่า ท่านเป็นผู้มีความเชี่ยวชาญในการตรวจสอบเครื่องมือวิจัย ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือการวิจัยของนิสิตท่านนี้ด้วย

บัณฑิตศึกษา วิทยาเขตขอนแก่น หวังเป็นอย่างยิ่งว่าคงได้รับร่วมมือจากท่านด้วยดี ในการช่วยเหลือด้านวิชาการมา ณ โอกาสนี้

(พระโสภณพัฒนบัณฑิต,รศ.ดร.)

รองอธิการบดี วิทยาเขตขอนแก่น

ประธานกรรมการบริหารหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษา วิทยาเขตขอนแก่น

ตรวจแล้ว

ดร.สุนทร สายลำ

บัณฑิตศึกษา มจร วิทยาเขตขอนแก่น

ผ.ช.เลขานุการบัณฑิตศึกษา

โทร. ๐๙๒ ๕๕๒ ๖๔๒๖

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน บัณฑิตศึกษา วิทยาเขตขอนแก่น

โทร. ๐๙๒-๕๕๒-๖๔๒๖

ที่ ศร ๖๑๓๒.๑/ว ๘๔

วันที่ ๒๓ พฤศจิกายน ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย

เรียน/เจริญพร ดร. สัมพร นามสีฐาน

ด้วย พระจักร จกกวโร(เหมือนปิน) รหัสประจำตัว ๖๐๐๕๒๐๓๐๐๕ นิสิตหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง “การจัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท ๔ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาศาสนา และวัฒนธรรมระดับมัธยมศึกษาตอนปลายสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕” โดยมี ผศ.ดร.รัชนิ จรุงศิริวัฒน์ และผศ.ดร.ประยูร แสงใส เป็นคณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

ดังนั้น เพื่อให้งานวิทยานิพนธ์ของนิสิตมีคุณภาพและถูกต้องตามหลักการวิจัย คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์พิจารณาเห็นว่า ท่านเป็นผู้มีความเชี่ยวชาญในการตรวจสอบเครื่องมือวิจัย ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือการวิจัยของนิสิตท่านนี้ด้วย

บัณฑิตศึกษา วิทยาเขตขอนแก่น หวังเป็นอย่างยิ่งว่าคงได้รับร่วมมือจากท่านด้วยดี ในการช่วยเหลือด้านวิชาการมา ณ โอกาสนี้

(พระโสภณพัฒนบัณฑิต, รศ.ดร.)

รองอธิการบดี วิทยาเขตขอนแก่น

ประธานกรรมการบริหารหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษา วิทยาเขตขอนแก่น

ตรวจแล้ว

ให้ดำเนินการต่อไป

ดร. สัมพร นามสีฐาน

บัณฑิตศึกษา มจร วิทยาเขตขอนแก่น

ผ.ช.เลขานุการบัณฑิตศึกษา

โทร. ๐๙๒ ๕๕๒ ๖๔๒๖

ภาคผนวก ค.

หนังสือขออนุญาตแจกแบบสอบถามเพื่อการวิจัย

ที่ ศธ ๐๔๒๕๕/๕๓๕๖

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕
เลขที่ ๔๗๓ หมู่ที่ ๒ ถนนมลิวรรณ ตำบลบ้านทุ่ม
อำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น ๔๐๐๐๐

๑๙ ธันวาคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุญาตเก็บข้อมูลการวิจัย

เรียน ผู้อำนวยการโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถาม จำนวน ฉบับ

ด้วยบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น ขออนุญาตให้
พระจักร จกกวโร (เหมือนปิ่น) นิสิตหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา
เก็บข้อมูลการวิจัย เรื่อง “การจัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท ๔ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา
และวัฒนธรรม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕ โดยข้อมูลที่ได้จักใช้ประโยชน์ใน
การวิจัย

เพื่อให้งานวิจัยของนิสิตดังกล่าวสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี จึงขอความอนุเคราะห์จากท่านอนุญาต
ให้นิสิตดำเนินการเก็บข้อมูลการวิจัย โดยข้อมูลที่ได้จักใช้ประโยชน์ในการวิจัยเท่านั้นไม่มีผลกระทบต่อท่าน
แต่ประการใด

จึงเรียนมาเพื่อพิจารณา

ขอแสดงความนับถือ

(นางเบญจมาศ ฤชา)

รองผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕ ปฏิบัติราชการแทน
ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕

กลุ่มอำนวยการ

โทร. ๐-๔๓๒๕-๕๓๖๘

โทรสาร ๐-๔๓๒๕-๕๓๖๗

ผู้ปฏิบัติ : พินนภัทร์ อุดม โทร. ๐๙-๘๒๑๗ - ๙๑๗๐

ที่ ศธ.๖๑๓๒.๑/ว ๙๕

บัณฑิตศึกษา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วิทยาเขตขอนแก่น ตำบลโคกสี

อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ๔๐๐๐๐

๒๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุญาตแจกแบบสอบถามเพื่อการวิจัย

เจริญพร ผู้อำนวยการโรงเรียน หนองเรือวิทยาสิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถาม จำนวน ๒๐ ชุด

ด้วย พระจักร จกกวโร(เหมือนปิ่น) รหัสประจำตัว ๖๐๐๕๒๐๓๐๐๕ นิสิตหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง “การจัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท ๔ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาศาสนา และวัฒนธรรมระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕ ” โดยมี ผศ.ดร.รัชณี จรุงศิริวัฒน์ และผศ.ดร.ประยูร แสงใส เป็นคณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

การนี้ เพื่อให้งานวิจัยของนิสิตสำเร็จลุล่วงตามหลักการวิจัยและเป็นไปตามวัตถุประสงค์ จึงขอความอนุเคราะห์จากท่านได้อนุญาตให้นิสิตแจกแบบสอบถามในหน่วยงานที่ท่านกำกับดูแล โดยข้อมูลที่ได้จักใช้ประโยชน์ในการวิจัยและการศึกษา

บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น หวังเป็นอย่างยิ่งว่าคงได้รับร่วมมือจากท่านด้วยดี ขออนุโมทนาขอบคุณที่ช่วยเหลือด้านวิชาการมา ณ โอกาสนี้

เรียน ผู้อำนวยการโรงเรียนหนองเรือวิทยา
เรื่อง ขออนุญาตแจกแบบสอบถามเพื่อการวิจัย
จาก นิสิตบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
เห็นควรมอบ
☒ กลุ่มบริหารวิชาการ
☐ กลุ่มบริหารงบประมาณ
☐ กลุ่มบริหารทั่วไป
☐ กลุ่มบริหารงานบุคคล
ลงชื่อ <u>พระจักร</u>
วันที่ <u>19 ธ.ค. 2561</u>

เจริญพร

(พระโสภณพัฒนบัณฑิต,ร.ด.ร.)

รองอธิการบดี วิทยาเขตขอนแก่น

ประธานคณะกรรมการบริหารหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษา วิทยาเขตขอนแก่น

บัณฑิตศึกษา มจร.วิทยาเขตขอนแก่น

ผ.ช.เลขานุการบัณฑิตศึกษา

โทร. ๐๙๒ ๕๕๒ ๖๔๒๖

๒๐ ธ.ค. ๒๕๖๑

ที่ ศธ.๖๑๓๒.๑/ว ๔๕

โรงเรียนฝางวิทยายน
 วันที่ ๑๕/๑๒/๖๑
 วันที่ ๑๕/๑๒/๖๑
 บัณฑิตศึกษา จุฬ ๑๐
 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 วิทยาเขตขอนแก่น ตำบลโคกสี
 อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ๔๐๐๐๐

๒๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุญาตแจกแบบสอบถามเพื่อการวิจัย

เจริญพร ผู้อำนวยการโรงเรียนฝางวิทยายน

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถาม จำนวน ๑๐ ชุด

ด้วย พระจักร จกกรโร(เหมือนปิ่น) รหัสประจำตัว ๖๐๐๕๒๐๓๐๐๕ นิสิตหลักสูตรปริญญา
 พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
 วิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง "การจัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท ๔ กลุ่ม
 สาระการเรียนรู้สังคมศึกษาศาสนา และวัฒนธรรมระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่
 การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕ " โดยมี ผศ.ดร.รัชนี จรุงศิริวัฒน์ และ ผศ.ดร.ประยูร แสงใส เป็น
 คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

การนี้ เพื่อให้งานวิจัยของนิสิตสำเร็จคล่องตามหลักการวิจัยและเป็นไปตามวัตถุประสงค์ จึงขอ
 ความอนุเคราะห์จากท่านได้อนุญาตให้จัดส่งแบบสอบถามในหน่วยงานที่ท่านกำกับดูแล โดยข้อมูลที่ได้อ้าง
 ใช้ประโยชน์ในการวิจัยและการศึกษา

บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น หวังเป็นอย่างยิ่งว่า
 คงได้ร่วมมือจากท่านด้วยดี ขออนุโมทนาขอบคุณที่ช่วยเหลือด้านวิชาการมา ณ โอกาสนี้

เรียน ผู้อำนวยการโรงเรียนฝางวิทยายน	☒ ผู้อำนวยการ
ผ. จ. ฝางวิทยายน ๑๕/๑๒/๖๑	☒ วิชาการ
๑๐๐๕๒๐๓๐๐๕ จกกรโร(เหมือนปิ่น)	☐ กิจกรรมนักเรียน
รองศาสตราจารย์ ดร. รัชนี จรุงศิริวัฒน์	☐ การเงิน/พัสดุ
รองศาสตราจารย์ ดร. ประยูร แสงใส	☐ แผนงานฯ
รองศาสตราจารย์ ดร. รัชนี จรุงศิริวัฒน์	☐ ปฐมนิเทศ/อบรม
รองศาสตราจารย์ ดร. ประยูร แสงใส	☐ บริหารงาน

เจริญพร

(พระโสภณพัฒนบัณฑิต,รศ.ดร.)

รองอธิการบดี วิทยาเขตขอนแก่น

เรียน ผอ.
 ผอ. ฝางวิทยายน

(นายบรรลือศักดิ์ จันทร์ดี)

รองผู้อำนวยการโรงเรียนฝางวิทยายน

วิเศษ ไร่หมื่น
 ๑๕/๑๒/๖๑

ว่าที่ ร.ต.

(พิจิตร ราชบุตร)

ผู้อำนวยการโรงเรียนฝางวิทยายน

บัณฑิตศึกษา มจร.วิทยาเขตขอนแก่น

ผ.เลขานุการบัณฑิตศึกษา

โทร. ๐๙๒ ๕๕๒ ๖๔๒๖

ที่ ศธ.๖๑๓๒.๑/ว ๙๕

เลขที่กระเบียน 1234
วันที่ 19 / ๕.๑ / 61
เวลา 15.00 น.

บัณฑิตศึกษา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วิทยาเขตขอนแก่น ตำบลโคกสี

อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ๔๐๐๐๐

๒๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุญาตแจกแบบสอบถามเพื่อการวิจัย

เจริญพร ผู้อำนวยการโรงเรียน สีหราชเดโชชัยสิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถาม จำนวน ๕ ชุด

ด้วย พระจักร จกกวโร(เหมือนปิ่น) รหัสประจำตัว ๖๐๐๕๒๐๓๐๐๕ นิสิตหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง “การจัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท ๔ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาศาสนา และวัฒนธรรมระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕ ” โดยมี ผศ.ดร.รัชนี จรุงศิริวัฒน์ และผศ.ดร.ประยูร แสงใส เป็นคณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

การนี้ เพื่อให้งานวิจัยของนิสิตสำเร็จลุล่วงตามหลักการวิจัยและเป็นไปตามวัตถุประสงค์ จึงขอความอนุเคราะห์จากท่านได้อนุญาตให้แนบแบบสอบถามในหน่วยงานที่ท่านกำกับดูแล โดยข้อมูลที่ได้จักใช้ประโยชน์ในการวิจัยและการศึกษา

บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น หวังเป็นอย่างยิ่งว่าคงได้รับร่วมมือจากท่านด้วยดี ขออนุโมทนาขอบคุณที่ช่วยเหลือด้านวิชาการมา ณ โอกาสนี้

เสนอ ผู้อำนวยการโรงเรียน เพื่อโปรดทราบ

เจริญพร

ผ.ส.ทพ. จกกวโร(เหมือนปิ่น)
วิทยาเขตขอนแก่น ขออนุญาตแจกแบบสอบถาม
เพื่อการศึกษา ๖๐๑ พระจักร จกกวโร(เหมือนปิ่น) (พระโสภณพัฒนบัณฑิต,รศ.ดร.)
รองอธิการบดี วิทยาเขตขอนแก่น
ประธานคณะกรรมการบริหารหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษา วิทยาเขตขอนแก่น
19 ๕.๑ 61

ทราบ ผ.มจร ๖๐๐๕๒๐๓๐๐๕
อธิการบดี ๑๙.๑๑.๖๑ จ.ตบม.ขอนแก่น

มอบ ☒ กลุ่มบริหารงานวิชาการ
☐ กลุ่มบริหารงานบุคคล
☐ กลุ่มบริหารงานแผนงานฯ
☐ กลุ่มบริหารทั่วไป

บัณฑิตศึกษา มจร.วิทยาเขตขอนแก่น

ผช.เลขานุการบัณฑิตศึกษา

โทร. ๐๙๒ ๕๕๒ ๖๔๒๖

(นายสิทธิพล ทพทนต์)
ผู้อำนวยการโรงเรียนสีหราชเดโชชัย
๖๑ ๕.๑.๖๑

ที่ ศธ ๐๔๕๕.๐๖๓/๐๐๘

โรงเรียนมัธยมตลาดใหญ่วิทยา
ตำบลยางคำ อำเภอหนองเรือ
จังหวัดขอนแก่น ๔๐๒๔๐

๙ มกราคม ๒๕๖๒

เรื่อง ตอบรับการเผยแพร่แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

เรียน ประธานคณะกรรมการบริหารหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตขอนแก่น

อ้างถึง หนังสือ ที่ ศธ.๖๑๓๒.๑ /ว๙๕ ลงวันที่ ๒๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๑

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

จำนวน ๑๐ ฉบับ

ตามหนังสือที่อ้างถึง พระจักร จุกกวโร(เหมือนปิน) รหัสประจำตัว ๖๐๐๕๒๐๓๐๐๕ นิสิต
หลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา บัณฑิตศึกษามหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น ได้จัดวิทยานิพนธ์ เรื่อง “การจัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท ๔ กลุ่ม
สาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่
การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕” ได้แจกแบบสอบถามเพื่อการวิจัยข้างต้นมายังโรงเรียนมัธยมตลาดใหญ่วิทยา
ตามรายละเอียดที่แจ้งแล้วนั้น

บัดนี้ทางโรงเรียนมัธยมตลาดใหญ่วิทยา ได้รับเอกสารดังกล่าวพร้อมทั้งตอบแบบสอบถามเพื่อการ
วิจัยเสร็จเรียบร้อยแล้ว

จึงเรียนมาเพื่อโปรดทราบ

ขอแสดงความนับถือ

(นายธนศักดิ์ ป่าสนธิ์)

ตำแหน่ง ครู วิทยฐานะ ชำนาญการพิเศษ รักษาการแทน
ผู้อำนวยการโรงเรียนมัธยมตลาดใหญ่วิทยา

โรงเรียนมัธยมตลาดใหญ่วิทยา
โทร.๐๔๓-๐๐๙๖๔๒

- အထူး
- မဟာမိတ်များနှင့်

အောင်

ที่ ศธ.๖๑๓๒.๑/ว ๙๕

บัณฑิตศึกษา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วิทยาเขตขอนแก่น ตำบลโคกสี

อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ๔๐๐๐๐

โรงเรียนนครขอนแก่น
เลขที่รับ 2704
วันที่ 17.6.61
เวลา 14.54 น.

๒๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุญาตแจกแบบสอบถามเพื่อการวิจัย

เจริญพร ผู้อำนวยการโรงเรียน นครขอนแก่น

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถาม จำนวน ๑๐ ชุด

ด้วย พระจักร จกกวโร(เหมือนปิน) รหัสประจำตัว ๖๐๐๕๒๐๓๐๐๕ นิสิตหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง “การจัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท ๔ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาศาสนา และวัฒนธรรมระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕ ” โดยมี ผศ.ดร.รัชณี จรุงศิริวัฒน์ และผศ.ดร.ประยูร แสงใส เป็นคณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

การนี้ เพื่อให้งานวิจัยของนิสิตสำเร็จลุล่วงตามหลักการวิจัยและเป็นไปตามวัตถุประสงค์ จึงขอความอนุเคราะห์จากท่านได้อนุญาตให้นิสิตแจกแบบสอบถามในหน่วยงานที่ท่านกำกับดูแล โดยข้อมูลที่ได้จักใช้ประโยชน์ในการวิจัยและการศึกษา

บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น หวังเป็นอย่างยิ่งว่าคงได้รับร่วมมือจากท่านด้วยดี ขออนุโมทนาขอบคุณที่ช่วยเหลือด้านวิชาการมา ณ โอกาสนี้

เรียน ผู้อำนวยการ

เพื่อโปรดทราบ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
โรงเรียน ขอนแก่น

เจริญพร

(พระโสภณพัฒนบัณฑิต, รศ.ดร.)

รองอธิการบดี วิทยาเขตขอนแก่น

ประธานคณะกรรมการบริหารหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษา วิทยาเขตขอนแก่น

เห็นควรมอบ

☐ เพื่อโปรดทราบ

☐ เพื่อโปรดพิจารณา

☐ ฝ่ายวิชาการ

☐ ฝ่ายแผนงาน

☐ ฝ่ายบริหารงานทั่วไป

บัณฑิตศึกษา มจร.วิทยาเขตขอนแก่น

ผ.เลขานุการบัณฑิตศึกษา

ให้
นางสาว
เนตรนภ พานิชกุล
๑๘/๑๑/๖๑
โทร. ๐๙๖ ๕๕๒ ๖๕๖๖

18/10/61

โรงเรียนขอนแก่นวิทยายน ปีที่ ๘๕

เลขที่ ๑๑๑

ที่ ศธ.๖๑๓๒.๑/ว ๔๕

๒๔ ธ.ค. ๒๕๕๑

บัณฑิตศึกษา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วิทยาเขตขอนแก่น ตำบลโคกสี

อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ๔๐๐๐๐

๒๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุญาตแจกแบบสอบถามเพื่อการวิจัย

เจริญพร ผู้อำนวยการโรงเรียน ขอนแก่นวิทยายน

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถาม จำนวน ๕ ชุด

ด้วย พระจักร จกกวโร(เหมือนปิ่น) รหัสประจำตัว ๖๐๐๕๒๐๓๐๐๕ นิสิตหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง “การจัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท ๔ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาศาสนา และวัฒนธรรมระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕” โดยมี ผศ.ดร.รัชนิ จรุงศิริวัฒน์ และ ผศ.ดร.ประยูร แสงใส เป็นคณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

การนี้ เพื่อให้งานวิจัยของนิสิตสำเร็จลุล่วงตามหลักการวิจัยและเป็นไปตามวัตถุประสงค์ จึงขอความอนุเคราะห์จากท่านได้อนุญาตให้นิสิตแจกแบบสอบถามในหน่วยงานที่ท่านกำกับดูแล โดยข้อมูลที่ได้จักใช้ประโยชน์ในการวิจัยและการศึกษา

บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น หวังเป็นอย่างยิ่งว่าคงได้รับร่วมมือจากท่านด้วยดี ขออนุโมทนาขอบคุณที่ช่วยเหลือด้านวิชาการมา ณ โอกาสนี้

เรียน ผู้อำนวยการโรงเรียนขอนแก่นวิทยายน

☐ โปรดทราบ ☐ โปรดพิจารณา

เจริญพร

☐ เห็นควรมอบกลุ่ม

☒ วิชาการ ☐ บุคคล

☐ แผนงานและงบประมาณ ☐ บริหารทั่วไป

☐ อื่นๆ.....

ประธานคณะกรรมการบริหารหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษา วิทยาเขตขอนแก่น

(พระโสณพัฒนบัณฑิต,รศ.ดร.)

รองอธิการบดี วิทยาเขตขอนแก่น

- ๑๕ ธันวาคม ๒๕๖๑
แจกเอกสารเพื่อ

- วิชาการ
ผศ.ดร.สุภาวดี
ทพ. กฤษณ์ ๑๕ ธันวาคม ๒๕๖๑

๒๕ พ.ค. ๖๑

โทร. ๐๙๒ ๕๕๒ ๖๔๖๖

บัณฑิตศึกษา มจร.วิทยาเขตขอนแก่น

ผช.เลขานุการบัณฑิตศึกษา

- ๓๓

- ๗๐๖

๒๕/๑๒/๖๑

ที่ ศธ.๖๑๓๒.๑/ว ๙๕

โรงเรียนแก่นนครวิทยาลัย
รับที่.....
วันที่ 19 ธ.ค. 2561

บัณฑิตศึกษา
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตขอนแก่น ตำบลโคกสี
อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ๔๐๐๐๐

๒๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุญาตแจกแบบสอบถามเพื่อการวิจัย

เจริญพร ผู้อำนวยการโรงเรียน.....

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถาม จำนวน ๑๐๐ ชุด

กลุ่มบริหารงานทั่วไป
วันที่ 20/11/2011
เวลา 12.00
วันที่ 20/11/2561

ด้วย พระจักร จกทวีโร(เหมือนปิ่น) รหัสประจำตัว ๖๐๐๕๒๐๓๐๐๕ นิสิตหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง "การจัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท ๔ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕" โดยมี ผศ.ดร.รัชนี้ จรุงศิริวัฒน์ และ ผศ.ดร.ประยูร แสงใส เป็นคณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

การนี้ เพื่อให้งานวิจัยของนิสิตสำเร็จลุล่วงตามหลักการวิจัยและเป็นไปตามวัตถุประสงค์ จึงขอความอนุเคราะห์จากท่านได้อนุญาตให้นิสิตแจกแบบสอบถามในหน่วยงานที่ท่านกำกับดูแล โดยข้อมูลที่ได้จักใช้ประโยชน์ในการวิจัยและการศึกษา

บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น หวังเป็นอย่างยิ่งว่าคงได้รับร่วมมือจากท่านด้วยดี ขออนุโมทนาขอบคุณที่ช่วยเหลือด้านวิชาการมา ณ โอกาสนี้

เรียน ผู้อำนวยการโรงเรียนแก่นนครวิทยาลัย

เจริญพร

ด้วย น.มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๖๐๐๕๒๐๓๐๐๕ ขออนุญาตแจกแบบสอบถามเพื่อการวิจัย
แบบสอบถาม - สอนกลุ่ม อ.ร.ค.๕
เพื่อไปสอนที่โรงเรียน

(พระโสภณพัฒนบัณฑิต,รศ.ดร.)

รองอธิการบดี วิทยาเขตขอนแก่น

ประธานคณะกรรมการบริหารหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษา วิทยาเขตขอนแก่น

19 ธ.ค. 2561

บัณฑิตศึกษา มจร.วิทยาเขตขอนแก่น
ผ.เลขานุการบัณฑิตศึกษา

(นายวิริยะ เดช ขาตา)

ผู้อำนวยการโรงเรียนแก่นนครวิทยาลัย
โทร. ๐๙๐ ๕๕๒ ๖๕๖๖

20 ธ.ค. 2561

- ออมสินทรัพย์ (งาน)

ที่ ศธ 04255.009 / 023

โรงเรียนขอนแก่นวิทยายน 2 (สมาน สุเมโธ)
ตำบลพระลับ อำเภอเมือง
จังหวัดขอนแก่น 40000

10 มกราคม 2562

เรื่อง การเก็บข้อมูลการวิจัย

เรียน รองคณบดีมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

อ้างถึง หนังสือ ที่ ศธ 6132.1/ว95 ลงวันที่ 25 พฤศจิกายน 2561

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถามเพื่อการวิจัย จำนวน 5 ชุด

ตามที่ พระจักร จกกรโร (เหมือนปิน) รหัสประจำตัว 6005203005 นิสิตหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสอนศึกษา บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น ใคร่ขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลบุคลากรทางการศึกษาโรงเรียนขอนแก่นวิทยายน 2 (สมาน สุเมโธ) เรื่อง การจัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท 4 กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาและวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สำนานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา 25 เพื่อทำวิทยานิพนธ์ ความละเอียดทราบแล้วนั้น

ในการนี้ ทางโรงเรียนขอนแก่นวิทยายน 2 (สมาน สุเมโธ) ได้ดำเนินการเรียบร้อยแล้ว จึงขอส่งแบบสอบถามเพื่อการวิจัยเรื่อง การจัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท 4 กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาและวัฒนธรรมระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สำนานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา 25 ตามที่แนบส่งมาด้วยพร้อมนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดทราบ

ขอแสดงความนับถือ

(นายวรรณประกรณ์ จุมพลน้อย)

ผู้อำนวยการโรงเรียนขอนแก่นวิทยายน 2 (สมาน สุเมโธ)

กลุ่มงานวิชาการ

โทร. 043-466-442, 043-466-443

E-mail: donplub@kkw2.ac.th

ที่ ศธ.๖๓๓๖.๓/ว ๙๕

บัณฑิตศึกษา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วิทยาเขตขอนแก่น ตำบลโคกสี

อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ๔๐๐๐๐

โรงเรียนเทพมงคลนิย

วันที่ ๕๑ / ๒๕๖๒

วันที่ ๕๑ / ๒๕๖๒

วันที่ ๕๑ / ๒๕๖๒

๒๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุญาตแจกแบบสอบถามเพื่อการวิจัย

เจริญพร ผู้อำนวยการโรงเรียน เทพมงคลนิย

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถาม จำนวน ๒๐ ชุด ๐ ๕ ไร่ ๒๐ ไร่

ด้วย พระจักร จกทวีโร(เหมือนปิน) รหัสประจำตัว ๖๐๐๕๒๐๓๐๐๕ นิสิตหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง "การจัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท ๔ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สิ่งกีดขวางงานเขตพื้นที่ การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕ " โดยมี ผศ.ดร.รัชนิ จรุงศิริวัฒน์ และ ผศ.ดร.ประยูร แสงใส เป็นคณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

การนี้ เพื่อให้งานวิจัยของนิสิตสำเร็จลุล่วงตามหลักการวิจัยและเป็นไปตามวัตถุประสงค์ จึงขอความอนุเคราะห์จากท่านได้อนุญาตให้นิสิตแจกแบบสอบถามในหน่วยงานที่ท่านกำกับดูแล โดยข้อมูลที่ได้จักใช้ประโยชน์ในการวิจัยและการศึกษา

บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น หวังเป็นอย่างยิ่งว่า จะได้รับร่วมมือจากท่านด้วยดี ขออนุโมทนาขอบคุณที่ช่วยเหลือด้านวิชาการมา ณ โอกาสนี้

เรียน ผู้อำนวยการโรงเรียนเทพมงคลนิย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ขออนุญาตแจกแบบสอบถามเพื่อการวิจัย

เพื่อไปทำวิทยานิพนธ์

เจริญพร

(พระโสภณพัฒนบัณฑิต,รศ.ดร.)

รอรออีกกับดี วิทยาเขตขอนแก่น

ประธานคณะกรรมการบริหารหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษา วิทยาเขตขอนแก่น

☒ ทราบ	☒ ตอบ
☒ กลุ่มบริหารงานวิชาการ	
☐ กลุ่มบริหารงานกิจการนักเรียน	
☐ กลุ่มบริหารงานทั่วไป	
☐ กลุ่มบริหารงานงบประมาณ / แผนงาน	
☐ กลุ่มบริหารงานบุคคล	
☐ อื่น	

☒ วิชาการ
☐ สังกัดงานวิชาการ
☐ สังกัดงานทั่วไป
☐ สังกัดงานงบประมาณ/แผน
☐ บุคคล
☐ อื่นๆ

บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ขอเสนอการบัณฑิตศึกษา

โทร ๐๙๐ ๘๘๐ ๖๖๖๖

ที่ ศอ.๐๐๑๗๒๒/ว.๐๑๕

บัณฑิตศึกษา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตขอนแก่น ตำบลโคกสี
อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ๔๐๐๐๐โรงเรียนเตรียมอุดมศึกษา
พัฒนาการ ขอนแก่น
วันที่ 8 / 10 / 69
เวลา 10.55 น.

๒๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุญาตแจกแบบสอบถามเพื่อการวิจัย

เจริญพร ผู้อำนวยการโรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาพัฒนาการ ขอนแก่น

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถาม จำนวน ๕ ชุด

ด้วย พระจักร จกกรโร(เหมือนปิน) รหัสประจำตัว ๖๐๐๕๒๐๓๐๐๕ นิสิตหลักสูตรปริญญา
พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษา บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง "การจัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท ๔ กลุ่ม
สาระการเรียนรู้สังคมศึกษาศาสตร์ และวัฒนธรรมระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่
การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕ " โดยมี ผศ.ดร.รัชมิ จรุงศิริวัฒน์ และผศ.ดร.ประยูร แสงใส เป็น
คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

การนี้ เพื่อให้งานวิจัยของนิสิตสำเร็จดังตามหลักการวิจัยและเป็นไปตามวัตถุประสงค์ จึงขอ
ความอนุเคราะห์จากท่านได้อนุญาตให้นิสิตแจกแบบสอบถามในหน่วยงานที่ท่านกำกับดูแล โดยข้อมูลที่ได้อีก
ใช้ประโยชน์ในการวิจัยและการศึกษา

บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น หวังเป็นอย่างยิ่งว่า
คงได้รับร่วมมือจากท่านด้วยดี ขออนุโมทนาขอบคุณที่ช่วยเหลือด้านวิชาการมา ณ โอกาสนี้

เสนอ	ผู้อำนวยการโรงเรียนเตรียมอุดมศึกษา พัฒนาการ ขอนแก่น
เห็นความชอบ	
☒ ทราบการ	☐ ถึงการนักเรียน
☒ วิจารณ์	☐ สำนักงานผู้อำนวยการ
☐ เสนอความเห็นต่อไป	

เจริญพร

(พระโสภณพัฒนบัณฑิต, รศ. ดร.)

รองอธิการบดี วิทยาเขตขอนแก่น

ประธานคณะกรรมการบริหารหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษา วิทยาเขตขอนแก่น

บัณฑิตศึกษา มจร วิทยาเขตขอนแก่น

ผศ. เลขาฯ บัณฑิตศึกษา

โทร. ๐๙๒ ๕๕๒๖ ๖๕๒๖

8/10/69

ภาคผนวก ง.

หนังสือขออนุญาตแจกแบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

ที่ ศธ.๖๑๓๒.๑/ว ๙๕

โรงเรียนหนองเรือวิทย
วันที่ ๑๒ ๕
วันที่ 19 ส.ค. 2561
เวลา 13:00 น.
บัณฑิตศึกษา
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตขอนแก่น ตำบลโคกสี
อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ๔๐๐๐๐

๒๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุญาตแจกแบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

เจริญพร ผู้อำนวยการโรงเรียน หนองเรือวิทย

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถาม จำนวน ๒๐ ชุด

ด้วย พระจักร จกกวโร(เหมือนปิ่น) รหัสประจำตัว ๖๐๐๕๒๐๓๐๐๕ นิสิตหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง “การจัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท ๔ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาศาสนา และวัฒนธรรมระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕ ” โดยมี ผศ.ดร.รัชณี จรุงศิริวัฒน์ และ ผศ.ดร.ประยูร แสงใส เป็นคณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

การนี้ เพื่อให้งานวิจัยของนิสิตสำเร็จลุล่วงตามหลักการวิจัยและเป็นไปตามวัตถุประสงค์ จึงขอความอนุเคราะห์จากท่านได้อนุญาตให้แนบแบบสอบถามในหน่วยงานที่ท่านกำกับดูแล โดยข้อมูลที่ได้จักใช้ประโยชน์ในการวิจัยและการศึกษา

บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น หวังเป็นอย่างยิ่งว่าคงได้รับร่วมมือจากท่านด้วยดี ขออนุโมทนาขอบคุณที่ช่วยเหลือด้านวิชาการมา ณ โอกาสนี้

ยื่น	ผู้อำนวยการโรงเรียนหนองเรือวิทยา
เรื่อง	ขออนุญาตแจกแบบสัมภาษณ์
ทำ	สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดขอนแก่น
เห็นควรมอบ	
☒	กลุ่มบริหารวิชาการ
☐	กลุ่มบริหารงบประมาณ
☐	กลุ่มบริหารทั่วไป
☐	กลุ่มบริหารงานบุคคล
ลงชื่อ	พรชัย
วันที่	19 ส.ค. 2561

เจริญพร

(พระโสภณพัฒนบัณฑิต, รศ.ดร.)

รองอธิการบดี วิทยาเขตขอนแก่น

ประธานคณะกรรมการบริหารหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษา วิทยาเขตขอนแก่น

บัณฑิตศึกษา มจร. วิทยาเขตขอนแก่น

ผ.ช.เลขานุการบัณฑิตศึกษา

โทร. ๐๙๒ ๕๕๒ ๖๔๖๖

20 ส.ค. 2561

ที่ ศธ.๖๑๓๒.๑/ว ๕๕

โรงเรียนฝางวิทยายน

๑๕/๒๕๖๑

๑๕/๒๕๖๑

บัณฑิตศึกษา ๑๐

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วิทยาเขตขอนแก่น ตำบลโคกสี

อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ๔๐๐๐๐

๒๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุญาตแจกแบบสอบถามเพื่อการวิจัย

เจริญพร ผู้อำนวยการโรงเรียน ฝางวิทยายน

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถาม จำนวน ๑๐ ชุด

ด้วย พระจักร จกทวีโร(เหมือนปิน) รหัสประจำตัว ๖๐๐๕๒๐๓๐๐๕ นิสิตหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง "การจัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท ๔ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาศาสนา และวัฒนธรรมระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕" โดยมี ผศ.ดร.รัชนิ จรุงศิริวัฒน์ และ ผศ.ดร.ประยูร แสงใส เป็นคณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

การนี้ เพื่อให้งานวิจัยของนิสิตสำเร็จลุล่วงตามหลักการวิจัยและเป็นไปตามวัตถุประสงค์ จึงขอความอนุเคราะห์จากท่านได้อนุญาตให้นิสิตแจกแบบสอบถามในหน่วยงานที่ท่านกำกับดูแล โดยข้อมูลที่ได้จักใช้ประโยชน์ในการวิจัยและการศึกษา

บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น หวังเป็นอย่างยิ่งว่าคงได้รับร่วมมือจากท่านด้วยดี ขออนุโมทนาขอบคุณที่ช่วยเหลือด้านวิชาการมา ณ โอกาสนี้

โดย ผู้อำนวยการโรงเรียนฝางวิทยายน	☒ งานราชการ
ผ.จ.หน้าจากศูนย์วิจัยฯ	☒ วิชาการ
รองผู้อำนวยการโรงเรียน	☐ กิจกรรมนักเรียน
ครู	☐ การเงิน/พัสดุ
ครู	☐ แผนงานฯ
ครู	☐ ประสานงาน
ครู	☐ ประสานงาน
ครู	☐ บริหาร

เจริญพร

(พระโสภณพัฒนบัณฑิต,รศ.ดร.)

รองอธิการบดี วิทยาเขตขอนแก่น

- ๒๕๖๑
- ๒๕๖๑
- ๒๕๖๑

(นายบรรลือศักดิ์ จันทร์ดี)

รองผู้อำนวยการโรงเรียนฝางวิทยายน

รองอธิการบดีวิทยาเขตขอนแก่น

๒๕๖๑
๒๕๖๑

บัณฑิตศึกษา มจร.วิทยาเขตขอนแก่น

ผ.จ.เลขานุการบัณฑิตศึกษา

โทร. ๐๙๒๖ ๕๕๒๖ ๒๕๖๑

ว่าที่ ร.ต.

(พิจิตร ราชบุตร)

ผู้อำนวยการโรงเรียนฝางวิทยายน

ที่ ศธ.๖๑๓๒.๑/ว ๙๕

เลขที่ระเบียบ 1234
วันที่ 17 / 5.๕ / 61
เวลา 15.00 น.

บัณฑิตศึกษา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วิทยาเขตขอนแก่น ตำบลโคกสี

อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ๔๐๐๐๐

๒๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุญาตแจกแบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

เจริญพร ผู้อำนวยการโรงเรียน สี่ทรางโคกสีชัย

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถาม จำนวน ๕ ชุด

ด้วย พระจักร จกกวโร(เหมือนปิ่น) รหัสประจำตัว ๖๐๐๕๒๐๓๐๐๕ นิสิตหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง "การจัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท ๔ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาศาสนา และวัฒนธรรมระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕" โดยมี ผศ.ดร.รัชนิ จรุงศิริวัฒน์ และผศ.ดร.ประยูร แสงใส เป็นคณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

การนี้ เพื่อให้งานวิจัยของนิสิตสำเร็จลุล่วงตามหลักการวิจัยและเป็นไปตามวัตถุประสงค์ จึงขอความอนุเคราะห์จากท่านได้อนุญาตให้นิสิตแจกแบบสอบถามในหน่วยงานที่ท่านกำกับดูแล โดยข้อมูลที่ได้อาจใช้ประโยชน์ในการวิจัยและการศึกษา

บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น หวังเป็นอย่างยิ่งว่าคงได้รับร่วมมือจากท่านด้วยดี ขออนุโมทนาขอบคุณที่ช่วยเหลือด้านวิชาการมา ณ โอกาสนี้

เสนอ ผู้อำนวยการโรงเรียน เพื่อโปรดทราบ

๑. ผศ.ดร.จกกวโร(เหมือนปิ่น) วิทยาเขตขอนแก่น ขออนุญาตแจกแบบสอบถาม
เพื่อวิจัย เรื่อง พระจักร จกกวโร(เหมือนปิ่น) (พระโสภณพัฒนบัณฑิต,รศ.ดร.)
รองอธิการบดี วิทยาเขตขอนแก่น
ประธานคณะกรรมการบริหารหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษา วิทยาเขตขอนแก่น
17 5.๕ 61

เจริญพร

ทราบ ผศ.ดร.จกกวโร
17 5.๕ 61 จ.ขอนแก่น

มอบ ☒ กลุ่มบริหารงานวิชาการ
☐ กลุ่มบริหารงานบุคคล
☐ กลุ่มบริหารงานแผนงานฯ
☐ กลุ่มบริหารทั่วไป

บัณฑิตศึกษา มจร.วิทยาเขตขอนแก่น

ผ.เลขานุการบัณฑิตศึกษา

โทร. ๐๙๒ ๕๕๒ ๖๔๒๖

(นายสิทธิพล พหลทัต)
ผู้อำนวยการโรงเรียนสี่ทรางโคกสีชัย
๑๖ ๕.๕.๖๑

ที่ ศธ ๐๔๕๕.๐๖๓/๐๐๘

โรงเรียนมัธยมตลาดใหญ่วิทยา
ตำบลยางคำ อำเภอหนองเรือ
จังหวัดขอนแก่น ๔๐๒๔๐

๙ มกราคม ๒๕๖๒

เรื่อง ตอบรับการเผยแพร่แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

เรียน ประธานคณะกรรมการบริหารหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตขอนแก่น

อ้างถึง หนังสือ ที่ ศธ.๖๑๓๒.๑ /ว๙๕ ลงวันที่ ๒๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๑

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

จำนวน ๑๐ ฉบับ

ตามหนังสือที่อ้างถึง พระจักร จกกวโร(เหมือนปิน) รหัสประจำตัว ๖๐๐๕๒๐๓๐๐๕ นิสิต
หลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา บัณฑิตศึกษามหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น ได้จัดวิทยานิพนธ์ เรื่อง “การจัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท ๔ กลุ่ม
สาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่
การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕” ได้แจกแบบสอบถามเพื่อการวิจัยข้างต้น มายังโรงเรียนมัธยมตลาดใหญ่วิทยา
ตามรายละเอียดที่แจ้งแล้วนั้น

บัดนี้ทางโรงเรียนมัธยมตลาดใหญ่วิทยา ได้รับเอกสารดังกล่าวพร้อมทั้งตอบแบบสอบถามเพื่อการ
วิจัยเสร็จเรียบร้อยแล้ว

จึงเรียนมาเพื่อโปรดทราบ

ขอแสดงความนับถือ

(นายณรงค์ดี ป่าสนธิ์)

ตำแหน่ง ครู วิทยฐานะ ข้าราชการพิเศษ รักษาการแทน
ผู้อำนวยการโรงเรียนมัธยมตลาดใหญ่วิทยา

โรงเรียนมัธยมตลาดใหญ่วิทยา

โทร.๐๔๓-๐๐๙๖๔๒

ที่ ศธ.๖๑๓๒.๑/ว ๙๕

โรงเรียน..... จ.ขอนแก่น
 วันที่ ๒๕/๑๐/๖๑
 วันที่ 18.5.2561

บัณฑิตศึกษา ๑๐.๐๐ น.
 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 วิทยาเขตขอนแก่น ตำบลโคกสี
 อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ๔๐๐๐๐

๒๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุญาตแจกแบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

เจริญพร ผู้อำนวยการโรงเรียน ปางแกนนคร

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถาม จำนวน ๑๐ ชุด

ด้วย พระจักร จกการโร(เหมือนปิ่น) รหัสประจำตัว ๖๐๐๕๒๐๓๐๐๕ นิสิตหลักสูตรปริญญา
 พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
 วิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง “การจัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท ๔ กลุ่ม
 สาระการเรียนรู้สังคมศึกษาศาสนา และวัฒนธรรมระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่
 การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕ ” โดยมี ผ.ศ.ดร.รัชนี จรุงศิริวัฒน์ และผ.ศ.ดร.ประยูร แสงใส เป็น
 คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

การนี้ เพื่อให้งานวิจัยของนิสิตสำเร็จลุล่วงตามหลักการวิจัยและเป็นไปตามวัตถุประสงค์ จึงขอ
 ความอนุเคราะห์จากท่านได้อนุญาตให้นิสิตแจกแบบสอบถามในหน่วยงานที่ท่านกำกับดูแล โดยข้อมูลที่ได้จัก
 ใช้ประโยชน์ในการวิจัยและการศึกษา

บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น หวังเป็นอย่างยิ่งว่า

คงได้รับร่วมมือจากท่านด้วยดี ขออุมทนาขอบคุณที่ช่วยเหลือด้านวิชาการมา ณ โอกาสนี้

เรียน ผู้อำนวยการโรงเรียนปางแกนนคร

- ผ. ปางแกนนคร

ขออุมทนาขอบคุณที่ช่วยเหลือด้านวิชาการ

- ผ. ปางแกนนคร

เจริญพร

(พระโสภณพัฒนบัณฑิต,ร.ศ.ดร.)

รองอธิการบดี วิทยาเขตขอนแก่น

ประธานคณะกรรมการบริหารหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษา วิทยาเขตขอนแก่น

18.5.2561

บัณฑิตศึกษา มจร.วิทยาเขตขอนแก่น

ผ.เลขานุการบัณฑิตศึกษา

โทร. ๐๙๒ ๕๕๒ ๖๔๒๖

กลุ่มวิชาการ
 วันที่ ๑๐/๑๑/๖๑ วันที่ ๑๐/๑๑/๖๑
 ลงชื่อ.....สารบรรณ
 ความเห็นรองผู้อำนวยการ
 มจร.ขอนแก่น
 ลงชื่อ.....รองผู้อำนวยการ

รองอธิการบดี

18.5.2561

ที่ ศธ.๖๑๓๒.๑/ว ๙๕

บัณฑิตศึกษา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วิทยาเขตขอนแก่น ตำบลโคกสี

อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ๔๐๐๐๐

โรงเรียนนครขอนแก่น

เลขที่รับ 2704

วันที่ 17 ต.ค. 61

เวลา 14.54 น.

๒๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุญาตแจกแบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

เจริญพร ผู้อำนวยการโรงเรียน นครขอนแก่น

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถาม จำนวน ๑๐ ชุด

ด้วย พระจักร จกกวโร(เหมือนปิน) รหัสประจำตัว ๖๐๐๕๒๐๓๐๐๕ นิสิตหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง “การจัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท ๔ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาศาสนา และวัฒนธรรมระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕” โดยมี ผศ.ดร.รัชณี จรุงศิริวัฒน์ และผศ.ดร.ประยูร แสงใส เป็นคณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

การนี้ เพื่อให้งานวิจัยของนิสิตสำเร็จลุล่วงตามหลักการวิจัยและเป็นไปตามวัตถุประสงค์ จึงขอความอนุเคราะห์จากท่านได้อนุญาตให้นิสิตแจกแบบสอบถามในหน่วยงานที่ท่านกำกับดูแล โดยข้อมูลที่ได้จักใช้ประโยชน์ในการวิจัยและการศึกษา

บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น หวังเป็นอย่างยิ่งว่าคงได้รับร่วมมือจากท่านด้วยดี ขออนุโมทนาขอบคุณที่ช่วยเหลือด้านวิชาการมา ณ โอกาสนี้

เรียน ผู้อำนวยการ

เพื่อโปรดทราบ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

เรื่อง ขออนุญาตแจกแบบสัมภาษณ์

เจริญพร

(พระโสภณพัฒนบัณฑิต,รศ.ดร.)

รองอธิการบดี วิทยาเขตขอนแก่น

ประธานคณะกรรมการบริหารหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษา วิทยาเขตขอนแก่น

เห็นควรมอบ

☐ เพื่อโปรดทราบ☐ เพื่อโปรดพิจารณา☐ ฝ่ายวิชาการ☐ ฝ่ายแผนงาน☒ ฝ่ายบริหารงานทั่วไป

๑๒

บัณฑิตศึกษา มจร.วิทยาเขตขอนแก่น

ผ.เลขานุการบัณฑิตศึกษา

เรียน

ผู้อำนวยการ

ในเขตมอบฝ่ายบุคคล

๑๕ ต.ค. ๖๑

โทร. ๐๙๒ ๕๕๒ ๖๔๖๖

18/10/61

ที่ กธ.๖๑๓๒.๑/๖ ๙๕

บัณฑิตศึกษา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วิทยาเขตขอนแก่น ตำบลโคกสี

อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ๔๖๐๐๐

๒๕ พฤษภาคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุญาตแจกแบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

เจริญพร ผู้อำนวยการโรงเรียน แก่นนครวิทยาลัย

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถาม จำนวน ๑๐ ชุด

การบริการ โดยผู้ให้บริการ

2091

100.00

and 2050. 2561

ด้วย พระจักร จกกวโร(เหมือนปิ่น) รหัสประจำตัว ๒๐๐๕๒๐๓๐๐๕ นิสิตหลักสูตรปริญญา
พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง “การจัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท ๔ กลุ่ม
สาระการเรียนรู้สังคมศึกษาศาสนา และวัฒนธรรมระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่
การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕” โดยมี ผศ.ดร.รัชนี้ จรุงศิริวัฒน์ และผศ.ดร.ประยูร แสงใส เป็น
คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

การนี้ เพื่อให้งานวิจัยของนิสิตสำเร็จลุล่วงตามหลักการวิจัยและเป็นไปตามวัตถุประสงค์ ซึ่งขอความอนุเคราะห์จากท่านได้อนุญาตให้นิสิตแจกแบบสอบถามในหน่วยงานที่ท่านกำกับดูแล โดยข้อมูลที่ได้จักใช้ประโยชน์ในการวิจัยและการศึกษา

บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น หวังเป็นอย่างยิ่งว่า
คงได้รับร่วมมือจากท่านด้วยดี ขออนุโมทนาขอบคุณที่ช่วยเหลือด้านวิชาการมา ณ โอกาสนี้

เรียน ผู้อำนวยการโรงเรียนแก่นนครวิทยาลัย

เจริญพร

ด้าน ม. ๒๓ ทรัพย์สินทางปัญญา

၇၀၀ ယူရို အကုသိမ္ဘာလကျေအောင်

หน้า ๑๐๖ - ๑๐๗

136/150 ฟ้าขาว

(พระโสภณพัฒนบัณฑิต,รศ.ดร.)

รองอธิการบดี รักษาเขตขอนแก่น

ประธานคณะกรรมการบริหารหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษา วิทยาเขตขอนแก่น

19 S.A. 2561

บัณฑิตศึกษา มจร.วิทยาเขตขอนแก่น

ผอ.เลขาธิการบัณฑิตศึกษา

(นายวิริยะเดช ชูตา)

ผู้อำนวยการโรงเรียนแก่นนครวิทยาลัย
โทร. ๐๙๒ ๕๕๒ ๖๔๒๖

พ.ร.บ. ๐๙๒ ๕๕๒ ๖๔๒๖

20 S.A. 2561

- ឧបសគ្គនៃការកើនឡើង

๒๕๓๖
๒๘๙๐
บัณฑิตศึกษา
วิชา / ๑๘.๑.๖/
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตขอนแก่น ตำบลโคกสี.....
อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ๔๐๐๐๐

๒๕ พฤษภาคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุญาตแจกแบบสอบถามเพื่อการวิจัย

เจริญพร ผู้อำนวยการโรงเรียน ศรีกระนวนวิทยาคม

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถาม จำนวน ๐๕ ชุด

วิชาการโรงเรียนสตรีศรีน่านวิทยาคม
 อ.กระนวน จ.ขอนแก่น
 เลขที่ 1264
 21 ธ.ค. 2561
 เวลา

ด้วย พระจักร จกกวโร(เหมือนปิน) รหัสประจำตัว ๒๐๐๕๒๐๓๐๐๕ นิสิตหลักสูตรปริญญา
พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง “การจัดการเรียนรู้ตามหลักอภิปา ๔ กลุ่ม
สาระการเรียนรู้สังคมศึกษาศาสนา และวัฒนธรรมระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่
การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕ ” โดยมี ผศ.ดร.รัชนี จรุงศิริวัฒน์ และผศ.ดร.ประยูร แสงใส เป็น
คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

การนี้ เพื่อให้งานวิจัยของนิสิตสำเร็จลุล่วงตามหลักการวิจัยและเป็นไปตามวัตถุประสงค์ จึงขอความอนุเคราะห์จากท่านได้อนุญาตให้ติดต่อแจกแบบสอบถามในหน่วยงานที่ท่านกำกับดูแล โดยข้อมูลที่ได้อาจใช้ประโยชน์ในการวิจัยและการศึกษา

บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น หวังเป็นอย่างยิ่งว่า
คงได้รับร่วมมือจากท่านด้วยดี ขออนุโมทนาขอบคุณที่ช่วยเหลือด้านวิชาการมา ณ โอกาสนี้

เรียน ผู้อำนวยการ

ผู้ปกครอง

[illegible]

(พระโสมภพพัฒนบัณฑิต, รศ.ดร.)

- ०१०७८४६५३२१

รองอธิการบดี วิทยาเขตขอนแก่น

ประธานคณะกรรมการบริหารหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษา วิทยาเขตขอนแก่น

18 T. P. 61

-1. பிள்ளைகளின் கல்வியைப் பற்றி
நினைவூட்டலாக

210.0.61

โทร. ๐๙๒ ๕๕๒ ๖๔๒๖

บัณฑิตศึกษา มจร.วิทยาเขตขอนแก่น

ผช.เลขานุการบัณฑิตศึกษา

ที่ ศธ 04255.009 / 023

โรงเรียนขอนแก่นวิทยายน 2 (สมาน สุเมโธ)
ตำบลพระลับ อำเภอเมือง
จังหวัดขอนแก่น 40000

10 มกราคม 2562

เรื่อง ขออนุญาตแจกแบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

เรียน รองคณบดีมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

อ้างถึง หนังสือ ที่ ศธ 6132.1/ว95 ลงวันที่ 25 พฤศจิกายน 2561

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถามเพื่อการวิจัย จำนวน 5 ชุด

ตามที่ พระจักร จกกวโร (เหมือนปิ่น) รหัสประจำตัว 6005203005 นิสิตหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสอนศึกษา บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น เกริ่นขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลบุคลากรทางการศึกษาโรงเรียนขอนแก่นวิทยายน 2 (สมาน สุเมโธ) เรื่อง การจัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท 4 กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาและวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา 25 เพื่อทำวิทยานิพนธ์ ความละเอียดทราบแล้วนั้น

ในกรณี ทางโรงเรียนขอนแก่นวิทยายน 2 (สมาน สุเมโธ) ได้ดำเนินการเรียบร้อยแล้ว จึงขอส่งแบบสอบถามเพื่อการวิจัยเรื่อง การจัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท 4 กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาและวัฒนธรรมระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา 25 ตามที่แนบส่งมาด้วยพร้อมนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดทราบ

ขอแสดงความนับถือ

(นายวรรณประกรณ์ จุมพลน้อย)

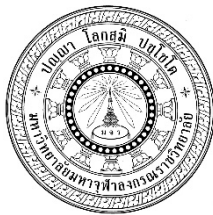
ผู้อำนวยการโรงเรียนขอนแก่นวิทยายน 2 (สมาน สุเมโธ)

กลุ่มงานวิชาการ

โทร. 043-466-442, 043-466-443

E-mail: donplub@kkw2.ac.th

ภาคผนวก จ.
แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

เรื่อง

**“การจัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท ๔ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา
และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่
การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕”**

แบบสอบถามนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์ ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เพื่อรวบรวมเป็นข้อมูลทางวิชาการสำหรับการศึกษาค้นคว้า และเพื่อประโยชน์สำหรับใช้เป็นแนวทาง การจัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท ๔ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕ และขอรับรองว่าการตอบแบบสอบถามนี้ไม่มีผลกระทบใดๆ ต่อผู้ตอบแบบสอบถาม เนื่องจากผู้วิจัยจะนำคำตอบของท่านไปใช้วิเคราะห์ในภาพรวมเท่านั้น ผู้วิจัยจึงใคร่ขอความกรุณาท่านในการตอบแบบสอบถามให้ครบทุกข้อ ตามความเป็นจริงเพื่อนำไปวิเคราะห์ให้เป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป

คำชี้แจง

ตอนที่ ๑. เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม สอบถามเกี่ยวกับระดับการศึกษา และประสบการณ์ในการทำงาน ของผู้ตอบแบบสอบถาม ซึ่งเป็นแบบเลือกตอบ (Checklist)

ตอนที่ ๒ เป็นข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็นต่อ การจัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท ๔ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕

ตอนที่ ๓ เป็นแบบสอบถามปลายเปิด เกี่ยวกับข้อเสนอแนะ ในการจัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท ๔ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕

ขอขอบคุณในความร่วมมือการตอบแบบสอบถาม

พระจักร จกกวโร (เหมือนปิ่น)

นิสิตปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

ตอนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

คำชี้แจง : โปรดใส่ ✓ ลงใน ☐ ที่ตรงกันกับความเป็นจริงของท่าน

๑. ระดับการศึกษา

- ☐ ระดับปริญญาตรี
- ☐ ระดับปริญญาโท
- ☐ ระดับปริญญาเอก

๒. ประสบการณ์ในการทำงาน

- ☐ ๑-๕ ปี
- ☐ ๖-๑๐ ปี
- ☐ ๑๑-๑๕ ปี
- ☐ ๑๖ ปีขึ้นไป

ตอนที่ ๒ เป็นข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็นต่อ การจัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท ๔ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕

คำชี้แจง: โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องที่ตรงกับระดับการปฏิบัติของท่านมากที่สุด ต่อการจัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท ๔ ของนักเรียนในแต่ละด้าน โดยประมาณค่าตามเกณฑ์ดังนี้

- ๕ หมายถึง มีการปฏิบัติอยู่ในระดับ มากที่สุด
 ๔ หมายถึง มีการปฏิบัติอยู่ในระดับ มาก
 ๓ หมายถึง มีการปฏิบัติอยู่ในระดับ ปานกลาง
 ๒ หมายถึง มีการปฏิบัติอยู่ในระดับ น้อย
 ๑ หมายถึง มีการปฏิบัติอยู่ในระดับ น้อยที่สุด

การจัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท ๔ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕	ระดับการปฏิบัติ				
	๕ มากที่สุด	๔ มาก	๓ ปานกลาง	๒ น้อย	๑ น้อยที่สุด
ด้านฉันทะ ความพอใจ ใฝ่ใจที่จะเรียน					
๑. ครูผู้สอน จัดกิจกรรมการเรียนรู้จากสภาพแวดล้อมแก่นักเรียนจนเกิดเป็นความคิดสร้างสรรค์อย่างมีประสิทธิภาพ					
๒. ครูผู้สอน ปลุกฝังคุณธรรมและจริยธรรมให้นักเรียนมีจิตสำนึกเป็นพลเมืองดี					
๓. ครูผู้สอน ได้ส่งเสริมให้นักเรียนมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ และมีจิตสำนึกการทำประโยชน์ต่อสังคมให้นักเรียน					
๔. ครูผู้สอน มีความมุ่งมั่นทำงานด้วยใจรักและมีประสิทธิภาพในการจัดการเรียนรู้					
๕. ครูผู้สอน ได้จัดกิจกรรมให้นักเรียนแสดงความสามารถ ได้เรียนในสิ่งที่ชอบ และสนใจ					
๖. ครูผู้สอน ได้แนะนำสั่งสอนนักเรียนด้วยความรักและเมตตา					
๗. ครูผู้สอน ส่งเสริมให้นักเรียนเอาใจใส่ จดจ่อตั้งใจกับงานที่ได้รับมอบหมายอย่างเต็มความสามารถ					

การจัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท ๔ กลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอน ปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕	ระดับการปฏิบัติ				
	๕ มาก ที่สุด	๔ มาก	๓ ปาน กลาง	๒ น้อย	๑ น้อย ที่สุด
๘. ครูผู้สอน ได้จัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้นักเรียนแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน					
๙. ครูผู้สอน ได้จัดกิจกรรมการเรียนรู้ในชุมชนและแหล่งเรียนรู้ นอกสถานที่					
๑๐. ครูผู้สอน ได้จัดกิจกรรมส่งเสริมความมุ่งมั่น ความเพียร พยายามเชื่อมั่นในตนเองแก่ผู้เรียน					
ด้านวิริยะ ความเพียรในการเรียน อดทนไม่ท้อถอยในการเรียน					
๑๑. ครูผู้สอนได้ส่งเสริมให้นักเรียนคิดอย่างมีวิจารณญาณ มากกว่าการให้นักเรียนปฏิบัติตามคำสั่งเท่านั้น					
๑๒. ครูผู้สอน มีการจัดกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้การ จัดการเรียนรู้ของนักเรียนประสบผลสำเร็จ					
๑๓. ครูผู้สอน ได้เข้าอบรมพัฒนาตนเองในการจัดการเรียนการ สอนอย่างต่อเนื่อง					
๑๔. ครูผู้สอน ส่งเสริมให้นักเรียนกล้าแสดงออก มุ่งมั่น ทุ่มีเท และมีความรับผิดชอบ					
๑๕.ครูผู้สอน ส่งเสริมความอดทน ไม่ท้อถอยต่ออุปสรรคในการ เรียนรู้แก่นักเรียน					
๑๖. ครูผู้สอน ได้ทุ่มเทร่างกายและแรงใจ ในการจัดจ้ด กิจกรรมการเรียนรู้ เพื่อพัฒนานักเรียนอยู่เสมอ					
๑๗. ครูผู้สอน จัดการเรียนรู้ที่กระตุ้นให้นักเรียนเกิดความสนใจ และสามารถเรียนรู้ด้วยตนเองได้					
๑๘. ครูผู้สอน ได้ส่งเสริมให้นักเรียนมีความมุ่งมั่นทุ่มเทต่อการ ทำงานเป็นกลุ่ม					
๑๙. ครูผู้สอน เปิดโอกาสให้นักเรียนร่วมวางแผนกิจกรรมการ เรียนรู้ ให้บรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมาย					
๒๐. ครูผู้สอน ได้จัดการเรียนรู้จากสภาพแวดล้อมในท้องถิ่นให้ นักเรียนได้เรียนรู้ประสบการณ์จริง					

การจัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท ๔ กลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอน ปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕	ระดับการปฏิบัติ				
	๕ มาก ที่สุด	๔ มาก	๓ ปาน กลาง	๒ น้อย	๑ น้อย ที่สุด
ด้านจิตตะ ความคิด ตั้งใจรับรู้ในสิ่งที่เรียน					
๒๑. ครูผู้สอน ได้จัดกิจกรรมมีความตั้งใจจริงต่อการจัดการเรียนรู้ เพื่อให้ประสบความสำเร็จตามเป้าหมาย					
๒๒. ครูผู้สอน นำเหตุการณ์ปัจจุบันที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนรู้ของผู้เรียน ทั้งในและนอกเวลาเรียน					
๒๓. ครูผู้สอน ได้สนับสนุนให้นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจ วัฒนธรรมความหลากหลายทางสังคม					
๒๔. ครูผู้สอน มีกระบวนการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนอยู่เสมอ					
๒๕. ครูผู้สอน มีการส่งเสริมแนะนำให้ผู้เรียนมีการพัฒนารอบด้าน ทั้งกาย ใจ และสติปัญญา					
๒๖. ครูผู้สอน ให้นักเรียนร่วมกิจกรรมที่สำคัญทางศาสนาเพื่อการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง					
๒๗. ครูผู้สอน ได้จัดการเรียนรู้ เพื่อให้ผู้เรียนสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้					
๒๘. ครูผู้สอน ได้ให้นักเรียนฝึกสติ รับรู้ในสิ่งที่ทำ และทำสิ่งนั้นด้วยความคิดสร้างสรรค์					
๒๙. ครูผู้สอน มีความเอาใจใส่ และส่งเสริมพัฒนาการของนักเรียน					
๓๐. ครูผู้สอน ได้จัดกิจกรรมฝึกนักเรียนให้จดจ่อตั้งมั่น และใฝ่เรียนรู้ด้วยตนเอง มีความรอบรู้ คิดอย่างมีวิจารณญาณและตัดสินใจด้วยความรอบคอบ					
ด้านวิมังสา ความไตร่ตรอง ทดลองตรวจตราใคร่ครวญหาเหตุผล					
๓๑. ครูผู้สอน มีการพิจารณาใคร่ครวญหา ข้อดี-ข้อด้อยต่อการจัดการเรียนรู้ทุกครั้ง เพื่อเป็นแนวทางครั้งต่อไป					
๓๒. ครูผู้สอน ไตร่ตรองและตรวจสอบข้อบกพร่องการจัดการเรียนรู้ของนักเรียนอยู่ตลอดเวลา					

การจัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท ๔ กลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอน ปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕	ระดับการปฏิบัติ				
	๕ มาก ที่สุด	๔ มาก	๓ ปาน กลาง	๒ น้อย	๑ น้อย ที่สุด
๓๓. ครูผู้สอน ศึกษาค้นคว้าและวิเคราะห์ เพื่อเพิ่มพูน ความสามารถในการจัดการเรียนการสอน					
๓๔. ครูผู้สอน นำความรู้ที่ได้จากการจัดการเรียนรู้ครั้งที่ผ่านมา เพื่อเป็นเกณฑ์ปรับปรุงประสิทธิภาพครั้งต่อไป					
๓๕. ครูผู้สอน จัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนานักเรียนอย่าง ต่อเนื่อง เพื่อให้การจัดการเรียนรู้ประสบผลสำเร็จ					
๓๖. ครูผู้สอน ได้สนับสนุนให้นักเรียนคำนึงถึงความแตกต่าง ของปัญหา ที่เกิดขึ้นตามสภาพจริง					
๓๗. ครูผู้สอน เชื่อมโยงประสบการณ์จริง ให้นักเรียนได้คิด วิเคราะห์ และแก้ปัญหา					
๓๘. ครูผู้สอน ได้วัดและประเมินผลการจัดการเรียนรู้ ใช้ กระบวนการจัดการเรียนการสอนที่หลากหลายในระหว่างเรียน					
๓๙. ครูผู้สอน ได้วัดและประเมินผลการจัดการเรียนรู้ ก่อน เรียนและหลังเรียนอย่างต่อเนื่อง					
๔๐. ครูมีการวัดผลและประเมินผลเพื่อพัฒนานักเรียนอย่างมี ประสิทธิภาพ					

ตอนที่ ๓ เป็นแบบสอบถามปลายเปิด เกี่ยวกับข้อเสนอแนะในการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ตามหลัก
 อธิปไตย ๔ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษา
 ตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕

คำชี้แจง: ขอความกรุณาท่าน ให้ข้อเสนอแนะ เพื่อนำไปเป็นแนวทาง ในการจัดการเรียนรู้ตามหลัก
 อธิปไตย ๔ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษา
 ตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕ ในแต่ละด้าน โดย
 เขียนลงในช่องว่างของแต่ละด้าน ดังนี้

๑. ด้านฉันทะ คือความพอใจ ใฝ่ใจที่จะเรียน

.....

.....

.....

.....

๒. ด้านวิริยะ คือความเพียรในการเรียน อดทนไม่ทอดทิ้งในการเรียน

.....

.....

.....

.....

๓. ด้านจิตตะ คือความคิด ตั้งใจรับรู้ในสิ่งที่เรียน

.....

.....

.....

.....

๔. ด้านวิมังสา คือความไตร่ตรอง ทดลองตรวจตราใคร่ครวญหาเหตุผล

.....

.....

.....

ขออนุโมทนาบุญขอบคุณทุกท่านเป็นอย่างยิ่ง ที่ให้ความร่วมมือในการตอบแบบสอบถาม

ภาคผนวก ฉ.
แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

แบบสัมภาษณ์ (Interview Guide)

เรื่อง “การจัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท ๔ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕”

คำชี้แจง : ขอความกรุณาให้สัมภาษณ์ตามความเป็นจริงข้อความที่ผู้สัมภาษณ์ได้สอบถาม ซึ่งข้อมูลที่ได้จะแปลผลเฉพาะในภาพรวมเท่านั้น ไม่มีผลกระทบต่อท่านเป็นรายบุคคลแต่ประการใด แบบสัมภาษณ์ฉบับนี้แบ่งออกเป็น ๓ ตอน ประกอบด้วย

ตอนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

ตอนที่ ๒ แนวทางการจัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท ๔

๒.๑ ฉันทะ

๒.๒ วิริยะ

๒.๓ จิตตะ

๒.๔ วิมังสา

ตอนที่ ๓ ข้อเสนอแนะแนวทางในการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท ๔

พระจักร จุกวโร/เหมือนปิ่น

นิสิตปริญญาโท สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วิทยาเขตขอนแก่น

ตอนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์.....

ตำแหน่ง.....

วัน เดือน ปี ที่สัมภาษณ์.....

ตอนที่ ๒ แนวทางการจัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท ๔

จงอธิบายแนวทางการจัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท ๔ ในประเด็นต่อไปนี้

(๑) **ฉันทะ** (ความพอใจ ใฝ่ใจที่จะเรียน) หมายถึงครูบริหาร จัดกิจกรรมการเรียนรู้จากสภาพแวดล้อมแก่นักเรียนจนเกิดเป็นความคิดสร้างสรรค์อย่างมีประสิทธิภาพ ปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมให้นักเรียนมีจิตสำนึกเป็นพลเมืองดี ได้ส่งเสริมให้นักเรียนมีความรับผิดชอบต่อนหน้าที่และมีจิตสำนึกการทำประโยชน์ต่อสังคมให้นักเรียน มีความมุ่งมั่นทำงานด้วยใจรักและมีประสิทธิภาพในการจัดการเรียนรู้ ครูบริหาร ได้จัดกิจกรรมให้นักเรียนแสดงความสามารถ ได้เรียนในสิ่งที่ชอบ และสนใจ ได้แนะนำสั่งสอนนักเรียนด้วยความรักและเมตตา ส่งเสริมให้นักเรียนเอาใจใส่ จดจ่อตั้งใจกับงานที่ได้รับมอบหมายอย่างเต็มความสามารถ จัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้นักเรียนแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน จัดกิจกรรมการเรียนรู้ในชุมชนและแหล่งเรียนรู้นอกสถานที่ และได้จัดกิจกรรมส่งเสริมความมุ่งมั่น ความเพียรพยายามเชื่อมั่นในตนเองแก่ผู้เรียน

ท่านมีแนวทางในการจัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท ๔ ด้านฉันทะ อย่างไร

.....

.....

.....

.....

(๒) **วิริยะ** (ความเพียรในการเรียน อดทนไม่ท้อถอยในการเรียน) หมายถึง ผู้บริหารส่งเสริมให้นักเรียนคิดอย่างมีวิจารณญาณมากกว่าการให้นักเรียนปฏิบัติตามคำสั่งเท่านั้น จัดกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง ส่งเสริมให้นักเรียนกล้าแสดงออก มุ่งมั่น ทุ่เมเท และมีความรับผิดชอบ ส่งเสริมความอดทนไม่ท้อถอยต่ออุปสรรคในการเรียนรู้แก่นักเรียน กระตุ้นให้นักเรียนเกิดความสนใจ มุ่งมั่นทุ่มเทต่อการทำงานเป็นกลุ่ม ทุ่มเทร่างกายและแรงใจ ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เพื่อพัฒนานักเรียนอยู่เสมอ เปิดโอกาสให้นักเรียนร่วมวางแผนกิจกรรมการเรียนรู้ จากสภาพแวดล้อมในท้องถิ่นให้นักเรียนได้เรียนรู้ประสบการณ์จริง

ท่านมีแนวทางในการจัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท ๔ ด้านวิริยะ อย่างไร

.....

.....

(๓) จิตตะ (ความคิด ตั้งใจรับรู้ในสิ่งที่เรียน) หมายถึง ผู้บริหารจัดการกิจกรรมด้วยความตั้งใจจริงต่อการจัดการเรียนรู้ นำเหตุการณ์ปัจจุบันที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนรู้ของผู้เรียน ทั้งในและนอกเวลาเรียน สนับสนุนให้นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจ วัฒนธรรมความหลากหลายทางสังคม มีกระบวนการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนอยู่เสมอ ส่งเสริมแนะนำให้ผู้เรียนมีการพัฒนารอบด้านทั้งกาย ใจ และสติปัญญา ให้นักเรียนได้ร่วมกิจกรรมที่สำคัญทางศาสนา สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ ให้นักเรียนฝึกสติ รับรู้ในสิ่งที่ทำ และทำสิ่งนั้นด้วยความคิดสร้างสรรค์ มีความเอาใจใส่ และใฝ่เรียนรู้ด้วยตนเอง มีความรอบรู้ คิดอย่างมีวิจารณญาณและตัดสินใจด้วยความรอบคอบ

ท่านมีแนวทางในการจัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท ๔ ด้านจิตตะ อย่างไร

(๔) วิมังสา (ความไตร่ตรอง ทดลองตรวจตราใคร่ครวญหาเหตุผล) หมายถึง ผู้บริหารมีการพิจารณาใคร่ครวญหา ข้อดี-ข้อด้อยต่อการจัดการเรียนรู้ทุกครั้ง ศึกษาค้นคว้าและวิเคราะห์ เพื่อเพิ่มพูนความสามารถในการจัดการเรียนการสอน นำความรู้ที่ได้จากการจัดการเรียนรู้ครั้งที่ผ่านมา เพื่อเป็นแนวทางครั้งต่อไป จัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนานักเรียนอย่างต่อเนื่อง เชื่อมโยงประสบการณ์จริง ให้นักเรียนได้คิดวิเคราะห์ และแก้ปัญหา วัดและประเมินผลการจัดการเรียนรู้ โดยใช้กระบวนการจัดการเรียนการสอนที่หลากหลายในระหว่างก่อนเรียน และหลังเรียน เพื่อพัฒนานักเรียนอย่างมีประสิทธิภาพ

ท่านมีแนวทางในการจัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท ๔ ด้านวิมังสา อย่างไร

ตอนที่ ๓ ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท ๔

กรุณาให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท ๔ ตามที่ท่าน
เห็นสมควร

.....

.....

.....

.....

ผู้วิจัยขออนุโมทนาขอบคุณทุกท่าน ที่เอื้อเฟื้อข้อมูลทางวิชาการ

ภาคผนวก ข.

ผลการหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC)

การแปลผลจากแบบสอบถาม (IOC)

ให้ผู้เชี่ยวชาญประเมินความสอดคล้อง โดยมีเกณฑ์การให้คะแนนเพื่อหาค่า IOC ของผู้เชี่ยวชาญกำหนดเป็น ๓ ระดับ ได้แก่

+๑ หมายถึง เหมาะสมว่าแบบสอบถามวัดตรงตามวัตถุประสงค์หรือตรงตามเนื้อหา

๐ หมายถึง ไม่แน่ใจว่าแบบสอบถามวัดตรงตามวัตถุประสงค์หรือตรงตามเนื้อหา

- ๑ หมายถึง ไม่เหมาะสมว่าแบบสอบถามไม่ได้วัดตรงตามวัตถุประสงค์หรือตรงตาม

เนื้อหา แบบสอบถามที่ถือว่ามีความเที่ยงตรงตามเนื้อหาในระดับดี สามารถนำไปใช้เก็บข้อมูลได้
จะต้องมีค่า IOC เกินกว่า ๐.๕ เป็นต้นไป

ตอนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับสถานภาพส่วนตัวผู้ตอบแบบสอบถาม

ข้อ	การจัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิ บาท ๔ กลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนา และ วัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษา ตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขต พื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕	คะแนนความคิดเห็นของ ผู้เชี่ยวชาญ					สรุปและแปลผล		
		คนที่ ๑	คนที่ ๒	คนที่ ๓	คนที่ ๔	คนที่ ๕	รวม	ค่า IOC	แปล ผล
ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้ตอบ แบบสอบถาม									
๑	ระดับชั้นเรียน () ระดับปริญญาตรี () ระดับปริญญาโท () ระดับปริญญาเอก								
๒	ประสบการณ์ในการทำงาน () ๑-๕ ปี () ๖-๑๐ ปี () ๑๑-๑๕ ปี () ๑๖ ปีขึ้นไป								

ตอนที่ ๒ แบบสอบถามเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท ๔ กลุ่มสาระการเรียนรู้
สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่
การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕

ข้อ	การจัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท ๔ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษา เขต ๒๕	คะแนนความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ					สรุปและแปลผล		
		คนที่ ๑	คนที่ ๒	คนที่ ๓	คนที่ ๔	คนที่ ๕	รวม	ค่า IOC	แปลผล
ด้านฉันทะ ความพอใจ ใฝ่ใจที่จะเรียน									
๑	ครูผู้สอน จัดกิจกรรมการเรียนรู้จากสภาพแวดล้อมแก่นักเรียนจนเกิดเป็นความคิดสร้างสรรค์อย่างมีประสิทธิภาพ	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้
๒	ครูผู้สอน ปลุกฝังคุณธรรมและจริยธรรมให้นักเรียนมีจิตสำนึกเป็นพลเมืองดี	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้
๓	ครูผู้สอน ได้ส่งเสริมให้นักเรียนมีความรับผิดชอบต่อน้ำที่และมีจิตสำนึกการทำประโยชน์ต่อสังคมให้นักเรียน	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้
๔	ครูผู้สอน มีความมุ่งมั่นทำงานด้วยใจรักและมีประสิทธิภาพในการจัดการเรียนรู้	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้
๕	ครูผู้สอน ได้จัดกิจกรรมให้นักเรียนแสดงความสามารถ ได้เรียนในสิ่งที่ชอบ และสนใจ	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้
๖	ครูผู้สอน ได้แนะนำสั่งสอนนักเรียนด้วยความรักและเมตตา	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้
๗	ครูผู้สอน ส่งเสริมให้นักเรียนเอาใจใส่	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้

ข้อ	การจัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท ๔ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับ มัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษา เขต ๒๕	คะแนนความคิดเห็นของ ผู้เชี่ยวชาญ					สรุปและแปลผล		
		คนที่ ๑	คนที่ ๒	คนที่ ๓	คนที่ ๔	คนที่ ๕	รวม	ค่า IOC	แปล ผล
	จัดจ่อตั้งใจกับงานที่ได้รับมอบหมาย อย่างเต็มความสามารถเปลี่ยนแปลง ของโลก								
๘	ครูผู้สอน ได้จัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้ นักเรียนแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้
๙	ครูผู้สอน ได้จัดกิจกรรมการเรียนรู้ใน ชุมชนและแหล่งเรียนรู้นอกสถานที่	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้
๑๐	ครูผู้สอน ได้จัดกิจกรรมส่งเสริมความ มุ่งมั่น ความเพียรพยายามเชื่อมั่นใน ตนเองแก่ผู้เรียน	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้
ด้านวิริยะ ความเพียรในการเรียน อดทน ไม่ท้อถอยในการเรียน									
๑๑	ครูผู้สอนได้ส่งเสริมให้นักเรียนคิด อย่างมีวิจารณญาณมากกว่าการให้ นักเรียนปฏิบัติตามคำสั่งเท่านั้น	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้
๑๒	ครูผู้สอน มีการจัดกิจกรรมอย่าง ต่อเนื่อง เพื่อให้การจัดการเรียนรู้ของ นักเรียนประสบผลสำเร็จ	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้
๑๓	ครูผู้สอน ได้เข้าอบรมพัฒนาตนเอง ในการจัดการเรียนการสอนอย่าง ต่อเนื่อง	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้
๑๔	ครูผู้สอน ส่งเสริมให้นักเรียนกล้า แสดงออก มุ่งมั่น ทุ่มีเต และมีความ รับผิดชอบ	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้
๑๕	ครูผู้สอน ส่งเสริมความอดทน ไม่	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้

ข้อ	การจัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท ๔ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษา เขต ๒๕	คะแนนความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ					สรุปและแปลผล		
		คนที่ ๑	คนที่ ๒	คนที่ ๓	คนที่ ๔	คนที่ ๕	รวม	ค่า IOC	แปลผล
	ท้อถอยต่ออุปสรรคในการเรียนรู้แก่นักเรียน								
๑๖	ครูผู้สอน ได้ทุ่มเทร่างกายและแรงใจในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เพื่อพัฒนานักเรียนอยู่เสมอ	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้
๑๗	ครูผู้สอน จัดการเรียนรู้ที่กระตุ้นให้นักเรียนเกิดความสนใจ และสามารถเรียนรู้ด้วยตนเองได้	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้
๑๘	ครูมีการจัดการเรียนการสอนที่ครูผู้สอน ได้ส่งเสริมให้นักเรียนมีความมุ่งมั่นทุ่มเทต่อการทำงานเป็นกลุ่ม	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้
๑๙	ครูผู้สอน เปิดโอกาสให้นักเรียนร่วมวางแผนกิจกรรมการเรียนรู้ ให้บรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมาย	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้
๒๐	ครูผู้สอน ได้จัดการเรียนรู้จากสภาพแวดล้อมในท้องถิ่นให้นักเรียนได้เรียนรู้ประสบการณ์จริง	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้
ด้านจิตตะ ความคิด ตั้งใจรับรู้ในสิ่งที่เรียน									
๒๑	ครูผู้สอน ได้จัดกิจกรรมที่มีความตั้งใจจริงต่อการจัดการเรียนรู้ เพื่อให้ประสบความสำเร็จตามเป้าหมาย	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้
๒๒	ครูผู้สอน นำเหตุการณ์ปัจจุบันที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนรู้ของ	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้

ข้อ	การจัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท ๔ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับ มัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษา เขต ๒๕	คะแนนความคิดเห็นของ ผู้เชี่ยวชาญ					สรุปและแปลผล		
		คนที่ ๑	คนที่ ๒	คนที่ ๓	คนที่ ๔	คนที่ ๕	รวม	ค่า IOC	แปล ผล
	ผู้เรียน ทั้งในและนอกเวลาเรียน								
๒๓	ครูผู้สอน ได้สนับสนุนให้นักเรียนมี ความรู้ความเข้าใจ วัฒนธรรมความ หลากหลายทางสังคม	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้
๒๔	ครูผู้สอน มีกระบวนการจัดการ เรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนอยู่เสมอ	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้
๒๕	ครูผู้สอนมีการส่งเสริมแนะนำให้ ผู้เรียนมีการพัฒนารอบด้าน ทั้งกาย ใจ และสติปัญญา	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้
๒๖	ครูผู้สอน ให้นักเรียนร่วมกิจกรรมที่ สำคัญทางศาสนาเพื่อการเรียนรู้ อย่างต่อเนื่อง	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้
๒๗	ครูผู้สอน ได้จัดการเรียนรู้ เพื่อให้ ผู้เรียนสามารถนำไปประยุกต์ใช้ใน ชีวิตประจำวันได้	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้
๒๘	ครูผู้สอน ได้ให้นักเรียนฝึกสติ รับรู้ใน สิ่งที่ทำ และทำสิ่งนั้นด้วยความคิด สร้างสรรค์	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้
๒๙	ครูผู้สอน มีความเอาใจใส่ และ ส่งเสริมพัฒนาการของนักเรียน	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้
๓๐	ครูผู้สอน ได้จัดกิจกรรมฝึกนักเรียน ให้จดจ่อตั้งมั่น และใฝ่เรียนรู้ด้วย ตนเอง มีความรอบรู้ คิดอย่างมี วิจารณญาณและตัดสินใจด้วยความ รอบคอบ	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้

ข้อ	การจัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท ๔ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษา เขต ๒๕	คะแนนความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ					สรุปและแปลผล		
		คนที่ ๑	คนที่ ๒	คนที่ ๓	คนที่ ๔	คนที่ ๕	รวม	ค่า IOC	แปลผล
ด้านวิมิงสา ความไตร่ตรอง ทดลองตรวจตราใคร่ครวญหาเหตุผล									
๓๑	ครูผู้สอน มีการพิจารณาใคร่ครวญหาข้อดี-ข้อด้อยต่อการจัดการเรียนรู้ทุกครั้ง เพื่อเป็นแนวทางครั้งต่อไป	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้
๓๒	ครูผู้สอน ไตร่ตรองและตรวจสอบข้อบกพร่องการจัดการเรียนรู้ของนักเรียนอยู่ตลอดเวลา	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้
๓๓	ครูผู้สอน ศึกษาค้นคว้าและวิเคราะห์ เพื่อเพิ่มพูนความสามารถในการจัดการเรียนการสอน	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้
๓๔	ครูผู้สอน นำความรู้ที่ได้จากการจัดการเรียนรู้ครั้งที่ผ่านมา เพื่อเป็นเกณฑ์ปรับปรุงประสิทธิภาพครั้งต่อไป	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้
๓๕	ครูผู้สอน จัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนานักเรียนอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้การจัดการเรียนรู้ประสบผลสำเร็จ	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้
๓๖	ครูผู้สอน ได้สนับสนุนให้นักเรียนคำนึงถึงความแตกต่างของปัญหา ที่เกิดขึ้นตามสภาพจริง	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้
๓๗	ครูผู้สอน เชื่อมโยงประสบการณ์จริงให้นักเรียนได้คิดวิเคราะห์ และแก้ปัญหา	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้
๓๘	ครูผู้สอน ได้วัดและประเมินผลการ	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้

ข้อ	การจัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท ๔ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับ มัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษา เขต ๒๕	คะแนนความคิดเห็นของ ผู้เชี่ยวชาญ					สรุปและแปลผล		
		คนที่ ๑	คนที่ ๒	คนที่ ๓	คนที่ ๔	คนที่ ๕	รวม	ค่า IOC	แปล ผล
	จัดการเรียนรู้ ใช้กระบวนการจัดการ เรียนการสอนที่หลากหลายใน ระหว่างเรียน								
๓๙	ครูผู้สอน ได้วัดและประเมินผลการ จัดการเรียนรู้ ก่อนเรียนและหลัง เรียนอย่างต่อเนื่อง	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้
๔๐	ครูมีการวัดผลและประเมินผลเพื่อ พัฒนานักเรียนอย่างมีประสิทธิภาพ	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้

ภาคผนวก ซ.

หนังสือเพื่อขอความอนุเคราะห์แจกแบบสอบถาม เพื่อทดลองเครื่องมือวิจัย
และค่าความเชื่อมั่นจากการทดลองเครื่องมือ (Try out) จำนวน ๓๐ ฉบับ

ที่ ศธ ๖๑๓๒.๑/ ๖ ๙๔

บัณฑิตศึกษา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วิทยาเขตขอนแก่น ตำบลโคกสี

อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น

๕๐๐๐๐

๒๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๑

☐	กลุ่มงานวิชาการ
☐	กลุ่มงานบุคลากร
☐	กลุ่มงานแผนงาน
☐	กลุ่มงานบริหารทั่วไป

เรื่อง

ขออนุญาตแจกแบบสอบถามเพื่อทดลองใช้เครื่องมือ (Try out)

เจริญพร ผู้อำนวยการโรงเรียน มหาวิทยาลัยขอนแก่น

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถามจำนวน ๓๐ ชุด

โรงเรียนมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย	
เลขที่ใบ	๓๑๕
วันที่	๒๖ ธ.ค. ๕๖
เวลา	๐๕.๑๑ น.

ด้วย พระจักร จกกวโร(เหมือนปิ่น) รหัสประจำตัว ๖๐๐๕๒๐๓๐๐๕ นิสิตหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง "การจัดการเรียนรู้ตามหลักอริยสัจ ๔ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย" สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕" โดยมี ผศ.ดร.รัชนิ จรุงศิริวัฒน์ และผศ.ดร.ประยูร แสงใส เป็นคณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

การนี้ เพื่อให้งานวิทยานิพนธ์ดังกล่าวถูกต้องตามหลักการวิจัยและเป็นไปตามวัตถุประสงค์ จึงต้องมีการทดลองใช้เครื่องมือการวิจัย (Try out) ดังนั้น จึงขอความอนุเคราะห์จากท่านได้อนุญาตให้บัณฑิตได้แจกแบบสอบถามเพื่อทดลองใช้เครื่องมือ (Try out) ในหน่วยงานที่ท่านดูแล โดยนิสิตจะเป็นผู้ติดต่อประสานงานด้วยตนเอง

บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น หวังเป็นอย่างยิ่งว่า คงได้รับร่วมมือจากท่านด้วยดี ขออนุโมทนาขอบคุณที่ช่วยเหลือด้านวิชาการมา ณ โอกาสนี้

งานวิชาการ

เจริญพร

รับทราบและมอบหมายให้

คุณหญิงกัญญา นามประสาธน์

(พระโสภณพัฒนบัณฑิต,รศ.ดร.)

รองอธิการบดีวิทยาเขตขอนแก่น

รองอธิการบดี วิทยาเขตขอนแก่น

ประธานกรรมการบริหารหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษา วิทยาเขตขอนแก่น

- 3 ม.ค. 2562

บัณฑิตศึกษา มจร.วิทยาเขตขอนแก่น

ผ.เลขานุการบัณฑิตศึกษา

โทร. ๐๙๒ ๕๕๒ ๖๔๖๖

ผู้อำนวยการบัณฑิตศึกษา

๕ ธ.ค. ๖๑

ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม (Try out)

โรงเรียนมหาไถ่ศึกษาขอนแก่น

Reliability

Scale: ALL VARIABLES

Case Processing Summary			
		N	%
Cases	Valid	30	100.0
	Excluded ^a	0	.0
	Total	30	100.0
a. Listwise deletion based on all variables in the procedure.			

Reliability Statistics	
Cronbach's Alpha	N of Items
.939	42

Item-Total Statistics

	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item-Total Correlation	Cronbach's Alpha if Item Deleted
ระดับการศึกษา	183.57	174.599	-.208	.942
ประสบการณ์ทำงาน	181.60	166.110	.205	.943
a1	180.57	158.668	.742	.936
a2	180.10	167.541	.383	.939

a3	179.97	171.895	.044	.941
a4	180.23	163.426	.682	.937
a5	180.47	158.464	.768	.936
a6	179.90	168.438	.346	.939
a7	180.03	168.516	.326	.939
a8	180.53	165.913	.386	.939
a9	180.70	161.459	.494	.939
a10	180.17	161.523	.747	.936
b1	180.03	169.344	.255	.940
b2	180.43	165.013	.592	.938
b3	180.27	164.064	.555	.938
b4	180.13	164.120	.651	.937
b5	180.03	168.447	.332	.939
b6	180.27	162.892	.723	.937
b7	180.20	165.407	.530	.938
b8	180.37	167.275	.388	.939
b9	180.23	165.702	.442	.939
b10	180.53	157.361	.670	.937
c1	180.27	162.202	.686	.937
c2	180.50	162.121	.614	.937
c3	180.20	164.372	.612	.937
c4	180.30	161.528	.735	.936
c5	180.20	161.200	.763	.936
c6	180.07	165.168	.596	.938
c7	180.20	168.372	.298	.939
c8	180.17	170.557	.132	.941
c9	180.20	163.062	.716	.937
c10	180.27	163.582	.668	.937
d1	180.37	158.930	.716	.936
d2	180.43	159.771	.682	.936

d3	180.20	163.407	.606	.937
d4	180.17	164.489	.610	.937
d5	180.17	164.833	.582	.938
d6	180.23	162.392	.608	.937
d7	180.33	160.092	.605	.937
d8	180.30	168.769	.266	.940
d9	180.27	164.340	.483	.938
d10	180.27	170.133	.161	.940

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ ฉายา/นามสกุล	: พระจักร จกกวโร เหมือนปิ่น
วัน เดือน ปีเกิด	: ๑๗ มิถุนายน ๒๕๒๙
ภูมิลำเนาที่เกิด	: บ้านเลขที่ ๖๖ หมู่ที่ ๑๕ ต.ยายแย้มวัฒนา อ.เฉลิมพระเกียรติ จ.บุรีรัมย์ ๓๑๑๗๐
การศึกษา	: พ.ศ. ๒๕๕๕ นักรธรรมชั้นเอก สำนักเรียนวัดตาลเรียง พ.ศ. ๒๕๕๒ ระดับประถมศึกษา โรงเรียนบ้านวัฒนา ตำบลยายแย้มวัฒนา อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์ พ.ศ. ๒๕๕๕ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนอนุบาลเฉลิมพระ เกียรติตำบลยายแย้มวัฒนา อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์ พ.ศ. ๒๕๕๘ ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนพนมรุ้ง ตำบลตาเป็ก อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์ พ.ศ. ๒๕๖๐ ปริญญาตรี (สาขาวิชาสังคมศึกษา) มหาวิทยาลัยมหา จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น สังกัด : วัดสว่างโพธิ์ชัย บ้านหนองแสง ตำบลพระลับ อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ตำแหน่ง : ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดสว่างโพธิ์ชัย บ้านหนองแสง ตำบลพระลับ อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ปีที่เข้าศึกษา : ๒๕๖๐ ปีที่สำเร็จการศึกษา : ๒๕๖๑ ที่อยู่ปัจจุบัน : ๑๓๙ วัดสว่างโพธิ์ชัย บ้านหนองแสง หมู่ที่ ๑๗ ตำบลพระลับ อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ๔๐๐๐๐: โทรศัพท์: ๐๘๒-๑๗๘๒๓๕๙ E – mail: Phrajak.29@gmail.com